

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET

DRAGANA ČARAPIĆ

UPOREDNA ANALIZA PRIMJERA PRIBLIŽNE
SINONIMIJE U ENGLESKOM I CRNOGORSKOM
JEZIKU

DOKTORSKA DISERTACIJA

Nikšić, 2014.

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET

DRAGANA ČARAPIĆ

UPOREDNA ANALIZA PRIMJERA PRIBLIŽNE
SINONIMIJE U ENGLESKOM I CRNOGORSKOM
JEZIKU

DOKTORSKA DISERTACIJA

Nikšić, 2014.

PODACI I INFORMACIJE O DOKTORANDU

Ime i prezime: Dragana Čarapić

Datum i mjesto rođenja: 26.09.1975. Bijelo Polje

Naziv završenog postdiplomskog studijskog programa i godina završetka: odsjek za engleski jezik i književnost, smjer nauka o jeziku, Filološki fakultet u Beogradu, 2007. godina

INFORMACIJE O DOKTORSKOJ DISERTACIJI

Naziv doktorskih studija: odsjek za engleski jezik i književnost, smjer nauka o jeziku, predmet uže struke – semantika

Naslov teze: **Uporedna analiza primjera približne sinonimije u engleskom i crnogorskom jeziku**

Fakultet na kome je teza odbranjenja: Filozofski fakultet u Nikšiću

UDK, OCJENA I ODBRANA DOKTORSKE DISERTACIJE

Datum prijave doktorske teze: 10.11.2010.

Datum sjednice Senata Univerziteta na kojoj je prihvaćena teza: 28.04.2011.

Komisija za ocjenu podobnosti teze i kandidata: Prof. dr Vesna Bulatović, Prof. dr Nataša Kostić, Prof. dr Rajka Glušica

Mentor: Prof. dr Vesna Bulatović

Komisija za ocjenu doktorske disertacije:

Komisija za odbranu doktorske disertacije:

Datum odbrane: _____

Datum promocije: _____

PREDGOVOR

Zanimljiva je potreba ljudi da u svom glavnom sredstvu komunikacije, jeziku, posežu za velikim brojem sinonima. Zašto razodijevati značenja riječi i ukrašavati ih novim ruhom? Kao nekom poslušnom manekenu koji se šepuri pistom u raznim kreacijama, svojim riječima darujemo nove živote i razmećemo se kao da i one iste uživaju u tom vašaru glagoljivosti. Da li je to vječita igra zavodjenja stvarnosti i nadigravanja vidljivog, datosti ili je to prosto povlađivanje jezičkom stvaralaštvu kao takvom? U pokušaju da se odgovori na ovo pitanje veliki broj istraživanja zastaje na samom početku, na samom pojmu sinonima. Šta su sinonimi i koje se riječi mogu smatrati sinonimima? Da li se može utvrditi mjera približnosti značenja dvije riječi kako bi se one mogle smatrati sinonimičnim? Kako se ta mjera približnosti značenja utvrđuje i zašto je određivati kada znamo da su to dvije zasebne riječi? Ove pretrage u svrhe utvrđivanja identiteta riječi neodoljivo podsjećaju na pokušaje da utvrdite sličnost između dva brata ili dvije sestre i koliko god pokušavali da otkrijete na koga liče i koliko su slični, s obzirom da imaju iste roditelje, na kraju zaključite da su u pitanju dva sasvim zasebna i teško uporediva stvorenja. U ovom slučaju roditelji bi bili denotacija u značenju riječi, a ličnost djece i njihove ostale specifičnosti predstavljale bi kontekst. I naravno, ovo zapažanje vodi nas ka objašnjenju prvobitne zapitanosti otkuda potreba za izmaštavanjem različitih riječi za isti pojam. Razlog, očigledno, leži u ljepoti jezika, kao što dva različita djeteta nastala od dva ista roditelja čine ovaj svijet ljepšim.

Otisnula sam se u otkrivanje ovih ljepota jezika iz više razloga. Glavni podstrek ovom istraživanju jeste mali broj leksičkih istraživanja sinonimije u našem jeziku. Drugi razlog odabira ove teme za analizu tiče se mog pedagoškog iskustva u toku kojeg sam često bila u prilici da u svrhe obogaćivanja vokabulara podstičem studente na učenje sinonima određenih riječi. U toku tih vježbi, nametalo se neumitno pitanje: „Koji su odgovarajući sinonimi date riječi?“ U namjeri da odgovorimo na postavljeno pitanje uvijek smo posezali za kontekstom. U skladu s tim, ovo istraživanje bavi se analizom primjera približne sinonimije kroz kontekst njihove upotrebe. S druge strane, o često pogrešnim pristupima pojmu sinonimije u pisanju, kao i u metodici nastave, govori T. Prčić ističući da:

„Rukovođena laičkim poimanjem sinonima, naročito u popularnom i žurnalističko-publicističkom segmentu, često se sprovodi mehanička međuzamenljivost sinonima, a pri tom se ne vodi računa o eventualnim poslasticama koje ta zamjena sobom nosi. Korijeni ovakve prakse sežu sve do osnovnoškolske nastave maternjeg jezika¹, gde se učenicima redovno savetuje da u svojim pismenim radovima izbegavaju „dosadno ponavljanje” (šta god da to znači), i da se zato služe sinonimima, „rečima istog ili sličnog značenja”. S tim „rečima istog ili sličnog značenja”, tokom svog školovanja, učenici se susreću tek od prilike do prilike, mahom kod tumačenja „manje poznatih i stranih riječi” u književnim delima, kada se jedna reč — u maniru rešavanja ukrštenih reči — jednostavno objasni svojim sinonimom (čest postupak, inače, i u našim rečnicima). Međutim, sistematskog rada na sinonimima, koji bi, uz ostalo, ozbiljnije i kreativnije njegovao izražajni potencijal našeg jezika, ali i onih koji se svakodnevno njime služe — uz vrlo malobrojne izuzetke, u obrazovnom procesu nema“ (Prčić 2009).

Sljedeći razlog sprovedenog istraživanja proističe iz nemogućnosti da se utvrde razlike u značenju među navedenim sinonimima u postojećim rječnicima u srpskom jeziku (*Rječnik sinonima i tezaurus srpskog jezika* Pavla Ćosića i saradnika i *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika* Miodraga Lalevića), pošto nije navedeno kolokacijsko okruženje riječi i njima pridruženih približnih sinonima.² Uočila sam i da se prema zahtjevima leksikografske kodifikacije u rječnicima sinonima navode samo pridjevi u muškom rodu, čime se gubi uvid u specifičnost primjera ženskog i srednjeg

¹ I Dragičević (2010: 252) primjećuje pogrešan, previše pojednostavljen pristup pojmu sinonimije u načinu njegovog definisanja u udžbenicima za osnovnu školu: „Na primjer, u udžbeniku za šesti razred osnovne škole (Milija Nikolić i Mirjana Nikolić, 1996: 52-53) sinonimi se definišu kao „riječi koje imaju različite oblike, a ista ili sasvim slična značenja.“ Navode se primjeri *učenik-đak*, *stomak-trbuh*, *obrva-vjeđa* itd. Sinonimi se dijele na prave i neprave. Pravi su oni koji imaju sasvim isto značenje, kao *reći* i *kazati*, a nepravi su oni koji imaju slična značenja, kao *govoriti* i *pripovijedati*.“ Riječi se na ovaj način posmatraju kao etikete za određene pojmove i zanemaruje se realna složenost njihovih odnosa, prouzrokovana višeznačnošću (vidi Dragičević 2010).

² Raspoloživi rječnici, uključujući i onaj specijalno posvećen sinonimima (Lalević 1974), ne pružaju uvijek nedvosmislen uvid u odnose među značenjski bliskim riječima, pa je radi potpunije informacije potrebno podosta istraživati, bez garancije da će se stići do zadovoljavajućeg odgovora (vidi Prčić 2010).

roda. Ovim radom se ukazuje na značaj dodavanja i ovih podataka, pošto bi se na taj način stekao bolji pregled specifičnih nijansi u značenju osnovnih pridjeva i navedenih približnih sinonima. Naravno, pošto se mora uzeti u obzir velika učestalost upotrebe navedenih opisnih pridjeva, ispitivana su samo njihova najučestalija kolokacijska okruženja, pa su se na osnovu njih i utvrđivali uzorci približnih sinonima za navedene primjere opisnih pridjeva.

Ovom prilikom želim da se zahvalim mentorki prof. dr Vesni Bulatović na stalnoj podršci i veoma korisnim sugestijama u toku izrade rada, kao i kolegama prof. dr Igoru Lakiću, prof. dr Nataši Kostić i kolegincima dr Milici Vuković na ukazanoj pažnji i interesovanju za ovaj rad.

U Podgorici, 14. januara 2014.

SAŽETAK

Predmet istraživanja ove doktorske disertacije je semantička analiza opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u crnogorskom i engleskom jeziku. Korpus istraživanja obuhvata pet opisnih pridjeva kojima se opisuje fizički izgled (*prljav*, -a, -o, *lijep*, -a, -o, *mršav*, -a, -o, *blijed*, -a, -o, *debeo*, -la, -lo u crnogorskom i *dirty*, *beautiful*, *thin*, *pale*, *fat* u engleskom jeziku) i karakter ljudi (*hrabar*, -a, -o, *okrutan*, -a, -o, *agresivan*, -a, -o, *iskren*, -a, -o, *intelligentan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i *brave*, *cruel*, *aggressive*, *frank*, *intelligent* u engleskom jeziku). Za kontekstualnu analizu navedenih pridjeva koristili smo elektronske rječnike i jezičke baze podataka kao što su Britanski nacionalni korpus (112,181,015 riječi) za primjere u engleskom jeziku i Korpus Savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) za primjere u crnogorskom jeziku. Primjenom interdisciplinarnog pristupa, koji podrazumijeva prvo kolokacijski metod (Hlebec 2008; Hlebec 2011), zatim komponentnu analizu semantičkog sadržaja ekstrahovanih kolokata i na kraju njihovo kontrastiranje, namjerava se ukazati na sličnosti i razlike među navedenim primjerima. Rezultati navedene analize trebalo bi da dokažu hipotezu da kolokacijsko okruženje preciznije određuje značenje riječi od njihovog denotativnog značenja. Shodno tome, rezultati bi upućivali i na saznanje da se semantički (i gramatički) aspekti riječi odražavaju u njihovim kolokacijama čime se potvrđuje i kognitivni pristup značenju kao o fluidnoj kategoriji u nastajanju u svakom datom iskazu. U tom smislu, ukazaćemo i na specifičnosti ova dva upoređivana jezika u kojima se razlikuju kategorije roda (gramatički aspekti: prirodni i gramatički rod), što će imati odraza na kolokacijsko okruženje u crnogorskom jeziku u kojem se prepoznaje kategorija gramatičkog roda. Međutim, ista situacija se neće ponoviti u engleskom jeziku u kojem se ne prepoznaje kategorija gramatičkog, već prirodnog roda.

Ključne riječi: opisni pridjevi, približni sinonimi, kolokativni metod, komponentna analiza, kontrastivna analiza, kolokacijsko okruženje, gramatički rod.

ABSTRACT

This doctoral dissertation employs semantic analysis of descriptive adjectives and their near synonyms in Montenegrin and English. The corpus of the analysis consists of five descriptive adjectives denoting physical appearance (*prljav*, -a, -o, *lijep*, -a, -o, *mršav*, -a, -o, *blijed*, -a, -o, *debeo*, -la, -lo in Montenegrin and *dirty*, *beautiful*, *thin*, *pale*, *fat* in English) and five character trait descriptive adjectives (*hrabar*, -a, -o, *okrutan*, -a, -o, *agresivan*, -a, -o, *iskren*, -a, -o, *intelligentan*, -a, -o in Montenegrin and *brave*, *cruel*, *aggressive*, *frank*, *intelligent* in English). While carrying out contextual analysis of the previously stated adjectives we used electronic dictionaries and word data bases, such as British National Corpus (112,181,015), as a tool for the adjectives and their near-synonyms' analysis in English, and the corpus of the Contemporary Serbian language of the Faculty of Mathematics and Natural Sciences in Belgrade (113,000,000) for the adjectives and their near-synonyms' analysis in Montenegrin. Methodological diversity of this approach is reflected in the use of the collocational method (Hlebec 2008; Hlebec 2012), and the componential analysis of the extracted descriptive adjectives' collocates as well as in the application of contrastive analysis at the final stage of the research. The results of the research are in accordance with the starting hypothesis that collocational framework defines the meaning of a word more precisely than the very denotation of the same word. Consequently, findings of the research imply that semantic (and grammatical) aspects of a word are reflected in their collocational framework which confirms and constitutes the basis of the cognitive approach to the study of meaning. Therefore, we will shed light on similarities and idiosyncrasies of these two contrasted languages, bearing in mind the presence of the grammatical gender in Montenegrin and its lack in English.

Key words: descriptive adjectives, near-synonyms, collocational method, componential analysis, contrastive analysis, collocational framework, grammatical gender.

SADRŽAJ

1. Polazne osnove	1
1.1. Cilj rada	1
1.2. Hipoteza	2
1.3. Značaj teme	2
1.4. Korpus	3
1.5. Metodologija	4
1.6. Struktura rada	4
1.7. Motivacija i očekivanja istraživanja	5
2. Teorijske osnove	7
2.1. Različiti pristupi značenju iz ugla leksičke semantike	7
2.1.1 Komponentna analiza	8
2.1.2 Strukturalizam	14
2.1.2.1. Teorija semantičkih polja	15
2.1.2.1.1. Semantičke promjene (proširenje i suženje značenja)	18
2.1.3. Kognitivna lingvistika	20
2.1.3.1. Teorija prototipa	24
3. Vrste značenja leksema	27
4. Paradigmatski leksički odnosi	32
4.1. Sinonimija	33
4.1.1. Porijeklo sinonimije	33
4.1.2. Teorijski pristupi pojmu sinonimije	36
4.1.3. Nijanse u nijansama. Kaledidoskop sinonimije: Vrste sinonima	53
4.1.3.2. Klasifikacija primjera približne sinonimije	64
4.1.3.2.1. Kolokacijske varijacije primjera približne sinonimije	64
4.1.3.2.2. Stilističke varijacije primjera približne sinonimije	65
4.1.3.2.2.1. Dijalekat i supstandardni jezici	66
4.1.3.2.2.2. Registar	68
4.1.3.2.2.3. Ekspresivne varijacije primjera približne sinonimije	69
4.1.3.2.2.3. Denotacijske varijacije primjera približne sinonimije	71
4.1.3.2.2.4. Primjeri drugih varijacija primjera približne sinonimije	72
5. Sintagmatski leksički odnosi: kolokacije	75
5.1. Leksičko-kompozicijski pristup	80
5.2. Semantičko-sintaktsičko gledište	82
5.3. Strukturalni pristup	84

5.4. Vrste kolokacija	85
5.4.1. Leksičke kolokacije.....	87
5.5. Otkrivanje kolokacija.....	90
6. Pregled relevantnijih istraživanja u oblasti približne sinonimije	91
7. Metodologija istraživanja	109
7.1. Komponentna analiza.....	113
7.1.1. Komponentna analiza i mentalni leksikon	113
7.1.1.1. Sinonimi i antonimi u mentalnom leksikonu	113
7.1.2. Teorija prototipa i komponentna analiza.....	116
7.2. Kolokativni metod	119
7.3. Kontrastivna analiza	121
7.3.1. Prevodni ekvivalenti.....	123
7.3.2. Sinonimija i studije prevođenja.....	125
7.3.3. Kontrastivna analiza i uticaj gramatičkog roda na značenje riječi.....	126
8. Analiza	124
8.1. Opisni pridjevi kojima se opisuje fizički izgled (prljav,-a, -o, lijep,-a,-o, mršav,-a,-o, blijed,-a,-o, debeo,-la,-lo)	130
8.1.1. Opisni pridjevi prljav,-a,-o i dirty	130
8.1.1.1. Komponentna analiza.....	135
8.1.1.2. Kontrastivna analiza.....	140
8.1.2. Opisni pridjevi lijep,-a,-o i beautiful	150
8.1.2.1. Komponentna analiza.....	153
8.1.2.2. Kontrastivna analiza.....	158
8.1.3. Opisni pridjevi mršav,-a,-o i thin	167
8.1.3.1. Komponentna analiza.....	169
8.1.3.2. Kontrastivna analiza.....	175
8.1.4. Opisni pridjevi blijed,-a,-o i pale	183
8.1.4.1. Komponentna analiza.....	186
8.1.4.2. Kontrastivna analiza.....	191
8.1.5. Opisni pridjevi debeo,-la,-lo i fat	199
8.1.5.1. Komponentna analiza.....	202
8.1.5.2. Kontrastivna analiza.....	207
8.2. Opisni pridjevi kojima se opisuje karakter (hrabar,-a,-o, okrutan,-a,-o, iskren,-a,-o, agresivan,-a,-o, inteligentan,-a,-o)	215
8.2.1. Opisni pridjevi hrabar,-a,-o i brave	215
8.2.1.1. Komponentna analiza.....	218
8.2.1.2. Kontrastivna analiza.....	223

8.2.2. Opisni pridjev okrutan,-a,-o i cruel	232
8.2.2.1. Komponentna analiza	235
8.2.2.2. Kontrastivna analiza	240
8.2.3. Opisni pridjev agresivan,-a,-o i aggressive	249
8.2.3.1. Komponentna analiza	251
8.2.3.2. Kontrastivna analiza	256
8.2.4. Opisni pridjev iskren,-a,-o i frank	265
8.2.4.1. Komponentna analiza	268
8.2.4.2. Kontrastivna analiza	273
8.2.5. Opisni pridjev inteligentan,-a,-o intelligent	282
8.2.5.1. Komponentna analiza	285
8.2.5.2. Kontrastivna analiza	290
9. Zaključak	299
10. Dodatak	320
10.1. Spisak opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima	330
11. Bibliografija	334

1. POLAZNE OSNOVE

U doktorskom radu *Uporedna analiza primjera približne sinonimije u engleskom i crnogorskom jeziku* sprovedeno je proučavanje primjera opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u engleskom i crnogorskom jeziku u kontrastu. Smatramo da bi navedeni opis doprinio boljem saobražavanju jezičkog bogatstva ova dva jezika. Osim navedene deskriptivne vrijednosti rada, od velikog značaja je i sami rezultat sprovedenog istraživanja koji bi ukazao na novija naučna saznanja u oblasti kognitivne lingvistike.

1.1. Cilj rada

Cilj rada je da se kroz jednosmjernu kontrastivnu analizu primjera približne sinonimije u engleskom i crnogorskom jeziku ukaže na svu nijansiranost značenja navedenih primjera u oba jezika, kao i na njihovu kontekstualnu uslovljenost.

Namjera je i da se njihovo predstavljanje u rječnicima upotpuni upotrebom u odgovarajućem kontekstu i time skrene pažnja na njihove nijanse u značenju.

Ukupno, ovi rezultati bi ukazali i na značaj učenja riječi kroz njihovo kolokacijsko okruženje, što je već definisano kroz tzv. *lexical approach*¹ (Lewis 1993) u učenju jezika (*lexical chunks*² (Schmitt 2000)).

¹ *Lexical approach* je termin koji je osmislio Lewis (1993). Pod ovim pristupom se zastupa stanovište da treba izučavati vokabular kao najznačajniji aspekt u procesu podučavanja jezika, ističući stav da je jezik gramatikalizovana leksika, a ne leksikalizovana gramatika (Lewis, 1993, p.95).

² Osnovne postavke leksičkog pristupa tiču se podučavanja jezika kroz iskustvo i mogućnosti učenika da koriste jezik u prirodnom kontekstu i na taj način uče iz sopstvenog iskustva. Ovaj pristup se fokusira na razvijanje jezičkih sposobnosti govornika kroz učenje riječi i njihovih mogućih kombinacija (kolokacija). Glavna ideja ovog pristupa jeste da je važan dio usvajanja jezika, zapravo sposobnost da učenik koristi leksičke fraze *chunks* i da ove fraze čine bazu podataka koja govornicima pomaže u sagledavanju jezičkih obrazaca, tradicionalno poznatih kao gramatika (Lewis, 1993, p. 95). U posljednje vrijeme vlada opšte uvjerenje da je kolokacija veoma važan aspekt poznavanja i

1.2. Hipoteza rada

Osnovno polazište ovog rada oslanja se na gledišta većine semantičara da je apsolutna sinonimija veoma rijetka, a po mišljenju pojedinih nepostojeća. Dakle, moguća je samo analiza sinonima približnog ili sličnog značenja kroz njihovo kolokacijsko okruženje. Rezultati navedene analize trebalo bi da dokažu hipotezu da kolokacijsko okruženje preciznije određuje značenje riječi od njihovog denotativnog značenja. Shodno tome, rezultati bi upućivali i na saznanje da se semantički (i gramatički) aspekti riječi odražavaju u njihovim kolokacijama čime se potvrđuje i kognitivni pristup značenju kao o fluidnoj kategoriji u nastajanju u svakom datom iskazu. U tom smislu, ukazaćemo i na specifičnosti ova dva upoređivana jezika u kojima se razlikuju kategorije roda (gramatički aspekti: prirodni i gramatički rod), što će imati odraza na kolokacijsko okruženje u crnogorskom jeziku u kojem se prepoznaje kategorija gramatičkog roda. Međutim, ista situacija se neće ponoviti u engleskom jeziku u kojem se ne prepoznaje kategorija gramatičkog, već prirodnog roda.

1.3. Značaj teme

Razlozi za odabir ove teme proizlaze iz nedovoljne teorijske obrade navedenih leksičkih odnosa, kao i iz namjere da se njihovo predstavljanje u rječnicima upotpuni upotrebom u odgovarajućem kontekstu i time skrene pažnja na njihove nijanse u značenju, naročito ako se ima u vidu da se sinonimi često koriste u nastavnoj praksi u funkciji semantizacije³ nove leksike (Grbović 1989: 104).

savladavanja jezika u procesu učenja (Bahns i Eldaw 1993; Howarth 1998; Nesselhauf 2003; McCarthy i O'Dell 2005). Sticanje boljeg uvida u kolokacije ne samo da pomaže u poboljšavanju tačnosti, ispravnosti u izražavanju, već i tečnosti (Wray 2000), kao i prilikom razvoja pragmatičkih vještina (Lewis 2001).

³ Pod pojmom semantizacija podrazumijeva se obogaćivanje leksičkog fonda kroz učenje sinonimičnih, riječi sličnog značenja.

Treba napomenuti da se u ovom radu po prvi put vrši kontrastivna analiza odnosa sinonimije u engleskom i crnogorskom jeziku.

1.4. Korpus

Korpus istraživanja obuhvata opisne pridjeve koji se svojom brojnošću primjera približne sinonimije izdvajaju u odnosu na ostale vrste riječi (Jevrić 2012: 8). Kako bi se ukazalo na nijansiranost značenja među riječima, odabrali smo po pet opisnih pridjeva kojima se opisuje fizički izgled (*prljav*, -a, -o, *lijep*, -a, -o, *mršav*, -a, -o, *blijed*, -a, -o, *debeo*, -la, -lo u crnogorskom i *dirty*, *beautiful*, *thin*, *pale*, *fat* u engleskom jeziku) i karakter ljudi (*hrabar*, -a, -o, *okrutan*, -a, -o, *agresivan*, -a, -o, *iskren*, -a, -o, *intelligentan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i *brave*, *cruel*, *aggressive*, *frank*, *intelligent* u engleskom jeziku), dakle, ukupno po deset opisnih pridjeva u oba jezika. Prilikom odabira ovih primjera upotrijebili smo rječnike sinonima engleskog jezika, a usljed nepostojanja rječnika crnogorskog jezika, koristili smo se rječnicima sinonima srpskog jezika, pošto je u pitanju analiza opisnih pridjeva, koji su u velikoj semantičko-morfološkoj, kao i sintaksičkoj podudarnosti sa opisnim pridjevima u crnogorskom jeziku.

Za kontekstualnu analizu navedenih pridjeva koristili smo elektronske rječnike i jezičke baze podataka kao što su Britanski nacionalni korpus (112,181,015 riječi) za primjere u engleskom jeziku i Korpus Savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) za primjere u crnogorskom jeziku.

1.5. Metodologija⁴

Metodološki postupak obrade navedenog korpusa obuhvatio je primjenu metode komponentne analize. Primjenom ove metode izvršili smo atomizaciju značenja odabranih primjera i time se ukazalo na njihova zajednička i distinktivna obilježja (različite sememe, različita stilska, ekspresivna i konotativna obilježja). Analiza je sadržala i kolokativnu metodu.

Zatim su se upotrebom jednosmjerne kontrastivne analize uporedili rezultati u engleskom i crnogorskom jeziku u jednom dijelu analize, dok je u drugom dijelu korištena i dvosmjerna kontrastivna analiza.

Naime, do nedavno, leksikolozi su koristili intuitivni metod za utvrđivanje kolokacija, a taj metod je prisutan i u sadržaju većine rječnika. Da bi se postigao određeni nivo statističke preciznosti, neophodna su empirijska istraživanja da bi se obezbijedili pouzdani rezultati. Danas je korpus koji sadrži ogroman broj riječi na raspolaganju u kompjuterskoj obradi, u programima TACT, MonoConc, kao i u programima u kojima se može odrediti kolokacijski odnos bilo koje riječi (Britanski nacionalni korpus (112,181,015 riječi i Korpus savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)).

1.6. Struktura rada

Rad se sastoji iz dva dijela. U prvom dijelu teorijski su obrazložene polazne osnove istraživanja. U drugom dijelu predstavljeni su rezultati sprovedenog istraživanja.

U prvom dijelu, nakon teorijske razrade samog pojma paradigmatiskih odnosa i sinonimije u okviru njih, kao i kolokacija u okviru sintagmatskih odnosa, obraća se pažnja na kolokacijsku uslovljenost odabranih primjera. U namjeri da raščlane vrste sinonima (potpuna i djelimična sinonimija (Quine 1951), približna i djelimična

⁴ Vidi poglavlje Metodologija istraživanja.

(Lyons 1996) na ovaj metod opisivanja primjera približne sinonimije ukazali su P. Edmonds i G. Hirst u svom radu *Near synonymy and lexical choice* (2002: 105-144). Ključ za definisanje približne sinonimije se nalazi u raščlanjivosti (*granularity*) predstavljanja značenja riječi. Pod pojmom raščlanjivosti podrazumijeva se detaljno analiziranje značenja riječi (Edmonds 1999: 20).

Raščlanjivanje nam može poslužiti u preciznijem definisanju približne sinonimije, jer njenom primjenom možemo odrediti razliku između suštinskih i perifernih aspekata značenja. Ali, postavlja se pitanje gdje se nalazi granica između ovih aspekata značenja. Prosto se možemo povoditi svojom intuicijom, ili možda bolje intuicijom leksikografa, koja je istančanija zahvaljujući određenom nivou objektivnosti i velikom iskustvu.

Edmonds predlaže tri pristupa u određivanju razlika među primjerima približne sinonimije.

Prvi je zasnovan na intuiciji. Drugi proizlazi iz podjela i teorija drugih lingvista, leksikografa, semantičara i istraživača. Treći proizlazi iz rečnika koji ukazuju na razlike među primjerima približne sinonimije. Može se reći da sva tri pristupa, u većoj ili manjoj mjeri, sadrže određenu dozu subjektivnosti. Međutim, postoji i četvrti pristup koji se odnosi na neobrađeni korpus. To znači da možemo analizirati veliki korpus da utvrdimo kako su riječi upotrebljene i time utvrdimo razlike u značenju i njihovoj upotrebi (Edmonds 1999: 23). Upravo će i ovaj rad biti usmjeren na utvrđivanje razlika u značenju i upotrebi sinonima u engleskom i u crnogorskom jeziku.

U namjeri da se utvrde ove razlike i metoda komponentne analize i analiza kroz specifično kolokacijsko okruženje obuhvata prvo primjere na crnogorskom jeziku, a potom i primjere na engleskom jeziku. Nakon završenih analiza, upotrebom jednosmjerne kontrastivne analize upoređuju se dobijeni rezultati u oba jezika.

1.7. Motivacija i očekivanja istraživanja

Istraživanje oblasti leksičke semantike nastavak je istraživanja iste oblasti koje je sprovedeno u okviru magistarskog rada. Tema magistarske teze je *Uporedna*

analiza slenga u engleskom i srpskom jeziku. Leksička analiza u ovom radu poslužila je da se, kroz metaforičko proširenje značenja odabranih primjera, otkriju određene sličnosti i razlike u socio-kulturnom okruženju ove dvije kontrastirane govorne sredine.

Pošto je navedena tema doktorske disertacije *Uporedna analiza primjera približne sinonimije u engleskom i crnogorskom jeziku*, i u ovom radu sprovede se uporedna analiza, ali u svrhe opisivanja dijela crnogorskog jezika, koji je u samom povelju ustanovljenja svog identiteta, kao i u svrhe poboljšanja kvaliteta nastave jezika.

Osim navedenog kontinuiteta u istraživanju, razlozi za odabir ove teme proizilaze i iz konkretnih problema na koje smo nailazili tokom učenja jezika, a kasnije i tokom nastave jezika. Glavni problemi u usvajanju jezika, kao i u nastavi jezika, uglavnom su se ticali kolokacija (leksičkih i gramatičkih). U ovom radu je sprovedeno istraživanje samo leksičkih kolokacija i to jednog dijela značenjskih odnosa među riječima – primjera približne sinonimije.⁵

Sprovedeno istraživanje može ukazati i na smjernice sastavljanja budućih rječnika sinonima u srpskom i crnogorskom jeziku, s obzirom da postojeći imaju vidne nedostatke.⁶

⁵ O značaju valjanog odnosa pojmu sinonimije govori Prčić (2010: 252), koji primjećuje da postoji bojazan da se: „...u perspektivi obesmisli suština i svrsishodnost sinonimije, kao veoma moćnog komunikativnog sredstva, te da našu svakodnevnu komunikaciju, uz nesebičnu pomoć nemalog dijela mas-medija, svede na puko baratanje neobilježnim, neutralnim, običnim, opštim, blijedim, sanjivim, beživotnim, konfekcijskim riječima. Ova tendencija, međutim, mogla bi umnogome biti sputana, ako ne i potpuno prekinuta, uvođenjem sistematske obrade osnova sinonimije u školama, osnovnim i srednjim, te na fakultetima, jezičkim i drugim. Uz to, popularizacija jezika, kao i podizanje jezičke kulture uopšte, ostaje i dalje naša goruća potreba.“

⁶ Vidna je neophodnost sastavljanja sveobuhvatnog rječnika diferenciranih sinonima, u kojem bi bila sagledana pojedinačna komunikativna vrijednost svih značenjski uporedivih riječi u leksičkom fondu srpskog jezika — bez obzira na to da li su domaćeg porijekla ili ne, da li spadaju u standardni jezik ili ne, da li spadaju u savremeni jezik ili ne, te u kojem bi se, uz ostalo, moglo tačno saznati šta sve implicira kada se neka djevojka opiše kao *lijepa, zgodna, privlačna, ljupka, atraktivna, glamurozna* (Prčić 1997: 10).

2. TEORIJSKE OSNOVE

2.1. RAZLIČITI PRISTUPI ZNAČENJU IZ UGLA LEKSIČKE SEMANTIKE⁷

Pošto je značenje veoma bitno u istraživanju mnogih aspekata ljudskog ponašanja, veliki je broj različitih pristupa njegovom istraživanju, kao i metoda i tehnika. Ove metode uključuju pristupe iz ugla logike, fiziologije, antropologije, književne kritike, lingvistike i nauke o komunikaciji. U oblasti lingvistike, značenje je sagledavano iz različitih uglova: logičkih relacija (*ram* = 'he' + *sheep*), supstitucije, kolokacije, distribucije, sinonimije, antonimije, hiponimije itd. Stoga su ovi različiti pristupi značenju rezultirali nevjerovatnom raznolikošću definicija o prirodi značenja (Nida 1975).

S obzirom da je leksička semantika ključna oblast ovog istraživanja, ukazaćemo na različite pristupe značenju upravo iz ugla leksičke semantike, koja se u okviru semantike izdvojila kao zasebna disciplina. Leksička semantika se najčešće kontrastira u odnosu na formalnu semantiku, jer se ona odnosi na izučavanje sadržaja riječi koji je opisnog karaktera i koji se odnosi na specifične vrste entiteta i događaja. Riječi koje prenose određeni sadržaj (*content words*: imenice, glagoli, pridjevi i prilozi) razlikuju se od funkcionalnih riječi (npr. članova, prepozicija...) (Kearns 2006: 557).

Pregledan opis različitih pristupa značenju iz ugla leksičke semantike dala je Rajna Dragičević u svojoj knjizi *Leksikologija srpskog jezika* (Dragičević 2010: 65-128). Ova autorka smatra da je za utvrđivanje leksičke semantike npr. pridjeva najpogodnija analiza prototipa, dok su ostale metode, komponencijalna analiza, ali i konceptualna analiza, asocijativna metoda itd., neprimjenljive za analizu pridjeva (Dragičević 2010: 84-88).⁹ U knjizi se iznosi detaljno obrazloženo opravdanje izbora teorije prototipa

⁷ Za detaljniji pregled vidjeti: Cruse, D. A. (1986) *Lexical semantics*; Geeraerts D. (2010). *Theories of Lexical Semantics*; Barker C. (2000). *Lexical semantics*.

⁸ Drugi izrazi za istu vrstu razlike jesu otvorena i zatvorena klasa riječi, ili kategorematske i sinkategorematske riječi (Kearns 2006).

⁹ Vidi Dragičević (2010). *Leksikologija srpskog jezika*.

umjesto metode komponentne analize prilikom istraživanja pridjeva kojim se opisuju ljudske osobine.¹⁰ Međutim, u toku našeg istraživanja opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima prosto se nametala upotreba komponentne analize jer se za potrebe utvrđivanja nijansi u njihovom značenju morala analizirati njihova semska struktura. Dodatni razlog upotrebe ove metode u analizi opisnih pridjeva tiče se podatka da postoji ključna razlika u specifičnom pristupu¹¹ primjene komponentne analize u radu Dragičević (2010) i u ovom radu.¹²

Iz navedenih razloga, kao tri pristupa relevantna za potrebe ovog rada izdvojili smo sljedeće pristupe značenju u leksičkoj semantici: komponentnu analizu, strukturalizam i kognitivnu lingvistiku.

2.1.1. Komponentna analiza

Među prvim i najuticajnijim pristupima značenju riječi jeste posmatranje značenja kroz manje, elementarne, invarijantne jedinice značenja. Postupak koji je zasnovan na ovom gledištu naziva se komponentna analiza. Ako analiziramo riječi *mare* i *stallion*, primijetićemo da dijele isto semantičko obilježje [+HORSE]. Razlikuju se po tome što riječ *mare* sadrži semantičko obilježje [+FEMALE] (ovo

¹⁰ Za detaljniji prikaz upućujemo na Dragičević (2010: 259).

¹¹ Komponencijalna analiza nije monolitna koncepcija i veoma se razlikuju načini na koje su je sprovodili različiti istraživači. Lyons (1977: 317-335) polazi od primjera muškarac= +muško, +odraslo, +ljudsko i pokušava da odgovori na pitanje: Šta je semantička komponenta? Komponencijalna analiza u radovima D. Gortan-Premk (2004), M. Radić-Dugonjić (1999) i drugih autora zasnovana je na pogledima ruskih autora, a zatim samostalno razvijana i upoređivana. U vezi sa načinom utvrđivanja semske strukture značenja, D. Gortan-Premk (2004: 44-45) uzima kao primjer definiciju osnovnog značenja lekseme *zub* u Rečniku SANU. Rezultat dekomponovanja ove lekseme bio bi: organ + u vilicama čovjeka +klinast +oštar +prevučen gledju +namijenjen kidanju hrane +namijenjen sitnjenu hrane (Dragičević 2010: 66).

Očigledna je razlika u ovom načinu predstavljanja komponencijalne analize u odnosu na onaj kojim su se služili američki autori (muškarac=+muško, +ljudsko, +odraslo; žena = -muško, +ljudsko, +odraslo). Stavljanjem vrijednosti + ili – ispred seme naglašava se distinktivni karakter obilježja (Dragičević 2010: 66).

¹² Vidi poglavlje Metodologija istraživanja.

obilježje se može nasloviti i kao [-MALE], ili kao obilježje koje riječ *stallion* ne posjeduje). Ova semantička obilježja nazivaju se distinktivna obilježja zato što doprinose razlikovanju ove, prethodno navedene, dvije riječi. Dakle, značenje se posmatra kao jedna velika skupina distinktivnih obilježja (Kawamata 2002: 5).

Najraniji i najuticajniji zagovornici komponentne analize u post-sosirowskom strukturalizmu bili su Helmslev i Jacobson. Oni su vjerovali da principi koje je Trubetskoy uveo u fonologiju, mogu poslužiti za istraživanja u oblasti gramatike i semantike. Najznačajniji predstavnici evropske škole komponentne analize jesu Greimas (1956, 1970), Pottier (1974), Prieto (1964, 1966) i Coseriu (1974). Komponentna analiza se u Americi razvijala nezavisno. Ona je po prvi put predložena, ne od strane lingvista, već od strane antropologa kao tehnika za opisivanje i upoređivanje vokabulara rodbinskih veza u različitim jezicima (Goddenough, 1956; Lounsbury, 1956; Wallace and Atkins, 1960). Nekoliko godina kasnije, ovaj metod je preuzet od strane sljedećih lingvista: Lamb (1964), Nida (1964, 1975), Weinreich (1963, 1966), Katz i Fodor (1963), čiji je rad vodio ka ujedinjenju semantike i sintakse u okvirima transformacione gramatike (Lyons 1977: 318).

Prilikom određivanja lingvističkog značenja neke forme mora se pronaći kontrast zato što nema značenja izvan izvjesnih razlika. Kada bi cio svemir bio plav, onda se plava boja ne bi izdvajala kao nešto zasebno pošto ne bi postojalo ništa od čega bi se ova boja razlikovala. Isto je i sa značenjem riječi. Riječi imaju određeno značenje samo u pogledu sistematskog kontrasta u odnosu na ostale riječi sa kojima dijele određene karakteristike, ali se i razlikuju od njih u odnosu na neka njima različita svojstva (Nida 1975: 32).

Prednost komponentne analize jeste u tome što omogućava jasan i koncizan opis značenjskih odnosa poput hiponimije, sinonimije¹³, antonimije. Na primjer, ako se obrati pažnja na prethodno navedenu suprotnost semantičkih obilježja

¹³ Prema zagovornicima komponentne analize, sinonimi imaju istu arhisemu (pojmovnu vrijednost) i većinu istih sema nižeg ranga, a razlikuju se po jednoj semi ili manjem broju sema koje se nalaze na nižem stepenu semske hijerarhijske ljestvice. Upravo zbog marginalnosti tih sema, ponekad u određenom kontekstu dolazi do neutralizacije semantičkih različitosti između relativnih sinonima i oni dobijaju sposobnost da znače isto. Da su u pitanju seme višeg ranga, kontekst ne bi mogao da ih neutralizuje (vidi Dragićević 2010: 247).

[+FEMALE] i [+MALE] uočljivo je da je *mare* antonim u odnosu na riječ *stallion* (Kawamata 2002: 5).

O prednostima komponentne analize govori i (Dragičević 2010): „(1) KA¹⁴ je pogodan način za analizu semantičkog sadržaja, jer se na taj način on razlaže na pripadne komponente, što pruža dobru osnovu za detaljno i pregledno istraživanje; (2) ovim postupkom se mogu precizno uporediti dva značenja jedne lekseme ili većeg broja njih; (3) D. Šipka (1998: 31) s pravom primjećuje da je izdvajanje sema pogodno za formalizaciju, posebno u računarskim naukama; (4) izdvajanje ograničenog broja konstanti na osnovu kojih se dobija neograničen broj promjenljivih predstavlja osnovu svake naučne teorije; (5) postupak je primjenjiv u semantici rečenice, za objašnjavanje semantičkih veza među riječima u linearnom realizacijskom nizu.“

Kako je već napomenuto, proučavanje leksičkog značenja vrši se raščlanjivanjem leksema u niz semantičkih obilježja ili komponentata. Na primjer, leksema *čovjek*¹⁵ mogao bi se rastaviti na komponente ODRASTAO, LJUDSKO i MUŠKO.¹⁶ Čitavi sistemi odnosa se mogu uspostaviti na osnovu malog skupa semantičkih komponentata. Na primjer, komponente ODRASTAO/NEODRASTAO i MUŠKO/ŽENSKO mogu se koristiti u analizi sljedećih leksema:

Muškarac (ODRASTAO, MUŠKO), žena (ODRASLA, ŽENSKO)

Dječak (NEODRASTAO, MUŠKO), djevojčica (NEODRASLA, ŽENSKO)

¹⁴ Akronim za komponentnu analizu.

¹⁵ Leksema *čovjek* je upotrijebljena u značenju muškarac, a ne generički.

¹⁶ U skladu sa fonološkim teorijama, komponencijalna analiza se često predstavlja kroz binarnost ispoljavanja jednog svojstva + ili –muško, + ili –živo, + ili –ljudsko. Ovakav pristup otvara brojna pitanja u vezi sa markiranošću semantičkih komponentata. Naime, zašto nam je uobičajenije da ženu određujemo kao –muško nego muškarca kao –žensko? Takođe, ovdje se otvara pitanje: kako predstaviti semantičke komponente koje nemaju suprotnu vrijednost i ne javljaju se u dihotomijama (Dragičević 2010: 66)?

Sličan model odgovara i mnogim životinjama (iako u doljenavedenim leksemama nedostaje distinkcija muško/žensko/neodraslo):

MUŠKO	ŽENSKO	NEODRASLO
bik	krava	tele
ovan	ovca	jagnje

U komponentnoj analizi, kontrasti se obično iskazuju pomoću + i - i često se izvlače u obliku matrice.

PRIRODNO ZEMLJI	ŽURNO	NAPRED	S JEDNOM NOGOM	STALNO NA
Hodati	+	-	+	+
Marširati	-	+	+	+
Trčati	-	+	+	+
Hramati	-	-	-	+

Pomoću takvog sistema nije teško utvrditi leksičke praznine u nekom jeziku. Na primjer, ova matrica ukazuje da u engleskom jeziku ne postoji posebna leksema kojom bi se izrazio pojam ljudskog korišćenja nogu za kretanje unazad. S druge strane, nije uvijek tako jednostavno odrediti koje su relevantne komponente nekog leksema i da li se one mogu upotrebiti u binarnoj analizi (+/-). Da li bi se glagol *plivati* u ovoj matrici mogao odrediti kao +ŽURNO ili -ŽURNO? Ili pak da li bi se, na drugim semantičkim poljima, *supa* mogla predstaviti kao +JESTI ili -JESTI, a *ovsena kaša* kao +TEČNO ili -TEČNO (Crystal 1987: 107)?

Kako se razvijala teorija kategorija, uočili su se i nedostaci komponentne analize. Prema ovoj analizi, određena količina distinktivnih obilježja neophodan je i dovoljan preduslov značenja riječi. Iz ove činjenice proizlaze dva rezultata: članovi koji pripadaju jednoj kategoriji imaju podjednaku pripadnost i semantičke kategorije imaju tačno omeđene granice. Međutim, ispostavilo se da većina kategorija ne sadrže obilježja zajednička svim članovima, niti da su ta obilježja neophodna da bi se smatrali članovima datih kategorija. Drugim riječima, pripadnost kategoriji ne zasniva se na nekim nužnim i pretpostavljenim uslovima. Da bi se objasnila ideja

postojanja kategorija, Wittgenstein (1972) je predložio ideju porodične sličnosti: članovi jedne veće porodice nužno liče jedni drugima na različite načine, ali ne postoje određene osobine koje svi imaju, kao što može biti članova koji nemaju nikakvih zajedničkih osobina. Međutim, članovi će biti međusobno povezani svojevrsnim lancem sličnosti. Rosch i Mervis (1975: 575) su ovu ideju razradili na malo apstraktnijem nivou: [A] je skupina jedinica određenog oblika AB, BC, CD, DE. Zapravo, svaka jedinica ima jedno ili nekoliko obilježja koja su zajednička jednom ili više drugih jedinica, ali nema niti jedan niti više njih koji imaju sva obilježja zajednička svim ostalim jedinicama.

U prilog navedenim kritikama i problemima komponentne analize, navešću spisak nedostataka ovog postupka u istraživanju, koji je prikazan u knjizi D. Crysta-a *Kembrička enciklopedija jezika* (1987):

1. Često se kaže da se komponentna analiza koristi samo za opisivanje određenih djelova vokabulara (naročito onih djelova koji su precizno organizovani). Međutim, semantičke karakteristike ne moraju biti atomizirani kontrastivni elementi, već mogu imati i svoju unutrašnju strukturu.
2. Često se napominje da se komponentna analiza vrti u začaranom krugu u kojem ona objašnjava samo jedan niz simbola (npr. engleskih riječi) nekim drugim nizom simbola (koji opet čine engleske riječi).
4. Zagovara postojanje univerzalnih svojstava značenja i stoga počiva na snažnoj pretpostavci da se iste semantičke karakteristike mogu naći u svim jezicima.
5. Tvrdi se i da komponentna analiza ne pruža potpuna objašnjenja kada su u pitanju interpretacije semantičkih svojstava entiteta iz realnog svijeta na koje se odnose. Na primjer, +ADULT ostaje apstraktan simbol koji se ne može interpretirati ukoliko ne možemo tačno odrediti kakvi su odrasli, t.j. kako mi odlučujemo kada se svojstvo +ADULT odnosi na nešto.
6. Komponentna analiza ne pruža objašnjenja prirode značenja riječi koje su nejasnije, nekonzistentnije od onih na koje se ona odnosi (Leech 1975: 90).¹⁷

¹⁷ Edmonds (1999: 51) smatra da komponentna analiza ne obuhvata indirektne aspekte značenja, i ne dozvoljava predstavljanje nejasnih razlika kao na primjer između *error* i *mistake*.

I Dragičević (2010) je navela spisak nedostataka komponentne analize:

(1) seme bi trebalo da su nerazgradive na sitnije djelove, međutim, skoro sve seme se mogu razložiti na sitnije djelove. Iako KA podsjeća na matematičku operaciju, ona nikada nije sasvim precizna, pa ako se pažljivije pogledaju seme bilo kojeg semantičkog sadržaja, može se zaključiti da se one razlikuju po stepenu razloživosti – neke su (skoro) nerazložive, a neke je moguće dalje dijeliti. (2) Trebalo bi da postoji konačna lista sema (jer su one atomi značenja koji se kombinuju u složenije cjeline), ali, zbog toga što im autori pristupaju na različite načine, takva lista nikad nije sačinjena, i pored brojnih pokušaja. (3) Imenice koje imaju konkretno značenje s uspjehom se mogu razlagati na seme, ali šta je s nekim drugim imenicama i sa ostalim vrstama riječi? Kako razložiti na komponente neku apstraktnu imenicu, kao što su ljubav ili hrabrost? Neki autori (npr. Nida 1975) navode primjere i za komponentnu analizu apstraktne leksike, ali ta analiza djeluje neubjedljivo. Dakle, ova analiza je pogodna za imenice sa konkretnim značenjem, ali bi za analizu apstraktnih imenica trebalo primijeniti neku drugu metodu. (4) KA se ne može koristiti u analizi značenja pridjeva. Pokušali smo na ovaj način da istražujemo pridjeve sa značenjem ljudskih osobina (Dragičević 2001: 165-168) i evo rezultata za analizu pridjeva *strog*.

Kada pridjev *strog* (i većinu drugih pridjeva koji označavaju ljudske osobine), uobličimo u seme, ponovo dobijamo skup pridjeva sa značenjem ljudskih osobina. Dakle, *strog* = nepopustljiv + pravilan + jak + tačan + dosljedan.

Ovo svođenje jednog pridjeva na drugi iz iste tematske grupe navodi na pomisao da ne postoji metajezik¹⁸ za semantičku strukturu pridjeva.¹⁹

Međutim, i pored navedenih nedostataka, ovaj metod se primjenjuje u velikom broju lingvističkih istraživanja. Leech (1975: 91) naglašava da je ova metoda dokazala svoju svrsishodnost u izučavanju mnogih sfera značenja.

¹⁸ Ipak moramo primijetiti da je nemoguće navesti sve moguće seme u opisu određene lekseme, ali to naravno nikada nije ni bila, niti može biti namjera u toku određenog semantičkog istraživanja. Uvijek postoji određeni, odabrani skup sema koji se smatra relevantnim i dovoljnim u datom obimu.

¹⁹ Vidi Dragičević (2010: 78-79).

2.1.2. Strukturalizam

U strukturalizmu, sve lingvističke jedinice izvode svoje značenje uglavnom na osnovu međuodnosa sa ostalim jedinicama. Pojam poređenja i kontrasta od presudnog je značaja. Osnivač strukturalizma Ferdinand de Saussure (1916: 116), u svom *Kursu opšte lingvistike* tvrdi da:

“U okviru istog jezika, sve riječi koje su upotrijebljene da izraze određenu ideju uzajamno ograničavaju jedna drugu; sinonimi poput francuskog *redouter-dread*, *creindre-fear* i *avoir peur-be afraid* imaju pravo značenje samo kroz svoju opoziciju: kad *redouter* ne bi postojalo sav njegov značenjski sadržaj pripao bi ostalim pridjevima približnog mu značenja. Značenjski sadržaj bilo kog termina određen je njegovim lingvističkim okruženjem.”²⁰

Strukturalizam se kasnije razvio u teoriju leksičkih polja, kao i u relacionu teoriju značenja riječi, koje predstavljaju Lyons i Cruse (Edmonds 1999: 56).

Lyons (1977) ističe da se značenje leksičke jedinice sastoji od skupine značenjskih odnosa koje ta jedinica dijeli sa svim ostalim, prisutnim jedinicama u jednom istom polju. On smatra da se značenjski odnosi ne nalaze među nezavisnim entitetima značenja, već da se značenje riječi ustanovljuje kroz značenjske odnose svih jedinica. Na primjer, prilikom opisivanja značenja riječi *horse*, on ukazuje na sljedeće veze značenja: *is a kind of* (e.g. *horse:animal*), *is not a kind of* (e.g. *horse:cow*), *is characteristic noise produced by* (e.g. *neigh:horse*), *is a dwelling place for* (e.g. *stable:horse*). On smatra da je potpuno značenje riječi *horse* složena mreža odnosa, koja obuhvata kompletan leksikon. Lyons naglašava značaj povezanosti riječi sa ostalim riječima.

²⁰ Iako, generalno gledano „razlika pretpostavlja slične izraze između kojih postoji izvjesna razlika, prema de Sosiru, u jeziku postoje samo razlike, nikako isti izrazi“. (1916: 166). Istu ideju zastupa i Clark (1992) u svom principu kontrasta: „Bilo koja dva (lingvistička) oblika se razlikuju u značenju (1992: 172).

Lyons (1996: 62) ukazuje i na značaj kolokacijskih restrikcija izraza, prikazujući ih prilikom utvrđivanja razlika između primjera sinonimije i primjera približne sinonimije²¹:

“It might be thought that the collocational range is wholly determined by its meaning, so that synonyms must have the same collocational range. But this does not seem to be so ... there must be some subtle difference of lexical meanings which accounts for the collocational differences, such that it is not synonymy, but near-synonymy, that is involved.”

Čak iako dvije riječi imaju isto značenje, njihova kolokabilnost nije ista. Na primjer, *large* može kolocirati sa riječju *house*, ali, zato ne može kolocirati sa riječju *problem*, kojoj više odgovara pridjev *big*. Značenje, stoga zavisi od konteksta. Dakle, značenje je povezano sa sintagmatskim i paradigmskim odnosima među jedinicama u okviru jezičkog sistema. Kontekst koji se tiče definicije značenja je ograničen na sami jezik, pri čemu se isključuju vanjezički faktori. Dakle, u strukturalizmu, značenje je nezavisno u odnosu na sve ostale vanjezičke elemente.

2.1.2.1. Teorija semantičkih polja

Strukturalna semantika je postigla najznačajnije rezultate upravo u istraživanju konceptualnih sfera. Većina njih je direktno ili indirektno povezana sa teorijom ‘semantičkih polja’, koju je po prvi put predstavio professor Jost Trier.

Trier sagledava vokabular jezika kao integrirani sistem leksema koje su povezane svojim smislom. Sistem se nalazi u kontinuiranom procesu promjena. Ne samo da pojedine lekseme nestaju i da se nove lekseme pojavljuju tokom istorije jezika, već se odnosi između određene lekseme i njoj susjednih leksema stalno mijenjaju kroz vrijeme. Svako proširivanje smisla jedne lekseme podrazumijeva sužavanje smisla neke druge lekseme. Prema Trier-u, jedan od nedostataka tradicionalne dijahronijske

²¹ Istraživanjem sinonimije kroz kolokaciono okruženje bavi se veliki broj semantičara: Lee, C.-Y. & Liu J.-S. (2009). “Effects of Collocation Information on Learning Lexical Semantics for Near-Synonym Distinction”; Reiter E. & Sripada S. “Contextual Influences on Near-Synonym Choice” et al.

semantike jeste u tome što bilježi istoriju promjene značenja zasebnih leksema, umjesto da ispituje promjene u cijeloj strukturi vokabulara kroz određeni vremenski period. I sinhronijska i dijahronijska lingvistika moraju istraživati sistem međusobno povezanih elemenata; i dijahronijska lingvistika podrazumijeva i zavisna je od sinhronijske lingvistike. Trier je vršio upoređenje strukture određenog leksičkog polja u vremenu $t1$ sa strukturom tog leksičkog polja u vremenu $t2$. U svojoj često citiranoj tvrdnji o semantičkim poljima navodi: polja su žive realnosti koje se nalaze između zasebnih riječi i kompletnog vokabulara; kao djelovi cjeline, polja sa riječima dijele sposobnost učlanjivanja u veće strukture, a sa vokabularom sposobnost struktuiranja u manje jezičke jedinice (Lyons 1977: 253)²².

Osim Trier-a i njegovih sljedbenika²², jedan broj američkih antropologa istraživao je vokabular rodbinskih veza, biljaka, bolesti i drugih oblasti. Što se tiče strukturalne semantike u Francuskoj, značajan je rad Matoré-a (1953) u kojem istražuje ona semantička polja koja su predmetom brzih promjena i ekspanzije nastalih pod uticajem političkih, društvenih i ekonomskih dešavanja. S druge strane, lingvisti Greimas (1965) i Barthes (1964) nastojali su da razviju Saussure-ovu ideju o leksičkoj strukturi prema sintagmatskim i paradigmatskim vezama sa stilističkom analizom tekstova i sa drugim semiotskim sistemima osim samog jezika. Što se tiče Porzig-ovog naglašavanja sintagmatskih veza možemo reći da je značaj ovih veza istaknut u radovima sljedećih lingvista: Kurylowic i njegova analiza izvedenih leksema; Firth i njegova teorija značenja; Mel'čuk i Apresjan (1974) i njihovo istraživanje isprepletanosti veza između sintakse i semantike.²³

Teorija polja je predstavljena kao Neo-humboltovska, i neke od njenih ideja se mogu naći u radu Wilhelma fon Humbolt-a. 'Prema Humbolt-u, svaki zaseban jezik, čak i najprezreniji dijalekt, treba posmatrati kao organsku cjelinu, kao nešto što se razlikuje od svega ostalog i tako izražava individualnost ljudi koji njime govore. Ova

²² Oblast semantičkih polja je bila predmetom interesovanja velikog broja lingvista. Među njima su istaknuti Ipsen (1924), Jolles (1934), Porzig (1934), Trier (1934). Počeci istraživanja semantičkih polja datiraju iz perioda devetnaestog vijeka od ideja Humbolt-a (1836) i Herder-a (1772). Kasnije su ovaj predmet istraživanja preuzeli Ohman (1951); Ullman (1957); Oskaa (1958); Kuhlwein (1967); Seiffert (1968); Geckler (1971). Lyons je naročito pažnju obratio na Trier-ova istraživanja semantičkih polja, za koja je Ullman tvrdio „da su otvorila novu fazu u istoriji semantike“ (Ullman 1962: 7).

²³ Vidi Lyons 1977.

teorija ima svoje neposredne filozofske prethodnike u fenomenologiji i Casier-ovom učenju o uticaju jezika na misao. Ove ideje su u teoriji polja povezane sa nekim Saussure-ovim principima strukturalizma, naročito sa njegovim viđenjem jezika kao organizovane cjeline čiji elementi ograničavaju jedan drugi i stižu svoj značaj, svoju vrijednost iz opšteg okvira u koji su smješteni. Tako je Saussure tvrdio da francuska riječ *mouton* ima drugačiju vrijednost od engleske riječi *sheep* s obzirom da pokriva cijelu oblast značenja u kojoj je engleski podijeljen između *sheep* i *mouton* (Geeraerts 2009: 60).

Bilo je nekih izolovanih pokušaja da se izučava struktura određenih konceptualnih sfera²⁴, kao što je hijerarhija vojnih činova. Tada je Ipsen uveo termin *semantičko polje* da bi se njime označile ove sfere. U narednim godinama, nekoliko polja sistematično je izučavano. Zagovornici novog pristupa otvoreno su se izjašnjavali protiv ortodoksne semantike koju su prezrivo okarakterisali kao ‘pogrešan pravac’ u lingvističkim izučavanjima. U toj duhovnoj klimi je i nastala Trier-ova monografija o intelektualnim terminima u njemačkom jeziku. U toj knjizi, koja se pojavila 1931. godine, i u seriji značajnih članaka koji su uslijedili, Trier je predstavio svoje viđenje polja kao usko povezane oblasti vokabulara u kojima je svaka zasebna sfera podijeljena, klasifikovana i organizovana tako da svaki element određuje granice susjednim elementima, kao što su i oni njima ograničeni. U svakom polju, sirovi materijal iskustva analizira se i elaborira na jedan jedinstven način koji se razlikuje od jezika do jezika i često od perioda do perioda u istoriji jednog idioma (Geeraerts 2009: 53).

Teorija polja se može dovesti i u vezu sa takozvanom Sapir-Whorf-ovom hipotezom o jezičkoj relativnosti kad je u pitanju uticaj jezika na misao. Činjenica da takva vrsta uticaja zaista postoji nije neka novina. Dickens (1992: 822) je govorio o ‘tiraniji riječi’, a mnogo prije njega Bacon je napisao: „Ljudi smatraju da njihovi umovi upravljaju riječima: ali, veoma se često dešava da jezik nameće pravila

²⁴ Pošto boju smatramo kontinuumom, možemo reći da boja predstavlja konceptualnu oblast (Sinnbezirk), koja postaje konceptualnim poljem (Sinnfeld) zahvaljujući svojoj strukturalnoj organizaciji ili artikulaciji određenog jezičkog sistema. Grupa leksema u bilo kom jezičkom sistemu koja obuhvata određenu konceptualnu oblast i koja zahvaljujući odnosima koji postoje među njima stvara određenu strukturu može se nazvati leksičkim poljem (Wortfeld); svaka leksema obuhvata određenu konceptualnu oblast koja se može struktuirati kao polje od strane druge grupe leksema. Leksema se stoga može opisati kao konceptualna oblast u okviru određenog konceptualnog polja.

funkcionisanju njihove svijesti“. Moderni filozofi, lingvisti i drugi, ozbiljno razmatraju mogućnost postojanja određenih filozofskih problema i pseudo-problema usljed strukture naših jezika.

Međutim, teorija polja je kritikovana iz različitih aspekata. Preciznost kojom riječi ograničavaju jedna drugu i grade neku vrstu mozaika, bez bilo kakvih praznina ili preklapanja, može se smatrati pretjeranom. To se može primijeniti samo na specijalizovane i strogo definisane sisteme kao što su vojni činovi. Takođe je nerealno tvrditi da je čitav vokabular sastavljen od polja na isti organski način kao što su to i sama polja.

Ova se teorija, do sada, skoncentrisala na nekoliko veoma integrisanih oblasti: boje, porodični odnosi, intelektualne sposobnosti, etički i estetski koncepti, mentalni procesi, religiozna i mistična iskustva. Međutim, ova ograničenja, ne smiju uticati na to da se umanju značaj teorije polja. Ipak, veliki je značaj ove teorije na semantička izučavanja.

2.1.2.1.1. Semantičke promjene (proširenje²⁵ i suženje značenja)²⁶

Teorija semantičkih polja se razvijala u skladu sa istraživanjima semantičkih promjena, tj. Prethodno navedenom dijahronijom i sinhronijom u jeziku. Osnivač moderne semantike, Breal i njegov prethodnik Reisig, započeli su naučno istraživanje zakona koji utiču na tok promjena u značenju. Sve do 1930-e godine, istraživanja u ovoj oblasti razvijala su se u dva pravca: klasifikacija promjena značenja i otkrivanje semantičkih zakona (Ullman 1962). Međutim, uprkos, kompleksnosti ovih procesa, prema Ullman-u (1962), moguće je izdvojiti nekoliko glavih uzroka nastajanja semantičkih promjena:

1. Lingvistički uzroci. – Neke se semantičke promjene mogu desiti usljed veza koje postoje među riječima. Uobičajene kolokacije mogu trajno uticati na

²⁵ Radić-Bojanić i Silaški (2012) istraživale su metaforične i metonimijske konceptualizacije pojma *glava* u srpskom jeziku i pojma *head* u engleskom jeziku.

²⁶ Za detaljni prikaz semantičkih promjena vidi Shindo (2009) i Dirvens i Porings (2006).

značenje izraza, tako da se smisao određene riječi prenese na drugu riječ zato što se pojavljuju zajedno u mnogim kontekstima.²⁷

2. Istorijski uzroci. – Objekti, institucije, ideje, specifični koncepti mijenjaju se vremenom; mada se vremenom njihov naziv ne mijenja i time se održava tradicija i kontinuitet.²⁸
3. Društveni uzroci. – Kada riječ pređe iz standarnog jezika u stručni kao što je terminologija trgovine, zanata, neke profesije ili neke druge omeđene društvene grupe tada taj jezik dobija ograničeno značenje. Nasuprot tome, riječi koje su pozamljene od jezika neke društvene grupe, a potom su prešle u svakodnevni govor, dobijaju mnogo šire značenje.²⁹
4. Psihološki uzroci. – Semantičke promjene često nastaju kao odraz govornikovog stanja uma ili kao posljedica nekog trajnog svojstva njegovog mentalnog sklopa. Neka slučajnost koja govorniku skrene pažnju, ili duhovita ideja, mogu stvoriti sliku koja će zbog svoje prikladnosti i ekspresivnosti, iz pojedinačne upotrebe preći u opštu upotrebu. Ideja da nešto ima određenu povezanost s konjem – oblikom, situacijom ili karakterom – inspirisala je mnoge grafičke i duhovite metafore i idiome: *clothes-horse*, *horse-fish*, *horse-tail*, *horse-play*, i, *to flog a dead horse*, *to mount the high horse*, *to look a gift horse in the mouth*, itd.

U semantičkim istraživanjima naročito je posvećena pažnja psihološkim uzrocima promjena značenja među kojima se izdvajaju sljedeći uzroci: emotivni faktori i tabu. Često je osjećaj strahopoštovanja prema natprirodnim bićima nametao tabuizirane zabrane na njihova imena. Jevrejima nije bilo dozvoljeno da se direktno obraćaju *Bogu*; slično je i u engleskom jeziku, gdje se koristi izraz *Lord*, kao i u francuskom jeziku gdje imamo riječ *Seigneur*. Međutim, poostoji opšta ljudska

²⁷ Upravo su navedeni lingvistički uzroci jezičkih promjena (proširenja značenja leksema) tema našeg istraživanja.

²⁸ Na primjer, riječ *pencil* potiče iz latinskog jezika u značenju pero ili tanka četkica, međutim, ista riječ je zadržana i kasnije kada se za pravljenje ovih pisaljki počelo koristiti drvo, tako da sada imamo današnje grafitne olovke označene ovom istom riječju *pencil*.

²⁹ Nyota and Mareva (2012) ilustruju uticaj uličnog žargona na standarni jezik, pri tome opisujući veliki broj urbanih dijalekata koji predstavljaju kombinaciju standardnog jezika Zimbabvea i engleskog kao stranog jezika.

skolnost da se izbjegava direktno oslovljavanje neprikladnih pojmova. Postoji veliki broj eufemizama koji su povezani s bolešću i smrću. Riječi kao što su *disease* (bolest) i *undertaker* (pogrebnik) pokazuju da su ove zamjene postale usko povezane sa samom tabuiziranom idejom, tako da su izgubile svoju eufemističku vrijednost i da je potrebna nova zamjena da bi se ublažio utisak neprijatnosti koji izražavaju.³⁰

2.1.3. Kognitivna lingvistika

Predstavnici kognitivne lingvistike slažu se sa strukturalistima da značenje nije inherentno samom jezičkom obliku. Oni dijele isto mišljenje da se značenje oslanja na kontekst, pri čemu se kontekst smatra dijelom drugih kognitivnih struktura. Međutim, za razliku od strukturalista, kognitivisti smatraju da kontekst prelazi granice jezičkog sistema. Drugim riječima, značenja riječi su kognitivne strukture koje predstavljaju specifične obrasce znanja i ubjeđenja. Na primjer, mi razumijemo značenje riječi *Monday* u kontekstu koncepta *week*. Potrebno je konceptualizovati pojam *week*, kao slijed dana u ciklusu tokom kojeg se smjenjuju dani i noći. Stoga se koncepti *day* i *week* posmatraju u odnosu na koncept *time* (Langacker 1987).

Langacker (1987: 147) objašnjava da se pojam *week* smatra semantičkim domenom. Taylor (2002:440) tvrdi da postoje raznovrsni domeni različitog nivoa kompleksnosti, od osnovnih, koji predstavljaju koncepte boje, temperature, prostora, vremena, koji se ne mogu svesti na manje, jednostavnije koncepte, sve do komplikovanih saznavnih struktura, kao što su pravila igre, pravila društvenih odnosa, komplikovane tehnologije i tipični društveni scenariji. Dakle, riječ odražava različite koncepte koji nisu enkodirani samo u lingvističkoj formi, već treba uključiti i vanjezičko znanje u okvire koncepta.

U svom radu *Kognitivna lingvistika i sinonimija: teorija i leksikografska praksa*, Ljiljana Šarić (2001) razmatra kako se postavke kognitivne lingvistike mogu povezati s različitim pitanjima sinonimnih odnosa u jeziku. Prvi dio analize posvećen je onim postavkama koje su važne za proučavanje sinonimije, posebno

³⁰ Vidi Gareearts (2009).

enciklopedijskom pogledu na značenje, prototipnoj organizaciji jezičkih kategorija³¹, te kontekstualnoj uslovljenosti konstruisanja značenja. Drugi se dio analize osvrće na neka pitanja povezana s rječnicima sinonima i kako se premise kognitivne lingvistike mogu povezati sa strukturom rječnika sinonima i praksom njihove izrade. Rad ukazuje na nužnost analize korpusa pri proučavanju kognitivnih temelja sinonimije.

Šarić primjećuje (2001) da nema mnogo radova koji problemu sinonimije pristupaju s kognitivno-lingvističkih polazišta iako se taj teorijski okvir čini posebno pogodnim za osvjetljavanje mnogih pitanja povezanih upravo sa sinonimijom. Na primjer, *Cognitive Linguistics* W. Croft-a i D. A. Cruse-a (2004) sinonimiji eksplicitno ne posvećuje pažnju, iako se neke implikacije za sinonimiju mogu pronaći u poglavljima o hiponimiji, meronimiji i antonimiji. To začuđuje s obzirom na Cruse-ovo intenzivno bavljenje leksičkom semantikom i upravo sinonimima. *Cognitive Linguistics* V. Evans-a i M. Green (2006) spominje sinonimiju na dva-tri mjesta, ali opširnija analiza izostaje.

Cruse (1986: 88) kognitivnim sinonimima naziva riječi koje su jedna drugom u određenom iskazu zamjenjive, a da ta zamjena ne rezultira promjenom istinitosne vrijednosti iskaza. Tu skupinu sinonima odlikuju "identical criterial traits, and hence identical logical properties (...) [They] differ only in their ranges of normal collocations". Stanojević (2009) daje opšti pregled tog tipa sinonima (Šarić 2011: 14).

Iz logičke perspektive idealan oblik lingvističkog sadržaja bio bi onaj u kojem svaka jedinica, na primjer riječ, iskazuje jedno jedino značenje, odnosno sadržaj u kojem je jedno značenje pridruženo jednom i samo jednom znaku. Ipak, iz različitih istorijskih razloga, odnos semiotičkih sredstava i značenja nije tako idealan. Za to je ilustrativan primjer homonimije u kojem Hüllen (2009: 155-156) pokazuje kako su u različitim razdobljima engleskog jezika neke riječi nestale ili promijenile značenje zbog takozvanih homonimnih sudara, odnosno slučajeva kada su bile identičnog ili vrlo sličnog oblika, i uz to pripadale istom semantičkom polju. S druge strane, homonimi koji su pripadali jasno razdvojenim semantičkim poljima opstali su jer su mogućnosti nesporazuma bile isključene ili neznatne. Hüllen (2009) navodi i primjere sinonimije u engleskom koji su izazivali tzv. *sinonimne sudare*, pa je jedna od riječi u toku vremena poprimila malo ili bitno drugačije značenje. Ti procesi svjedoče o tome da su govornici prilagođavali strukturu znakova govornim situacijama, i

³¹ Vidi poglavlje Teorija prototipa.

znakove novim potrebama, što podrazumijeva kognitivno svjesnu upotrebu jezika tokom njegove istorije (Šarić 2011).

Šarić (2011) naglašava da je kognitivnolingvistički pogled na značenje *enciklopedijski*, i kao takav se razlikuje od pogleda na značenje u teorijama koje mu pristupaju *rječnički*.

Enciklopedijsko je znanje u tom modelu kategorija izvan jezičnoga znanja, u domenu znanja o svijetu. Taj je model u skladu s hipotezom o modularnosti u formalnom proučavanju jezika koje odvaja lingvističko i nelingvističko znanje. Rječničko se znanje odnosi na poznavanje značenja riječi, a ono je poseban element mentalnog rječnika ili leksikona.³² Rječnički pogled na značenje pretpostavlja da značenja riječi pohranjenih u ljudskom umu uglavnom odgovaraju značenjima kako im pristupaju rječnici (Evans and Green 2006: 207-208). Taj pogled isključuje sve one vidove značenja koji nisu dio jezgrenog značenja i osnovne definicije riječi. On stoga semantičarima omogućuje da riječima pristupaju nekontekstualno. Takav je pogled na značenje povezan s nizom dihotomija, kao što su, na primjer, smisao-referencija i semantika-pragmatika. On razgraničuje znanje o kulturi, znanje o društvu, kao i znanje stečeno u interakciji s okolinom od lingvističkog znanja kao posebne kategorije (Šarić 2011).

Kognitivna lingvistika stavlja značenje u središte svojeg interesovanja, smatrajući da je primarna uloga jezika upravo u izražavanju značenja. Ovaj model polazi od toga da je značenje jezičnih jedinica rezultat govornikova konstruiranja (*construal* na engleskom), a ne „objektivne istine“ ili istinosnih uslova. Konstruiranje je dinamičan proces, te podrazumijeva stvaranje, predočavanje i razumijevanje značenja. On implicira da ne postoji jasna granica između semantike i pragmatike. Langacker (2007: 432) navodi da postavka o nejasnoj granici ne znači negiranje

³² Mentalni leksikon, koji se smatra autonomnom komponentom čovjekovog sistema obrade informacija, predstavlja jedno od ključnih pitanja u oblasti kognitivne lingvistike, kao i u oblasti usvajanja leksike stranog/drugog jezika. Kognitivnu lingvistiku u prvom redu zanima organizacija mentalnog leksikona izvornog govornika, odnosno način na koji se leksičko znanje usvaja i organizuje, dok je u istraživanjima u oblasti usvajanja stranog/drugog jezika, osim pitanja organizacije mentalnog leksikona L2 govornika, od suštinske važnosti i pitanje odnosa između L1 i L2 mentalnog leksikona. Vidi: Channel (1998), McCarthy (1998), Carell and Eisterhold (1983), Langacker (1987), Krashen (1989), Gairns and Redmann (1986).

postojanja pragmatike niti mogućnosti da se ona u analitičke svrhe odvoji od semantike.

Od sedamdesetih godina 20. vijeka brojni su lingvisti ukazivali na neopravdanost pretpostavke o postojanju riječi prirodnih jezika izvan svakog konteksta jer se riječi nužno pojavljuju u odnosu na određene okvire ili domene ljudskog iskustva (cf. eg. Fillmore 1975; 1985; Langacker 1987). Po shvatanju kognitivnih semantičara, neki su vidovi značenja riječi pohranjeni u dugoročnom pamćenju, ali značenje je kao cjelina promjenjivo, podložno dopunama i pomacima koji zavise od konteksta upotrebe. Postavka da se značenje stvara u konkretnom kontekstu upotrebe relativizuje, pa i dovodi u pitanje, načelo kompozicionalnosti u pristupu značenju složenih iskaza. Načelo kompozicionalnosti pretpostavlja da riječi imaju čvrsto definisana značenja na temelju kojih nastaju značenja složenih jedinica. Kognitivni semantičari ne smatraju riječi apsolutnim sadržajcima značenja, nego polaze od toga da one podstiču i pobuđuju značenje: „konstrukcija značenja je po svojoj prirodi više konceptualna nego lingvistička operacija“ (Evans and Green 2006: 214). Sastavni dijelovi složenih iskaza ne unose mehanički u njih značenje. Složene jedinice imaju svoja značenja. To ne znači samo da određene funkcije riječi u složenim iskazima (na primjer, subjekt ili objekt) doprinose značenju tih iskaza, nego i da su gramatičke konstrukcije i funkcije inherentno značeće, nezavisno od toga koja ih konkretna riječ u određenom trenutku zauzima. Enciklopedijski pristup značenju koji zagovara kognitivna lingvistika podrazumijeva da je enciklopedijsko znanje uređena struktura, da nema razlike između takvog značenja i kontekstualnog značenja, te da je jezik neodvojiv od iskustva.³³ Leksičke jedinice se shvataju kao sredstva koja omogućavaju pristup enciklopedijskom znanju, dinamičnom po svojoj prirodi (Evans and Green 2006: 215).

³³ Na pitanja o vezi između mentalnih procesa i jezičnih realizacija mogu odgovoriti samo psiholingvisti. Često se, i u krugovima kognitivne nauke, kritički pristupa pitanju kakav tip zaključaka lingvisti imaju pravo da donesu. Lingvisti imaju pravo izvoditi zaključke o svojim vlastitim mentalnim aktivnostima – do kojih su došli samoposmatranjem – onako kako se one ogledaju u upotrebi (sopstvenog) jezika. Lingvisti također imaju pravo izvoditi zaključke o mentalnim procesima izvornih govornika kako se oni prikazuju u tekstu i govoru na temelju posmatranja tih produkata lingvističke kompetencije. Oni, razumije se, pri tom pristupaju problemu kao stručnjaci za jezik, a ne kao stručnjaci za mozak (Šarić 2011).

2.1.3.1. Teorija prototipa

Kada se govori o kognitivnoj lingvistici, potrebno je i objasniti jednu od njenih glavnih teorija tzv. teoriju prototipa³⁴, koju je razvila kognitivna psihološkinja Rosch (1973, 1978)³⁵. Prema ovoj teoriji, kategorije sa sastoje od dobrih i loših članova, kao i od marginalnih primjera čije je članstvo diskutabilno. Svi članovi koji pripadaju jednoj istoj kategoriji nemaju isti status u okviru te kategorije. Kategorija se sastoji od dobrih, tipičnih i centralnih jedinica, kao i od loših, atipičnih i perifernih jedinica. Sve se ovo odnosi kako na uslovno oštro omeđene kategorije, poput *chair*, *bird*, *dog*, *circle*, STOLICA, PTICA, PAS, KRUG, kod kojih se uočava unutrašnja gradijentnost – između pojedinih članova, tako i na uslovno blago omeđene kategorije, poput *tall*, *hot*, *run*, *woman*, VISOK, VRUĆ, TRČATI, ŽENA, kod kojih se uočava spoljašnja gradijentnost – između pojedinih kategorija (Lakoff 1987: 56).

Kategorizacija prema prototipu ima najmanje dvije prednosti nad klasičnom. Jedna se ogleda u njegovoj realnoj utemeljenosti jer je eksperimentalno dokazano da ljudi u svojoj kategorizaciji stvarnosti i svog znanja o njoj prije svega teže utvrđivanju sličnosti u odnosu na unaprijed postavljen standard (prototip), i to ne samo pri susretu s tipičnim i netipičnim predstavnicima date kategorije, već i s nepotpunim i oštećenim (Aitchison 1987: 55), kao što su, recimo, rastavljene ili sastavljene stolice, ili ptice bez jednog ili oba krila.

Druga prednost ovog pristupa sastoji se u njegovoj prilagodljivosti, pošto je, zahvaljujući podrazumijevanoj rastegljivosti kategorija, omogućeno uključivanje novih (naročito novonastalih) entiteta u neku kategoriju, što bi po klasičnom shvatanju zahtijevalo ili uspostavljanje nove kategorije ili redefinisanje postojeće (Taylor 1989a: 53; Geeraerts 1989: 589, 594).

Zbog toga se A. Wierzbicka (1989: 737-8) zalaže za empirijsku adekvatnost specifikacije smisla i iz nje izvedene rečeničke definicije, tvrdeći da bi one morale

³⁴ Prototip predstavlja tipična svojstva izvjesne klase vanjezičkih entiteta – ili tačnije shematizovanu predstavu njenog tipičnog uzorka kao jezgra cjelokupne kategorije (Taylor 1989a : 59).

³⁵ Prikazi njenog istraživanja mogu se naći u radovima Rosch (1978, 1988) i Mervis i Rosch (1981); Heider (1972), Rosch (1973, 1975, 1977), Rosch i Mervis (1975), Rosch, Simpson i Miller (1976), Rosch et al. (1976).

biti formulisane tako da obuhvate ne samo tipične predstavnike, već i sve ostale, i da na taj način bude obezbijedena ispravna primjenljivost lekseme na cjelokupnu klasu datog vanjezičkog entiteta.

Smatra se da jezik služi da bi se kategorisala stvarnost koje smo svjesni. To znači da su riječi određene vrste kategorija koje opisuju određene entitete. Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, možemo zaključiti da se značenja riječi, u svojstvu kategorija, ne mogu posmatrati kao skupina značenjskih obilježja. Značenje riječi ne može se spoznati samo na osnovu značenjskih komponenti, kao što bi bilo neizvodljivo izvesti značenjske komponente svih riječi u jeziku (Kawamata 2002: 7).

Međutim, Wierzbicka³⁶ (1996) se suprostavila ovom gledištu. Njena inspiracija prozlaži iz Leibniz-ove filozofije, koji je pokušao da otkrije primarne pojmove, kao i pravila kompozicije iz kojih proizlaze svi ostali složeni pojmovi. Njen pristup je prilično originalan i smatra se ekstremnom varijantom komponentne analize. Ona smatra da postoji skup tačno određenih univerzalnih, semantičkih atoma iz kojih se sva spoznatljiva značenja mogu proizvesti.³⁷

Nakon pregleda sva tri pristupa značenju može se zaključiti da se jedan od njihovih glavnih razlikovnih aspekata ogleda u različitim gledanjima na značenje riječi, tj. da li su značenja riječi enciklopedijska ili nisu. Predstavnici komponentne analize i strukturalisti posmatraju riječ kao leksikografsku jedinicu, za razliku od kognitivista.³⁸ Strukturalisti i njihovi istomišljenici smatraju da treba razdvojiti lingvističko znanje od nelingvističkog.

³⁶ Tvrdnja da se značenje svih riječi može dekomponovati u univerzalne atomske komponente značenja u velikoj je mjeri prevaziđeno, mada je zapažen rad Anna-e Wierzbicka-e, koja je razvila veoma obiman sistem reduktivne parafraze, čineći svojevrzni Prirodni semantički metajezik (NSM – Natural Semantic Metalanguage). Wierzbicka tvrdi da se iscrpna analiza značenja može predstaviti kroz NSM. Njena teorija se razlikuje od komponentne analize u tome što NSM sačinjavaju prave riječi, više nego značenjski atomi, primjenljivi u svim jezicima svijeta (Wierzbicka 1996), (Goddard 1998).

³⁷ Wierzbicka je ukazivala na mogućnost se nađe manja grupa semantičkih primitiva: ona upućuje na nekih 50 koncepata (kao što su DOBAR, LOŠ, PRIJE, POSLIJE, JA, TI, DIO, VRSTA...), koji su, navodno, dovoljni da se izrazi značenje svih riječi (u bilo kom jeziku) (Chris Barker 2001: 4).

³⁸ Zagovornici komponentne analize smatraju da se značenje riječi može specifikovati, odvojeno od naših kognitivnih obrazaca i svijeta poznatog ljudskim bićima (Kawamata 2002: 5).

Upravo u ovom radu će se ukazati na tu raznovrsnost sagledavanja značenja riječi jer će se početi od komponentne analize³⁹, kako bi se u narednom dijelu analize ukazalo na specifičnost kontekstualne upotrebe odabranih primjera i značaj vanjezičkih faktora u određivanju značenja riječi.

³⁹ Vidi poglavlje *Komponentna analiza*.

3. VRSTE ZNAČENJA LEKSEMA

Pošto se u prethodnim poglavljima govorilo o različitim pristupima značenju iz ugla leksičke semantike, trebalo bi analizirati i razne vrste značenja leksema⁴⁰. Među njima se ističu tzv. parovi značenja na koje je ukazao Tvrtko Prčić u svojoj knjizi „Semantika i pragmatika riječi“ (1997: 21), a to su leksičko i rečeničko, deskriptivno i asocijativno, doslovno i preneseno, sistematsko i tekstualno, i namjeravano i protumačeno značenje.⁴¹

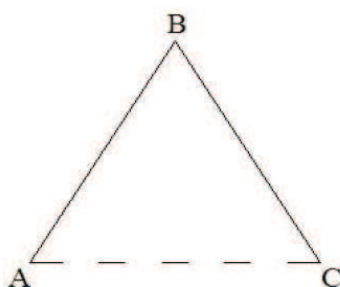
Tvrtko Prčić je pratio tradicionalne i savremene pristupe pitanju značenja i ponudio je svoj model leksičkog značenja koji se zasniva na Lyons-ovom modelu. Lyons-ov model leksičkog značenja sadrži tri elementa: smisao, denotaciju i referenciju, a Prčić je tome dodao i četvrti elemenat – asocijaciju. Smisao lekseme čini skup obilježja kojima se definiše izvjesna klasa vanjezičkih entiteta. Denotacija predstavlja odnos između lekseme i odgovarajuće klase vanjezičkih entiteta. Pod pojmom referencija podrazumijeva se identifikacija jednog ili više entiteta iz te klase u konkretnoj komunikacijskoj situaciji, a asocijacija čini skup dodatnih obilježja, koja ograničavaju referencu. Lyons ističe da denotacija pripada leksemi nezavisno od njene upotrebe, a referencija se mijenja u zavisnosti od konkretnog konteksta (Lyons, 1981: 57).⁴²

⁴⁰ Riječ kao jedinica rječnika jednog jezika, sa svim njenim gramatičkim i mogućim frazeološkim proširenjima, u stručnoj lingvističkoj terminologiji naziva se *leksema*. Leksema, kao jezička jedinica leksičkog nivoa, apstraktne je prirode, dok su njene rečenične realizacije konkretne; strogo uzev *riječ je jedinica sintakse*, a *leksema jedinica leksikona*. Skup svih oblika jedne lekseme čini njenu paradigmu (Prčić 1997: 114).

⁴¹ Iznoseći mišljenje da jezičko značenje nije cjelovita i stalna kategorija koja bi se dala lako utvrditi, već dinamično obilježje upotrebe jezika u govornim situacijama, odnosno kompleks odnosa između *riječi međusobno*, *riječi i svijeta* o kojem se jezikom govori, te *riječi i govornika*, Bugarski razlikuje nekoliko dimenzija značenja riječi kao jezičkih jedinica: (1) leksičko i gramatičko, (2) predmetno i emotivno, (3) konkretno i apstraktno, (4) osnovno i preneseno i (5) denotativno i konotativno (Bugarski 1996: 207-208).

⁴² U analiziranju leksičkog značenja i Baker (2001) ističe da postoje dva pristupa izučavanju značenja riječi: jedan je izučavanje u odnosu na ostale riječi, a drugi je izučavanje riječi u odnosu na svijet. Tradicionalni metod koji se koristi u rječnicima jeste definisanje riječi drugim riječima. Pošto ih

Predstavljanje značenja leskeme u saglasju je sa trojstvom prirode značenja, koje obuhvata odnose između *misli*, *znakova* i *onoga što je označeno* (Charles Pears)⁴³. I Ogden i Richards govore o tri elementa koji obuhvataju značenje – *misli*, *simbol*, tj. znak i *referent*⁴⁴, i taj odnos predstavljaju dijagramom u obliku trougla⁴⁵. Jednu stranu trougla čini odnos *misao-simbol*, drugu odnos *misao-referent*, dok je treća strana – odnos *simbol-referent* – u manje direktnoj i uzročnoj vezi. Pears-ov termin „ono što je označeno“ odnosi se na „bilo koji atribut spoljnog svijeta“, što znači i na nešto nepostojeće (kada je, na primjer, riječ o uspomenama ili prošlom iskustvu).

Priroda jezičkog znaka
(Grafikon br.1)

Prirodu jezičkog znaka objašnjavamo pomoću trougla:

A – OZNAČITELJ ILI IZRAZ JEZIČKOG ZNAKA – materijalna strana, označava se kao niz fonema

B – OZNAČENO ILI SADRŽAJ ZNAKA – pojam predmeta u govornikovoј svijesti

C – SAM IMENOVANI PREDMET

Sto

A /s/ /t/ /o/

moramo definisati, kao što definišemo i riječi koje koristimo u definicijama, na kraju moramo istrošiti sve riječi ili ponovo koristiti iste one koje pokušavamo da definišemo (Barker 2001: 4).

⁴³ Vidi Sekulić (2002).

⁴⁴ Riječ *referent* Ogden i Richards upotrebljavaju u značenju ono na šta se odnosi, t.j o čemu se misli kad se određena riječ upotrebljava.

⁴⁵ Vidi grafikon broj 1.

B – dio pokućstva s daskom kao radnom i sl. površinom na jednoj ili više nogu

(Ančić: Rječnik hrvatskoga jezika)

C – zeleni školski sto⁴⁶

U skladu sa prethodnim prikazima pojmova značenja i samog leksičkog značenja, M. K. Halliday (1970: 143), tvrdi da jezik prije svega služi za izražavanje nekog sadržaja, odnosno načina na koji neko prima i poima svijet oko sebe, uključujući tu i unutrašnji svijet sopstvene svijesti. Iz ovoga se može izvesti zaključak da se prva, i ujedno najvažnija funkcija jezika sastoji u odslikavanju spoljašnje stvarnosti, nekog stanja stvari koje ne zavisi neposredno od onih što ga odslikavaju.⁴⁷ Značenje vezano za ovu funkciju jezika naziva se deskriptivno značenje.

Unekoliko komplementarna prethodnoj, druga osnovna funkcija jezika sastoji se u odslikavanju unutrašnje stvarnosti, nekog stanja stvari koje zavisi od onih što ga odslikavaju i koje posredno, preko njihovog ponašanja, može dobiti i neku spoljnu manifestaciju. Značenje vezano za ovu funkciju naziva se asocijativno značenje i ima sljedeće opšte karakteristike:

- Subjektivne je prirode, pošto prenosi izvjesno čulima drugih teško dostupno stanje stvari, i stoga se najčešće ne može neposredno provjeriti u pogledu istinitosti;
- Globalno se može odrediti skalarnim kontrastom tipa više/manje;
- Stilistički je obilježeno i relativno manje postojano, a time podložnije reinterpretacijama i promjenama unutar određene jezičke zajednice;
- Uslovljeno je komunikacionom situacijom i pojedinčnim osobinama komunikatora, ali i zajedničkim osobinama manjeg ili većeg dijela jezičke zajednice;

⁴⁶ Preuzeto iz rada *Sinonimija i sinonimi* Helene Voda (2004).

⁴⁷ Pošto jezik govori o svijetu, da bi znali šta riječi poput *horse* ili *despair* znače, neophodno je da nešto znamo o svijetu. Jedan od načina da se uspostavi veza između značenja i svijeta jeste da se razmotre USLOVI ISTINITOSTI: kakva riječ mora biti da bi data rečenica bila tačna? (Chris Barker 2001: 5). Uključenost smisla (entailment) je najkonkretniji aspekt značenja: jedna rečenica podrazumijeva drugu u slučaju da je istinitost prve rečenice dovoljna da garantuje istinitost druge rečenice. Na primjer, rečenica *I have four children*, podrazumijeva rečenicu *I have at least two children*. Sličan odnos postoji i među zasebnim riječima: *assassinate* podrazumijeva *kill*, dok *Jones assassinated the President* podrazumijeva *Jones killed the President* (Chris Barker 2001:5).

- Predstavlja fakultativnu, a istovremeno i perifernu komponentu leksičkog i rečeničkog značenja (otuda i termin 'asocijativno značenje, odabran zato da bi se istakla ne samo njegova mehanička, već i mentalna povezanost s deskriptivnim značenjem).

Asocijativno značenje obuhvata nekoliko srodnih i međusobno prožetih podvrsta značenja, od kojih su dominantna tri – stilsko, ekspresivno i konotativno.

Prema Prčiću, geografske, tematske, interpersonalne i hronološke dimenzije objedinjene su u stilskom značenju, odražavajući funkcijsko-situacionu raslojenost jezika u celini (koju razmatraju Radovanović (1986: pogl. 8); Bugarski (1989: pogl. 15); tako, pored svog osnovnog značenja, izvesna reč može biti svojstvena nekom užem ili širem geografskom prostoru (npr. vojvođanska, šumadijska, crnogorska, beogradska), nekoj tematskoj oblasti (npr. pjesnička, medicinska, pravna, sportska), nekoj poziciji na skali interpersonalnih odnosa (npr. formalna, neformalna, žargonska), nekoj poziciji na hronološkoj ravni (npr. zastarijeva, zastarjela, arhaična (Prčić 1997: odjeljci 2.2. i 4.4).

Po uzoru na još jedan uticajan predlog (Halliday et al. 1964: 77), moguće je stilsko značenje podijeliti u dvije osnovne grupe: u prvoj su one neposrednije vezane za komunikatora, pošto otkrivaju njegovo geografsko porijeklo (dijalekt), društveni status (sociolekt) i vremensku aktuelnost (hronolekt); u drugoj grupi se nalaze varijacije neposrednije vezane za samu komunikacionu situaciju, pošto otkrivaju tematiku komunikacije u okviru sfere aktivnosti ili interesovanja (predmetni registar), odnos između komunikatora (interpersonalni registar), te medijum u kome se ona obavlja (medijumski registar).

Ekspresivno značenje proističe iz spleta različitih osobina komunikatora, kao i njihovih stavova i raspoloženja prema ostalim komunikatorima ili prema predmetu komunikacije. Određeno je ekspresivnim asocijativnim obilježjima, koja svojim intezitetom doprinose izražavanju nekog pozitivno ili negativno intoniranog vrijednosnog suda – estetskog, moralnog, etičkog ili nekog drugog (Leech 1969: 84). Ispoljavanje različitih pozitivnih ili negativnih stavova i raspoloženja govornika spada u ekspresivno značenje; tako, riječi mogu biti pohvalne, od milja, pežorativne, pogrdne, eufemistične.⁴⁸

⁴⁸ Vidi Prčić (1997).

Konotativno značenje proističe iz spleta različitih subjektivnih reagovanja na objektivnu stvarnost, uslovljenih najčešće ranijim individualnim ili kolektivnim iskustvom komunikatora, ali i vremenom razvijenom trajnijom povezanošću neke lekseme s izvjesnim pojavama ili pojmovima. Ova obilježja su često emotivno obojena.⁴⁹

Asocijativno značenje, ponekad može biti naglašenije od deskriptivnog, što je naročito upadljivo kod psovki (zbog svoje forme, u engleskoj popularnoj upotrebi eufemistički nazvanih *four-letter words*) ili kod usklika poput *Wow!*, *A-U!* *Ouch!*, gdje dominira ekspresivno značenje (Prčić 1997: 12).

⁴⁹ Konotacije ukazuju na stav govornika prema objektima ili opisanim događajima. Ako opišemo nekog kao *garrulous*, a ne kao *talkative*, opisano ponašanje može biti isto, ali *garrulous* prenosi dodatnu informaciju da nam se ne dopada ili ne odobravamo takvo ponašanje (Chris Barker 2001: 5).

4. PARADIGMATSKI LEKSIČKI ODNOSI

Nakon opisivanja vrsta značenja leksema, prelazimo na opisivanje odnosa među njima. Kao jedan od dva fundamentalna principa ustrojstva jezika, paradigmatski odnosi temelje se na uporedivosti najmanje dvije jezičke jedinice, koje bi se zbog izvjesnih formalnih, funkcijskih i/ili sadržinskih sličnosti mogle javiti u istom segmentu konteksta. Budući da određuju mogućnost odabiranja – dakle, potencijalnu prisutnost srodnih jedinica u nekom kontekstu, ovi odnosi predstavljaju ravan selekcije, vertikalnu osu zamišljene strukture jezika (Bugarski 1989a: 95-7; Lyons 1968: 73-6). Veoma je bitno napomenuti da ovakva mogućnost odabiranja podrazumijeva međuisključivost odabrane jedinice, s jedne strane, i onih neodabranih, s druge.

Ravan selekcije, u sprezi s ravni kombinacije sintagmatskih odnosa, utvrđuje leksičkim jedinicama, kao jezičkim znakovima, pojedinačno mjesto u leksikonu i njihovu diferencijalnu (kontrastivnu) prirodu. Poznavanje i prepoznavanje paradigmatskih leksičkih odnosa predstavlja dio znanja o jeziku nekog komunikatora.

Slijedeći suštinu argumentacije L. Lipke (1992: 134-5), može se, globalno, uočiti postojanje nekoliko paradigmatskih leksičkih odnosa. Prvo, uporedivost forme, oličena u potpuno ili djelimično istovjetnim fonološkim i/ili grafološkim formama, a često i morfo-sintaktičkim funkcijama, s različitim i nesrodnim sadržinama, podvodi se pod potpunu i djelimičnu homonimiju. Međutim, polisemija, kao istovjetnost forme s uporedivim, različitim ali srodnim, sadržinama, ne bi se mogla smatrati leksičkim odnosom jer je ograničena na samo jednu leksemu.⁵⁰

Konačno, ukoliko se radi o različitim formama, s uporedivim funkcijama i sadržinama – specifično, smislom, u pitanju su smisaoni odnosi, koji su ujedno i najznačajnija vrsta paradigmatskih leksičkih odnosa. Međutim, od izuzetne važnosti je da se ovdje istakne kako *smisaoni odnosi* ne predstavljaju odnose između njihovih pojedinačnih semema⁵¹, u skladu s idealizacijom jedna leksema kao jedna semema u jednom trenutku, što je, svakako, dijelom izučavanja sintagmatskih odnosa.

⁵⁰ Vidi Dragičević (2010).

⁵¹ Sememe predstavljaju značenjske komponente leksema, morfema i gramatičkih kategorija. Postoje i drugi vidovi njihovog obilježavanja kao *SEMES* (*semi*), *SEMANTIC COMPONENTS* (*semantičke komponente*), *SEMEMIC COMPONENTS* (*sememične komponente*), *SEMANTIC FEATURES* (*semantička obilježja*) (Hlebec 2005: 4).

Uopšteno posmatrano, svi smisaoni odnosi počivaju na određenoj srodnosti, ako ne i sličnosti, smisla. U zavisnosti od prirode te srodnosti, ako ne i sličnosti, može se govoriti o tri osnovna i tri glavna, smisaona odnosa – o uključenosti, istovjetnosti i suprotnosti smisla (Prčić 1997: 94-95). U skladu sa tim ističu se tri osnovne vrste paradigmatskih odnosa i to: hiponimija, sinonimija i antonimija.

4.1. SINONIMIJA

4.1.1. Porijeklo sinonimije

Termin sinonimija potiče iz grčke riječi (*sunonumon*) što znači imati isto značenje. Koristi se u modernoj semantici da označi pojavu istovjetnosti značenja koja može postojati između dvije riječi. Sinonimija je široko rasprostranjen odnos među riječima u engleskom jeziku, o čemu svjedoče mnogi rječnici sinonima i tezaursi (npr. *The Concise Oxford Thesaurus*, *Collins Thesaurus*).

<i>beseech</i>	<i>implore</i>
<i>glitter</i>	<i>sparkle</i>
<i>havoc</i>	<i>devastation</i>
<i>intricate</i>	<i>involved</i>
<i>lazy</i>	<i>indolent</i>
<i>native</i>	<i>indigenous</i>
<i>near</i>	<i>close</i>
<i>plentiful</i>	<i>abundant</i>
<i>substitute</i>	<i>surrogate</i>
<i>treble</i>	<i>triple</i>

Ovi primjeri su preuzeti iz eseja o sinonimima u *Longmanovom rečniku engleskog jezika* (LDEL) (1991), kojim se pokušavaju objasniti nijanse u značenju između riječi koje suštinski dijele slično značenje. Na primjer, *beseech* i *implore* u eseju se pojavljuju kao sinonimi riječi *beg*:

Beg, entreat, beseech, implore, supplicate and importune all signify the making of an appeal which is likely to be refused or demurred at. A person begs for what he/she cannot claim as a right; beg suggests earnestness, insistence and sometimes self-abasement. By entreating someone, one hopes to persuade him/her by earnest pleading and reasoning. Beseech and implore convey eager anxiety which seeks to inspire sympathy or pity. Implore may be stronger than beseech, with a suggestion of tearfulness or evident anguish. Supplicate adds to entreat a humble, prayerful attitude – invite, entreat, supplicate them to accompany you – Lord Chesterfield. Importune denotes persistence with one's requests to the point of annoyance or even harassment. (LDEL 1991: 141) (Jackson and Ze Amvela 2007: 114).

Često je ukazivano na veliko bogatstvo sinonimijskih izraza u engleskom jeziku.⁵² Razlozi za to vezani su za historiju jezika, koji je proistekao iz više jezika, a to su anglo-saksonski, s jedne strane, i francuski, latinski i grčki, s druge strane. Pošto engleski jezik pripada porodici germanskih jezika, a imajući u vidu da je anglo-saksonski bio početna faza njegovog razvoja, anglo-saksonske riječi često se smatraju izvornim, dok drugi izrazi iz francuskog, latinskog ili grčkog jesu strane ili pozajmljenice iz ovih jezika. Stoga i postoje riječi poput *brotherly* and *fraternal*, *buy* i *purchase*, *world* i *universe* i mnoge druge (Palmer 1976: 60).

Navešćemo listu riječi sa riječima iz staroengleskog (s lijeve strane) i riječima pozajmljenim iz francuskog ili latinskog (sa desne strane):

<i>ask for</i>	<i>request (F)</i>
----------------	--------------------

⁵² O. Jespersen (prema: Gotštajn 1986: 40) tvrdi da engleski jezik ima mnogo sinonima, ali da to nikako nije čista blagodet. Po njemu, moraju se staviti na vagu prednost koju donosi postojanje precizno iznijansiranih izraza i nepogodnost da se oni nauče i zapamte. Postojanje sinonima u jeziku S.Ulman naziva semantičkom patologijom (vidi Dragičević 2010: 248).

<i>din</i>	<i>commotion (L)</i>
<i>drive back</i>	<i>repulse (L)</i>
<i>glove</i>	<i>gauntlet (F)</i>
<i>need</i>	<i>require (F)</i>
<i>rope</i>	<i>cable (F)</i>
<i>smother</i>	<i>suffocate (L)</i>

Howard Jackson i Etienne Ze Amvela (2007: 116) su ukazali na formu navedenih riječi i primijetili da su riječi iz staroengleskog, generalno gledano, kraće od njihovih francuskih i latinskih sinonima. Takođe je vidno da su one dio običnog, kolokvijalnog jezika, dok latinizirani sinonimi pripadaju formalnijem kontekstu.

Pitanje koje semantičari nijesu često postavljali glasi: koje riječi razvijaju sinonimiju? Da bi se odgovorilo na ovo složeno pitanje, tek predstoje istraživanja. Da li imenice imaju sinonime češće nego glagoli? Da li složenice imaju sinonime? Imaju li proste riječi više sinonima nego derivati? Da li riječi sa konkretnim značenjem imaju više sinonima od riječi sa apstraktnim značenjem? Postoji li korelacija između stepena opštosti lekseme i broja njenih sinonima? Postoji li, dakle, veza između tipa lekseme u tvorbenom, gramatičkom ili semantičkom smislu i sinonimskog bogatstva? Ovim pitanjem se u srpskoj leksikologiji bavila D. Gortan-Premk (2004: 140-145).⁵³

Analizirajući građu *Rečnika SANU*, Premk je zapazila: 1) proste riječi (kao što su: *drvo, glava, jezik*), po pravilu, u osnovnim značenjima nemaju istoznačnice. Po mišljenju D. Gortan-Premk, izuzeci se pojavljuju samo u rijetkim slučajevima. 2) U vezi sa sinonimijom razlikuju se oni derivati u čiji semantički sadržaj ulazi cjelokupno značenje motivne riječi (*mljekar*) i oni u čiji sadržaj ulazi dio značenja motivne riječi (*zmijast*). Ovi prvi nemaju istoznačnice, a drugi imaju (*zmijast – krivudav – vijugav*). 3) U sekundarnim značenjima i proste i izvedene riječi mogu uspostaviti sinonimske odnose sa drugim riječima. Tako, na primjer, *mutiti* znači isto što i *rovariti* kada ove riječi označavaju *tajno raditi nešto nedolično*. Naravno, one moraju biti upotrijebljene u kontekstu, u semantičkim pozicijama u kojima se realizuje to značenje. 4) Bliskoznačnice mogu imati i proste i izvedene riječi u

⁵³ Preuzeto iz Dragičević (2010: 254)

osnovnim i sekundarnim značenjima. Očigledno je da postoji složena povezanost između gramatičkih, tvorbenih ili semantičkih vrsta leksema, na jednoj strani, polisemije, na drugoj, i sinonimije, na trećoj strani (Dragičević 2010: 254).

4.1.2. Teorijski pristupi pojmu sinonimije

Prema Saeed-u (1997: 65) sinonimi su fonološki različite riječi koje imaju ista ili veoma bliska značenja. Neki primjeri sinonimičnih parova jesu *couch-sofa*, *boy-lad*, *toilet-lavatory*, mada se već na osnovu ovih primjera može zaključiti da je teško naći riječi koje su potpuno sinonimične. Razlog tome je što mnoge riječi koje smatramo sinonimičnim zapravo imaju različite obrasce distribucije. Upotreba neke riječi i njoj karakterističnog sinonima može se ticati određenog koncepta, ali se može koristiti u različitim situacijama, različitim kontekstima ili različitim dijalektima. Na primjer, par *toilet-lavatory* odnosi se na isti osnovni koncept, ali članovi ovog para pripadaju različitim dijalektalnim registrima.

Par riječi koji se mogu smatrati savršenim sinonimima, tj. par koji sadrži riječi koje mogu zamijeniti jedna drugu u bilo kojem ili u svim kontekstima, veoma su rijetki i možda uopšte i ne postoje. Da bi se date riječi mogle smatrati sinonimima, dvije leksičke jedinice moraju se značajno preklapati i razlikovati samo u perifernim karakteristikama (Cruse 1986). Cruse (1986: 65) takođe tvrdi da određeni parovi sinonima pokazuju veći stepen sinonimičnosti, od ostalih parova. Ova izjava je u skladu sa idejom o skaliranju sinonimije. Prema Cruse-u (1986), može se smatrati da ova skala ima raspon od apsolutne sinonimije do nulte sinonimije. Mada je pojam apsolutne sinonimije prilično jasan, može se reći da je pojam nulte sinonimije nerazjašnjen. Na primjer da li parovi riječi, kao što su *pairs-small* i *cheap-purple* oba predstavljaju isti stepen odsustva sinonimije?

Persson (1990: 94) ističe da se sinonimija odnosi ili na zasebne lekseme sa sličnim značenjima ili na različite rečenice sa sličnim logičnim implikacijama. Kate Kearns u svom djelu *Lexical Semantics* tvrdi da sinonimija u pravom smislu riječi, koju nazivamo apsolutnom sinonimijom, zahtijeva potpuno poklapanje svih aspekata

značenja (uključujući konotaciju, stil i registar). Znak postojanja apsolutne sinonimije jeste mogućnost potpune međuzamjenjivosti: „Apsolutni sinonimi bi mogli zamijeniti jedan drugoga u bilo kom drugom kontekstu u kojem njihovo zajedničko značenje ne denotira promjenu istinonosnih sudova, komunikativog efekta, ili značenja (kako god bilo ono definisano)“ (Edmonds and Hirst 2002: 107).⁵⁴ Clark (1983) ovu rijetku pojavu apsolutne sinonimije pripisuje principu kontrasta tvrdeći da: „Bilo koja dva oblika imaju suprotna značenja, što i utiče na svojevrsnost usvajanja jezika.“ Princip kontrasta se može primijetiti u slučajevima promjena u jeziku kada očigledni sinonimi nestaju vremenom, ili zbog nestanka jednog izraza ili zbog promjena u smislu bar jednog izraza. Breal je govorio o pravilima distribucije u jeziku, prema kojima riječi koje bi trebalo da budu sinonimične i koje su bile sinonimi u prošlosti, vremenom stiču novo značenje i samim tim više ne mogu smjenjivati jedan drugog u datom kontekstu (Cruse 2004: 26). Na primjer, normanski engleski je sadržavao i termine iz francuskog za domaće životinje, kao što su *sheep/mouton* i *pig/pork*. Izrazi iz francuskog jezika ticali su se više samog mesa, nego i životinja. Upravo zato se, kroz istoriju, dešavalo da dvije riječi koje su se smatrale apsolutnim sinonimima promijene svoje značenje da ne bi nestale iz upotrebe (Cruse 2004). Na primjer, kada je riječ *sky* pozajmljena iz staronordijskog bila je konkurentna riječi *heaven* iz izvornog engleskog. Tada su se obje riječi odnosile i na fizički i na duhovni aspekt njihovog značenja. Međutim, vremenom *sky* se odnosilo samo na fizičku pojavnost ovog prirodnog fenomena, dok se *heaven* odnosilo na duhovnost. Slično, kada je riječ *spirit* pozajmljena iz francuskog (sa korijenima latinskog), bila je konkurentna izvornoj riječi *ghost* (uporedi *Holy Ghost*, *Holy Spirit*), ali, vremenom *spirit* je poprimio šire značenje, dok je riječ *ghost* ograničena na značenje *disembodied spirit*. Postoje i arhaične ili zastarele riječi koje su nestale iz upotrebe upravo iz razloga jezičke ekonomije, ali i usljed dinamičnosti jezičkih sistema:

culver (pigeon); dorp (village); erst (formerly); fain (willing);

levin (lightning); trig (neat); warrener (gamekeeper); yare (readily)

Kada je u pitanju princip kontrasta, glavna stavka u vezi sa sinonimijom jeste na koji način se očigledni sinionimi zapravo razlikuju. Quine (1951: 27) i Cruse

⁵⁴ I Jackson (1988: 65-66) tvrdi da apsolutna sinonimija ne postoji, precizirajući da se pod ovim pojmom podrazumijevaju riječi koje su međuzamenljive u svim mogućim kontekstima.

(1986: 88) definišu kognitivnu sinonimiju kao sinonimiju u kojoj dva lingvistička oblika mogu zamijeniti jedan drugoga u svim kontekstima bez promjene istinonosne vrijednosti (to uključuje i apsolutnu sinonimiju). Kognitivni sinonimi uglavnom ilustruju razlike u stilu, registru i raznim vidovima konotacija. Na primjer, *die*, *kick the bucket* i *pass away* razlikuju se u stilu. Dok blage razlike u denotacijskom značenju prave razliku među plezionizmima (Cruse 1986: 285), koji se razlikuju u stepenu, sa nejasno određenim granicama, kao što su *swamp*, *fen*, *bog* i *marsh*.

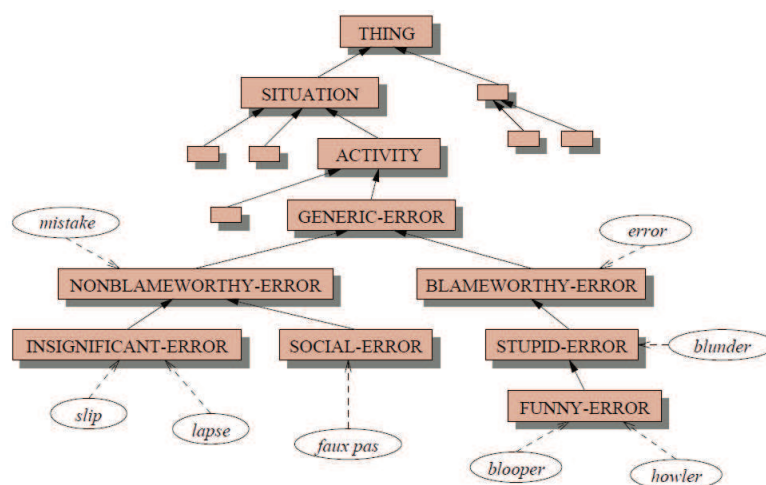
Iz ugla leksikografije približni sinonimi, koji zahtijevaju preciznije definisanje, podrazumijevaju i plezionizme i kognitivne sinonime. Leksikografske kompilacije sinonima iz 18. v. sadržale su objašnjenja o razlikama među riječima koje su bile toliko slične po svom smislu da su često miješane, na primjer *austerity*, *severity* i *rigor*.

Istražujući mašinsko prevođenje i baveći se analizom približne sinonimije na osnovama kompjuterske i korpusne lingvistike, Edmonds (1990) zaključuje da je sinonimija pitanje gradiranja koje zavisi od nivoa minucioznosti prilikom definisanja smisla/značenja riječi. Na primjer, ako su riječi *fir* i *pine* u širem značenju opisane kao riječi koje denotiraju zimzeleno drveće (*coniferous trees*), tada se mogu smatrati apsolutnim sinonimima. Konstantno prepoznavanje približnih sinonima zavisi od principa uspostavljanja značenjskog nivoa iznad kojeg se prepoznaju sve riječi koje nijesu sinonimi, dok se s druge strane istog nivoa nalaze riječi koje jesu približni sinonimi.

Edmonds predlaže model leksičkog značenja koji se sastoji od tri nivoa: krajnji nivo koji se sastoji od zasebnog koncepta, na koji se naslanjaju skupine približnih sinonima, pripadajući drugom nivou. U konceptu se nalazi suštinski sadržaj koji dijele svi približni sinonimi. Približni sinonimi se razlikuju na drugom nivou prema svojim semantičkim, stilističkim i ekspresivnim osobenostima, dok se na trećem nivou izdvajaju sintaksičke karakteristike. Edmonds prihvata predlog Hirst-a da krajnji nivo može biti operaciono identifikovan kao nivo koji zavisi od jezika: koncept koji se leksikalizuje u okviru različitih jezika mora biti krajnji koncept. Približni sinonimi, s druge strane, veoma su promjenljiva kategorija u svim jezicima.

Na primjer, krajnji koncept, poznat kao generična greška, povezan je sa neusklađenom skupinom približnih sinonima u različitim jezicima: engleski *error*,

blunder, slip, mistake, lapse, howler itd.; francuski *faute, erreur, faux, pas, b vue, b tise, bavure, imapir* itd; i njemački *Irrtum, Fehler, Mi griff, Versehen, Schnitzer* itd.⁵⁵

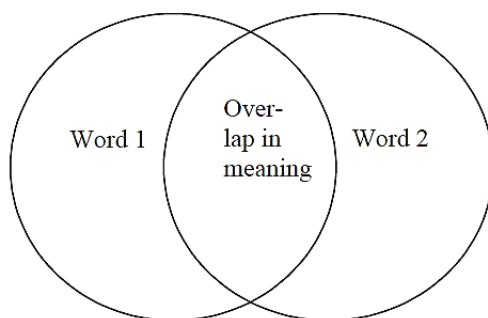
Grafikon br. 2

Prilikom određivanja nivoa sinonimičnosti među određenim riječima, osim preklapanja u zna enju⁵⁶, treba obratiti pažnju i na pojedine kontekste u kojima one mogu ili ne mogu mijenjati jedna drugu. Prilikom analize sinonima *find* i *discover* primjećujemo da se podjednako mogu upotrijebiti u kontekstu *Lydia found/discovered the ball behind the garden shed*; ali ne i u kontekstu *Marie Curie discovered radium in 1898* ili u kontekstu *Franz found it easy to compose sonatas* (Jackson and Ze Amvela 2007: 115).⁵⁷

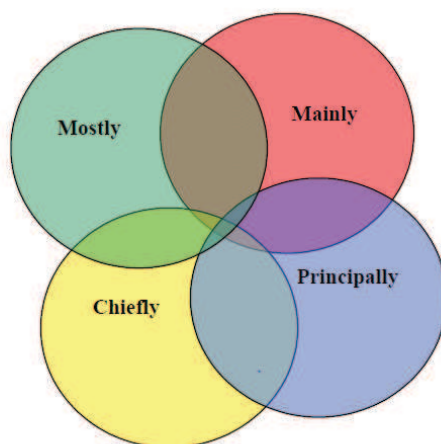
⁵⁵ Vidi grafikon br. 2, preuzeto iz Inkpen (2006).

⁵⁶ Vidi grafikon br. 3, preuzeto iz knjige Persson (2009).

⁵⁷ Slično poređenje glagola *find* i *discover* za slučaj preplitanja značenja riječi navodi Jackson (1988: 65) (vidi Persson (2009)): *Lisa found/discovered the ball in the garden*, ali dolazi do promjene značenja u sljedećem kontekstu: *Fleming discovered penicillin in 1928*.

Grafikon br. 3

Grafikon br. 4⁵⁸

Riječi, kako je to Johnson jednom primjetio, rijetko su u potpunosti sinonimične. Macaulay je izrazio istu ideju govoreći: „Promijenite rečeničnu strukturu, zamijenite jedan sinonim drugim, promijenite i samu ideju koja neće realno biti predstavljena.“ Prema Bloomfield-u, svaki lingvistički oblik ima stalno i specifično značenje. Ako su oblici fonemski različiti, mi pretpostavljamo i da su im i značenja različita. Ullman (1964) čak tvrdi da sinonimi i ne postoje.

Iako ima mnogo istine u ovim tvrdnjama, bilo bi pogrešno poreći mogućnost postojanja potpune sinonimije. Potpuna sinonimija, vjerovatno zbog svedenosti smisla⁵⁹, postoji u tehničkom registru. Činjenica da su tehnički termini precizno ograničeni i emotivno nebojeni, pruža nam mogućnost da otkrijemo da li se oni

⁵⁸ Preklapanje značenja među pridjevima *mostly*, *mainly*, *chiefly*, *principally* (Persson 2009: 20).

⁵⁹ U tehničkom registru primjetna je dominacija denotativnog značenja.

mogu smjenjivati u okviru datog konteksta. Apsolutna sinonimija je, generalno gledano, veoma rijetka, ukoliko uopšte i postoji,⁶⁰ mada se kandidati za apsolutnu sinonimiju povremeno prepoznaju (*everybody/everyone* i *anyhow/anyway*). Nedavna istraživanja nastanka industrijske terminologije pokazala su da će se nekoliko sinonima pojaviti, imenujući neki novi izum. Takva vrsta sinonimije može opstati i duži vremenski period. U medicini postoje dva izraza za upalu slijepog crijeva: *caecitis typhilitis*; prvi potiče iz latinskog *blind*, a drugi od riječi iz grčkog jezika. U fonetici konsonanti, kao što su *s* i *z*, oba su poznati i kao strujni (*spirants*) i kao frikativi (*fricatives*), tako da se oba izraza mogu podjednako ispravno upotrijebiti. Riječ *semantics* (semantika) ima jedan prilično neprikladan sinonim *semasiology* (semasiologija), koji se sada rijetko koristi u engleskom i francuskom, ali je u velikoj mjeri prihvaćen u ostalim jezicima. Veliki broj sinonimičnih izraza potiče od postojanja grčko-latinskih termina u pojedinim tehničkim nomenklaturama, kako je to već prethodno i navedeno. U svakodnevnoj komunikaciji, teško je odlučiti koji izraz da se upotrijebi pošto je često prisutna nejasnost, dvosmislenost, emotivna obojenost, ali i ovdje se mogu naći riječi koje se mogu smjenjivati u različitim kontekstima; napominjalo se da se *almost* i *nearly* mogu smatrati takvim integralnim sinonimima.⁶¹

Kada analiziramo riječi sličnog značenja, mi instiktivno pretpostavimo da mora biti neke razlike u značenju, mada u velikom broju slučajeva, zapravo, ta razlika i postoji, iako je nekada teško formulisati. Veoma je malo riječi u potpunosti sinonimično, tako da izrazi mogu jedan drugoga mijenjati u svim kontekstima, a da se ne pojavi ni najmanja promjena u objektivnom značenju i tonu.⁶²

⁶⁰ Veliki broj lingvista poriče mogućnost postojanja apsolutne sinonimije (Quine 1951; Cruse 1986: 270; Palmer 1976: 59).

⁶¹ Dragičević (2010: 253) govori i o totalnoj sinonimiji: „totalna sinonimija je izuzetno rijetka i moguća je samo među jedinicama koje imaju jedno značenje ili manji broj njih. Ona se podudara sa apsolutnom sinonimijom, npr. *car-imperator*“.

⁶² Otuda se i postavlja pitanje otkud onda nastaju primjeri za apsolutnu, pa i za potpunu sinonimiju u jeziku. Odgovor na ovo pitanje pruža, između ostalih, J. Matijašević (1982: 126). Postojanje apsolutnih sinonima predstavlja prelazni stupanj, poslije kojeg dolazi do diferencijacije sinonimskih značenja. Dakle, postojanje istoznačnica u jeziku čini smo jezički trenutak, kratku fazu, u kojoj se jedna leksema izbori za svoj status, a druga ili nestane ili donekle promijeni značenje. U sadašnjem času, na primjer, lekseme *kompjuter* i *računar* predstavljaju istoznačnice u savremenom srpskom jeziku. To, međutim,

Ukoliko dvije riječi mogu zamjenjivati jedna drugu u svim kontekstima bez promjene značenja, koje podrazumijeva zadovoljenje uslova istinitosti, te riječi se mogu smatrati sinonimičnim.⁶³ Prilikom upotrebe rječnika sinonima izvorni govornici intuitivno znaju da određeni broj riječi može izražavati donekle sličnu ideju, ali naravno da su svjesni da postoje izvjesne razlike o kojima ih najveći broj rječnika sinonima ne informiše, tako da se moraju poslužiti kolokacijskim rječnicima, kao dopunom datih rječnika sinonima.

Primjer:

Uočava se da je *kill* sinonim riječi *murder*, i *strong* kao sinonim pridjeva *powerful*, ali ne i obrnuto:

**powerful:strong*

**murder:kill*

Kada tvrdimo da su A i B sinonimični zato što izražavaju isti pojam, očekuje se da ako je A sinonim B, B je takođe sinonim A, ali to se ne prikazuje u rječnicima. Ako je A sinonim B i B je sinonim A, oni se mogu smatrati apsolutnim sinonimima, koji se mogu zamjenjivati u svim kontekstima. Izvorni govornici smatraju da su određeni parovi sinonima sinonimičniji od ostalih. Takav stav nas upućuje na postupak skaliranja:

Primjer:

boundary : frontier

Očigledno, postojanje sinonimije podrazumijeva da dvije riječi dijele: osnovno, dio značenja ili čitavo značenje. Nameće se problem ustanovljenja koliko se značenje dvije riječi mora preklapati da bi se one mogle smatrati sinonimima.

vjerovatno, neće dugo trajati. Jedna od njih će ili nestati ili će specifikovati značenje. Proces razjednjavanja značenja sinonima, do kojeg dolazi zbog jezičke ekonomije, B. Tafrā (2005: 267-279) naziva *desinonimizacija* (preuzeto iz Dragićević 2010: 248-249).

⁶³ Istog mišljenja je i Prčić (2009), koji tvrdi da se: „sinonimima nazivaju one riječi koje dijele istovjetno osnovno značenje, i koje su po tome uporedive i međuzamenljive u pojedinim kontekstima“.

Primjer:

truthful : *honest* jesu sinonimi iako dijele samo dio značenja

truthful : *purple* uopšte nijesu sinonimi

Kao što smo već prethodno naveli⁶⁴, Cruse ukazuje na značaj kontrasta. Kada govornik korisiti određeni termin, on naglašava njihove sličnosti, a ne razlike.

Primjer:

kill : *murder*

Ako dvije riječi dijele veći broj značenjskih obilježja, one se mogu smatrati sinonimičnijim.

Cruse tvrdi da sinonimi ne treba da dijele samo visok stepen semantičkog preklapanja, već i vrlo malo implicitne isključivosti.

Primjer:

John is honest.

John is truthful.

He was cashiered, that is to say, dismissed.

He was murdered, or rather executed.

Cashiered i *dismissed* jesu sinonimi, dok su *murdered* i *executed* kontrastivni sinonimi.

U svim istraživanjima sinonima jeste ideja potrage za uspostavljanjem pravih, apsolutnih sinonima. Cruse analizira i polemiše o mogućnosti postojanja apsolutnih ili pravih sinonima upravo iz ugla kontekstualnih restrikcija⁶⁵:

⁶⁴ Vidi p. 20.

⁶⁵ Uticaj konteksta na sinonimiju ogleda se i kroz kontekstom uslovljenu *semantičku neutralizaciju* razlika među sinonimima. Ona je moguća zbog toga što se sinonimima razlikuju marginalne semantičke komponente. Kontekst u nekim slučajevima uspijeva da neutralizuje te razlike, pa se, zahvaljujući njemu, neke bliskoznačnice pretvaraju u istoznačnice. Evo kao tu pojavu objašnjava

Primjer:

munch : chew

hate : loathe

Da bi se dvije riječi smatrale sinonimičnim, dva uslova se moraju zadovoljiti: ekvivalentnost značenja i ekvivalentnost kontekstualnih odnosa (relacija).⁶⁶

Slično prethodnim gledanjima na pojam sinonimije, Collinson (1986) je pokušao istaći najtipičnije razlike među sinonimima. On ističe devet razlika:

- (1) jedan izraz je opštiji od drugog: *refuse – reject*,
- (2) jedan termin je ekspresivniji od drugog: *repudiate – refuse*,
- (3) jedan termin je emotivno obojeniji od drugog: *reject – decline*,
- (4) jedan termin je formalniji, dok je drugi neutralan: *decease – death*,
- (5) jedan termin je književniji od drugog: *passing – death*,
- (6) jedan termin je kolokvijalniji od drugog: *turn down – refuse*,
- (7) jedan termin je lokalniji ili više pripada oblasti dijalekta od drugog: *Scots flesher : butcher*,
- (8) jedan sinonim pripada dječjem govoru: *daddy : father*.

Neke od ovih kategorija dodatno se mogu podijeliti, pod (6) književni izrazi se mogu podijeliti na poetske, arhaične i dr., dok se pod brojem (7) kolokvijalni jezik može podijeliti na familijarni, sleng i vulgarni govor.

Apresian (1995a: c239-243): neka se leksema A sastoji iz semskog kompleksa XYZ, a njen kvazisinonim B iz semskog kompleksa XY. Leksema A i B razlikuju se po tome što leksema B nema semantičku komponentu Z. Prva mogućnost neutralizacije jeste da u odgovarajućem kontekstu i leksema B poprimi semantičku komponentu Z, a druga mogućnost je da leksema A pod uticajem konteksta, izgubi komponentu Z (vidi Dragičević 2010: 255).

⁶⁶ Primjeri kontekstualnih sinonima: *smjeli istražitelj*, a ne *hrabri istražitelj*, *smjela (=drska) misao*, *smjela poza*, *smjeli maniri* itd. U mnogim kontekstima, međutim, pridjev *smio* gubi tu komponentu i upotrebljava se sa istim značenjem kao pridjev *hrabar*: *hrabar komandir=smio komandir* (vidi Dragičević 2010: 256).

Može se zapravo reći da je najbolji metod raščlanjivanja sinonima test supstitucije⁶⁷, koji preporučuje Macaulay. Ukoliko je razlika među riječima objektivno naglašena, može doći do preklapanja u nekim specifičnim aspektima značenja, tako da se određeni izrazi mogu smjenjivati u određenim kontekstima, ali ne u svim. Tako, *broad* i *wide* su sinonimični u nekim od svojih upotreba: *the broadest sense* ima isto značenje kao i *the widest sense*. Međutim, u drugim kontekstima, ne može doći do njihove potpune međuzamjenjivosti, na primjer, kaže se *five foot wide*, a ne *broad*; zatim, kaže se *broad accent*, a ne *wide* itd. Ukoliko je, s druge strane, razlika među sinonimima uglavnom emotivna ili stilistička, možda neće ni biti njihovog preklapanja: bez obzira što postoji velika bliskost u njihovom objektivnom značenju, oni pripadaju potpuno različitim registrima ili nivoima stila u izražavanju i naravno da se ne mogu međusobno smjenjivati. Teško je zamisliti bilo kakav kontekst – osim nekog komičnog ili ironičnog u kojem *mingy* može zamijeniti *avaricious* ili u kojem *pop off* možemo zamijeniti sa *pass away*.⁶⁸

Sinonimi se mogu preciznije odrediti kroz potragu za njihovim antonimima. Tako, glagol *decline* je manje ili više sinonimičan u odnosu na *reject*, kada njegovo značenje oponira značenju *accept*, ali ne i kada je suprotan značenju glagola *rise*. *Deep* će se preklapati sa *profound* u izrazima, kao što su *deep sympathy* (*profound sympathy*). U navedenom kontekstu suprotnost pridjevu *deep* jeste *superficial*, ali ne i u kolokaciji *deep water*, u okviru koje je njegova negacija *shallow*.

Još jedan način uspostavljanja razlika između sinonima jeste da se sinonimi grupišu u skupine u okviru kojih će se njihova distinktivna obilježja isticati kroz

⁶⁷ Apresian (1995: 219), umjesto testa supstitucije naglašava pronalaženje leksičkog parametra. Leksički parametar je značenje koje se kod različitih leksema ostvaruje raznolikim sredstvima. Shmelov (1973: 118) smatra da se sinonimi definišu jedan preko drugog i da je to najbolji pokazatelj sinonimnosti. Ako neku leksemu nije moguće definisati drugačije od njenog sinonima, onda su njih dvije u odnosu prave sinonimije (vidi Dragičević 2010: 246).

⁶⁸ Test supstitucije, međutim, nije uvijek odgovarajući način za identifikaciju sinonimije. Tafra (2005: 219) konstatuje da u jeziku postoje paradigmatiski odnosi koji omogućavaju zamjenu leksema u istom kontekstu iako one nijesu sinonimi. U rečenici *zapjevala je ptica* leksemu *ptica* možemo zamijeniti leksemom *lastavica*, premda ta dva zoonima nijesu sinonimi (vidi Dragičević 2010: 246).

kontrast, kao, na primjer, različiti pridjevi kojim se označava brzina: *quick, fast, nimble, fleet, rapid, speedy* (Stern, 1958).

Međutim, sinonimija se tumači i kao semantička sličnost (*semantic similarity*), o čemu govore i Miller i Charles (1991)⁶⁹ nazivajući je krajnjom tačkom na kontinuumu semantičkog raspona koji postoji među riječima. Arppe u svojoj disertaciji iznosi opšti teoretski pristup koji se tiče lingvističkog empirizma i počiva na tradiciji Firth-a (1957). Ovaj pristup povezuje značenje sa kontekstom, suprotno, na primjer, formalnoj dekompoziciji (Cruse 1986: 22; Fellbaum 1998b: 92-94; Zgusta 1971: 27). Stoga, sinonimija se može tumačiti kao najveći stepen uzajamne supstitucije, bez ključnih promjena u značenju određenog iskaza u okviru datog konteksta (Miller and Charles 1991; Miller 1998), čime se fenomen sinonimije može okarakterisati kao postojanje približnih sinonima (ili plezionizama), koji se mogu opisati kao kontekstualno određeni sinonimi (Miller 1998: 24). Graeme Hirst (2002) definiše plezionizme ili približne sinonime kao riječi koje su skoro sinonimične, ali ne u potpunosti. Međutim, kao i Edmonds i Hirst (2002: 107), Gries smatra nesuvislim isticanje razlike između približne i apsolutne sinonimije, ako ona uopšte i postoji. Noviji pristup sinonimiji koji konceptualno⁷⁰ ističe suštinu ove leksičke sličnosti može se naći kod Cruse-a (2010: 156-160; 1986: 265-290), kod koga je leksička sinonimija zasnovana na empirijskom, kontekstualnom dokazu, naglašavajući da su:

- 1) sinonimi riječi čije su sličnosti istaknutije od njihovih razlika,
- 2) riječi koje se se ne dovode u kontrast,
- 3) čije su dopustive razlike ili minimalne ili opravdane ili i jedno i drugo.

Primjenom leksičkog izbora među semantički sličnim riječima, naročito približnim sinonimima, u teoretskom pristupu, koji se oslanja na kompjutersku

⁶⁹ Gries and Otani (2010).

⁷⁰ Ako se dvije lekseme mogu zamijeniti u većini konteksta, kao *kuća* i *dom*, onda su to deskriptivni sinonimi, a ukoliko se mogu zamijeniti samo u nekim kontekstima (kao *hodati* i *šetati*), tada su to približni sinonimi (vidi Dragičević 2010: 245).

lingvistiku, predlažu se najmanje tri nivoa predstavljanja slojevitosti značenja i njima pridruženim upotrebama, a to su:

- 1) konceptualno-semantički nivo,
- 2) subkonceptualno/stilističko-semantički nivo,
- 3) sintaksičko-semantički nivo.

Svi ovi nivoi u skladu su sa sve detaljnijim predstavljanjima značenja, poznatim kao granularnost značenja riječi (Edmonds and Hirst 2002: 117-124). U takvom modelu jezičke produkcije, sinonimi su grupisani kao nediferencirane skupine, od kojih je svaka povezana sa zasebnim konceptima, počevši od najvećeg nivoa:

(1) koji je u skladu (vjerovatno logički gledano) sa opštom ontologijom. Zasebni sinonimi u okviru svake skupine dijele suštinska, ključna denotacijska obilježja njima pridruženog koncepta, ali se razlikuju kada je u pitanju njihovo kontrastiranje sa ili u odnosu jednog naspram drugog na subkonceptualnom nivou;

(2) koji je u skladu sa perifernim, denotacijskim, ekspresivnim i stilističkim specifičnostima, koje se mogu ili grupisati u skupine ili ne, što otežava njihovo predstavljanje jednostavnim opštim svojstvima o uslovima istinitosti. Stoga, skupina približnih sinonima interno je struktuirana na određen smislen način, koji se može objasniti, iako na neki komplikovan i naročito specifičan način. Navođenjem primjera, ekspresivna dimenzija može prenijeti govornikovu naklonost, neutralnost ili možda njegov pežorativni stav u vezi sa određenim pojmom, dok se stilističke osobenosti odnose na opšte poznate vidove komunikacije, kao što su: formalnost, konkretnost, slatkorečivost, bliskost.

(3) posljednji sintaksičko-semantički nivo u određenom grupisanom modelu leksičkog znanja tiče se kombinatornih prikladnosti zasebnih riječi u formiranju izgovorenih i zapisanih iskaza, poznati kao sintaksički okviri i kolokacijski odnosi. Iako Edmonds i Hirst (2002: 139) prepoznaju da je ovaj nivo u složenoj interakciji sa prethodna dva, oni ostavljaju ovaj odnos i specifične unutrašnje relacije u okviru njega otvorenim. Radeći u okviru istog kompjuterskog modela, Inkpen i Hirst (2006) razvijaju ga usklađujući i sintaksičko-semantički nivo u formi jednostavnih češćih

kolokacijskih kombinacija i onih koje su manje zastupljene, iako je njihova predstava o kolokacijama u potpunosti zasnovana na statističkoj analizi bez ikakvih analitičkih lingvističkih odnosa (Inkpen and Hirst 2006: 12); oni previđaju da takve kontekstualne leksičke asocijacije mogu biti povezane sa subkonceptualnim nijansama, koje predstavljaju glavnu okosnicu razlikovanja sinonima u okviru date skupine (Inkpen i Hirst 2006: 35). Ovo se lijepo uklapa u stav koji zastupaju Atkins i Levin (1995: 96)⁷¹, predstavnici konvencionalnije lingvistike i leksikografije, ističući da čak i blage razlike u konceptualizaciji istog realnog dešavanja ili fenomena koji su usklađeni sa različitim približnim sinonimima, te razlike odražavaju i na sintaksičkom (kontekstualnom), bihevioralnom nivou. Cruse (1986: 8-10, 15-20) koncepciju kontekstualnih odnosa, koja predstavlja osnovu značenja riječi i samim tim sinonimije, tumači kao dokaz o postojanju stavova koji su zasnovani na intuiciji (ovo je vjerovatno proizašlo iz eksperimentalnih metoda) o postojanju normalnosti, kao i abnormalnosti određene riječi u skupini gramatički prikladnih konteksta, kao i konteksta korpusne lingvistike kojim se obrađuje određena riječ na uzorku analiziranog prirodnog jezika.

Prethodno navedeni kompjuterski modeli sliče modelima zasnovanim na psiholingvistici koji se tiču organizacije leksikona, kao što je WordNet (Miller et al. 1990)⁷², pa sve do ideje da su lekseme prvobitno grupisane kao neizdeferencirane skupine sinonima (tzv. *synsets*), koji su povezani sa zasebnim konceptima (tj. značenjima), dok se semantički odnosi suštinski uspostavljaju među konceptima i označavaju skupinama sinonima. Međutim, WordNet model u osnovi podrazumijeva pripadnost svih leksema pojedinačnim skupinama sinonima, koji su uzajamno semantički ekvivalentne,⁷³ zanemarujući bilo koje unutrašnje razlike u okviru datih

⁷¹ Gries and Stefanowitsch (2006).

⁷² Miller i njegovi saradnici su napravili bazu podataka pod nazivom WordNet, kao neku vrstu višedimenzionalnog tezaurusa, u koji su uvrštene ove vrste leksičkih odnosa. Stoga, WordNet predstavlja pokušaj da se modelira način na koji određeni govorik konceptualizuje određenu vrstu značenja date riječi (Chris Barker 2001:4).

⁷³ Sinonimi u datom nizu pripadaju istoj vrsti reči, odn. svi su imenice (npr. pevač, pojac, vokal, vokalni *solista*), ili glagoli (*bojati se, plašiti se, groziti se, užasavati se*), ili pridjevi (*go, nag, obnažen, golišav*), itd. Veoma je važno primijetiti da sinonimija ne predstavlja odnos između riječi kao forme, nego odnos između značenja riječi — štaviše, sinonimija je odnos između pojedinačnih značenja

skupina (Miller et al. 1990: 236, 239, 241; Miller 1995; Miller 1998: 23-24, Fellbaum 1998a: 9). Vraćajući se sintaksičko-semantičkom nivou, prikazano je u uglavnom leksikografskim analizama korpusa konkretne leksičke upotrebe da se semantički slične riječi znatno razlikuju na sljedećim nivoima:

1) leksički kontekst (na primjer, pridjevi *powerful* u odnosu na *strong* u radu Church-a et al, 1991),

2) sintaksički (glagoli *begin* u odnosu na *start* u engleskom jeziku u radu Biber-a et al. 1998: 95-100),

3) semantički (na primjer, odnos subjekta i agensa u glagolima *shake* i *quiver* u engleskom jeziku u radu Atkins-a i Levina-a (1995),

4) stilistički nivoi, u okviru kojeg su se analizirali različiti tipovi i registri (na primjer, pridjevi u engleskom jeziku *big* u odnosu na *large* i *great* u radu Biber-a et al. (1998: 43-54).

U skladu sa ovim istraživanjima, koja su se, uglavnom ticala analiza engleskog jezika, primijećeno je da u jezicima razvijene morfološke strukture, kakav je finski, postoji slična diferencijacija, ali imajući u vidu:

5) inflektivne oblike i njima pridružena morfosintaksička obilježja, karakteristična za analizirane sinonime (na primjer finski pridjevi *tärkeä* i *keskeinen*, *important*, *central*, kod Jantunen-a (2001, 2004); zatim, finski glagoli *mieltiä* i *pohtia*; *think*, *ponder*, *reflect*, *consider* kod Arppe-a (2002), Arppe-a i Järvikivi-a (2007b); osim ovih analiza poznate su i inflektivne razlike među sinonimima u švedskom, danskom, norveškom (Arppe et al. 2000).

Nakon predstavljanja različitih pristupa pojmu sinonimije iz ugla američkih, engleskih i finskih semantičara, ukazaćemo i na specifičnosti pojma sinonimije iz ugla leksičke semantike ruskog jezika. Aleksandrova, smatra da su sinonimi riječi koje imaju isto leksičko značenje, razlikujući se tek u prelivima značenja i

pojedinačnih riječi u određenom kontekstu. Recimo, riječ *zemlja* sinonimna je s riječima *tlo* i *zemljište* u jednom svom značenju, s riječju *država* u drugom, a s riječima *pod* i *patos* u trećem, dok je riječ *suv* sinonimna s riječju *kiseo* samo u jednom značenju, onom vezanom za opisivanje ukusa vina (Prčić 2009).

ekspresivnom obojenošću. Drugi tvrde da je sinonim riječ različita po zvuku i porijeklu, ali ista ili vrlo bliska po značenju, koja služi za razlikovanje smislenih ili stilskih nijansi (Simeon), treći govore da su sinonimi riječi istog značenja, a različite po upotrebi (Grigorjan). Razlike postoje i u mišljenjima kojom vrstom riječi se najčešće izražava sinonimija, odnosno koja vrsta riječi je najprikladnija za iskazivanje sinonimnosti. Tako M. Skljarov kaže da se najveći broj sinonima odnosi na pridjeve, priloge i glagole, manje na imenice i još manje na ostale vrste riječi, dok Lalević smatra da su u tome najkarakterističnije imenice, manje... pridjevi i glagoli stoga što su to uvijek apstrakcije, bez predmetnog značenja (Grbović 1989: 104).

A. N. Gvozdev, R. A. Budagov, H. Gauter smatraju da se sinonimi češće definišu kao riječi bliskog značenja sa razlikama u nijansama značenja, ekspresivnom i stilističkom obilježju, a manje kao riječi sa identičnom semantikom koje podliježu uzajamnoj distribuciji i neutralizaciji značenja u slučaju eventualnih razlika (Ulman, Lyons, Berežan, Reformatski).⁷⁴ Najmanje je istraživača koji smatraju da sinonima uopšte nema (Blumfeld, Štajntal, Zvegincev), dok najviše pristalica ima kompromisno rješenje: sinonimi su riječi koje imaju identična ili bliska značenja, a razlike postoje na nivou nijansi značenja ili stilističko-ekspresivnom nivou (J. D. Apresjan, A. P. Jevgenjeva, D. Šipka). Neki istraživači se zalažu za jezičko osjećanje kod utvrđivanja leksičke jednakosti (R. Dragičević), dok drugi tragaju za jasnim procedurama za utvrđivanje sinonimije (J. D. Apresjan). Međutim, svi su ovi pristupi podvrgavani kritici. U posljednje vrijeme psiholingvisti uvode nove pojmove koji treba da objasne sinonimiju iz pozicije govornika. Tako A. A. Zalevska govori o similarima i opozitima kao riječima koje mi subjektivno doživljavamo kao istoznačne riječi ili riječi suprotnih značenja (Zalevska 1990). S. V. Lebedeva uvodi pojam proksonim kojim označava bilo koju jezičku jedinicu koja „ovdje i sada“ signalizira bliskost značenja riječi. Proksonim je rezultat procesa proksimacije, odnosno govornikovog perceptivnog, emocionalnog i vrijednosnog doživljaja realne situacije (Lebedeva 2002).⁷⁵

⁷⁴ Vidi Ajduković (2011).

⁷⁵ Vidi Ajduković (2010).

Nakon svih ovih tumačenja, može se zaključiti da je apsolutna jednoznačnost sinonima neodrživa, što se može vidjeti na primjeru sinonima – pridjeva koji stoje uz neku imenicu i tako poređani, svaki za sebe, daju toj imenici neku novu kvalitativnu nijansu u značenju. U protivnom, ako bi ti pridjevi – sinonimi bili apsolutno istog značenja, onda bi njihova upotreba u konkretnom diskursu bila potpuno suvišna.

Postoji i duhovita demonstracija razlika među sinonimima (Jaspersen 1922: 91)⁷⁶, u drami *Kako Vam Drago*, čin 5, u kojoj Touchstone, dvorska luda, izražava svoju vrcavost duha, kritikujući mlade, neobrazovane seljake:

Therefore, you clown, abandon – which is in the vulgar leave – the society – which in the boorish is company – of this femae – which in the common is woman – which together is: abandon the society of this female; or clown, thou pershest; or, to thy better understanding, diest; or, to wit I kill thee, make thee away, translate thy life into death.

Razlike među sinonimima su veliki su izazov i leksikografskoj pronicljivosti.⁷⁷ Sastavljanje rječnika sinonima može biti veoma zahtjevan leksikografski poduhvat, pošto treba odrediti koje se leksičke jedinice mogu smatrati sinonimičnim u okviru jednog jezika.⁷⁸ Ovo pitanje se nameće i u drugim jezičkim

⁷⁶ Preuzeto iz *Language and gender* (Lakoff 1975).

⁷⁷ Kako saopštava B. Petrović (2005: 65), prvi rječnici sinonima pojavili su se početkom 17. vijeka. To su bili rječnici latinskih sinonima. U 18. vijeku objavljeni su i rječnici francuskih, njemačkih, engleskih i španskih sinonima, a u 19 v. Nicollo Tomaseo je izdao prvi italijanski sinonimski rječnik, koji se i danas prodaje u knjižarama. U tom vijeku su se pojavili i danski, holandski, švedski sinonimski rječnici. Prema ocjeni B. Petrović (2005: 68), u 20. vijeku nijesu se dogodili neki ozbiljniji pomaci u sinonimskoj leksikografiji. Jedini rječnik sinonima srpskog jezika sastavio je Miodrag Lalević 1974. godine, pod nazivom *Sinonimi i srodne reči spskohrvatskog jezika*; fototipsko izdanje ovog rječnika objavljeno je 2004. godine (vidi Dragičević 2010).

⁷⁸ B. Petrović (2005: 73-83) dijeli rječnike sinonima na *razlikovne* i *kumulativne*. Neki rječnici su po načinu izrade između kumulativnih i razlikovnih. Razlikovne (diferencijalne) sinonimske rječnike povezuje to što se u njima objašnjavaju značenjske razlike među sinonimima. U samom rječniku se uz odrednicu navodi sinonimski niz koji je u pojedinim rječnicima raspoređen po abecednom/azbučnom redu, a u nekim po stepenu bliskosti značenja. Iza sinonimskog niza objašnjavaju se sličnosti i razlike među navedenim riječima. Kumulativni sinonimski rječnik sadrži odrednicu, sinonimski red kojem ona

zahvatima, kao što je prevođenje, kada treba odlučiti da li se određena riječ može prevesti upotrebom većeg broja jezičkih ekvivalenata koji se mogu smatrati sinonimičnim. Svi gorenavedeni razlozi idu u prilog činjenici da pojedini evropski jezici, kao što je, na primjer, hrvatski, uprkos svojoj stogodišnjoj leksikografskoj tradiciji, tek 2008. godine dobija prvi rječnik sinonima. Slična situacija se ponavlja i u srpskom jeziku, za koji se iste, 2008. godine, objavljuje Rečnik sinonima Pavla Ćosića i saradnika, kao novije i potpunije izdanje u poređenju sa rječnikom sinonima M. Lalevića (1974). Što se crnogorskog jezika tiče, još uvijek se očekuje objavljivanje rječnika standardnog crnogorskog jezika, tako da je veoma izgledno da će i objavljivanje rječnika sinonima potrajati. U prilog ovom predviđanju navešću neke od razloga kasnog pojavljivanja rječnika sinonima u hrvatskom jeziku:

„Jedan od mogućih razloga kasnog pojavljivanja rječnika sinonima mogao bi biti taj što u hrvatskoj jezikoslovnoj znanosti još uvijek nije postignuto suglasje oko toga što se sve podrazumijeva pod pojmom sinonima. Teorijskih opisa sinonimije u kroatističkim radovima i nema previše, što i nije očekivano s obzirom na složenost problematike.“
(Opašić 2010: 165)⁷⁹

Divjak i Gries (2006: 23-24) takođe primjećuju da je sinonimija manje obrađivana u okvirima zapadne lingvistike u odnosu na ostale leksičke odnose, kao što je polisemija, mada se u posljednje vrijeme primjećuju pomaci u pravcu izučavanja sinonimije (Jantunen 2001, 2004; Arppe 2002; Arppe and Järviö 2007b; Vanhatalo 2003, 2005; Päiviö 2007, Edmonds and Hirst 2002; Inkpen and Hirst 2006; Divjak and Gries 2006).

pripada i primjere upotrebe. Ne objašnjavaju se značenjske razlike među sinonimima (vidi Dragičević 2010: 261).

⁷⁹ Opašić, M. (2010).

4.1.3. Nijanse u nijansama. Kaleidoskop sinonimije: VRSTE SINONIMA

Analiziranje velikog broja pristupa definisanju pojma sinonima, njihovih vrsta, kao i njihove približnosti značenja, neodoljivo podsjeća na pokušaj da se riba uhvati golim rukama. Koliko god se trudili, sama osnova, nepostojan i klizav teren pojma značenja⁸⁰, čini ovaj poduhvat težim. Zato sam prosto morala isplesti čitavu mrežu teorija koje svaka na svoj način doprinosi boljem sagledavanju ove problematike i, naravno izvjesnijem hvatanjem u koštac sa „lovom“ s početka priče.⁸¹

Lyons (1995: 60-65) pravi razliku između tri tipa sinonimije: apsolutne⁸², djelimične i približne.⁸³ Dva ili više izraza se mogu smatrati apsolutnim sinonimima, ako i samo ako zadovoljavaju tri sljedeća uslova:

(i) ako su sva značenja identična,

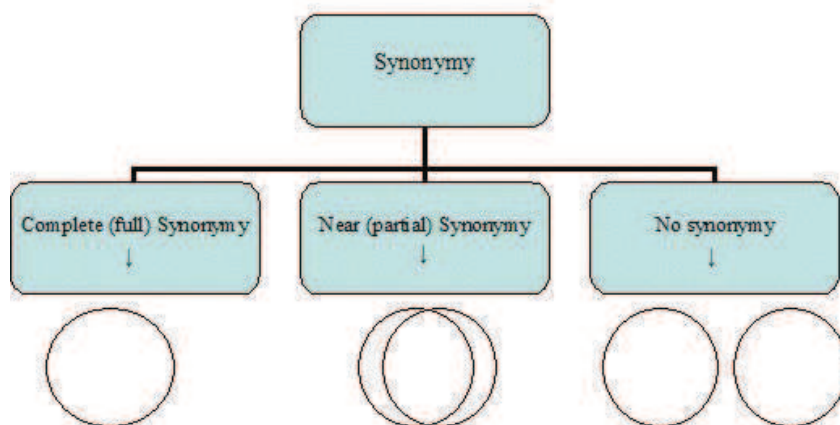
⁸⁰ Čak su i istaknuti lingvisti Bloomfield i Chomsky smatrali da je nemoguće baviti se izučavanjem samog pojma značenja, upravo zato što su tvrdili da je nemoguće izučavati značenje koristeći se naučnim metodama (Wierzbicka 1996: 3-4). Međutim, kako Hofmann (1993: 6) ističe, koristeći električnu energiju kao primjer, mi ne možemo vidjeti ono što izučavamo, ali moramo da razvijemo odgovarajuće metode i naučne metode mjerenja. Ne može se raspravljati o postojanju hemije kao nauke samo zato što ne možemo vidjeti molekule. Do nedavno, molekuli i atomi bili su nevidljivi golim okom, čak i upotrebom mikroskopa. Uprkos ovom nedostaku, prema Hoffmann-u (1993: 6), izučavanje semantike postalo je veoma razvijeno u ranim osamdesetim. Iako se semantika smatra mladom granom lingvistike, Palmer primjećuje da je M. Breal objavio svoju knjigu *Semantics: Studies in the Science of Meaning* rane 1897. godine (Palmer 1981: 1).

⁸² Dragičević (2010: 244) ih naziva istoznačnicama. Za istoznačnice se često kao primjeri navode stručni ili naučni termini (npr. malokrvnost-anemija).

⁸³ Prema Dragičević (2010: 244) približni sinonimi se nazivaju bliskoznačnicama. U literaturi se govori još i o **pravim sinonimima i nepravim sinonimima**, a uspostavlja se i distinkcija između **apsolutnih sinonima i relativnih sinonima**. Pravi sinonimi imaju isto značenje, a nepravi slično. Ponekad se istoznačnice ili apsolutni sinonimi definišu kao pravi, a bliskoznačnice i relativni sinonimi kao nepravi. Postoje, međutim, različiti kriterijumi u procjenjivanju stepena sličnosti, tj. nije uvijek jasno koliko dvije lekseme treba da budu semantički bliske kako bismo ih nazvali pravim/apsolutnim sinonimima.

(ii) sinonimični su u svim kontekstima,

(iii) semantički su ekvivalentni u svim dimenzijama značenja, deskriptivnim ili ne-deskriptivnim.

Grafikon br. 5
Klasifikacija sinonima⁸⁴

Lyons koristi neprecizan termin zbog uvjerenja da ne samo jedna leksema, već i leksički kompleksni izrazi, mogu biti sinonimični.

Na osnovu drugog uslova zaključuje se da apsolutni sinonimi moraju imati kolokacijske okvire. Lyons tvrdi da postoji povezanost između kolokacijskih razlika i iznijansiranih razlika u leksičkom značenju, ali kolokacijski okvir ne može se predvidjeti na osnovu leksičkog značenja. Na osnovu zahtjeva za deskriptivnom dimenzijom zaključuje se da se dva izraza mogu smatrati deskriptivnim sinonimima, “ako i samo ako, propozicije koje sadrže jedan od njih, nužno upućuju na inače identične propozicije u okviru kojih se nalazi ovaj drugi primjer apsolutne sinonimije i obrnuto“ (Lyons 1976). Čini se da su deskriptivni sinonimi ekvivalentni

⁸⁴ Grafikon preuzet iz: Shiyab (2007).

konceptualnim sinonimima.⁸⁵ Ali prema Lyons-u oni nisu pravi ili apsolutni sinonimi zato što se razlikuju u svom ekspresivnom (ili socioekspresivnom) značenju.⁸⁶ Lyons-ov koncept apsolutne sinonimije pokreće pitanje zašto apsolutna sinonimija uopšte postoji u jeziku. Crystal (1995: 164) takođe smatra da ne postoji razlog postojanju apsolutne sinonimije, kao i da apsolutna sinonimija ne postoji. I Lyons tvrdi da je apsolutna sinonimija izuzetno rijetka. Djelimični sinonimi, kao što *stream* i *brook* su mnogo učestaliji. Približna sinonimija⁸⁷ za Lyons-a znači sličnost značenja, koja je takođe vrlo učestala.

Kao što je već rečeno u poglavlju o sinonimima, prema Cruse-u (1986), sinonimi su „određeni parovi leksičkih jedinica”, koji „nose specifičnu vrstu semantičke sličnosti jedne sa drugom” (Cruse 1986: 256). U isto vrijeme, Cruse ukazuje na to da su određeni sinonimi više sinonimični od ostalih: *setee* i *sofa* imaju veću približnost značenja od *die* i *kick the bucket*. Upravo zato je i ustanovljena skala sinonimije. Na jednom kraju ove skale sinonimije nalazi se apsolutna sinonimija koja

⁸⁵ Za Leech-a (1974: 9-23) postoji sedam tipova značenja: konceptualno (kao i denotativno ili kognitivno), konotativno, društveno, afektivno, refleksivno, kao i tematsko. Konceptualno značenje je najvažnije prema Leech-u. Ono ujedinjuje princip kontrastivnosti i princip strukture. Kontrastivna obilježja konceptualnog značenja mogu se otkriti komponentnom analizom. Leech (1974: 14) precizira da pod značenjem u svom pristupu sinonimiji podrazumijeva konceptualno značenje.

⁸⁶ Rijetko možemo naći riječi koje imaju i konceptualno i stilističko značenje. Ovo istraživanje je često upućivalo na zaključak da pravi sinonimi i ne postoje. Kad bi razumijevali sinonimiju kao potpuni ekvivalent komunikativnog efekta, teško je naći primjer koji će oponirati ovoj tvrdnji. Leech-ov primjer konceptualnih sinonima sa raznovrsnim stilističkim nijansama je: *steed* (poetsko), *horse* (opšte), *nag* (sleng), *gee-gee* (govor beba). Ograničavanjem istovrsnosti značenja na konceptualno značenje, Leech je izbjegao zahtjev za potpunom istovrsnošću značenja, što je bilo zbunjujuće velikom broju ljudi.

⁸⁷ B. Tafr (2005: 223) objašnjava: „Bliskoznačnice su nepravi sinonimi, odnosno vrsta sinonima. Pokuša li se to izreći domaćim nazivima, izlazi da postoje prave istoznačnice i neprave, što je u suprotnosti s logikom. Ne može istost biti neprava. Ili je nešto isto ili nije isto.“ B. Tafr se izričito protivi uvođenju bliskoznačnica u pristupu sinonimiji jer je teško uspostaviti kriterijume sličnosti među leksemama. Ona smatra da termin **bliskoznačnost** treba isključiti iz djela leksikologije koji se bavi sinonimijom i predlaže da on postane domaći naziv za paronimiju. Postoje samo pravi sinonimi, tj. istoznačnice. Određene kriterijume nije lako uspostaviti ni za istoznačnost, a kamoli za bliskoznačnost (Dragičević 2010: 245).

znači praktično isto i za Cruse-a (1986: 268-69) kao i za Lyons-a: „dvije leksičke jedinice mogu se smatrati apsolutnim sinonimima (zapravo mogu imati identično značenje) ako i samo ako su svi njihovi kontekstualni odnosi identični”. Međutim, Cruse, sumnjajući u postojanje apsolutne sinonimije, kaže da se „jezici gnušaju apsolutne sinonimije kao što se priroda gnuša vakuma” (Cruse 1986: 270). Na suprotnom kraju skale nalazi se nulta sinonimija, koja nesumnjivo postoji u svjetskim jezicima, mada to nije koherentan koncept. Ono što se nalazi između ova dva suprotna kraja mnogo je interesantnije. Sljedeća faza nakon apsolutne sinonimije jeste kognitivna sinonimija. Cruse ih naziva plezionizmima zato što oni doprinose rečenicama sa zasebnim uslovima o istinonosti.

Ova teorija je bliska Lyons-ovom viđenju sinonimije, ali Cruse je pokušao da definiše svoje tipove sinonimije mnogo preciznije. Kako je već rečeno, prava sinonimija je zaista rijetka. Mnogo je češće postojanje riječi približnog značenja ili plezionizama, koji se razlikuju u nekim nijansama, kao što su denotacija, konotacija, implikacija, emfatičnost ili registar (Di Marco, Hirst and Stede (1993), preuzimajući definicije od Cruse-a (1986). Na primjer, *lie*, *falsehood*, *untruth*, *fib* i *misrepresentation* sve znače da se neko ne pridržava istine. Ipak, *lie* je namjeran pokušaj da se neko prevari, dok *misrepresentation* može biti nešto indirektnija, saopštena iz neznanja; *fib* je namjerno izrečena neistina, ali relativno trivijalna, vjerovatno izrečena da se sačuva nečiji dobar glas (Gove 1984). Osim toga, *fib* je neformalan, djetinji izraz, dok je *falsehood*, prilično formalan, a *untruth* se može upotrijebiti eufemistično da bi se izbjegle neke negativne implikacije nekih drugih izraza (Gove 1984; Coleman and Kay 1981).⁸⁸

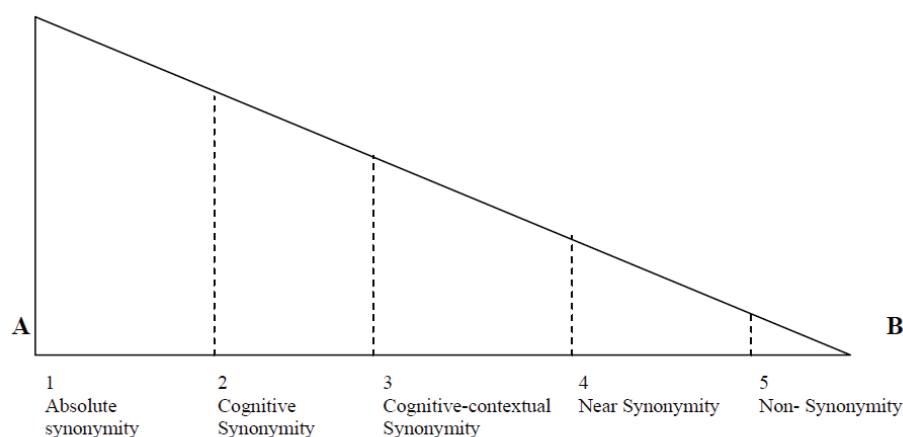
Cruse (1986) definiše dva tipa sinonimije: kognitivni sinonimi i plezionizmi. Kognitivna sinonimija se može smatrati svojevrsnim leksičkim odnosom koji postoji između dvije leksičke jedinice koje su sintaksički identične i koje imaju podjednak broj uslova istinitosti u okviru istog rečeničnog okvira. Primjeri kognitivne sinonimije su *dog-canine* i *umpire-referee*. Plezionizmi se razlikuju u odnosu na kognitivne sinonime po tome što ne zahtijevaju da članovi datih skupina sinonima imaju isti broj istinonosnih sudova kada se nađu u okviru određene rečenice. Primjeri plezionizama su: *foggy-misty*; *murder-execute*. U svim datim primjerima uočava se da ne postoje

⁸⁸ Vidi grafikon br. 2 na strani 23.

pravi sinonimi i, upravo, usljed njihovog nedostatka, psiholozi su uveli sljedeće izraze: sličnost značenja, semantički diferencijal i semantička sličnost. Uvođenje ovih izraza još više je podstaklo analiziranje sinonimije kao konstantne varijable u kojoj se identitet značenja određuje na nivou njegovog stepenovanja (Miller i Charles 1991).

Može biti teško i za izvorne govornike da utvrde razlike između plezionizama i da ih koriste sa potpunom preciznošću. Upravo zato su i objavljene knjige koje nam mogu pomoći u tome (Bailly 1970; Benac 1956; Gove 1984; Hayakawa 1968; Room 1985; Urdang 1992).⁸⁹ Di Marco i Hirst (1983) ; DiMarco, Hirst i Stede (1993) izučavali su ove knjige kako bi odredili koje vrste razlikovnih obilježja postoji među plezionizmima: na primjer, razlika između *enemy* i *foe* jeste u tome što prethodni naglašava antagonizam ili ljutnju dok ovaj drugi naglašava aktivnu borbu više nego emotivnu reakciju (Gove 1984). Razlika između *mislay* i *lose* jeste u tome što prvi izraz ukazuje na to da će se izgubljeni predmet pronaći, dok ovaj drugi ne ukazuje na to; takođe, *mislay* ukazuje na rasijanost, za razliku od *lose* (Hayakawa 1986). Izbor između *forest* i *woods* (ili *wood*) zavisi od komplekse mješavine veličine, divljine i udaljenosti od urbanog kraja (Room 1985).

Pojam sinonimije i plezionimije može se preciznije predstaviti preko pojma semantičke distance (*semantic distance*) (Hirst 1987) (vidi grafikon br.4) .

Grafikon br. 6⁹⁰

⁸⁹ Preuzeto iz Hirst (1987).

⁹⁰ Vidi u Shunnaq (1992: 23) preuzeto iz doktorske teze Ishrateh (2006).

Razlike među riječima ogledaju se na nivou dvije dimenzije: semantičkoj i stilističkoj, ili u skladu sa pomenutim dimenzijama, na denotativnoj i konotativnoj. Ako se dvije riječi semantički razlikuju (npr. *mist/fog*) tada zamjenjivanje jedne riječi za drugu u nekoj rečenici ili diskursu neće nužno očuvati sudove istinosti, jer njihove denotacije nijesu identične. Ako se dvije riječi razlikuju samo stilistički (npr. *frugal/stingy*), tada će međusobna razmjena očuvati sudove istinitosti, ali kroz konotaciju – stilistički i interpersonalni aspekt rečenice se mijenja.

Često će se dva plezonizma razlikovati u svojim semantičkim i stilističkim obilježjima, tako da će njihovo međusobno zamjenjivanje promijeniti i značenje i stil. Na primjer:

- (1) I made an {error/blunder} in introducing her to my husband.
- (2) The police {questioned the witness/interrogated the suspect} for many hours.

Semantički, riječ *blunder* u rečenici (1) ukazuje na veći stepen nepromišljenosti od riječi *error* (OALD); i stilistički je izraženije i konkretnije. U rečenici (2), riječ *interrogate*, za razliku od *question*, ukazuje na veći stepen neprijateljstva (LDOCE, Cornog 1992), i svakako je formalnija riječ.

Međutim, granica između denotacije i konotacije nije precizirana. Na primjer:

- (3) He {arranged/organized} the books on the shelves.
- (4) The old professors had been {enemies/foes} for years.

Oba izbora u rečenici (3) znače *dovesti nešto na svoje mjesto*, ali *arrange* naglašava ispravnost ili podražavanje određenom obrascu, dok *organize* ističe svršenost ili funkcionalnost (Cornog 1992). U rečenici (4) *enemy* ukazuje na antagonizam ili mržnju između profesora, dok *foe* ukazuje na konstantno sukobljavanje više nego na neku emocionalnu reakciju (Cornog 1992).

Ista analiza se može primijeniti i na različite jezike. Grupa značenja određenih riječi može se preuzeti iz dva ili više jezika, koji se takođe mogu smatrati sinonimima ili plezionizmima. Na primjer, engleska riječ *bear*, „ursine mammal“ i njemačka riječ *Bär* su sinonimi. Ali *forest* i *Wald* su plezionizmi, pošto *Wald* može denotirati manju

skupinu drveća u odnosu na *forest*, tako da bi *Wald* na njemačkom mogao biti samo *wood* u engleskom.

I prema Quine-u (1951), postoje dvije vrste sinonimije: potpuna sinonimija i djelimična sinonimija.⁹¹ Potpuna sinonimija postoji ukoliko riječi dijele identična značenjska obilježja. Nešto preciznije, riječi se mogu smatrati potpunim sinonimima ukoliko međusobno dijele sve svoje specifičnosti. Quine smatra da ovakva vrsta sinonimije ne postoji jer je nemoguće odrediti, a i značenja riječi se konstantno mijenjaju. Zato riječi mogu dijeliti većinu svojih obilježja, ali ne i sva obilježja. Na primjer, *finish* i *terminate* mogu dijeliti većinu svojih obilježja, ali se i dalje međusobno dosta razlikuju. Riječ *finish* ukazuje na završnu fazu neke aktivnosti, dok *terminate* ukazuje na dostizanje krajnje tačke u nečemu (Edmonds 1999: 17).

Izuzev raznih vrsta sinonima, postoje teorijska razmatranja o različitim oblicima sinonima. Prema Tafri (2005: 219)⁹² izlišno je govoriti o različitom obliku, jer ne postoje dvije lekseme koje imaju isti oblik i isto značenje, zato što bi to onda bila jedna leksema.

Šipka (1998: 44), međutim, insistira na različitom korijenu, a identičnom ili približno jednakom sadržaju sinonima, i objašnjava da se različitost korijena uvodi radi razgraničavanja sinonimije od međuleksemske dubletnosti, koja se najčešće definiše kao odnos između dvije lekseme istog korijena i identičnog značenja (*filozofija-filosofija, uho-uvo, jevtin-jeftin*).⁹³

Ovaj stav Šipke i drugih autora nameće pitanje postoje li istokorijenski sinionimi. Da li su *slušalac* i *slušatelj* istokorijenski sinonimi ili tvorbeni dubleti?

⁹¹ Prema Dragičević (2010: 253), djelimična sinonimija se naziva parcijalnom sinonimijom, koja zahvata djelove polisemantičkih struktura i mnogo je češća. U takvom su odnosu, na primjer, *dom* i *kuća*. Mnoga značenja ovih leksema se podudaraju, ali ne baš sva. Tako, na primjer, *kuća* može označavati i *pokućstvo* (npr. *Ponio je sa sobom cijelu kuću*), a *dom* ne može. *Dom*, opet, može biti *jedno od tijela iz kojih se, u većini država, sastoji narodno predsjedništvo* (npr. *Sjednice oba doma su javne*). *Kuća* se nikad ne upotrebljava s ovim značenjem.

⁹² Preuzeto iz Mihić (2012).

⁹³ Vidi Dragičević 2010: 246.

Prihvat ćemo podjelu na jednokorijenske sinonime (*spasilac-spasitelj*) i raznokorijenske sinonime (*domovina-otadžbina*), a odnos između jednokorijenske sinonimije i dubletnosti mogao bi se odrediti polazištem da se jednokorijenska sinonimija postiže tvorbenim sredstvima dodavanjem različitih afiksa na isti korijen, a dubletnost se postiže fonemskim i morfološkim promjenama jedne riječi.⁹⁴ Ima autora koji lekseme *spasilac-spasitelj* nazivaju tvorbenim sinonimima, pa i gramatičkim sinonimima.⁹⁵

Pošto su sporna oba dijela uobičajene definicije za sinonimiju, preostaje da definicijom drugačije pristupimo sinonimiji: leksički sinonimi su leksičke jedinice koje referiraju na isti referent (Tafr 2005: 269).

Međutim, kao što je ranije rečeno, sinonimija ne znači istovjetnost, pošto ovaj oblik sinonimije ne postoji u jednojezičnim ili višejezičnim sistemima. Sinonimija ukazuje na mogućnost međusobne zamjene. Dakle, riječi se mogu smatrati sinonimima ukoliko mogu zamijeniti jedna drugu u svim kontekstima bez promjene i u kognitivnom i u emotivnom aspektu njihovog značenja.

Polisemija i sinonimija su dva fundamentalna lingvistička fenomena koji utiču na organizaciju leksikona. Ali, iako je polisemija mnogo izučavana u posljednje vrijeme u okvirima leksičke semantike i računarske lingvistike (Ruhl 1989; Pustejovsky 1995; Saint-Dizier and Viegas 1995; Pustejovsky and Boguraev 1996), sinonimija nije puno istraživana iako se radi o složenom lingvističkom fenomenu (Edmonds 1999: 16).

Veoma je teško odrediti šta je sinonimija. Ako neko ustvrdi da su sinonimi riječi koje imaju isto značenje, onda se postavlja pitanje da li oni uopšte i postoje u jeziku i da li je moguće da takve vrste riječi mogu postojati u jeziku. Međutim,

⁹⁴ U našoj lingvistici uobičajeno je da se dubleti dijele na morfološke dublete (*arhiv-arhiva*) i fonemske dublete (*uho-uvo*). Drugačije misli hrvatski lingvista J. Silić (prema: Tafr 2005: 268), koji pravi ovakvu podjelu: dubleti su fonološki različitog oblika, a istog značenja, sinonimi su različitog oblika i sličnog značenja, a varijante su riječi djelimično različitog oblika, a istog značenja (Dragičević 2010: 246).

⁹⁵ O jednokorijenskim sinonimima isp. I J. Matijašević (1982: 121). Trebalo bi detaljnije ispitati jednokorijenske sinonime, jer u vezi s njima nijesu razriješena sva pitanja (Petrović 2005: 143-144).

sinonimija je od suštinskog značaja za jezik i neosporno utiče na strukturu njegovog vokabulara. Ovaj paradoks da je sinonimija, u isto vrijeme smatrana i nemogućom⁹⁶ i veoma važnom u jeziku, odraz je različitih pristupa ovoj pojavi (Edmonds 1999: 17).

4.1.3.1. Približna sinonimija

Pošto približna sinonimija predstavlja glavnu oblast ovog istraživanja obratićemo posebnu pažnju na ovu vrstu sinonimije.

Iz lingvističke perspektive, Nida (1969: 73) definiše sinonimiju kao pojavu u jeziku u kojoj „riječi dijele nekoliko (ali ne sve) bitne komponente i stoga mogu mijenjati jedna drugu u nekim (ali ne u svim) kontekstima bez velike promjene u značenju u ovim kontekstima, npr. *love* i *like*.“ Susan Bassnett-McGuire detaljnije objašnjava sinonimiju ističući da približna sinonimija ne ukazuje na postojanje podjednakog značenja⁹⁷ kod datih izraza stoga rečnici tzv. sinonima mogu ponuditi izraz *perfect* kao sinonim za *ideal* ili *vehicle* kao sinonim za *conveyance*, ali ni u jednom od navedenih primjera ne postoji podjednako značenje, s obzirom da svaki izraz u sebi sadrži neprevodive asocijacije i konotacije (Bassnett-McGuire 1980: 15). Bassnett-McGuire (1980: 29) smatra „da se podjednakost u značenju prilikom prevođenja ne treba posmatrati kao traganje za istovjetnošću, pošto ta istovjetnost ne

⁹⁶ Problemom korisnosti i nekorisnosti sinonimije bave se i mnogi teorijski radovi (Murphy 2013). Razmišljanje o tome ima li stvarne potrebe za sinonimima, i kada je ima ako je ima, upućuje na mnoge teorijske i praktične probleme koji zaslužuju temeljno proučavanje, kao i na to da stručna javnost pridaje premalo pažnje posredovanju spoznaja o sinonimiji nelingvističkim, za ovu pojavu naročito zainteresovanim krugovima.

⁹⁷ Ovo je jedan od najčešćih načina definisanja pojma sinonimije u rječnicima i to, naravno, pogrešan. B. Petrović (2005: 124) smatra da: „pojmovi bliskoznačnost i sličnoznačnost često se drže sinonimima, ali to nijesu. Ono što je slično nije identično onome što je blisko. Sličnost označava ukupnost osobina onih koji imaju približno jednaka svojstva, a bliskost svojstvo ili stanje onoga što je povezano u prostoru, vremenu, mislima ili osjećajima. Treba takođe razgraničiti pojmove približan (koji je više ili manje blizak kome ili čemu) i djelimičan (koji obuhvata samo jedan dio) (vidi Dragičević 2010: 247).

može postojati između dvije verzije istog teksta, naročito između jezika sa kojeg se prevodi i jezika na koji se prevodi.“

S druge strane, Anna Wierzbicka ispituje problem sinonimije i prevodivosti analizirajući dubinsku strukturu jezika kroz semantičke primete. Govoreći o problemu prevođenja engleskih riječi kojim se imenuju boje, kao i rodbinski odnosi u drugim jezicima, ona zaključuje da se iskazi u različitim jezicima međusobno razlikuju, ne samo u njihovoj površinskoj, već i u njihovoj dubinskoj strukturi. Wierzbicka (1980: 67) se drži stava da se „različite dubinske strukture uvijek mogu izraziti u jezicima koji su međusobno izomorfni; njihova izomorfnost se ogleda u postojanju univerzalnog jezika koji vodi ka jeziku semantičkih primata. Iz tog razloga, dubinske strukture rečenica u različitim jezicima uvijek se mogu uzajamno prevoditi.

Približna sinonimija je veoma rasprostranjena. Zapravo, svi rječnici sinonima sadrže približne sinonime. Leksikografi uglavnom zastupaju gledište da je sinonimija pitanje gradiranja.

Ullman (1962) priznaje da je malo pravih sinonima, tako da on definiše sinonimiju kao sličnost u objektivnom značenju, ali sa mogućim razlikama u emotivnom, stilističkom ili dijalektološkom pogledu. Za Lyons-a (1995), približni sinonimi su izrazi koji su „manje ili više slični, ali nemaju identično značenje“, gdje se pod značenjem podrazumijeva i deskriptivno i ekspresivno značenje. Lyons razlikuje približnu sinonimiju od djelimične. Djelimična sinonimija, po njemu, ne pripada domenu potpune sinonimije zato što ti izrazi ili nisu identični u svim (bitnim) dimenzijama značenja ili nisu sinonimični u svim kontekstima (Lyons 1981: 50). Na primjer, Lyons tvrdi da su *big* i *large* djelimični sinonimi u rečenicama:

1a. You are making a big mistake.

1b. You are making a large mistake.

Po Lyons-u djelimični sinonimi razlikuju se samo u specifičnostima iskaza, dok se približni sinonimi mogu razlikovati i u svom ekspresivnom značenju.

Kako je već rečeno, Cruse (1986) takođe predlaže dvije vrste približne sinonimije koji su okvirno bliski Lyons-ovim tipovima, samo su nešto precizniji. Njegovi kognitivni sinonimi su riječi koje mogu mijenjati jedna drugu u rečenici, s

tim da očuvaju istovjetnost značenja, ali mogu promijeniti ekspresivno značenje, stil ili registar rečenice ili mogu podrazumijevati različite kolokacije. Na primjer *fiddle* i *violin* su kognitivni sinonimi u rečenicama:

2a. He plays the fiddle very well.

2b. He plays the violin very well.

Možemo reći da je stav leksikografa prema sinonimiji išao u pravcu približne sinonimije. Sinonimiju su definisali kao sličnost značenja određenih izraza, imajući dilemu samo u gradiranju sličnosti između tih izraza. Tradicionalno, sinonim je preciznije definisan kao jedna ili dvije bliske riječi koje se razlikuju u nekim nijansama značenja (tj. one moraju imati isto ili skoro isto suštinsko značenje), ali nešto uopštenija definicija podrazumijeva i riječi koje dijele jedno ili više značenjskih obilježja (Egan 1973: 23a). Na kraju, opseg sinonimije zavisi i od svrhe rječnika: uopštenija definicija je bolja za traženje riječi (kao što je *Roget's Thesaurus*, dok je nešto preciznija definicija prikladnija selekciji datih izraza (kao što je *Webster's New Dictionary of Synonyms*). U nastavku, navodimo primjer različitog opsega sinonimije za istu riječ *lie* u već navedenim rječnicima:

Roget's International Thesaurus (Chapman, 1992)

354.11 Lie, falsehood, falsity, untruth, untruism, mendacity, prevarication, fib, taradiddle, flimflam, a crock; fiction, pious fiction, legal fiction; story, trumped-up story, farrago; yarn, tale, fairy tale, ghost story; farfetched story, tall tale, cock-and-bull story, fish story; exaggeration; half-truth, stretching of the truth, slight stretching, white lie, little white lie; a pack of lies. [Abridged.]

Webster's Collegiate Thesaurus (Kay, 1988)

Lie: canard, cock-and-bull-story, falsehood, falsity, fib, inveracity, misrepresentation, misstatement, prevarication, story, tale, taradiddle, untruism, untruth.

Webster's New Dictionary of Synonyms (Gove, 1973)

Lie, falsehood, untruth, fib, misrepresentation, story.

Roget se u svom rječniku povodio principom o ‘grupisanju riječi na nivou ideja’ (Chapman 1992: xiv). Pošto *Roget’s Thesaurus* ima hijerarhijsku strukturu, riječi su grupisane na osnovu približnosti značenja (Chapman 1992: xiv), redosljed termina u okviru paragrafa nije određivan nasumce, već na osnovu bliskih semantičkih veza.’ (Chapman 1992: xiii).

Leksikografi u rečniku *Webster’s Collegiate Thesaurus* daju precizniju definiciju:

„Riječ se smatra sinonimom ako i samo ako jednu ili više dimenzija njenog smisla dijeli sa drugom riječju ili njenim smislom ili sa njenim elementarnim značenjem (ovdje se pod elementarnim značenjem podrazumijeva objektivna denotacija koja nije obilježena perifernim aspektima kao sto je konotacija, implikacija ili kao sto su specifičnosti idiomatske upotrebe (Kay 1988: 9a).“

U rječniku *Webster’s New Dictionary of Synonyms* upotrijebljena je slična definicija:

„Sinonim u ovom rječniku uvijek će predstavljati jednu od dvije ili više riječi u engleskom jeziku koje imaju isto ili približno isto suštinsko značenje (Gove 1973: 24a).“⁹⁸

Očigledno, osnova ovih definicija jeste da primjeri približne sinonimije moraju imati suštinsko značenje koje se može razlikovati u perifernim idejama. Cruse (1986: 267) zapravo razrađuje ovu ideju i ukazuje da su sinonimi, svih vrsta, riječi identične u svojim „centralnim semantičkim karakteristikama (obilježjima)“ ali različiti, ako to uopšte jesu, u svojim „perifernim karakteristikama (obilježjima)“. Ali, postavlja se pitanje gdje se nalazi granica izmedju ovih „centralnih“ i „perifernih karakteristika“. Upravo zato se nameće potreba za raščlanjivanjem primjera približne sinonimije (Edmonds 1999: 19).

4.1.3.2. Klasifikacija primjera približne sinonimije

Na ovaj vid raščlanjivanja primjera približne sinonimije ukazali su Edmonds i Hirst u svom prethodno pomenutom radu *Near synonymy and lexical choice* (2002:

⁹⁸ Preuzeto iz Edmonds and Hirst (1998).

105-144). Sličan vid podjele već je opisan u prethodnom poglavlju o sinonimiji, tačnije u dijelu u kojem se utvrđuju vrste i granice sinonimičnosti. Međutim, odluka da se navede i ovaj sličan prikaz, opravdava se novim, korisnim primjerima kojim se ilustruju razlike među primjerima približne sinonimije.

4.1.3.2.1. Kolokacijske varijacije primjera približne sinonimije

Primjeri približne sinonimije mogu se razlikovati u načinu na koji se kombinuju sa drugim riječima u određenom kontekstu. Na primjer, sve što može da leti (*fly*), može i da sleti (*land or alight*), ali samo za ptice se može upotrijebiti izraz *perch* (sletjeti). Slično, dok osoba ili životinja mogu jesti (*eat*), samo osoba može večerati (*dine*).

Cruse (1986) tvrdi da riječ *customer* (mušterija) podrazumijeva aspekt fizičke aktivnosti, dok riječ *client* podrazumijeva finiju vrstu kontakta; stoga pekari, prodavnice obuće, kao i ostale prodavnice imaju mušterije (*customers*), dok arhitekta i pravnici imaju klijente (*clients*). Slično, povrće i meso mogu da se pokvare (*go rotten*), ali ne i da užegnu (*go rancid*) jer ovaj izraz se uglavnom odnosi na masnoće u stanju razgradnje (Edmonds and Hirst 2002: 107).

4.1.3.2.2. Stilističke varijacije primjera približne sinonimije

Stil je suštinski dio značenja i „stvara se kroz suptilno variranje onoga što je rečeno, zatim kroz riječi koje su upotrijebljene da se to saopšti, kao i kroz upotrijebljene sintaksičke konstrukcije“ (DiMarco and Hirst, 1993: 452). Stil možemo podijeliti na dvije oblasti: dijalekat i registar.⁹⁹

⁹⁹ Riječi s interpersonalnom obeleženošću, shodno uzajamnim odnosima i ulogama govornika u konkretnoj situaciji, osjećaju se kao više ili manje formalne, dok žargon oličava krajnju neformalnost, npr. *komšiluk* ~ *susedstvo* (formalno); *zahvalan* ~ *blagodaran* (formalno); *živeti* ~ *stanovati* (ponešto formalno); *nestati* ~ *ispariti* (neformalno); *pas* ~ *ker* (ponešto neformalno); *novac* ~ *pare* (ponešto neformalno), *lova* (žargonski); *ne* ~ *jok* (žargonski). Kod hronološke obeleženosti riječi su razmještene duž skale vremenske aktuelnosti, od onih koje polako izlaze iz upotrebe do onih s kojima se to odavno

4.1.3.2.2.1. Dijalekat i supstandardni jezici¹⁰⁰

Dijalekat i supstandardni jezici uglavnom su povezani ili sa određenom grupom korisnika jezika ili sa određenom oblašću jezičke upotrebe. Cruse (1986) dijeli dijalekat na: geografski, hronolekt i sociolekt.

Geografski dijalekti podrazumijevaju postojanje različitih riječi za jedan isti pojam. Međutim, ove riječi često ne mogu mijenjati jedna drugu u svim datim kontekstima. Na primjer, kada bi Kanadanin govorio o nekom jezeru u Škotskoj upotrijebio bi izraz *loch*, a ne *lake*, dok se jezero u Kanadi ne bi moglo nazvati *loch*, već *lake*.

Hronolekti se odnose na raspon riječi od zastarelih i arhaičnih riječi do novijih kovanica. Na kraju, sociolekti su povezani sa prepoznatljivom grupom govornika jezika, zavisno od društvene klase kojoj pripadaju (viša ili niža), kao i zavisno od starosne dobi. Upotreba slenga se često vezuje za sociolekt, ali se može vezivati i za registar.

Primjeri geografskog dijalekta u engleskom jeziku:

loch : *lake*,

chips : *fries*,

colour : *color*,

booze can : *after-hours club*.

Primjeri iz rada T. Prčića (2010):

dogodilo, npr. *plavuša* ~ *plavojka* (blago zastarelo); *voleti* ~ *ljubiti* (blago zastarelo); *poljubiti* ~ *celivati* (zastarelo); *ministar* ~ *popečitelj* (arhaično) (vidi Prčić 2009).

¹⁰⁰ D. Šipka (1998: 45) uviđa vanjezičke (sociološke i psihološke) razloge za korisnost sinonimije: „Bliskoznačnice i društvenoj grupi i individui nude mogućnost biranja i opredjeljivanja, pa su tako važan izvor identifikacije. Društvene grupe identifikuju se pripadnošću dijalektu i profesionalnom izrazu, a individue još i idiolektom. Naravno, mogućnost izbora izuzetno je važan resurs za kreativne upotrebe jezika (umjetnost riječi, na primjer)“ (vidi Dragičević 2010: 248).

npr. *pas ~ ker i seljak ~ paor* (vojvođanski); *kašika ~ žlica i voz ~ vlak* (hrvatski).

Hronolekt

Primjeri u engleskom jeziku:

Lapidate : stone (to death),

mundivagant : globetrotting,

wireless : radio.

Primjeri u crnogorskom jeziku:

avan : posuda,

škrinja : kovčeg,

cokule : cipele.

Supstandardni izrazi:

loo : toilet,

tude : attitude,

dough : money.

Primjeri supstandardnih izraza u crnogorskom jeziku:

pljuga/kancerka : cigareta,

Obala Lozovače : Crna Gora (asocijacija na Obalu Slonovače),

krštenica/kilometraža : starosna dob.

Sociolekt:

brace [cricket] : two,

matrimony [religious] : wedlock [legal] : marriage.

Tematski obeležene reči svojstvene su nekoj tematskoj ili žanrovskoj oblasti, uključujući i njima pripadajuću stručnu terminologiju, npr. *voleti ~ ljubiti* (pesnički); *rođenje ~ roždestvo* (religijski); *plata ~ lični dohodak* (birokratski); *samoglasnik ~ vokal* (lingvistički); *dečiji lekar ~ pedijatar* (medicinski); *manjak ~ deficit* (ekonomski i finansijski).¹⁰¹

4.1.3.2.2. Registar

Dok se dijalekatske varijacije više vezuju za govornike jezika, registar se vezuje za kontekst ili za samu upotrebu jezika.

U mnogim rječnicima obilježene su formalne i neformalne (kolokvijalne) varijante riječi.

Primjeri:

pissed : drunk : inebriated (pod gasom : pijan : pripit),

kicked the bucket : died : passed away (otegao papke : umro : preminuo),

Složene veze između različitih dimenzija stila, kao i njihovih veza sa komunikacijskim namjerama govornika još uvijek nisu jasno razjašnjene. Tu su uključeni mnogi pragmatički faktori, počev od veza između pošaljioaca i primaoca (ili između pisca i čitaoca), preko načina na koji pošaljilac poruke želi da utiče na samu prirodu veze sa primaocem poruke, kao i od društvenih i kulturnih konvencija (Hovy 1988).

¹⁰¹ Vidi Prčić (2010).

4.1.3.2.2.3. Ekspresivne varijacije primjera približne sinonimije¹⁰²

Riječi mogu prenositi emocije ili osjećanja, kao i stavove ili način mišljenja, što predstavlja njihovu dimenziju ekspresivnog značenja. Međutim, moramo biti pažljivi jer se mnoge emocije saopštavaju već u denotativnoj ravni njihovog značenja (npr. riječi kao što su *hate*, *cheerful* ili *surprise* : *astonish* : *amaze* : *astound*).

Postoje dvije glavne kategorije ekspresivnih varijacija: riječi koje izražavaju razne emocije govornika, kao i riječi koje izražavaju govornikove stavove. Toggia i Battig (1978) su u svom istraživanju ispitali čak i nivo prijatnosti (*pleasantness*) riječi, mada se i druga osjećanja mogu indirektno izraziti riječima. Na primjer, *teeny-weeny* sadrži dimenziju zabavnog, dok *tiny* može izražavati iznenađenje (Gove 1973; Hayakawa 1994); izrazom *daddy* se izražava veći nivo bliskosti nego izrazom *father*; tako je i glagol *reject* emocionalno nabijeniji od glagola *decline* (Hayakawa, 1994); dok *goof* sadrži notu humora u poređenju sa riječju *error* (Davitz 1969).

S druge strane, među varijacijama u stavu govornika riječi mogu biti pežorativne, neutralne i od milja. Pridjevima se obično izražava stav u odnosu na govornika koga opisuju (npr. *skinny* : *slim*); imenicama se ponekad izražavaju stavovi u odnosu na učesnike u konverzaciji (e.g. *blunder* : *error*) (Edmonds and Hirst 2002: 110).

Primjeri u engleskom jeziku:

Izražavanje emocija:

teeny-weeny : *tiny* : *miniature*,

¹⁰² Ekspresivno obeležene reči, kako je ranije napomenuto, odslikavaju stavove i raspoloženja govornika prema sagovorniku ili prema predmetu komunikacije, npr. *star* ~ *mator* (blago pežorativno); *pas* ~ *džukela* (pežorativno), *kuca* (od milja); *crnac* ~ *crnčuga* (vrlo pogrdno). Nasuprot ovima, konotativno obilježene riječi nose pečat visoke subjektivnosti, pa će tako kod nekoga reč *pas* isijavati svojstva „bijesan, opasan, reži, ujeda“, a kod nekog drugog to će, opet, biti „veran, prijateljski, razigran, umiljat“. Što se tiče reagovanja na same reči, za neke govornike, koji su toga svjesni, riječi poput *zanimljiv* ~ *interesantan* i *proizvod* ~ *produkt* biće obilježene kao „stranog porekla“ (vidi Prčić 2009).

father : daddy,

reject : decline,

goof : error.

Primjeri u crnogorskom jeziku:

majka : mamica; tata : tatica; kuća : kućica ... (postoji veliki broj riječi koji se u tvorbenom procesu deminutivizacije (dodavanjem sufiksa-ica), dobijaju ovu specifičnu nijansu u značenju).

Izražavanje stava:

Primjeri u engleskom jeziku:

pushy : aggressive,

skinny : thin : slim,

blubber : cry : wail.

Primjeri u crnogorskom jeziku:

nametljiv: agresivan,

suvonjav: mršav: vitak,

cmizdriti: plakati: zapomagati.

Razlike u stručnim terminima

Primjeri u engleskom jeziku:

alligator : crocodile,

pig: hog,

slander : libel.

Primjeri u crnogorskom jeziku:

etiologija – porijeklo (med.),

automatik – auto sa automatskim upravljanjem (meh.).

Kao najčešći način nastajanja sinonima Apresjan upravo navodi stvaranje ekspresivne leksike (npr. za *spavati*, prema Ristić 2004: 124, koristimo *čmavati*, *džonjati*, *pajkiti*, *nanati*, *nunati*; *jesti* - *ždrati*, *žderati*, *njupati*, *kusati*, *klopiti*; *govoriti-gukati*, *lajati*, *blejati*, *kokodakati*, *kvocati*, *trabunjati*, *laprdati*, *čeretati*, *mljeti*, *žvakati*, *čantrati*). U vezi sa ekspresivnom leksikom Apresjan zapaža sinonimsku analogiju, tj. težnju ekspresivnih leksema da na isti način razvijaju sekundarna značenja. Ako su dva ekspresivna sinonima u osnovnim značenjima, a jedan od njih razvije neko sekundarno značenje, i drugi će razviti to isto značenje. Apresjan (1995a: 226) smatra kako je „sinonimska analogija u sferi ekspresivne leksike toliko snažna da dobija status produktivnog procesa. G. Stern smatao ju je semantičkim zakonom“ (Dragičević 2010: 249-250).

4.1.3.2.3. Denotacijske varijacije primjera približne sinonimije

Denotacijska ili semantička varijacija čini se najsloženijom. Približni sinonimi se ne razlikuju samo u odnosu na neku ideju ili koncept, već i u načinu na koji se ta ideja prenosi.

Na primjer, razlika između *aligatora* i *krokodila* nije toliko bitna za laika kao za biologa. Međutim razlike između riječi *hog* i *pig* se sastoje u tome što je *hog* odrasla *svinja* koja teži više od 120 funti, dok je *pig* manja *svinja* koja manje teži (Randall 1991). Slično tome, razlike između *slander* i *label* u pravnom smislu sastoje se u tome što se prvi odnosi na javno izgovorenu klevetu, a drugi se odnosi na klevetu saopštenu u pisanoj formi (Edmonds and Hirst 2002: 110).

4.1.3.2.4. Primjeri drugih varijacija primjera približne sinonimije

Daleko najzastupljeniji način diferenciranja sinonima podrazumijeva postojanje dodatnih implikacija, kojima se nijansira osnovno značenje, pri čemu se odabirom takvih riječi postiže preciznije i suptilnije izražavanje, npr. *nestati* ~ *iščeznuti* (*naglo* i *tajanstveno*); *objaviti* ~ *obelodaniti* (*nešto što je držano u tajnosti*), *obnarodovati* (*velikom broju ljudi*), *obznaniti* (*velikom broju ljudi* i *zvaničnim putem*); *izazivati* ~ *provocirati* (*proračunato*); *pobjeda* ~ *trijumf* (*sjajan*); *rođenje* ~ *roždestvo* (*Isusa Hrista*); *poznat* ~ *popularan* (*u masama* i *prolazno*). Ponekad se dodatna implikacija svodi na gradaciju u pogledu zastupljenosti izvesnog svojstva, pa tako u nizovima poput *voleti* ~ *obožavati*; *bojazan* ~ *strah*, *strava*; *ružan* ~ *gadan*; *loš* ~ *zao*, *opak*; *velik* ~ *golem*, *ogroman*, *džinovski* svaka riječ koja slijedi prvonavedenu sadrži implikaciju *u većoj mjeri* u odnosu na prethodnu.

Primjeri u engleskom jeziku:

voljna i nevoljna radnja

stare at : glimpse

trajna/isprekidana radnja

seep : drip

trenutna/učestala radnja

strike : beat

emotivna/bez emocija

relationship : acquaintance

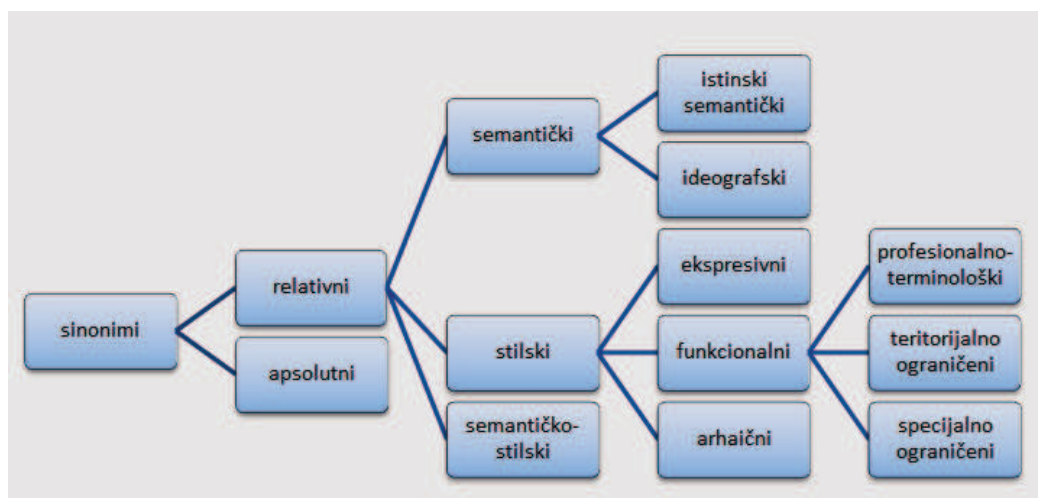
varijacija gradiranosti

mist : fog

Vrlo dobru i sveobuhvatnu tipologiju relativnih sinonima nalazimo kod bugarskog leksikologa Vtova.¹⁰³ Vtov (1998:105) dijeli realtivne sinonime na

¹⁰³ Podjela i grafikon preuzeti iz Dragičević (2010: 252).

semantičke sinonime i semantičko-stilske sinonime. Iz njegove podjele se vidi po kojim se sve semantičkim karakteristikama mogu razlikovati bliskoznačnice.¹⁰⁴

Podjela sinonima po Vtovu

Grafikon br. 5

Semantički sinonimi. Sa stanovišta komponencijalne analize odnos među sinonimima se objašnjava kao relacija između dvije lekseme ili više njih koje imaju zajedničku arhisemu i većinu istih sema nižeg ranga. Pošto lekseme često imaju više značenja, u ovakvom semantičkom odnosu mogu biti primarna ili sekundarna značenja leksema. Ako su u sinonimskom odnosu njihova primarna značenja, Vtov ih naziva istinskim semantičkim sinonimima. Dobar primjer za ovu vrstu sinonima predstavljaju gradualni sinonimi, na primjer: *mlak*, *topao*, *vruć*, *vreo*. Primarna značenja ovih leksema razlikuju se samo po stepenu ispoljenosti toplote. Ove lekseme imaju istu arhisemu i sve ostale seme nižeg ranga.

Stilski sinonimi. Stilski sinonimi su stilski markirani u odnosu na neutralne, a imaju isto značenje kao i oni. U tom smislu Vtov (1998: 103) razlikuje **ekspresivne, funkcionalne i arhaične sinonime**. Ekspresivni sinonim su recimo, *majka* i *mama*. Ekspresivne sinonime Vtov vezuje za jedan funkcionalni stil u kojem dvije lekseme imaju različite vrijednosti. *Majka* i *mama* javljaju se u razgovornom stilu, s tim što leksema *mama* ima izraženiju ekspresivnu vrijednost.¹⁰⁵ Ako se lekseme razlikuju po

¹⁰⁴ Vidi Dragičević (2010: 244).

¹⁰⁵ Vidi Dragičević (2010: 252-253).

funkcionalnom stilu za koji su karakteristične, onda ih nazivamo **funkcionalnim sinonimima**. Funkcionalni sinonimi se dalje granaju na **profesionalno-terminološke** (*akcenat-naglasak*), **teritorijalno-vremenski ograničene** (*pendžer – prozor*) **socijalno ograničene** (*riba-djevojka*). **Arhaični sinonimi** su lekseme koje imaju isto značenje, ali je jedna od njih markirana time što je arhaična (*pismenica – gramatika*).

Semantičko-stilski sinonimi su oni čija se značenja razlikuju i semantički i stilski (*lutati-skitati*).¹⁰⁶

Nakon pregleda pojma sinonimije, kao i njenih vrsta, bavićemo se opisivanjem pojma kolokacija i njenih vrsta u okviru sintagmatskih leksičkih odnosa. Istraživanja o sinonimiji uglavnom analiziraju semantičko-sintaksička prožimanja sinonimije (u okviru paradigmatičkih) i kolokacija (u okviru sintagmatskih odnosa). Mišljenje većine semantičara da postojanje sinonima podrazumijeva mogućnost međuzamjenljivosti riječi u istom kontekstu u skladu je sa stavom koji Sinclair (1991: 173) ističe da je jedan od glavnih principa organizacije jezika to što izbor jedne riječi utiče na izbor ostalih riječi u okruženju. Meljčuk sastavlja i svoj *Deskriptivno-kombinatorni* rječnik, navodeći upravo sinonimiju kao prvu i osnovnu leksičku funkciju na temelju koje se u rječniku mogu prikazati veze među riječima.

Sinonimija i kolokabilnost međusobno su povezane pojave. Jedna drugu ograničavaju, ali i dopunjavaju. Kod sinonimijskih kolokacija isprepliću se sintagmatski i paradigmatički nivoi, jer se kolokabilnost realizuje kroz sintagmatske odnose jedinica, a sinonimičnost omogućava zamjenljivost na paradigmatičkom nivou. Kako Halliday (1985: 73) navodi, sigurnije je govoriti o sinonimiji na planu sintagme ili rečenice, nego na planu riječi. Riječi bi se mogle proglasiti sinonimima tek ako su zamjenjive u okviru neke sintagme ili rečenice. Njihov odnos sinonimije zavisi od konteksta do konteksta. Na primjer, kolokacije *to meet a principle* i *to satisfy a principle* su sinonimične, pa su u tom slučaju *meet* i *satisfy* sinonimi. Međutim, u kontekstu *meet the examiner* i *satisfy the examiner*, one nisu sinonimi. Iako bi se očekivalo da u naučnom jeziku ima manje sinonimije nego u opštem, sinonimijske kolokacije nisu rijetkost.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Vidi Dragičević (2010: 252-253).

¹⁰⁷ Preuzeto iz Miščin (2012: 39).

5. SINTAGMATSKI LEKSIČKI ODNOSI: KOLOKACIJE¹⁰⁸

Kao drugi od dva fundamentalna principa ustrojstva jezika, sintagmatski odnosi temelje se na blizini najmanje dvije jezičke jedinice, koje se obično zajedno javljaju, u istom kontekstu. Budući da određuju mogućnost ulančavanja – dakle, udruživost odabranih jedinica u datom segmentu nekog konteksta, ovi odnosi predstavljaju ravan kombinacije, horizontalnu osu zamišljene strukture jezika (Bugarski 1989a: 95-7; Lyons 1968: 73-6).

U rečniku *BBI* (1990: vii-xii), na primjer, pod kolokacijom se smatra sintagma koja je neidiomska, ali je u jeziku utvrđena i prepoznatljiva, dok Carter određuje (1987: 47) kolokaciju kao grupu riječi koja se višekratno ponavlja u jeziku. Roos (1976: 66) pod kolokacijom ne podrazumijeva samo dvije udružene lekseme, već i tendenciju tih jedinica da se udružuju (Stojčić 2009: 54).

Lewis (2000) definiše kolokaciju kao pojavu u okviru koje se riječi pojavljuju jedna pored druge¹⁰⁹ i to na statistički zavidnom nivou (2000: 132). Prema Nttinger-u i De Carrio-u (1997), kolokacije su nizovi specifičnih leksičkih jedinica koje se pojavljuju jedna pored druge sa većim stepenom vjerovatnoće (*rancid butter* i *curry flavour* 2000: 36). S druge strane, za James-a kolokacije predstavljaju skupinu riječi sa kojom se udružuje sve ostale riječi pojedinačno (2000: 152).¹¹⁰

M. Hoey naglašava faktor prirodnosti prilikom određivanja kolokacija „prirodnost u izrazu i objašnjenje šta je prirodno može uticati na objašnjenje šta je moguće. Ključni faktor u vezi sa prirodnošću tiče se kolokacije. Kolokacija predstavlja svojstvo jezika da se jedna ili dvije riječi pojavljuju jedna pored druge“ (Hoey 2006: 2).

¹⁰⁸ U skladu sa povećanom pristupačnošću obimnih korpusa, kao i obnovljenom zainteresovanošću za istraživanje vokabulara, u posljednje tri decenije došlo je do rasta zainteresovanosti za istraživanje prirode i funkcionisanja kolokacija (Stubbs 1995; Moon 1997, 1998; Wouden 1997; Mel'cuk 1998; Kennedy 2003; Nesselhauf 2005) prema: Webb & Kagimoto (2010).

¹⁰⁹ Mnogi leksikolozi još i danas kolokaciju definišu kao pojavu u kojoj leksičke jedinice imaju tendenciju pojavljivanja s jednom ili više drugih riječi (Halliday et al. 1964: 33; Ridout & Waldo-Clarke 1970; Backlund 1973, 1976; Seaton 1982; Crystal 1985: 55; Cruse 1986: 40; Zhang 1993: 1).

¹¹⁰ Preuzeto iz Kawamata (2004).

U kompjuterski orijentisanim izučavanjima, recimo, aspekt "by the company it keeps" (Firth 1957b)¹¹¹ postao je skoro jedini faktor koji usmjerava analizu kolokacija. Kjellmer (1987: 13), u radu baziranom na statističkoj obradi Brownovog korpusa (*The Brown Corpus*), daje definiciju kolokacija po kojoj su one „niz riječi koji se javlja više od jednom u istovjetnom obliku i koji je gramatički valjano formiran". Kako autor navodi, ova definicija u potpunosti odgovara i proceduri koja se koristi u identifikaciji kolokacija u pomenutom korpusu. Data definicija upućuje na učestalost kao glavni parametar kojim se utvrđuje da li je jedan spoj značajna pojava u kolokacijskom pogledu: ako se određeni spoj javlja više puta, njegova učestalost, tj. njegovo javljanje na više mjesta u analiziranom korpusu, izračunata uz pomoć kompjuterskih programa, jeste potvrda da se radi o kolokaciji. Po istom principu, Kjellmer (1987) u značajne kolokacije ubraja *to be*, *had been*, *has been*, *would be* i slične.

Palmer (1976: 76) citira Firth-a, koji kaže „da se riječ može prepoznati na osnovu svog okruženja”, na osnovu čega Firth definiše kolokacije riječi. Palmer takođe ističe da iako se kolokacije određuju svojim značenjem, ponekad je prilično idiosinkratično i ne može se lako predvidjeti na osnovu značenja riječi na koje se odnose.

Prema Benson, Benson and Ilson (1986); Lewis (1997); Woolard (2000), kolokacije su proizvoljne i nepredvidljive. Na primjer, ispravno je reći *to make bed*, ali ne i *to do bed*, zatim *to turn on the lights*, a ne *to open the lights*; *bread and butter*, a ne obrnuto *butter and bread*; *to shrug one's shoulders*, a ne *to shrug one's arms* itd. Zato je, očigledno, veoma teško učenicima da savladaju engleski jezik kao strani ukoliko se ne fokusiraju na učenje i upotrebu kolokacija.¹¹²

¹¹¹ Doyle (2003) ukazuje na činjenicu da se riječ kolokacija koristi u lingvističkom diskursu i prije Firth-a. U tom smislu on upućuje na citat iz 1940-e iz *Oxford English Dictionary* (1995). U izdanju rječnika *Webster's New International Dictionary* iz 1928. godine, nalazi se sljedeća definicija kolokacije: *collocation – act of placing, esp. with someone else; state of being placed with someone else; disposition in place; arrangement.*

¹¹² Hill (1999) govori o kolokacijskoj kompetenciji i ističe važnost usvajanja ne samo ukupnog značenja riječi, već i njenog kolokacijskoga raspona. Kolokacijsku kompetenciju kao važnu komponentu usvajanja vokabulara prepoznali su mnogi istraživači (Nattinger i DeCarrico (1992), Lewis (1993), Herbst (1996), Woolard (2000), smatrajući da ona doprinosi boljem razumijevanju

S ovim stavom se slaže i Lipka koji tvrdi da je kolokacija uobičajeni termin za sintagmatsku kombinaciju leksičkih jedinica, nezavisno od vrste riječi i sintaksičke strukture (Lipka 1992: 166). Po Lipki (1992: 159), mnogi lingvisti ovaj termin ne upotrebljavaju u semantičkom smislu. Kolokaciju određuju kao spoj riječi koje se često koriste zajedno. Na primjer, u spoju *glava porodice*, ako ispitujemo leksemsku valentnost, onda govorimo o tome da u ovom spoju leksema *glava* ostvaruje značenje *ličnosti koja izdržava porodicu i koja njome rukovodi*, a ako ispitujemo leksičku spojivost, onda govorimo o tome da u spoju *glava porodice* leksema *porodica* ostvaruje svoje osnovno značenje. Dakle, Lipka (2002: 181-186) se zalaže za prihvatanje koncepta kolokacije kao neutralnog. Ovaj koncept, prema tome, obuhvata bilo koje udruživanje ili sintagmatsku kombinaciju leksema bez obzira na vrstu riječi i sadržinska svojstva. Samim tim, on kolokacije naziva još i neutralnim sintagmama (*neutral syntagmas*), koje odgovaraju leksičkim skupovima na paradigmatskoj ravni.

I M. Riđanović (1988: 314) kolokaciju definiše kao samo jedan vid sintagmatskih odnosa, onaj koji reguliše odnose susjednih ili bliskih leksema u gramatički ispravnom nizu riječi.¹¹³

Sinclair (1991: 170) smatra da kolokacija u svom pravom značenju prepoznaje samo leksičko okruženje i definiše kolokaciju kao svojevrsnu pojavu dvije ili više riječi u okviru malog prostora koje dijele u tekstu. On tvrdi da uobičajena mjera približnosti jeste maksimum od uključene četiri riječi.¹¹⁴ Kolokacije često mogu biti dramatične ili neočekivane i mogu biti važne u okviru leksičke strukture jezika zato što se veoma često i ponavljaju. Ova vrsta kolokacije najčešće se i podrazumijeva u lingvističkim raspravama.

poteškoća s kojima se suočavaju učenici jezika. Neka istraživanja bila su usmjerena na direktno ispitivanje poznavanja kolokacija, npr., Martynska (2004) je analizirala kolokacijsku kompetenciju poljskih učenika u engleskom kao stranome jeziku, a Jaén (2007) je objavio rezultate istraživanja poznavanja engleskih kolokacija učenika iz Španije.

¹¹³ Vidi Dragičević (2010).

¹¹⁴ Ovo je kriterijum kojim smo se i mi povodili u odabiru najučestalija četiri kolokata pridružena odabranim opisnim pridjevima (vidi poglavlje *Analiza*).

Po mišljenju Manninga i Schützea (1999: 29), u kolokacije čak spadaju i složenice (*disk drive*), frazni glagoli (*make up*) i drugi ustaljeni izrazi (*bacon and eggs*), koji mogu imati idiomatizovano značenje. Kako oni tvrde, kolokacije obuhvataju sve riječi koje su u bilo kom smislu udružene.

Prema T. Prčiću (1997: 115-131) stepen kompaktnosti nekog leksičkog spoja uslovljava tri činioca: zamjenljivost, postojanost i prozirnost. Na osnovu ova tri faktora izvodi se podjela leksičkih spojeva na kolokacije i idiome, koji mogu biti frazne lekseme (*jednom za svagda, tamo-amo*), diskursne formule (*Drago mi je. Nema na čemu. Šta me briga*) i izreke (*Svako zlo ima svoje dobro. Nema dima bez vatre*). Kolokacije mogu biti otvorene, ograničene i vezane. U otvorene kolokacije spadaju one u kojima se javljaju lekseme s veoma opštim značenjem, kao što su glagoli *imati, napraviti, uzeti: donijeti odluku, učiniti napor, izvršiti promjenu*. Vezane kolokacije su one koje sadrže lekseme specifičnog značenja. One se izvan tog spoja gotovo ne javljaju: *napućiti usne, slegnuti ramenima* itd. U ograničenim kolokacijama javljaju se lekseme umjerenog kolokacionog opsega – ni širokog, ni uskog (Dragičević 2010: 218).

Rad u kome su po prvi put konkretno izneseni problemi u definisanju kolokacije jeste Siepmann (2005a). Autor kritikuje isključivost tri pristupa izučavanju kolokacija i zaključuje sljedeće:

- (a) Pristup koji je zasnovan na određivanju učestalosti u kolociranju može biti vrlo koristan u pronalaženju ostvarenih kolokacija. Međutim, ovaj pristup je suštinski prazan jer obezbeđuje samo sirov materijal bez tumačenja uslova u kojima su te kolokacije ostvarene.
- (b) Semantički pristup kolokacijama ne može obuhvatiti sve moguće primjere.
- (c) Potpuno pragmatički pristup koji se poziva samo na vanjezički kontekst ne može da objasni veliki broj kolokacija kod kojih je udruživanje regulisano sadržinskim svojstvima.

Imajući u vidu nedostatke ovih orijentacija, Siepmann (2005a: 438) daje sljedeću definiciju kolokacije: „Kolokacija je bilo koja cjelovita leksička, leksičko-gramatička ili semantička jedinica koja se sastoji od dvije ili više riječi i koja ispoljava minimalno ponavljanje u okviru diskursne zajednice”¹¹⁵. Ova definicija je

¹¹⁵ Dakle, kolokacija je spoj leksema, a ne jedinica sama po sebi, kao što je složenica, pa se s njom ne može izjednačiti. Kolokacija se ne može dovesti u vezu ni sa idiomom, jer ona nije idiomatizovana,

značajna jer je konačno ukazala na to da u opisivanju i izučavanju kolokacija treba razmotriti faktore i gramatičke i semantičke prirode.

Kako bi se najbolje sistematizovali i sumirali prethodno navedeni, često suprotni pristupi pojmu kolokacija, predstavimo tri dominantna pristupa¹¹⁶: leksičko-kompozicijski, semantičko-sintaktički i strukturalni.¹¹⁷

Za razumijevanje razloga takve klasifikacije potrebno je i razjasniti pojmove: kolokat (*collocate*), čvor (engl. *node*) i raspon (*span*), koje su uveli neofirthovci Halliday i Sinclair. Blagus Bartolec (2008) navodi kako se u hrvatskoj leksikološkoj literaturi osim *čvor* susreće i *baza* (Borić 2002), *osnova* (Petrović 2007), *ključna riječ* (Pritchard 1998), *nosiva riječ*, *osnovna natuknica* (Mihaljević 1991: 136), *natuknica* (Tafrā 1994: 11), *ključni element* (Borić 2002: 55). Čvor se odnosi na pojam leksička jedinica koja je predmet istraživanja. Raspon podrazumijeva broj leksičkih jedinica s bilo koje strane čvora a koji je relevantan u kolociranju jedinica, a kolokat je ona jedinica koja je u okolini koja određuje raspon. Na primjer, ako je čvor *tea*, a raspon tri, znači da razmatramo tri leksičke jedinice prije i poslije *tea*. Sve leksičke jedinice unutar raspona riječi *tea* su njeni kolokati (Gitsaki 1999).¹¹⁸

čak i kada je jedan od članova upotrebljen u prenesenom značenju, već je prozirna i tumači se na osnovu sadržine oba člana i njihovih međuveza (Stojčić 2009: 61).

¹¹⁶ V. Miščin (2012) u svojoj doktorskoj disertaciji *Glagolske kolokacije u engleskome jeziku medicinske struke* predstavlja ova tri pristupa pojmu kolokacija.

¹¹⁷ Neki autori pribjegavaju drugačijim podjelama. Gledhill (2000), na primjer, razlikuje tri skupine kriterijuma koje naziva diskursno-retoričkim, semantičko-sintaktičkim i statističko-tekstualnim. Blagus Bartolec (2008) razlikuje dva osnovna načela u proučavanju kolokacija, semantički, čiji su glavni zagovarači Mel'čuk i Benson i koji se naslanjaju na evropsku kontinentalnu frazeološku tradiciju te korpusni, odnosno frekvencijski, ponajviše prihvaćen u Velikoj Britaniji. Gotštajn (1986) govori o tri temeljna modela s pomoću kojih je moguće razlikovati kolokacije. Po prvome, čiji su predstavnici Firth i Halliday, značenje je posljedica kolokabilnosti leksičkih jedinica unutar kolokacije. Po drugome, kojega zastupaju Katz, Postal i McCawley, na temelju značenja riječi moguće je predvidjeti sposobnost kolociranja te riječi u određenim kolokacijama. Oba pristupa su djelimično tačna, ali protivrječna, pa su neki istaknuti leksikolozi na čelu s Lyonsom, Lehrerovom i Palmerom bili prisiljeni na kompromis koji se zalaže za kombinaciju ovih dvaju pristupa (preuzeto iz Miščin (2012)).

¹¹⁸ Vidi Miščin (2012: 13).

5.1. Leksičko-kompozicijski pristup¹¹⁹

Ovaj pristup se temelji na pretpostavci da riječi dobijaju značenje na osnovu leksičkih jedinica iz svog kolokacijskog okruženja. Jedan od teoretičara koji kolokacije vidi kao leksički fenomen nezavisan od gramatike je Firth (1957: 195). On se zalaže za pravilo po kojem je svaka riječ koja ulazi u novi kontekst zapravo nova riječ.

Navedenu Firth-ovu teoriju značenja proširili su Halliday (1966) i Sinclair (1966) i to naglašavanjem važnosti leksičkih kolokacija, odnosno onih kolokacija koje su sastavljene od leksičkih jedinica (npr. pridjeva i imenice ili glagola i imenice). Ovi sljedbenici Firth-ove teorije, poznati i kao neofirtovci pokušali su istraživati leksiku¹²⁰ kao izdvojeni, autonomni leksički fenomen. Sinclair je smatrao da su gramatika i leksika dva sredstva za sagledavanje jezika i da se oni međusobno prožimaju (Sinclair 1966: 411). Halliday je, s druge strane, tvrdio da je leksika izdvojena iz gramatike (Halliday 1966: 148).¹²¹

U prilog Sinclair-ovom gledištu o međupovezanosti gramatike i leksike navešćemo i njegov termin kolokacijski okvir (*collocational framework*), koji zamjenjuje termin 'kolokacija' (Renouf i Sinclair (1991: 129)). Prema autorima, najproduktivniji okviri su *a + ? + of* i *an + ? + of* koji se, dakle, sastoje od neodređenog člana i predloga, dok znak ? zamjenjuje sve moguće kolokate. Tako je ovdje udruživanje leksema svedeno na gramatička pravila. Budući da su pomenuti okviri vrlo široki, jer i sam znak pitanja dopušta znatan broj mogućih kolokata, već

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Leksika je ukupnost riječi određenog jezika, riječni fond nekoga jezika.

¹²¹ Ova gledišta su u skladu sa novom teorijom leksikona, poznatom kao *priming hypothesis*, koja prerasta u novu teoriju jezika. Ova teorija zamjenjuje uloge leksike i gramatike, smatrajući da je leksika kompleksno i sistematski struktuirana i da je gramatika samo rezultat ove leksičke strukture. U najekstremnijim verzijama ove teorije, veza između riječi i ostalih sistema je tako slaba da je moguće dovesti u pitanje prethodnu teoriju da je prvo nastala gramatika, a da su se riječi uklapale u njene okvire (npr. Chomsky 1957, 1965), i ustvrditi da je prvo nastala semantika, dok je leksika samo poslužila u njenom ostvarenju (npr. Pinker 1994).

unaprijed možemo pretpostaviti da su oni vrlo učestali i da obuhvataju znatan broj sadržinskih riječi, i to imenica, koje mogu zauzeti mjesto znaka pitanja, jer njihovu upotrebu uslovljava član. U suštini, autori se pozivaju na Kjellmer-ovu (1987) definiciju kolokacija koja se fokusira na spojeve gramatičkih riječi koje oko sadržinskih obrazuju jedan okvir (Stojčić 2009: 55).

Svaka riječ ima svoj kolokacijski okvir, koji na osnovu Lyons-ovih (1995: 62) riječi predstavlja „grupaciju konteksta u okviru kojih se mogu pojaviti”.¹²² Leech (1991: 17) je ukazao da se kolokacijski okviri mogu preplitati u slučaju *pretty woman* i *handsome woman*.¹²³ Obje kolokacije navedenih riječi su prihvatljive, ali one ukazuju na različite vrste privlačnosti, zbog kolokacijske asocijativnosti ova dva pridjeva. Kolokacijski okviri su po prirodi neizostavno ograničavajući. Palmer (1976: 79) pravi razliku između tri tipa kolokacijskih ograničenja:

1. zasnovan u potpunosti na značenju *leksičke jedinice* (*green cow* je manje vjerovatna),

2. zasnovan na opsegu u okviru kojeg se riječ može koristiti sa čitavom grupom riječi koje imaju neka zajednička obilježja („*Redondedron je preminuo.*“ je manje vjerovatna kolokacija zato što ovaj glagol kolocira sa ljudima),

3. kolokacijska ograničenja u strogom smislu ne uključuju značenje ili njegov opseg (*addled sa eggs i brains*).

Palmer zaključuje da postoje granični slučajevi kada je u pitanju pridjev *rancid*. Može se reći da pridjev *rancid* kolocira sa proizvodima životinjskog porijekla, određene vrste (puter i slanina), ali opet neko drugi bi se pitao zašto ne postoje kolokacije kao što su *rancid cheese* ili *rancid milk*.

Halliday-ev stav da je leksika izdvojena iz gramatike možemo ilustrovati njegovim izučavanjem leksičkih sklopova (*lexical sets*), odnosno sklopova riječi

¹²² Kao što Sinclair (1991: 173) ističe, jedan od glavnih principa organizacije jezika jeste da izbor jedne riječi utiče na izbor ostalih riječi u okruženju.

¹²³ O razlici u značenju među opisnim pridjevima i njihovim približnim sinonimima, kojima se opisuje pojam ljudske ljepote pisala je Imamović (2004).

sličnih kolokacijskih ograničenja: „tako se npr. riječi, leksičke jedinice *strong* i *powerful*, smatraju članovima istoga leksičkoga niza jer kolociraju s riječju, leksičkom jedinicom *argument*. Međutim, kod drugih čvorova, npr. s jedinicama *car* i *tea*, leksičke jedinice *strong* i *powerful* ulaze u različite odnose s različitim leksičkim nizovima“ (Halliday 1966: 152). Dakle, iz navedenog primjera uočava se analiza isključivo leksičkih jedinica i odnosa među njima, bez osvrtnja na gramatiku.¹²⁴

5.2. Semantičko-sintaktsičko gledište¹²⁵

Neofirtovski pristup u istraživanju kolokacija, prema mišljenju velikog broja semantičara nije prikladan zato što se leksičke jedinice svrstavaju u nizove prema kolokacijama u kojima se ostvaruju, ali se pri tome ne objašnjava zašto neke leksičke jedinice kolociraju samo s određenim leksičkim jedinicama. Lyons (1966) smatra Firth-ovu teoriju značenja nedovoljnom, te predlaže njeno odbacivanje zbog toga što se njegova težnja za izricanjem značenja kolokacije ne podudara s prihvaćenim teorijama značenja i opisa jezika, te zato što postoje drugi važniji odnosi značenja koji se trebaju uzeti u obzir (Lyons 1966: 295). Sugerše se da se kolokacije proučavaju na sinhronijskom i na dijahronijskom¹²⁶ nivou. Lyons, u postupku izučavanja kolokacija predlaže teoriju leksičkih polja (*lexical fields*), kao odgovarajući „pristup utemeljen na odnosima značenja među parovima sintagmatski povezanih leksema“ (Lyons 1977: 265-268). Prema prethodno navedenoj teoriji polja¹²⁷ vokabular je zatvoren niz sastavljen od leksema u kome je svaki leksem član

¹²⁴ Preuzeto iz Miščin (2012: 15).

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Sinhronijska analiza opisuje stanje jezika u nekom vremenskom presjeku i teži detaljnomu i iscrpnomu proučavanju svake jezične jedinice i njihovih međusobnih odnosa u takvom presjeku, nezavisno od njihovog statusa u jezičkom standardu. Dijahronijska analiza jezika upoređuje vremenski odijeljene presjeke jezičkih sistema i istražuje zakonitosti koji uslovljavaju promjene nastale između tih presjeka (Škiljan 1980: 17).

¹²⁷ O ovoj teoriji je bilo govora u poglavlju o različitim pristupima značenju lekseme.

samo jednoga polja. Međutim, vokabular je otvoren sistem i sve lekseme pripadaju različitim poljima zbog svojih različitih značenja, tako da se Lyons, u namjeri da izbjegne istraživanje vokabulara pomoću teorije leksičkih polja na temelju sintagmatskih odnosa, odlučio baviti paradigmatskim odnosima u okviru semantike (Lyons 1977: 268), iako to u početku nije bila njegova zamisao.

S druge strane, Cruse (1986: 279) se zaista bavio sintagmatskim odnosima značenja unutar leksičkih jedinica. Na primjer: „*kick the bucket* može se koristiti samo kad je riječ o ljudima, *blond* se odnosi samo na kosu, a nikako na dlaku ili na krznenu kaput“ (Miščin 2012: 10). U skladu sa prethodno određenim pristupom izučavanju kolokacija, Cruse ustanovljuje tri vrste kolokacijskih ograničenja: sistematsko, polusistematsko i idiosinkratsko, prema kojima se semantička svojstva leksičkih jedinica utvrđuju u skladu sa očekivanjem određenog kolokata. Leksičke jedinice koje su sistematizovane u kategoriju kolokacijskih ograničenja su npr., *to grill* i *to toast*. Oba glagola su dio istoga procesa s gledišta agensa, ali imaju drugačije aktere: pečemo na roštilju (nešto sirovo), dok pravimo tost od hrane koja je već termički obrađena. U polusistematska kolokacijska ograničenja idu ona koja se još uvijek ponašaju kao pretpostavka prethodnih leksičkih jedinica, ali s određenim izuzecima u toj tendenciji. Na primjer, prethodno¹²⁸ je već navedeno kako leksička jedinica *customers* dobija nešto materijalno u zamjenu za novac, dok jedinica *client* dobija nešto u smislu stručne ili tehničke usluge. Tako mesari i pekari imaju svoje *customers*, ali pravnici i arhitekti *clients*, dok u banku dolaze *customers*, a ne *clients* (Cruse 1986: 281). Idiosinkratska kolokacijska ograničenja predstavljaju kolokacijska okruženja određenih leksičkih jedinica, koji se mogu opisati nabranjem mogućih kolokata (Cruse 1986: 281), na primjer, može se reći *pay attention/a visit*, ali ne *pay a greeting or welcome* (Cruse 1986: 282). Poput ostalih semantičara, i Cruse je shvatio da je teorija nepotpuna kada problem posmatra samo s pozicije sintagmatskih odnosa.

¹²⁸ Vidi p. 63.

5.3. Strukturalni pristup¹²⁹

Strukturalni pristup se zasniva na pretpostavci da na kolokaciju utiče struktura i da se ona pojavljuje u strukturno definisanom uzorku, što znači da prema tom pristupu, kolokacija nužno traži pomoć gramatike.

Jedan od zagovornika ovoga pristupa, Mitchell (1971: 43), kritikuje stavove neofirtovaca koji strogo razlikuju i odvajaju leksičku analizu od gramatičke. Suprotno njima, on zagovara jedinstvo gramatike, leksike i leksičkih jedinica, kao i njihovih značenja. Međusobna zavisnost gramatike i leksike proizlazi iz činjenice da leksička osobenost dobija svoje značenje ne samo iz konteksta leksičke vrste, već i iz gramatičke strukture od koje je stvorena (Mitchell 1971: 48): „u skupini leksičkih jedinica poput *drinks*, *drinker* i *drinking*, Mitchell izdvaja uobičajene elemente svakog morfološkoga oblika pojedine leksičke jedinice i imenuje ih korijenom, tj. *drink* i njegovu povezanost s drugim korijenima, npr., *drink- heav-* u kolokaciji *heavy drinker* ili *drink heavily*“ (Mitchell 1971: 51).¹³⁰

I Greenbaum (1974) je bio zaokupljen odnosom i uticajem gramatike na kolokacije, koji je isticao da određene kolokacije zahtijevaju sintaksičku informaciju: na primjer, *much* kolocira s *prefer*, i to u položaju kada je prije glagola (na primjer, *I much prefer a dry wine*), ali s *prefer* ne kolocira kada se nalazi iza objekta, na primjer, *I prefer a dry wine much* (Greenbaum 1974: 82). Greenbaum sugerše da se kolokabilnost¹³¹ riječi, leksičke jedinice povezuje sa sintaksom, jer je shvatio da se određene leksičke jedinice mogu pojaviti samo u određenim sintaksičkim konstrukcijama (na primjer, *His sincerity frightens us*, ali ne *We frighten his sincerity*) (Greenbaum, 1974: 82). Dakle, prethodno ilustrovani primjer ukazuje da se međuzavisnost riječi kao *sincerity* i *frighten* može utvrditi samo uz pomoć sintakse i njenih pravila.

¹²⁹ Preuzeto iz Miščin (2012: 18).

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Sposobnost riječi da se pojavljuje s ostalim leksičkim jedinicama.

U ovom radu se mogu prepoznati sva tri navedena pristupa. Treći, strukturalni pristup se prepoznaje u analizi opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u crnogorskom jeziku, pošto će rezultati ukazati na uticaj gramatičkog roda na specifičnost kolokacijskog okruženja navedenih primjera, a samim tim i na njihovo značenje.

Međutim, što se tiče primjera opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u engleskom jeziku, može se reći da su, ipak, prethodna dva pristupa (leksičko-kompozicijski i semantičko-sintaksički) prihvatljiviji, pošto se u engleskom jeziku ne prepoznaje kategorija gramatičkog roda, pa samim tim ne može uticati na kolokacijsko okruženje analiziranih primjera.

Krajnji zaključak je da, što se tiče načina tumačenja kolokacija, ne možemo imati jedan jedini odgovarajući pristup, kao što ne postoji jedan jedini svjetski jezik kojim svi ljudi govore. Dakle, poimanje kolokacija u mnogome zavisi od semantičko-sintaksičke specifičnosti jezika, kao što su i same kolokacije vrlo specifične u svim jezičkim sistemima svijeta.

5.4. Vrste kolokacija

Prema Wei-u (1999: 5) kolokacije se kategorišu u:

- 1) leksičke kolokacije, npr. *major difference*,
- 2) gramatičke kolokacije, npr. *aware of* (gramatičke kolokacije koje sadrže prepozicije), *have something* i *have something done* (gramatičke kolokacije koje podrazumijevaju specifičnu gramatičku strukturu),
- 3) idiomatski izrazi, npr. *kick the bucket*.

I Baker (1993) dijeli kolokacije na leksičke kolokacije kao na primjer *strong coffee*, i na gramatičke kolokacije koje uključuju gramatičke strukture, na primjer, *turn on the radio*.

Hill (2000) ukazuje na četiri vrste kolokacija:

- 1) jedinstvene kolokacije npr. *foot the bill*,
- 2) čvrste kolokacije npr. *moved to tears*,
- 3) slabe kolokacije npr. *good weekend* i *lastly*,
- 4) kolokacije umjerene učestalosti, npr. *do the laundry*.

Kolokacije se pojavljuju među riječima koje imaju specifične sintaksičke odnose, na primjer: subjekat+glagol (*kettle+boil*) ili glagol+objekat (*boil+kettle*) ili pridjev+imenica (*red+wine*). Ovaj vid kolokacije opširno je ilustriran u rečniku *The BBI Combinatory Dictionary of English* (Benson et al. 1986a, 1997). Međutim, kolokacije kao značenjski odnos mogućih veza među izrazima, pa i iskazima, mogu se analizirati i na višem, nadrečeničnom nivou (Halliday and Hasan 1976), na primjer:

Would you mind filling the kettle and switching it on?

I need boiling water for the vegetables.

U ovom iskazu *fill* i *switch* direktno kolociraju sa riječju *kettle* u strukturi glagol+objekat, ali pitanje je da li riječ *boil*, kolocirajući neposredno sa riječju *water* u strukturi adjective+noun, takođe kolocira sa riječju *kettle*, na nad-rečeničnom nivou (Howard Jackson and Etienne Ze Amvela 2007: 131).

Prethodno navedena gramatička kolokacija¹³² odnosi se na specifične prepozicije koje se pojavljuju nakon određenog glagola, imenice ili pridjeva: *rely+on*, *fear+of*, *fond+of*. U širem smislu, ova vrsta kolokacije odnosi se na bilo koju vrstu sintaksičkog elementa koji prati određenu riječ (obično glagol, imenicu ili pridjev u engleskom jeziku), na primjer, infinitivna klauza nakon *promise* ili *attempt*, *that* klauza nakon *afraid* itd. (Benson et al. 1986a: ix-xxiii).

Objekti prethodno navedene kontekstualne strukture (kolokacije i koligacije) su od ključnog značaja u analizi značenja riječi. Kako Carter tvrdi, značenje se sastoji iz nekoliko vrsta međusobnih odnosa:

Značenje riječi ne može se u potpunosti predstaviti bez kompletnih informacija o mjestu koje ona zauzima i kontrasta koji ona razvija u okviru mreže

¹³² I Gotštajn (1986: 20-21) ukazuje na razliku između **kolokacije** i **koligacije**. Koligacija je sintaksički dozvoljen spoj, a kolokacija je semantički dozvoljen spoj. Rečenica *Stolica se smiješi* jeste koligacija, ali ne i kolokacija. Svaka kolokacija, međutim, predstavlja istovremeno primjer i za koligaciju (preuzeto iz Dragičević (2010: 218).

distinktivnih obilježja, koji uključuju obrasce i opsege, kao i sintaksičke obrasce koji funkcionišu u okviru zasebnih opsega (Carter 1988: 56).

Analiza leksičkih ili gramatičkih obrazaca, zasnovana na analizi korpusa, naročito se čini prikladnom za analizu približnih sinonima (Biber et al. 1998). Biber, Conrad i Reppen (Ibid) ukazuju na sistematske razlike u nekim grupama sinonimičnih riječi. Na primjer, pridjevi približnih sinonima: *big*, *large* i *great* imaju jasne razlike u obrascima kolokacijskih asocijacija: *big* najčešće kolocira sa *enough*, *large* sa *number*, *great* sa *deal*. U drugom primjeru, sinonimični glagoli *start* i *begin* izučavani su, *start* se češće koristi kao neprelazan glagol (*Blood loss started about the eighth day of infection ...*), dok se *begin* koristi kao prelazan glagol (*Then I began to laugh a bit*).¹³³

Pošto će se u ovom radu analizirati opisni pridjevi, očekivano je obratiti posebnu pažnju na leksičke kolokacije.

5.4.1. Leksičke kolokacije

Leksička kolokacija se naziva odnosom uzajamnosti ili odnosom uobičajene asocijacije (McArthur 1992). Prisustvo jedne riječi najavljuje veliku vjerovatnoću da će se neka druga riječ pojaviti u datom kontekstu, ili u nekoj sintaksičkoj konstrukciji ili čak van granica sintakse. Iz ovoga zaključujemo da odnos uzajamnosti između dvije riječi može biti čvršći ili slabiji, zavisno od pravca kolokacijske uzajamnosti, kao i od broja mogućih riječi koje međusobno kolociraju.

U primjerima *kettle* i *boil* snažniji je kolokacijski odnos od *kettle* ka *boil*, nego od *boil* ka *kettle*. Slično je i sa kolokacijskim odnosom od *rancid* ka *butter*, koji je čvršći u tom pravcu nego obratno, zato što je ograničen broj imenica koje se mogu očekivati u kolokaciji sa *rancid*, dok je mnogo veći broj pridjeva koji se mogu očekivati uz riječ *butter* (Jackson and Amvela 2007: 32).

Isto se može primijetiti upoređujući glagole *wreak* i *settle*, kao i čitav broj imenica koje se mogu pojaviti kao sintaksički objekat svakog od njih pojedinačno. *Wreak* se uglavnom pojavljuje uz dvije imenice: *havoc* i *revenge/vengance*. *Settle* se

¹³³ Preuzeto iz A. Kawamata (2004).

pojavlja uz čitav niz imenica: *dispute, argument, claim, stomach, nerves, child/baby* itd. *Wreak* stoga ima snažniji kolokacijski odnos sa svojim objekatskim imenicama u odnosu na glagol *settle*.

Zato zaključujemo da su kolokacije, zapravo, pitanje gradiranja, koje varira od slabijih kolokacija, koje podrazumijevaju najmanji nivo moguće uzajamnosti, do veoma snažnih kolokacija koje su u toj mjeri predvidljive da se smatraju „fiksni kolokacijama“ (Partington 1998). Na primjer, u sintagmi *confirmed bachelor*, u odabiru pridjeva koji nabolje opisuje imenicu, biramo pridjev *confirmed*. Slično, prilog, čije se prisustvo u velikoj mjeri može predvidjeti uz pridjev *disappointed* jeste *bitterly* (Jackson and Amvela 2007: 133).

Leksičke kolokacije, za razliku od gramatičkih, ne sadržavaju prijedloge, infinitive ili rečenice. Tipične leksičke kolokacije sastoje se od imenica, pridjeva, glagola i priloga. Prema Bensonu (1986), postoji sedam tipova leksičkih kolokacija koje su označene slovom L.¹³⁴

Kolokacije L1 sastoje se od glagola (obično tranzitivnog) i imenice/zamjenice (ili predložne fraze). Većina kolokacija L1 sastoji se od glagola koji označava stvaranje (*creation*) i/ili aktivaciju (*activation*) i imenice/zamjenice. Takve fiksne leksičke kombinacije Benson naziva kolokacijama CA (Ibid.: xxx). Primjeri takvih glagolskih kolokacija označavaju stvaranje, npr. *reach a verdict, inflict a wound* i sl. Kolokacije kojima se iskazuje aktivnost su npr.: *set an alarm, fly a kite* i dr.

Kolokacije CA su nepredvidljive, zbog toga i arbitrarne, i predstavljaju poteškoće za neizvorne govornike, katkad i za izvorne. Na primjer, na engleskom se kaže *commit fraud* i *perpetrate fraud*, ali je pogrešno i neispravno reći *perpetrate suicide*, već samo *commit suicide*.

Kolokacije L2 sastoje se od glagola u značenju „iskorijeniti“ (*eradication*) i/ili 'poništiti' (*nullification*), s fiksiranim leksičkim kombinacijama i nazivaju se EN kolokacije. Tipični primjeri su: *reject an appeal, squander a fortune, annul a marriage, crush resistance*.

Kolokacije L3 sastavljene su od pridjeva i imenice, npr. *strong tea, weak tea, best regards*. Uključuju i mogućnost kombinovanja imenica koje se koriste u pridjevskoj funkciji, npr. *house arrest, land reform* i dr.

¹³⁴ Podjela je preuzeta iz neobjavljene doktorske disertacije E. Miščin (2012: 28).

Kolokacije L4 sadrže imenice i glagole; glagol imenuje radnju koju vrši osoba ili predmet, a koju određuje imenica: *alarms ring, blood circulates* i dr.

Kolokacije L5 govore da je cjelina povezana s imenicom. Struktura L5 kolokacija obično čini imenica stvorena od imenice. Takve kolokacije ukazuju na:

- a. veću cjelinu kojoj pripada jedan član: *a colony of bees, a pack of dogs*;
- b. specifičnu, konkretnu manju jedinicu koja je sastavni dio čega većega, opštega: *a bit of advice, an act of violence*.

Kolokacije L6 sastavljene su od priloga i pridjeva. Primjeri su: *deeply absorbed, sound asleep, strictly accurate*.

Kolokacije L7 sadržavaju glagole i priloge. Primjeri su: *affect deeply, amuse thoroughly, apologize humbly*.

Pošto će se u radu analizirati leksička kolokacija L3 (pridjev-imenica) ukratko ćemo se osvrnuti na neke njene specifičnosti.

Kombinacije pridjev-imenica nekad su posmatrane na isuviše pojednostavljen način. Taylor (2002) navodi Quine-ovo tumačenje po kojem se značenje kombinacije pridjev-imenica može jednostavno dobiti ukrštanjem dvaju značenja: *crvena kuća* bio bi izraz koji uključuje sve predmete koji se nalaze na presjeku skupa *kuća* i skupa *crvenih stvari*. Taylor ovu teoriju smatra neprihvatljivom jer i imenice i pridjevi u ovakvim kombinacijama imaju vrlo složene semantičke strukture. Pridjev nekad može opisivati profil¹³⁵, a nekad, opet bazu imenice. Osim toga, pridjevi ne označavaju samo osobinu kao takvu koja se „direktno” dodaje nekoj jedinici u semantičkoj strukturi imenice. On može evocirati razne vrste relacija i procesa, kao i sastavne elemente u neprofiliranim relacijama i procesima. Stoga, tvrdi Taylor, stavljanje pridjeva uz imenicu može inicirati složene interakcije između semantičkih struktura ovih dvaju jedinica. Ne možemo posmatrati značenje pridjeva kao „gotovi skup informacija” koji se jednostavno doda na imenicu koju modifikuje (Imamović 2004: 211).

¹³⁵ Njena periferna semantička obilježja.

5.5. Otkrivanje kolokacija

Naime, do nedavno, leksikolozi su koristili intuitivni metod za utvrđivanje kolokacija, a taj metod je prisutan i u sadržaju većine rječnika. Da bi se postigao određeni nivo statističke preciznosti, neophodna su empirijska istraživanja da bi se obezbijedili pouzdani rezultati. Danas je korpus od sto miliona riječi i više na raspolaganju u kompjuterskoj obradi, kao i u programima (*TACT*, *MonoConc*), kojima se može odrediti kolokacijski odnos bilo koje riječi (koristan je i *Collins COBUILD English Collocations on CD-ROM*).

Za potrebe ovog rada korišten je rječnik kolokacija, dostupan na sajtu www.justtheword.com, kao i Britanski nacionalni korpus; za potrebe analize kolokacijskog okruženja pridjeva u engleskom jeziku. Što se tiče analize kolokacijskog okruženja pridjeva u crnogorskom jeziku, korišten je korpus Savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu, kao i Web korpus (stranice iz Crne Gore)¹³⁶, pošto još uvijek ne postoji elektronski korpus crnogorskog jezika.

Upravo je upotreba elektronskog korpusa bila zajednička karakteristika, *crvena nit*, svim značajnijim istraživanjima približne sinonimije koje sam imala prilike iščitavati u toku istraživačkog procesa. Stoga će u narednom poglavlju biti predstavljena ona istraživanja, koja se svojom inventivnošću u postupku analize približne sinonimije izdvajaju u odnosu na sva ostala.

¹³⁶ Tražene kolokacije su upisivane sa znacima navoda i izvoda, a zatim se preuzimao očitani broj konkordanci i na taj način se sakupljali podaci o učestalosti pojavljivanja date kolokacije u crnogorskom jeziku.

6. PREGLED RELEVANTNIJIH ISTRAŽIVANJA U OBLASTI PRIBLIŽNE SINONIMIJE

U toku istraživanja približne sinonimije, u namjeri da osmislimo odgovarajući metod za analizu, otkrili smo veliki broj istraživanja, čiji ćemo pregled dati u okviru ovog poglavlja.

Među prvim značajnim radovima, koje smo konsultovali ističe se rad Chrysanne DiMarco & Graeme Hirst & Manfred Stede (1993) u radu *The Semantic and Stylistic Differentiation of Synonyms and Near-synonyms*, u kojem se bave nijansama u denotaciji i konotaciji – prelazima u značenju i stilu.

Zadatak ovog istraživanja jeste da se utvrdi i predstave razlike između sinonima i približnih sinonima u različitim jezicima. Oni zapravo žele opisati svojevrsno leksičko znanje koje je neophodno da se utvrdi tačna semantička i stilistička namjera pisca ili govornika, kao i da se odredi koja riječ savršeno pristaje stilu i značenju koje treba prenijeti. U prevođenju može doći do problema, kada u jeziku na koji se prevodi ne postoji ekvivalent datoj riječi u odnosu na jezik sa kojeg se prevodi; ili mogu biti ponuđene riječi koje se razlikuju u stilu, nijansama značenja, kolokacijskim ograničenjima.

U ovom radu istražuje se i oblast leksičkog izbora *lexical choice*, kroz ispitivanje specifičnosti denotacije i konotacije, zapravo kroz ispitivanje nijansi značenja i stila. U pristupu pojmu sinonimije približna sinonimija još se naziva plezonizmija. Navedena oblast se izučava kroz dva povezana konteksta: mašinsko prevođenje, kao i kroz analizu analizu višejezičnih tekstova. Metodologija istraživanja se zasniva na leksikografskim jedinicama i načinu na koji su predstavljene u rječnicima, ukazujući na razlike među sličnim riječima. U ovom radu su inkorporirana prethodno sprovedena istraživanja: jednojezični leksički izbor (Miezitis 1988), višejezični tekstovi (Rosner i Stede 1992a, b); predstavljanje i očuvanje nijansi u stilu prevođenja (DiMarco 1990; DiMarco i Hirst 1990; Mah 1991); analiziranje i generisanje nijansi u stilu u okviru teksta (Di Marco i Hirst 1993; Di Marco et al. 1992; Makuta-Giluk 1991; Makuta-Giluk i DiMarco 1993; Ben-Has-sine 1992; Green 1992 a, b, 1993).

Zatim, Stefan Th. Gries (2006a), u svom radu *Behavioural profiles: A Fine-Grained and Quantitative Approach in Corpus-based Lexical Semantics*, kao glavnu pretpostavku rada zasnovanog na korpusu (i konstrukcijskoj semantici) ističe kroz stav da: „osobenosti koje se tiču distribucije jezičkog izraza mogu otkriti mnoge, ako ne i većinu semantičkih i funkcionalnih karakteristika.” Sinonimi su izučavani u odnosu na različite skupine riječi ili u odnosu na različite riječi koje su im pridružene u okviru sljedećih radova: Kennedy (1991), koji se bavio analizom razlika između *between* i *through*; Church, Gale, Hanks i Hindle (1991) i Church, Gale, Hanks, Handle i Moon (1994), koji su izučavali razlike između *strong* i *powerful*; zatim Partington (1998), koji je analizirao raznovrsnost upotrebe priloga *absolutely* u odnosu na *entirely* i *completely*; Biber, Vonrad i Reppen (1998) su kontrastirali *big*, *large* i *great*; Kjellmer (2003) je usmjerio analizu na razlike između *almost* i *nearly*, dok se Taylor (2003) odlučio za razlike između *high* i *tall*, Gries (2001, 2003) je analizirao razlike između *alphabetic* i *alphabetical*, ako i ostale pridjevske parove sa karakterističnom *-ic*, *-ical* sufiksacijom.

S druge strane, sinonimi su, takođe, zasebno izučavani na osnovu najučestalijih gramatičkih sveza: Atkins i Levin (1995) u analizi *quake* u odnosu na *quiver*; Biber et al. (1998) u analizi *little* naspram *small* ili *begin* naspram *start*; Gilquin (2003) baveći se analizom *causative get* i *have*; Wang (2006) u svojoj analizi *lian* u mandarinskom engleskom; zatim Arppe i Järvikivi (2007) i Arppe (2008) analizirajući nekoliko značenja glagola *think* (misliti); zatim analiza polisemičnosti glagola *eat* kod Croft-a (1998, 2009).

Sva ova istraživanja mogu se grupisati u tri različite kategorije zavisno od: (i) opsega izučavanih elemenata, (ii) podataka i metoda, i (iii) teorijskog okvira. Pristup poznat kao biheviornalni profil (BP) se fokusira na sva ova tri prethodno navedena aspekta i usmjeren je na analizu skupine sinonimičnih/antonimičnih riječi, ili riječi koje su izraženo polisemične, pri čemu se podstiče i analiza različitih oblika leme. Nadalje, BP integriše različite statističke analize, koje se protežu od običnih analiza o učestalosti/procentima, do njihove korelacije sa hijerarhijskim skupinama analiza i njihovim proširenjima značenja, čije su analize zasnovane na istraživanjima o usvajanju jezika, njegovoj produkciji i procesuiranju jezika.

Interesantan rad je i rad pod nazivom *Behavioural Profiles: Corpus-based Perspective on Synonymy and Antonymy* Gries-a i Otani-a (2010). Gries i Otani (2010) su prikupili 362, 409 i 609 upotreba pridjeva *big*, *large* i *great*, kao i njihove

komparative i suprelative. Istraživanje je pokazalo da postoje sinonimične skupine {smallest, tiny} i {biggest, largest, bigger, greatest} i savršeno kanonizovane antonimijske skupine {big, little}; {large small} i {larger, smaller}. Takođe je u poređenju upotreba pridjeva *big* i *large* primijećeno da *big* uglavnom određuje nebrojive imenice, naročito apstraktne, mada nekada stoji uz ljudska bića i njihove aktivnosti, dok *large* uglavnom određuje brojive imenice, količine, mada često i organizacije i institucije, kao i imena živih bića, koja ne pripadaju ljudskom rodu.

Ovi rezultati su samo potvrdili nalaze nekih prethodnih istraživanja:

- blisku semantičku sličnost pridjeva *smallest* i *tiny* (Deese 1964),
- kanonične antonimijske parove (Jones et al. 2007, u čijem korpusu *big* i *little* nisu značenjski usko povezani),
- morfološki precizirane skupine, koje odražavaju sklonost određenog subjekta da reaguje na stimulus sa morfološki identičnom formom (Ervin-Tripp 1970).

Pierre P. Senellart & Vincent D. Blondel (2003) u svom radu *Automatic Discovery of Similar Words* bave se automatskim otkrivanjem sličnih riječi (sinonima i približnih sinonima) iz različitih izvora: dokumenta iz velikog korpusa, sa veb mreže i iz jednojezičnih rječnika. Oni detaljno predstavljaju tri algoritma kojim se izvlače slične riječi iz velikog korpusa dokumenata i predočavaju posebne primjere na internetu, zatim opisuju novi metod automatskog izvlačenja sinonima u jednojezičnim rječnicima. Metod se zasniva na algoritmu koji računa mjere sličnosti između vertikalna u grafikonima. Oni koriste Webster-ov rječnik iz 1913. godine i primjenjuju metod na četiri primjera sinonima. Suština ovih metoda jeste automatsko otkrivanje sinonima. Pošto je jako teško automatski razlikovati sinonime, antonime i riječi koje su semantički bliske jedne drugima, teško se i otkrivaju ove vrste riječi. Većina metoda obezbjeđuje riječi koje su „slične“ jedne drugima. Uglavnom postoje dva metoda: tehnike koje nakon ukucavanja riječi automatski sakupljaju listu odgovarajućih sinonima i približnih sinonima, i tehnike koje se koriste za sastavljanje tezaurusa (riječi se sakupljaju iz određenog izvora i tako sačinjavaju kompletan leksikon međusobno povezanih riječi).

Graeme Hirst (1995) u svom radu *Near-synonymy and the Structure of Lexical Knowledge*, pojam približne sinonimije analizira iz dva ugla: Saussure-ovog pristupa i iz ugla teorije prototipa.

Saussure-ov pristup: Razlike su objekti

Na primjer, za grupu plezionizama koji se odnose na riječ *fib* trebalo bi da definišemo zasebne koncepte u hijerarhiji UNTRUE-ASSERTION, podijeljen u ACCIDENTAL-UNTRUTH za *untruth*, i DELIBERATE-UNTRUTH, podijeljen u DIRECT-DELIBERATE-UNTRUTH za *lie*, INDIRECT-DELIBERATE-UNTRUTH za *misrepresentation*, i SMALL-FACE-SAVING-DELIBERATE-UNTRUTH za *fib*.

Međutim, ipak postoji izvjesna tranzicija od koncepata u osnovi znanja do riječi koje ih denotiraju. Pretpostavka je da je ta tranzicija izraženija više nego umjerena. To znači da bi konceptualna hijerarhija trebalo da bilježi samo koncepte nezavisno od jezika – tako bi se i mogle zabilježiti sve nijanse u značenju među plezionizmima.

Glavna ideja je, stoga, da se prepoznaju razlike ili kontrasti kao objekti, koji se mogu predstaviti i analizirati. Zatim, mogu se koristiti ovi objekti u opisivanju nijansi u značenju koji razgraničavaju plezionizme jedan od drugog. Dakle, naš leksikon više nećemo definisati pozitivnim/sličnim izrazima, već će sada svaki koncept sadržati informacije o razlikama između svih skupina sinonima.

Razlike među konceptima

U namjeri da provjeri polazište u kojem razlike tretira kao svojevrzne objekte, Hirst (1995) prvo razmatra neke jednostavnije razlike između koncepata, prije nego se osvrne na subkonceptualne razlike između plezionizama. Naročito će se osvrnuti na koncepte koji su bliski jedan drugom u taksonimojskoj hijerarhiji i strukturno su tangentni (Genter i Markman 1994) – što znači da dva koncepta imaju mnogo zajedničkih atributa, mada sa moguće različitim vrijednostima datih atributa. Tako se koncepti pojmova *bus* i *train* strukturno prožimaju, mada ne i koncepti pojmova *canary* i *shopping mall*.

Na primjer, u ovakvoj analizi, desiće se da ljudska bića i ptice, iako taksonomijski gledano veoma različiti pojmovi, oboje imaju dvije noge:

Diff (human/junco) =

[smart / (grey, elegant)]

Razlike između ljudskog bića i ove vrste ptice jeste u tome što se prvi može okarakterisati kao *smart*, dok za drugog možemo reći da je *great* i *elegant*. Čini se da ova analiza koja se bazira na različitostima ima veze sa psihologijom. Genter i Markman (1994) su dokazali da ljudi mogu veoma lako artikulirati razlike između dva strukturno tangentna koncepta. Ako ljudi imaju sposobnost da prepoznaju i sumiraju te razlike, možemo očekivati da oni povremeno pohranjuju te rezultate – da zapravo, oni imaju jasnu, prethodno kompiliranu bazu podataka o razlikama među blisko povezanih koncepta i među riječima bliskih značenja.¹³⁷

Upoređivanje razlika

Očigledan je problem leksičkog transfera, koji se javlja u mašinskom prevođenju, gdje su najprikladnije riječi u jeziku na koji se prevodi, zapravo plezionizmi riječi koja se prevodi, i samim tim u određenoj mjeri različiti u značenju. Kako bi odlučili koja riječ u jeziku na koji se prevodi najbolje odgovara određenom kontekstu, neophodno je da utvrdimo tzv. *smallest difference* (mjeru najmanje moguće razlike).

Upoređivanje konceptualnih razlika uključivaće nekoliko faktora: na primjer, ako *D1* i *D2* predstavljaju razlike, grafički ih možemo prikazati na sljedeći način:

$$[\text{legs} = 2 / 4] < [\text{legs} = 2 / 6]$$

„Razlike između objekta sa dvije noge i objekta sa četiri noge je manja u odnosu na razlike između objekta sa dvije noge i objekta sa šest nogu.“

¹³⁷ Ideja srodna ideji o mentalnom leksikonu.

Možemo reći i da se relacija $D1 < D2$ proširje ukoliko u okviru $D2$ dodamo sljedeće informacije:

$$[\text{legs} = 2 / 4] < [\text{legs} = 2 / 4; \text{smart} / \emptyset]$$

„Razlike između objekta sa dvije noge i objekta sa četiri noge je manja u odnosu na objekat sa dvije noge i objekat sa četiri noge, koji je uz to i *smart* (pametan).“

Subkonceptualne razlike

Međutim, izuzev navedenih konceptualnih razlika, potrebno je govoriti i o subkonceptualnim razlikama među plezionizmima. Na primjer, Diff (*meddlesome/prying*) oba izraza pripadaju istom konceptu – *interferring* i na osnovu prethodne definicije ne postoje razlike među njima. Međutim, takvi plezionimi posjeduju razlike koje jasno moraju biti inkorporirani u leksičke jedinice datih riječi.

Teorija prototipa

Pristup koji oponira Saussure-ovom u pogledu predstavljanja upotrebe riječi zasniva se na egzemplarima (uzorima/prototipima). Na primjer, Diff (*forest/woods*) može se izraziti ne upoređivanjem među njima već predstavljanjem kanonskih primjera za svaki ponaosob.

Ideja da se neke grupe plezionizama mogu diferencirati predstavljanjem prototipa (uzora/egzemplara) karakteristična je za teoriju o prototipima. Lakoff (1987) odbacuje ideju da koncepti mogu biti mogu organizovani u vidu svojevrsne taksonomijske hijerarhije. Umjesto toga, saznanje se grupiše u kategorije uz pomoć (1987: 68) *idealizovanih kognitivnih modela* (ICMs) – geštalt obrazaca koji uključuju šematizovane propozicijske strukture (Fillmore 1982), zatim metaforične i metonimijske šeme (Allan 1990, 1992). Članstvo u okviru date kategorije se zasniva na *sličnosti datom prototipu* i može se gradirati.

Lakoff (1987: 131) analizira par riječi *thrifty/stingy*, suprostavljajući ove idealizovane kognitivne modele. U analizi rečenica: *Ross is thrifty* i *Ross is stingy*, možemo primijetiti isto stanje stvari ili možemo potvrditi iste istinonosne sudove; ali među njima postoji razlika u tome što u prvoj rečenici nalazimo idealizovani kognitivni model u kojem se trošenje što manje količine novca smatra pozitivnim, dok izraz *stingy* u drugoj rečenici sadrži ICMs u kojem se ista pojava smatra negativnom.

Dakle, ova analiza je veoma pojednostavljena – *thrifty* i *stingy* razlikuju se ne samo u stavu koji govornik iznosi koristeći jedan ili drugi (Fillmore 1982, 1985) – već se razlikuju i u ICMs – (idealizovanim kognitivnim modelima). Pošto bilo koji kontrast između dvije ili više riječi je i kontrast između ICMs-a.

Hirst (1995) je mišljenja da plezionizmi često predstavljaju isti koncept ili ICM, ali oni isto predstavljaju različite prototipove koncepta ili denotiraju varijacije u nivoima njihove specifične upotrebe ili pripadanja datom konceptu.

Na primjer, riječi *forest* i *woods*, obje imaju različit prototip, ali imaju i različit ICM. Jer, ako bi počeli objašnjavati ICM za svaki ponaosob, otkrili bi da su oni virtuelno gledano identični, razlikujući se samo u poziciji prototipa u okviru prostora, veličine, divljine. Isto tako bi mogli zaključiti da ove dvije riječi dijele jedan isti ICM u okviru kojeg svaka riječ ima zaseban prototip. Slična analiza bi se mogla sprovesti za druge grupe plezionizama u kojima se nijanse značenja prepliću, i razlike među njima se mogu gradirati: *straight, sound; stingy, miserly; mist, fog* itd. Dakle, ove grupe plezionizama predstavljamo jednim ICMs-om, ili konceptom, i svaku riječ prikazujemo zasebnim prototipom. Kada treba da izaberemo jednu od riječi koja u datoj grupi treba da se odnosi na određeni objekat, izaberemo onu čiji je prototip najbliži objektu.

Nažalost, kao i sama teorija o prototipovima, ovo je lako opisati, ali je teško kompjuterski precizno prikazati i učiniti upotrebljivim. Sličan model leksikona u okviru teorije o prototipovima, još nije osmišljen (rad Allan-a (1992) predstavlja mali pomak u tom pravcu). Lakoff (1987: 287) smatra da bi nam bila potrebna velika sreća prilikom osmišljavanja i primjene datog modela.

Dagmar Divjak i Stefan Th.Gries (2008) u svom radu *Clusters in the Mind? Converging Evidence from Near Synonymy in Russian*, nude eksperimentalni dokaz postojanja mentalne povezanosti među leksičkim skupinama (*lexical clusters*). Podaci

su prikupljeni upotrebom *sorting task-a* (zadatka koji uključuje razvrstavanje podataka), zatim zadatka popunjavanja praznina kojim se ispituje kognitivno svojstvo skupina približnih sinonima, kao i onih karakteristika na osnovu kojih se može zaključiti da određena skupina pripada subkategoriji približnih sinonima. Na osnovu ovog istraživanja zaključuje se da um uspostavlja mentalnu usklađenost prilikom uporebe bilo koje riječi, i to tako što je prilagođava različitim društvenim, diskursnim, generičkim i interpersonalnim kontekstima. Ova mentalna usklađenost može se procesuirati kroz razne informatičke programe, tako da svi jezički obrasci, pa i oni koji uključuju kolokacijske, mogu biti pristupačni i prilikom korišćenja kompjutera. (Hoey 2005: 11)

U istraživanjima o približnim sinonimima, glagoli osnovnog značenja *try*, kao i *intend* u radovima Divjak-a (2006); Divjak-a i Gries-a (2006) pokazuju da je, često u analizu uključeno više od jednog faktora, i da je, stoga neophodno posmatrati sve kategorije zajedno i u jedinstvu, a ne zasebno. Divjak i Gries (2006) takav pristup nazivaju bihejvioralnim profilima, kojim se ne obuhvataju samo komplementarni obrasci i sintaksičke uloge, koje predlaže Hanks (1996), već pristup kojim se uključuje svaki mogući koncept, počevši od fonološkog, morfološkog, sintaksičkog, semantičkog ili drugih nivoa lingvističke analize, koji se mogu posmatrati u neposrednom rečeničnom kontekstu, prilagođavajući ideju o tzv. *ID tags* Atkins-a (1987).

Nadalje, Divjak i Gries takođe predstavljaju određen način operacionalizovanja i kvantifikovanja ovog koncepta za svaku riječ u okviru učestalog konteksta upotrebe. Ovaj koncept bi se mogao nazvati *contextual profile* (kontekstualni profil) ili *distributional profile* (distributivni profil) date riječi, pošto njegove primarne komponente predstavljaju obilježja distribucije lingvistički relevantnih jedinica ili karakteristika (ili njihovih kombinacija), koje se eksplicitno mogu posmatrati u kontekstu određene riječi (u uzorku) jezičke upotrebe.

Sva ova istraživanja sinonimije fokusiraju se na podatke koji su to kontekstualni faktori koji utiču na razlike među riječima, koji denotacijski imaju sličan semantički sadržaj. Drugim riječima, koji to objektivni faktori određuju koja

riječ u grupi sinonima se odabira za određeni kontekst.¹³⁸ Ovaj pravac istraživanja predstavlja zaokret u odnosu na tradicionalne introspektivne pristupe o konotacijama, kao i o rasponima upotrebe sinonima (Zgusta 1971). Ovaj razvoj je omogućen ubrzanim razvojem izvora za analizu u okviru korpusne lingvistike, tj. korpusa, kao i sredstava koja se koriste za njegovu analizu, kao što je i statistički softver sistem.

Slični radovi zasnovani na korpusu sprovedeni su na sintaksičkom nivou i tiču se konstrukcionih alternacija (koje su kasnije bile poznate kao sinonimične strukturalne varijante kod Biber-a et al. 1998: 76-83).

U oba ova istraživanja, i u istraživanju sinonima i alternativnih konstrukcija, neophodno je uključiti što više faktora u njihovu analizu. Divjak i Gries (2006) ukazuju na podatak da se većina istraživanja o sinonimima usredsređuje na parove riječi, možda zbog metodološke jednostavnosti takve analize; ista kritika o limitiranom opsegu važi i za izučavanja o konstrukcionim alternacijama, uključujući i Gries-ovu studiju o poziciji člana u engleskom jeziku (2003a). Međutim, jasno je naznačeno u leksikografskim opisima, kao što su rječnici, da često postoje više od dva člana u okviru date grupe sinonima, što se može dokazati na osnovu eksperimentalne metode (Divjak i Gries 2006). Mada potpuna mogućnost međusobne zamjene u okviru skupine sinonima je zaista rijetka, pošto bi bilo neophodno da

¹³⁸ Kada je pitanje pravila distribucije u pitanju, čak ima autora koji smatraju da sinonimi ne moraju pripadati istoj vrsti riječi. Tako, na primjer, J. Matijašević (1982: 120) dijeli sinonime na one koji pripadaju istoj vrsti riječi i na one koji ne pripadaju. Primjer za ove druge nalazimo u rječnicima: *On je lukav* ili pak *On je lisica* ili pak *On je žestok* i *On je vatra*. B. Petrović (2005: 137) zapaža da se u tekstu često uspostavlja sinonimnost između lekseme i sintagme: *alarm – alarmni uređaj, tuča – fizički obračun*. Zastupamo mišljenje mnogih autora po kojima leksički sinonimi moraju biti lekseme i moraju pripadati istoj vrsti riječi. Ovaj vid istoznačnosti ostvaren u kontekstu smatramo *kvazisinonimijom*. Da bi dvije lekseme uspostavile odgovarajući paradigmatički odnos, važno je da među njima postoji ravnoteža, simetrija u leksičkom sistemu. Ako je balans narušen, remeti se odnos. Među leksemama u navedenim primjerima ta ravnoteža ne postoji ni gramatički, ni semantički, ni stilski. *Lukav* i *žestok* spadaju u neutralnu leksiku, a *lisica* i *vatra* imaju ekspresivnu vrijednost (vidi Dragičević 2010: 249).

postoji određeni kontekst ili uslovi u kojima se bilo koja leksema može upotrijebiti bez suštinske razlike u prenesenom značenju.¹³⁹

Zato se i razlike koje se uočavaju između određenih sinonimijskih parova, mogu promijeniti ili čak i nestati ukoliko se izučavaju u okviru date grupe sinonima. Iz tog razloga se polje interesovanja pomjera sa parova riječi na skupine sličnih leksema koje sadrže više od dva člana, kako je to prikazano u radu Atkins-a i Levin-a (1995: 86).

Postoje tri glavna pristupa, koje Divjak i Gries (2006: 24-27) razrađuju u svojim istraživanjima sinonima:

- 1) grupisanje riječi u skupine sinonima, zasnovano na analizi leksikona,
- 2) strukturiranje unutar grupa sinonima,
- 3) opis obilježja, koja ocrtavaju glavne razlike među sinonimima.

Kao razradu pristupa koji je naveden u prethodnom radu, Stefan Th. Gries (2006) objavljuje rad *Corpus-based Methods and Cognitive Semantics: The Many Senses of to Run*, u kojem naglašava da se značenje riječi ne određuje samo na nivou denotacije tj. značenja koja riječi imaju u samom jezičkom sistemu, već i na nivou njene umreženosti sa višim jezičkim nivoima.

Na početku razvoja kognitivne lingvistike (Lakoff i ostali istraživači) skoro su za svaku riječ koja se i najmanje razlikovala od neke druge riječi smatrali da ima neko drugo značenje (2006: 59). Kao posljedica takvog viđenja, rani semantički prikazi polisemičnih riječi bili su veoma granularni i prilično nejasni.

Kasniji pristupi bili su zasnovani na analizi korpusa i njima su postizani bolji rezultati. Oni su pokazali da je svako zasebno značenje riječi povezano sa određenim

¹³⁹ Iako se obično govori o sinonimskim parovima, mnogi sinonimi su ustrojani u sinonimski niz. Njega sačinjava više leksema, obično sličnog značenja. Sinonimski niz sačinjavaju, na primjer, lekseme: zapaziti, uočiti, primijetiti ili vrlo, veoma, jako. Zanimljivo je da i u vezi sa članovima leksičkog niza ima sporenja. Tako, recimo, Dešić (1990: 29) smatra da „posebnu kategoriju predstavljaju pridjevi tipa *dobar – odličan – izvrstan*. Oni pokazuju različite stepene inteziteta osobine odnosno radnje i ne bi ih trebalo ubrajati u sinonime, nego u semantički bliske riječi“ (Dragičević 2010: 258).

kolokacijskim ili koligacijskim obrascem, što ukazuje na podatak da su različita značenja riječi povezana sa različitim obilježjima njihove distribucije.¹⁴⁰

Ovaj članak se usredsređuje na samo jedan glagol u engleskom jeziku – *to run*. Analizom je utvrđeno da ovaj glagol ima određen broj sistemskih značenja/upotreba:

- neprelazan glagol (65% od navedenih primjera za kretanje pješaka, brzo kretanje, uobičajeno brzo kretanje, kretanje tečnosti, i neke druge manje značajne upotrebe metaforičnog značenja),

- prelazan glagol,

- idiomatske upotrebe.

Gries razrađuje *ID-tags*¹⁴¹ za sve upotrebe glagola *to run* koje je našao u korpusu. Navedeni *ID-tags* su konceptualno veoma slični kao kod Divjak, mada je navedeni set mnogo veći (252 *ID-tags*, 60% njih se tiče informacija na osnovu kolokacijskog okruženja).

Sun, K.-T., Huang, Y.-M., & Liu, M.-C. (2011) u svom radu *A WordNet-Based Near-Synonyms and Similar-Looking Word Learning System* ističu da približni sinonimi i riječi sličnog značenja (*similar-looking words*) mogu stvoriti konfuziju u savladavanju engleskog jezika kao stranog, naročito kada uslijedi specifična vrsta leksičke greške, koja podrazumijeva zamjenu određenih riječi sličnog značenja koje se smatraju približnim sinonimima i samim tim se i podrazumijeva da imaju sasvim isto značenje. Ovo istraživanje predlaže metod kojim se mogu otkriti riječi sličnog značenja i u toku analize sprovedena su tri eksperimenta kojima se namjeravalo utvrditi da li se odgovarajućim vježbama može uticati na veću primječivost na riječi sličnog značenja. Navedeno istraživanje je iznjedrilo tri značajna rezultata: prvi se tiče dobrih rezultata procjene poznavanja navedenih riječi od strane ispitanika, pošto

¹⁴⁰ Mnogo radikalniji pristup (Kilgariff 1997) upućuje na podatak da značenja riječi uopšte ne postoje i da su značenja riječi samo proste „skupine citata“ date riječi.

¹⁴¹ *ID-tags* su sinatksički ili leksički markeri koji ukazuju na zasebno rječničko značenje riječi (Hanks 1996: 75).

je dati metod pružao odgovarajuće riječi sličnog značenja koje su inače teško prepoznatljive. Drugi značajan rezultat ovog istraživanja tiče se procjene softvera učenja jezika uz pomoć kompjutera, ukazujući na njegovu praktičnost, ali i na njegov nedostatak autentičnosti. Treći rezultat se odnosi na podatak da su primjenom ovog metoda studenti stekli bolji uvid u riječi sličnog značenja zadržavajući znanje o ovim riječima, čak i nakon mjesec dana od izrade vježbi u vezi s njima. Studenti su, takođe, naglasili da su imali velike koristi od upotrebe ovog metoda, zahvaljujući kome im nije bilo teško otkriti riječi sličnog značenja.

Žugić, R. (2011) u svom radu *Sinonimski odnosi u leksičko-semantičkoj grupi glagolskih leksema s dominantom zborim „govorim“ u jablaničkom govoru (jugozapadno od Leskovca)* analizira sinonimske odnose glagolskih leksema u okviru leksičko-semantičke grupe glagola govorenja i utvrđivanje njenih primitiva. Za ustanovljenje centralnih članova ove grupe i hijerarhije sinonimskih redova kao podsistema unutar nje, kortisti input-analizu ili analizu uputnica.¹⁴²

U srpskoj leksikologiji prihvaćeno je stanovište Cruse-a o skali sinonimnosti (1991: 265)¹⁴³ (1991: 265) (prema: Dragičević : 2007: 245) na kojoj se nalaze i

¹⁴² Metod koji je osmislila Dragičević (2010: 259) za potrebe analize pridjeva ljudskih osobina, analiza uputnica ili input-analiza, pokazuje da je komponenta inteziteta jedna od ključnih u organizaciji značenja pridjeva LJO. Dokaz za to predstavlja činjenica da su najfrekventnije uputnice pridjevi jak i slab, kojima se određuje intezitet. Dakle, najvećim brojem pridjeva LJO ističe se jaka ili slaba mjera prisustva osobine. Tako se pridjev *jak*, centralni član pridjeva LJO shodno analizi uputnica, pojavljuje u sinonimskim djelovima definicija sljedećih opridjeva LJO: *bujan (bujna rječica)*, *vatren (vatrena vina)*, *visok (visok pritisak)*, *debeo (debeo glas)*, *dobar (dobre oči)*, *drečan (drečna njemačka frajla)*, *žilav (žilav narod)*, *zdrav (zdrav boj)*, *krepak (krepak šamar, krepak starac)*, *krupan, krupno (smijanje)*, *krut (kruta zimska noć)*, *kršan (kršno zdravlje)*, *ljut (ljuto nevrijeme)*, *moćan (moćni mišići, moćan glas)*, *opak (opako piće)*, *oštar (oštar vonj, oštar bol, oštra pića)*, *plah (plaha vatra, plaha pjesma)*, *silan (silan strah i panika, silna studen, silan kralj)*, *silovit (silovita vojska)*, *snažan (snažan otpor)*, *strašan (strašna žega)*, *strog (stroga zima, stroga vika na vojnika)*, *surov (surova zima)*, *tvrd, težak (težak bol)*.

¹⁴³ Prije Kruzovog stanovišta o skali sinonimnosti i stanovišta Vtova (1998) o gradualnim sinonimima, Dešić M. (1990) zapaža da pojedini pridjevi i glagoli označavaju različite stepene inteziteta određene osobine, odnosno radnje, pa da oni svojom semantikom ne predstavljaju sinonime već riječi koje su semantički bliske. On iznosi mišljenje da „posebnu kategoriju predstavljaju pridjevi tipa *dobar – odličan – izvrstan* i glagoli tipa *ići – vući se – juriti*. Oni pokazuju različite stepene inteziteta osobine

približni sinonimi npr. *hodati* i *šetati* koji su u međusobnom odnosu približne sinonimije budući da se mogu zamijeniti samo u nekim kontekstima.¹⁴⁴ Dragičević izvodi zaključak „da semantička sličnost među leksemama može biti različitog inteziteta i da je zato bolje govoriti o skali sinonimnosti nego o binarnom odnosu istoznačnica-bliskoznačnica“.¹⁴⁵ Na osnovu kriterijuma semantičke identičnosti ili semantičke sličnosti među grupama riječi, one mogu biti ustrojene u sinonimski niz (grupa riječi identičnog značenja) i sinonimski red (grupa riječi sličnog značenja) (Gortan-Premk D. 1997: 140).

Kako je već rečeno, za ispitivanje semantičkih odnosa između članova grupe glagola govorenja primjenjuje se metoda input-analize ili analize uputnica. Već površnim uvidom u definicije članova ove semantičke grupe uočeno je da se pojedini glagoli javljaju u sinonimskim djelovima definicija većeg broja drugih glagola koji se putem sinonima uputnica organizuju u određene semantičke podgrupe, odnosno sinonimske redove.

Tsai, M.-C. & Huang, C.-R. & Chen, K.-J. & Ahrens K. (1998: 61-74) svoj rad *Towards a Representation of Verbal Semantics – An Approach Based on Near-Synonyms* zasnivaju na osnovama radikalnog leksikalizma tvrdeći da je čitav gramatički sistem odraz leksičkih obilježja (Karttunen 1986). Pošto je većina leksičkih atributa ili semantičke ili konceptualne prirode, ovaj pristup, koji proizlazi iz leksikona, znači da se većina sintaksičkih obilježja mogu predvidjeti na osnovu semantičkih atributa (Jackendoff 1976, Levin 1985, Dowty 1991, Pustejovsky 1993).

Ako pođemo od pretpostavke da se sintaksička obilježja mogu semantički odrediti, onda se postavlja pitanje u kojoj mjeri značenje riječi određuje njegova sintaksička obilježja i drugo koje komponente glagolskog značenja imaju primat u relevantnim generalizacijama. Određivanje relevantnih komponenata značenja od presudnog je značaja za uspješnost ovog pristupa.

odnosno radnje i ne bi ih trebalo ubrajati u sinonime, nego u semantički bliske riječi“ (Dešić 1990: 29). U vezi s gradualnim sinonimima u organizaciji sinonima u sinonimske nizove, prije Vtova pišu Matijašević J. (1982) i Gortan-Premk D. (1997) (vidi Dragičević 2010: 258) .

¹⁴⁴ Termin približni sinonimi odgovara terminima djelimični, relativni sinonimi, pod kojima Gortan-Premk podrazumijeva riječi „slične referencijalne vrijednosti“ (Gortan-Premk 1997:140).

¹⁴⁵Dragičević (2007: 245).

Povodeći se navedenom hipotezom, u ovom radu se analiziraju razlike u distribuciji u sintaksičkim obrascima približnih sinonima, kako bi se proizvele relevantne komponente značenja glagola.

U okviru ovog istraživanja žele da identifikovati semantička obilježja koja naglašavaju razlike između različitih glagolskih izraza. Polazna hipoteza jeste da se sva leksička obilježja mogu analizirati na ovaj način. Ovaj metod obuhvata:

- 1) Utvrđivanje distributivnih razlika u određenim sintaksičkim obrascima,
- 2) Izvođenje semantičkih obilježja na osnovu poznatih sintaksičkih obilježja,
- 3) Testiranje semantičkih obilježja u novim semantičkim okvirima.

Diana Inkpen (2006) u svom radu *Buildind and Using a lexical Knowledge-base of Near-synonym differences* predstavlja statistički metod automatskog izbora približnih sinonima u okviru ponuđenog konteksta. U radu se koristi internet mreža, kao korpus. U okviru navedenog metoda osmišljen je i inteligentni tezaurus. Ovaj rad je koristan i u mašinskom prevođenju, kao i u generisanju prirodnog jezika.

U članku se istražuje kako se kolokacijske osobenosti približnih sinonima mogu koristiti u odabiru riječi koje najviše odgovaraju u datim kontekstima. Ovaj problem je naročito izražen zato što približni sinonimi imaju određena značenja koja su veoma slična i stoga se pojavljuju u sličnim kontekstima.

Iz datog inteligentnog tezaurusa se mogu preuzeti riječi koje su slične traženoj riječi kada nema potrebe da se izbjegne ponavljanje iste riječi ili kada data riječ nije najbolji izbor za dati kontekst. Klasični tezaurus ne nudi nikakvo objašnjenje o razlikama u nijansama značenja prilikom odabira odgovarajućih riječi. Ovi tezaursi ne nude nikakva sredstva koja pomažu u raspoređivanju redosljeda približnog značenja na osnovu ponuđenog kolokacijskog okruženja.

Ponuđeni inteligentni tezaurus nudi objašnjenja, kao i redosljed približnih sinonima na osnovu bliskosti značenja u datim kolokacijskim okruženjima.

Druga primjena generisanja sistema prirodnog jezika (Inkepn i Hirst 2003) koristi simboličko znanje razlika među približnim sinonimima. Ovo znanje se stiče primjenjivanjem tehnika za ekstrahovanje informacija u vezi sa jezičkim jedinicama u različitim rječnicima. Uzet je u obzir modul za prepoznavanje odgovarajućih kolokacija, kako bi se izbjegla situacija pogrešnog odabira približnih sinonima.

Preciznije rečeno, u okviru ovog rada, pravi se odabir približnih sinonima koji najviše odgovaraju datom kontekstu. Prirodan način da se utvrdi ispravnost određenog algoritma jeste da se od ljudi traži da utvrde njihovu validnost, ali ova vrsta provjere bila bi veoma zahtjevna. Umjesto toga, procjenjuju se algoritmi brišući odabrane riječi iz ponuđenih rečenica kako bi vidjeli da li dati algoritmi mogu povratiti riječ koja nedostaje. Naime, stvara se leksička praznina i utvrđuje se sposobnost algoritma da popuni tu leksičku prazninu. Ovaj metod ima sljedeće karakteristike:

Svi približni sinonimi određene osnovne riječi, uključujući i tu riječ, postaju mogući izbor u setu riječi približnog značenja. Zadatak je da se automatski popuni praznina najboljim mogućim riječima u datom kontekstu. Ovaj metod se naziva i metodom ostvarenih rezultata. Onaj približni sinonim koji se smatra najprihvatljivijim na osnovu rezultata o njihovoj učestalosti, može se smatrati i najprihvatljivijim za ponuđeni kontekst.

Vršena su slična istraživanja: Turney et al. (2003) bavili su se problemom odabira sinonima, kao i Clarke i Terra (2003a), i to koristeći mjere statističkih asocijacija koje su informatički obrađene upotrebom specijalnim korpusom pod nazivom Waterloo Terabyte Corpus.

Novi statistički metod, predstavljen u ovom članku omogućava da se odredi redosljed približnih sinonima na osnovu njihove prikladnosti upotrebe u datom kontekstu. Prilikom pisanja teksta pisac/spisateljka može odabrati bolju zamjenu za već ponuđenu riječ. Naši eksperimenti pokazuju da ispravnost odabira prvog izbora riječi kao i najboljeg se kreće u rasponu od 66% do 75%, stoga se može zaključiti da u određenim slučajevima pisac neće birati prvu riječ kao onu koja mu najviše odgovara. Međutim, tačnost odabira za prve dvije riječi iznosi čak 90%.

I Berežan je pokazao da se semantička bliskost sinonima može mjeriti. On je čak uveo i formulu za izračunavanje semantičke bliskosti. O tome izvještava Ivanova (1982: 30), koja upotrebljava ovu formulu za mjerenje semantičke bliskosti antonima. Dakle, Berežanova formula može poslužiti za mjerenje semantičke bliskosti između leksema koje se nalaze u bilo kojem paradigmatskom odnosu. Formula glasi:

$$V = \frac{2c}{a+b}$$

gdje je V = koeficijent semantičkog saodnosa; c = broj istih značenja leksema koje se porede; a = broj značenja jedne lekseme; b = broj značenja druge lekseme.

Na osnovu vrijednosti koeficijenta, sinonimske parove je moguće rasporediti u jednu od grupa koje se zasnivaju na stepenu semantičke bliskosti. U prvoj grupi su lekseme čija su značenja najpribližnija, a u petoj su parovi čija su značenja najudaljenija. Sa brojem značenja leksema svakako se povećava i njihova semantička različitost. Ova formula nije uvijek pouzdana jer se u potpunosti oslanja na rečeničke definicije, koje nijesu uvijek jasno diferencirane.

Philip Edmonds (2000), u radu, *Translating Near-synonyms: Possibilities and preferences in the interlingua* ističe da međujezičke kombinacije moraju eksplicitno predstavljati neke djelove značenja određene situacije kao mogućnosti (ili češće izbore), ne kao neophodne ili konačne komponente značenja (ili ograničenja). Navedene mogućnosti olakšavaju analizu i generisanje nijansi značenja, nešto što se smatra neophodnim za vjeran prevod. Od velike je važnosti i predstavljanje značenja riječi, zato što ono specifikuje koje se nijanse značenja riječi mogu prenijeti u datim kontekstima. U prevođenju je veoma rijetko naći pravu riječ koja vjerno i direktno prevodi neku riječ iz drugog jezika. Često će jezik na koji se prevodi ponuditi mnogo približnih sinonima prilikom prevođenja sa jezika sa kojeg se prevodi, i pri tome će biti veliki broj razlika u značenju među tim ponuđenim riječima (*približnim sinonimima*). Na primjer, francuska riječ *fournir* se može prevesti kao *provide, supply, furnish, offer, volunteer, afford, bring* itd., dok će se one razlikovati u sljedećim aspektima: denotaciji, emfazi i stilu. Međutim, može se desiti da nijedna od ponuđenih leksičkih jedinica nije odgovarajuća, zato što nema odgovarajuće nijanse koje su u skladu sa osnovnom riječju *fournir*; ili možda sadrže neželjene nijanse u značenju, koje se mogu i izostaviti (Kameyama et al. 1991).

Edmonds i Hirst (2002) razvili su proces za otkrivanje leksičkog izbora za generisanje prirodnog jezika (NLG) ili mašinskog prevođenja (MT) koji može odrediti koji su približni sinonimi najprikladniji za određenu situaciju. U procesu leksičkog odabira treba se odlučiti za odgovarajuću skupinu približnih sinonima koji dijele isto osnovno značenje, a potom birati odgovarajuće približne sinonime u svakoj od datih skupina. Prilikom grupisanja približnih sinonima u skupine, oni se povode sudovima leksikografa, iznijetih u rječnicima koji sadrže objašnjenja o razlikama među sinonimima. Na primjer, *task, job, duty, assignment, chore, stint, hitch* svi se odnose na određenu obavezu na poslu, ali koju ćemo odabrati zavisi od trajanja posla,

posvećenosti i truda koji smo uložili. Kako bi prenijeli željene nijanse značenja i pri tome izbjegli neželjene implikacije, neophodno je posjedovati i određeno znanje o približnim sinonimima. I-Saurus, prototipno sredstvo, osmišljeno od strane Edmonds-a i Hirst-a (2000), koristi veoma mali broj ručno sakupljenih skupina približnih sinonima.

Njihov cilj je da automatski otkriju koje su razlike među približnim sinonimima na osnovu objašnjenja u rječnicima sinonima, kao i na osnovu drugih izvora, kao što je slobodan tekst, kako bi se stvorio novi leksički izvor koji može poslužiti kao leksički izbor. Preliminarni rezultati automatskog prepoznavanja razlika među približnim sinonimima bili su predstavljeni u radovima Inkpen-a i Hirst-a (2001). Mi smo stekli uvid u denotacijske, konotacijske i stilske razlike na osnovu podataka iz rječnika *Choose the Right Word* (Hayakawa 1994). Drugi način na koji se može pomoći u procesu odabira približnih sinonima jesu osobenosti kolokacijskih obilježja, pošto se ne može odabrati približni sinonim koji se ne uklapa u kolokacijsko okruženje date rečenice. I-Saurus ne pruža ovu vrstu informacija. Cilj ovog rada jeste da se osnovi poznavanja razlika među približnim sinonimima doda znanje o njihovom kolokacijskom okruženju. Proces leksičkog izbora u okviru kojeg je primijenjen metod I-Saurus-a prikuplja sve moguće rečenice sa datim značenjem i rangira ih prema stepenu u kojem one zadovoljavaju približnost značenja, ponuđen kao input (denotacijske, kolokacijske i stilske nijanse). Potom se sakupljaju kolokati svih približnih sinonima na osnovu datog teksta. Oni kombinuju nekoliko statističkih mjerila, za razliku od ostalih istraživača koji se oslanjaju na samo jedan način utvrđivanja i rangiranja kolokacija. Na osnovu stečenih informacija otkrivaju se koje su manje prikladne ili tzv. anti-kolokacije.¹⁴⁶ Na primjer, *daunting task* je prikladnija kolokacija, dok je *daunting job* manje prikladna (ne treba je koristiti u leksičkom izboru, ukoliko ne postoji bolji izbor), dok je *daunting duty* anti-kolokacija (ne smije se koristiti u leksičkom izboru).

Nakon predstavljanja različitih pristupa istraživanju primjera približne sinonimije, koji su sadržali veliki broj sličnih i raznorodnih metoda, čak i u okviru jednog istraživanja, pristupićemo predstavljanju metodologije istraživanja u ovom

¹⁴⁶ Ovaj termin je prvi upotrijebio Pearce (2001).

radu, primjenjene u svrhe otkrivanja razlika među primjerima približne sinonimije u crnogorskom i engleskom jeziku.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U nauci o jeziku, lingvistici, u drugoj polovini dvadesetog vijeka primjećuje se sklonost ka metodološkom monizmu (cf. Hacking 1996: 65-66). Uticajna škola generativne gramatike (Chomsky 1965: 4, 65, 201) i sve njene raznovrsne interpretacije, tradicionalno je upotrebu jezika u okviru korpusa smatrala kao nepotpun i pogrešan dokaz o jezičkom sistemu, kao i o njegovim pravilima. Rezultat ovakvog pristupa jeste isticanje introspekcije od strane samog lingviste, uzimajući u obzir njegove intuicije u vezi sa jezičkim fenomenom, kao primarni vid jezičkog dokaza (Karlsson 2008).¹⁴⁷

Ova metodološka isključivost generativista – naročito Noam-a Chomsky-og – bila je kritikovana kao previše pojednostavljena, kao da se time ukazivalo da postoji samo jedan pravi stil bavljenja naukom (Hacking 1996: 64-66; Crombie 1981: 284; Chafe 1992: 96; Wasow i Arnold 2005: 1484). Nadalje, u samoj generativnoj školi, kao i u ostalim, intuicija i introspekcija, naročito, primijenjena u radovima istraživača, pokazala se kao nepouzdan i nekonzistentan metod (Schütze 1996; Bard et al. 1996; Sampson 2001, 2005; Gries 2002; Wasow and Arnold 2005; Featherston 2007).¹⁴⁸

U posljednjih desetak godina sve je više istraživanja i upotrebe kombinovanih raznorodnih izvora, kao i metoda. Moguće je da se u okviru jednog istraživanja koristi dva ili više metoda, kao i izvora podataka. Na primjer, u analizi 26 istraživačkih radova Kepser i Reis (2005a), su u pola (13) koristili dva (ili čak i više u pojedinim radovima) empirijska podataka i metoda. Drugi ilustrativni primjeri upotrebe većeg broja metoda primijetni su kod Gries-a (2002) i Rosenbach-a (2003) kada je u pitanju alternacija u izražavanju pripadnosti u engleskom jeziku, Featherston-a (2005) u analizi opsega sintaktičkih struktura u engleskom i njemačkom jeziku i Arppe-a i Järvikivi-a (2007b) kada je u pitanju analiza sinonimičnih glagolskih parova u finskom jeziku.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Vidi Aarpe (2008).

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

U svojoj doktorskoj disertaciji Aarpe (2008: 21) obrazlaže potrebu za primjenom višemodularnog metoda u lingvističkim istraživanjima pošto je i sami ljudski jezik višemodularni fenomen, uključujući fizičke, biološke i fiziološke, psihološke i kognitivne, kao i društvene dimenzije. Prvo, jezik je fizički fenomen imajući u vidu zvučne talase, pokrete, pisane simbole i elektronska pomagala koja se koriste u komunikaciji među korisnicima jezika. Ovi oblici komunikacije predstavljaju manifestacije jezika koje su vidljive spolja i lako uočljive. Drugo, jezik je biološki i fiziološki fenomen, ako se obrati pažnja na organe i čula koja proizvode, primaju i procesuiraju fizičke manifestacije jezika. Uključujući i govorni aparat, uši, čulo sluha, oči i čulo vida, i u nekim rjeđim slučajevima čulo dodira, i naravno najvažniji među organima, mozak. Treće, jezik je psihološki i kognitivni fenomen, znajući da su njegove vidljive manifestacije povezane sa psihološkim prezentacijama u okviru ljudskog kognitivnog sistema, na šta ukazuje i Saussure u svojoj dihotomiji između oblika i značenja. Četvrto, jezik je društveni fenomen upravo zato što se značenje – i čak njemu asocijativno pridružen oblik – konstruiše kroz aktivnosti u okviru kolektiva i kroz međusobnu komunikaciju među ljudskim bićima; bez ove komunikativne funkcije jezika, kao i drugih njemu svojstvenih funkcija u društvu, jezik i njegova realizacija ne bi imala smisla.¹⁵⁰

Multimodularna i višedimenzionalna priroda jezika prirodno vodi ka slojevitijoj koncepciji kako se jezik može – ili bi trebalo – da se izučava i tumači, kako bi se steklo potpunije razumijevanje jezika kao fenomena, odbacujući metodološku isključivost i monizam, i time dominaciju jedne vrste jezičkog pristupa, bez obzira da li je to introspekcija ili korpus (Chafe 1992: 96; vidi Gries et al. 2005a: 666).¹⁵¹

Upravo zato se i odgovor na pitanje koji je najbolji pristup analizi značenja riječi, nalazi u eklektičkom pristupu koji objedinjuje veći broj metoda, a ne podrazumijeva samo jedan isključivo najbolji metod (Dragičević 2010: 88; Aarpe 2008: 20).

¹⁵⁰ Vidi Arppe (2008).

¹⁵¹ Ibid.

Metodska raznovrsnost navedenog pristupa sastoji se u upotrebi prvo kolokacijskog metoda (Hlebec 2007: 39; Hlebec 2010: 107-109), zatim komponentne analize semantičkog sadržaja ekstrahovanih kolokata opisnih pridjeva i na kraju njihovog kontrastiranja, kojim se namjerava ukazati na sličnosti i razlike među navedenim primjerima.

U postupku kontrastiranja opisnih pridjeva odlučila sam se za metod u kojem će se umjesto opisnih pridjeva (upotrebom metode prevodne ekvivalencije), kontrastirati njima pridruženi nominalni kolokati (isto upotrebom metode prevodne ekvivalencije).

U namjeri da dokažem opravdanost izabranog metoda, predstavitiću oba, tj. prednosti jednog metoda u odnosu na drugi.

Kontrastiranje opisnih pridjeva u engleskom i u crnogorskom jeziku upotrebom metode prevodne ekvivalencije, ukazuje, zapravo na izraženu sinonimičnost pridjeva¹⁵², kao njihovog dominantnog značenjskog obilježja (Dragićević 2010: 259), što će se kasnije i dokazati u analizi prevodnih ekvivalenata odabranih pridjeva.

Prevodni ekvivalenti pridjeva *beautiful*

M. Benson: Englesko-srpskohrvatski rečnik (1990: 62)

Beautiful - lijep

www.onlinerecnik.com/recnik:

Beautiful - divan, lijep

¹⁵² Sinonimi se često javljaju kao sredstvo definisanja u jednojezičnim rječnicima. Tako se, na primjer, u *Rečniku Matice srpske* pridjev *neisukan* definiše ovako: *koji nema iskustva, neuk; naivan, prostodušan*. Postoje i one definicije koje se sastoje samo od sinonima. Pridjev *neiskušan* u istom rječniku objašnjava se samo sinonimskim nizom: *neoproban, neprovjeren, neispitan*, a *neistina* se definiše kao *laž, prevara, obmana*. Sinonimi se u rječnicima često koriste i kao upućenice. Tako se kod neubičajenog pridjeva *nekažljiv* upućuje na uobičajeni pridjev *neiskaziv*, uz koji stoji definicija: *koji se ne može iskazati* (Dragićević 2010: 263).

www.recnik.krstarica.com/

Beautiful – divan, lijep, krasan, bajan

Prevodni ekvivalenti pridjeva *lijep, -a, -o*

Lijep, -a, -o

M. Benson: Srpskohrvatsko-engleski rečnik (1990: 247)

Lep, lepa, (lijep) a. 1. beautiful, pretty, handsome

www.onlinerecnik.com/recnik:

Lijep, -a, -o: beautiful, becoming, bonny, comely cute, aesthetic, fair, fine, good, good-looking, handsome, lovely, nice, nice-looking, pleasant, pretty

www.recnik.krstarica.com

Lijep, -a, -o: beau, beautiful, beauteous, bonny, comely, aesthetic, fair, fine, good-looking

Analiza navedenih prevodnih ekvivalenata upućuje na podatak da se navedeni pridjevi međusobno prepliću i u svojim rječničkim objašnjenjima sadrže ostale pridjeve, tako da se određeni pojam može okarakterisati i kao *lijep, -a, -o* i kao *divan, -a, -o*, (*beautiful* i *wonderful* na engleskom). Na to ukazuje i Dragičević u postupku istraživanja pridjeva kojim se opisuje ljudska priroda i fizički izgled da se jedni pridjevi ljudskih osobina definišu drugim pridjevima ljudskih osobina (Dragičević 2010: 45).

Rajna Dragičević (2010) čak smatra da je nemoguće analizirati semantički sadržaj pridjeva upotrebom komponentne analize, pošto se primjenom ove analize koriste dijagnostička obilježja, koja su i sama pridjevi. Naime, u analizi pridjeva *lijep*, kao semantičko obilježje možemo navesti pridjev *privlačan*, i obrnuto u analizi značenjskih obilježja pridjeva *privlačan*, možemo navesti pridjev *lijep*.

Upravo zbog toga se u analizi, sprovedenoj za potrebe ovog rada, umjesto navođenja dijagnostičkih obilježja samih pridjeva, čiji bi rezultat bilo navođenje njihovih približnih sinonima (npr. *lijep, krasan, divan, sladak* ...), pristupa komponentnoj analizi opisnih pridjeva u odnosu na njihove ekstrahovane kolokate.

7.1. KOMPONENTNA ANALIZA

7.1.1. Komponentna analiza i mentalni leksikon

Pošto smo u okviru poglavlja *Različiti pristupi značenju* iz ugla leksičke semantike već obrađivali pojam, prednosti i nedostatke komponencijalne analize, u ovom potpoglavlju biće riječi o onim aspektima komponencijalne analize koji nijesu predstavljeni, a tiču se njene povezanosti sa njom naizgled, oprečnim teorijama, kao što je teorija o mentalnom leksikonu i teorija prototipa.

Važno je naglasiti da komponentna analiza, kao ni druge teorije kojima se analiziraju značenja leksema opšteg leksikona, nije samo jezička teorija, to je obavezno i koncepcija o nekoj strategiji mišljenja. Znači, svaka održiva semantička analiza otkriva neki značenjski podsistem koji je dublji od jezika, tj. koji je fundiran u mišljenju i saznanju. Zbog toga, na mehanizam komponencijalne analize nailaze i psiholozi i psiholingvisti u proučavanju mentalnog leksikona, i to naročito u vezi sa načinom na koji djeca grade mentalni i opšti leksikon.¹⁵³

7.1.1.1. Sinonimi i antonimi u mentalnom leksikonu

Psiholingvistička istraživanja velikim su se dijelom fokusirala na ulogu semantičkog znanja u organizaciji mentalnog leksikona (Marslen-Wilson, et al., 1994; Moss, Ostrin, Tyler, & Marslen-Wilson, 1995; i Eger i Glass, 1983). Marslen – Wilson, et al. (1994) bavili su se istraživanjem sinonimičnih parova u svojoj eksperimentalnoj grupi semantički povezanih parova na relaciji ključna riječ-ekvivalent. Ovi parovi nijesu bili morfološki povezani, niti su se fonetski preklapali. Ostala istraživanja uglavnom su se bavila mogućnošću uparivanja riječi, kao i njima srodnim semantičkim parnjacima, bez obzira na specifične semantičke međuveze (Kiger and Glass 1983; Den Heyer and Goring, Dannenbring 1985). U ovim istraživanjima sve vrste leksičko-semantičkih odnosa imale su podjednak status i važnost u okviru mentalnog leksikona.¹⁵⁴

¹⁵³ Vidi Dragičević (2010: 73).

¹⁵⁴ Preuzeto iz Sabourin (1998).

U jednom istraživanju koje se baziralo na specifičnim semantičkim odnosima (Rychlak, Barnard, Williams and Wollman, 1989), otkriveno je da ne postoje razlike u sposobnosti učesnika da formiraju konceptualne veze između sinonima i antonima. Autori su zaključili da su učesnici bili podjednako prijemčivi na koncepte sinonimije i antonimije. Jedan problem sa ovim istraživanjem jeste što iako dokazuje da učesnici mogu izgraditi koncepte sinonimije i antonimije podjednako lako, nije se utvrdilo da li jedan od ovih odnosa ima prednost u toku njihovog procesuiranja. U tom slučaju trebalo je upotrijebiti i metod brzine reagovanja (*reaction time, RT*).¹⁵⁵

Istraživanja Herrmm-a et al. (1979) su se bavila direktnim poređenjem u načinu razumijevanja sinonimijskih i antonimijskih odnosa. Treći eksperiment se ticao razlike u brzini reagovanja kada su u pitanju sinonimijski antonimijski parovi. Svi učesnici su analizirali parove riječi, koji su pripadali sljedećim kategorijama:

Antonimi (good-bad)

Sinonimi (fine-excellent)

Pseudoantonimi (popular-shy)

Pseudosinonimi (slow-late)

Nepovezane riječi (physical-legal)¹⁵⁶

Od učesnika u istraživanju tražilo se da procjenjuju da li su parovi riječi sinonimi ili antonimi; svi učesnici su imali priliku da vide potpuno iste parove. Nakon istraživanja, zaključeno je da ne postoji velike razlike u brzini prepoznavanja sinonimičnih i antonimijskih parova.

Istraživanje sinonimije i antonimije u okviru leksičkih odnosa koji postoje na nivou semantičke „mreže“, može pružiti neke nove dokaze o uticajima pojedinih

¹⁵⁵ Preuzeto iz Sabourin (1998).

¹⁵⁶ Ibid.

semantičkih odnosa kada je u pitanju procesuiranje i predstavljanje lingvističke informacije.¹⁵⁷

Pretpostavljajući da su različiti semantički odnosi različito procesuirani, razlike u njihovom procesuiranju (između sinononima i antonima) mogu se istraživati i upoređivati. To bi stvorilo prostor za detaljnije istraživanje svih vrsta semantičkih odnosa, koji bi rezultirali preciznim određenjem da li se sve vrste leksičkih odnosa mogu analizirati kao homogena grupa. Eksperimenti kojim su se analizirale sve vrste odnosa sadržali su leksičke jedinice koje su imale visok stepen asocijativnosti (Den Heyer et al. 1985). Ukoliko se leksički odnosi izučavaju tako da se upoređuju jedan sa drugim, u tom slučaju sljedeće stavke se mogu odrediti:

(1) Da li različiti semantički odnosi pokazuju razlike u procesuiranju?

(2) Postoje li semantički odnosi (poput sinonimije ili antonimije) kojima treba dati prednost u istraživanju?¹⁵⁸

I Dragičević (2010) govori o sinonimima u asocijativnim rječnicima ističući da su sinonimi vrlo česta paradigmatska asocijacija ispitanika na zadati stimulus. Podaci iz *Asocijativnog rečnika srpskog jezika* pokazuju da je najfrekventnija asocijacija, recimo, na pridjev *loš – zao*, na *ljut – bijesan*, na *milosrđe – dobrota*, na *misлити – razmišljati*, na *mit – legenda*, na *mnogo – puno* itd. Ova veza ne može biti slučajna. Ona je motivisana vezom koja postoji među sinonimima u mentalnom leksikonu. Paradigmatski leksički odnosi predstavljaju jezički fakt, oni postoje i nezavisno od konteksta. Da ne postoje, ne bi bilo tako snažnih asocijativnih veza među njima.¹⁵⁹

Ima autora koji ovaj podatak iz asocijativnih rječnika tumače time što se u nekom datom kontekstu sinonimi, antonimi i hiponimi često javljaju zajedno. Pošto ih tako i učimo i pamtimo, stvara se jaka asocijativna veza između leksema koje stalno nastupaju u istom kontekstu. Sinonimi se zaista često pojavljuju u istom kontekstu, ali

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Preuzeto iz Sabourin (1998).

¹⁵⁹ Vidi Dragičević (2010: 263).

to nije obavezno slučaj, pa bliska asocijativna veza među njima ne može biti uslovljena zajedničkim kontekstualnim pojavljivanjem.¹⁶⁰

7.1.2. Teorija prototipa i komponentna analiza

Dragičević (2010) skreće pažnju na mogućnost da se komponentnom analizom lako mogu razvrstavati lekseme po tematskim grupama. Pojave koje pripadaju istom segmentu stvarnosti, tj. koje spadaju u istu kategoriju, na leksičkom planu dijele iste seme. Tako, recimo, imenice koje označavaju voće jabuka, kruška, šljiva, jagoda, malina, kajsija, breskva itd. imaju zajedničku arhisemu¹⁶¹ voće i mnoštvo zajedničkih sema nižeg ranga: koriste se u ishrani ljudi, odlikuju se bogatstvom hranljivih sastojaka, predstavljaju plodove biljaka, sastoje se iz velike količine vode, odnosno sočnih sokova, imaju osvježavajući slatkasto-kisjelkast ukus itd. Ne bismo imali naročitih problema da na osnovu ovih zajedničkih osobina i neku drugu biljku uvrstimo u ovu kategoriju i nazovemo je voćem. Na osnovu ovog primjera rekli bismo i to da, vjerovatno, nema većih problema u razvrstavanju pojava u različite kategorije. Voće se relativno lako razlikuje od povrća, biljke od životinja itd.¹⁶²

Ovakav pristup kategorizaciji idealna je slika kategorizovanja, koja često ne odgovara stvarnim misaonim procesima. Naime, kategorije najčešće nemaju oštre granice, a neki članovi se istovremeno mogu uvrstiti bar u dvije kategorije. Isto mišljenje dijeli i Gareearts (1955: 5) smatrajući da se sematička obilježja moraju koristiti u semantičkoj analizi, ali da se njima ne smije ograničavati opseg određene

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Arhisema je pojmovna vrijednost. Ona nosi informaciju o pripadnosti lekseme nekoj široj tematskoj grupi riječi (Gortan-Premk 2004: 43). Za lekseme jabuka, kruška, šljiva, arhisema je voće. Za krompir, kupus, krastavac arhisema je povrće, za glavu, nogu, ruku arhisema je dio tijela. Zbog toga što povezuje lekseme koje pripadaju jednoj tematskoj grupi, arhisema se zove još i integralnom semom. Leksema obično ima jednu arhisemu. Izuzetak su složenice, koje imaju dvije arhise.

¹⁶² Vidi Dragičević (2010: 88).

kategorije ili pojma koji opisuju. Dobar primjer za ovu pojavu jeste način na koji kategorizujemo igre, austrijskom filozofu L. Vitgenšajnu (1980: 66 - 68). Nema zajedničke osobine za sve procese koje nazivamo igrama. Igre kartama, igre loptom, takmičarske igre, šah, igre mice ne mogu se povezati po jednom zajedničkom svojstvu, ali su neke od njih povezane ponekom zajedničkom crtom.¹⁶³

Prevedno na jezik komponentne analize, sve ovo što je rečeno znači da lekseme u okviru jedne tematske grupe obično nisu povezane mnoštvom zajedničkih sema. One se prepliću zahvaljujući tome što je svaka od njih povezana sa drugima, jednom ili manjim brojem različitih sema. Iz čuvenog primjera Vitgenšajna često se preuzima njegovo poređenje igara sa porodičnim sličnostima, pa čak i postoji i termin fenomen porodičnih sličnosti, koji se odnosi na uređenje jedne kategorije slično kao što je uređenje kategorije igara. Mada, B. Hlebec (2006) kritikuje objašnjenje igre pomoću fenomena porodične sličnosti i navodi definiciju igre koja bi se odnosila na svaku pojedinačnu igru i koja bi, samim tim, narušila ideju o fenomenu porodične sličnosti. Iz prakse možemo reći da slično kao B. Hlebec reaguju i neki studenti na časovima na kojima se navodi ovaj Vitgenštajnov primjer.¹⁶⁴

Osim određenja igara kao kategorije sa nejasnim ivicama i saznanja da su veze u ovoj i mnogim kategorijama zasnovane na komplikovanoj mreži sličnosti, veoma je važno i Vitgenštajново definisanje igara tako što se navode tipični slučajevi i izvodi zaključak – to i slično naziva se igrama. Dakle, većina kategorija (a možda i sve) mogu se definisati samo preko tipičnog predstavnika. Taj tipični predstavnik naziva se prototip.¹⁶⁵

Teorija prototipa se s mnogo uspjeha može primjenjivati u semantičkim istraživanjima. Očigledno je da ona ima velike domete u istraživanju semantičke organizacije tematske grupe leksema. Čini se da je ona jedan od boljih načina za razumijevanje te organizacije iznalaženjem prototipa, a zatim i za određivanje udaljenosti ostalih članova kategorije od prototipa. Međutim, to ne znači da ova

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Vidi Dragičević (2010: 81).

¹⁶⁵ Ibid.

teorija predstavlja u svakom smislu i u svakom slučaju bolji pristup semantičkoj analizi leksema od komponencijalne analize. Neki autori, kao, na primjer, Taylor (1991), usvajaju vrlo odbojan sud prema komponencijalnoj analizi i naglašavaju ga kad god je to moguće. Čitajući Taylor-a, mogao bi se steći utisak da je komponencijalna analiza prevaziđena semantička teorija.

Međutim, smatramo da nije tako. Obje ove teorije mogu se s uspjehom primijeniti na određene tipove leksike i nisu alternativa jedna drugoj. Čini se da Lipka (1992: 116-118) zauzima pravilan stav o ovom problemu. Po njemu su ova dva pristupa komplementarna. Pristalice teorije prototipa zamjeraju komponencijalnoj analizi na ideji o jasnim i čvrstim granicama među kategorijama, na shvatanju semantičkih crta kao diskretnih svojstava, na binarnosti semantičkih crta (značenje leksema ili sadrži određenu semu ili je ne sadrži: *+sema/-sema*) itd.

O pogrešnim pristupima u vezi sa primjenom komponencijalne analize, govori i D. Gareearts 1955: 4), ističući da: „ne postoji nijedan semantički opis bez određene vrste dekompozicijske analize.“¹⁶⁶ Kao glavne krivce umanjivanja vrijednosti komponentne analize u lingvističkim istraživanjima, Gareearts navodi mimoilaženje teorije prototipa i komponencijalnog modela semantičke analize, koja je bila svojstvena u okvirima transformacione gramatike i koja se stereotipno vezivala za analizu pojma *bachelor* (Katz i Fodor 1963). Ovaj pristup komponencijalnoj analizi odmah je kritikovan od strane Fillmore-a (1975), koji je naziva *checklist theory of meaning* (prim. prev. *taksativna teorija značenja*). Zbog ove reakcije, stekao se utisak da sve teorije prototipa odbacuju bilo koju vrstu komponentne analize. Međutim, naravno da nije tako, pošto ni sama teorija prototipa nije savršena i ima određenih nedostataka.

Prema Lipki, teoriji prototipa bi se moglo zamjeriti na tome što nju ne možemo primijeniti u analizi sinonima (*grad-velegrad*), leksema koje označavaju rodbinske odnose (npr. *otac*), sintagmatskih relacija između leksema itd. Osim toga, Lipka tvrdi da prototip, kao holistička jedinica, često može biti razbijen na seme. Zbog svega toga, Lipka smatra da je integracija ove dvije teorije urgentan zadatak semantičke teorije i prakse (Dragičević 2010: 88-89).

¹⁶⁶ D.Gareearts (2009: 4): ...“there can be no semantic description without some sort of decompositional analysis“.

Glavni razlog zašto smo ukratko ukazali na povezanost komponentne analize sa prethodno navedenim teorijama, koje se često smatraju njoj oprečnim, tiče se specifičnosti primjene komponentne analize za potrebe ovog istraživanja. Naime, u okviru ovog istraživanja neće se koristiti uobičajeni postupak primjene komponentne analize, pošto bismo se, kako je Dragičević (2010) navela, *vrtili u začaranom krugu* opisivanja pridjeva njihovim približnim sinonimima, odlučila sam se da opisne pridjeve analiziram u odnosu na njihova najučestalija kolokacijska okruženja i kroz primjenu komponentne analize ukažem na sve uočene nijanse u značenju (izuzev denotacijskih, primarnih obilježja, sva ostala uočena dijagnostička i periferna obilježja).¹⁶⁷

Navedena, specifična primjena komponentne analize u saglasju je sa njenom prethodno istaknutom povezanošću sa mentalnim leksikonom (jezičkim) i vanjezičkim faktorima (kognitivnom lingvistikom – teorijom prototipa), što i predstavlja polaznu osnovu ovog rada – da se pojmu značenja (specifičnije značenju lekseme) ne može pristupiti samo iz jednog ugla, već da je potrebno imati širu vizuru koja podrazumijeva interdisciplinarni pristup analizi pojma značenja lekseme, a samim tim i interdisciplinarni metodološki postupak u istraživanju.

Pošto će se opisni pridjevi u crnogorskom i engleskom jeziku, kao i njihovi približni sinonimi, analizirati u kolokacijskom okruženju, u narednom poglavlju predstaviti kolokativni metod B. Hlebeca, koji ukazuje na velike mogućnosti analiziranja pridjeva, upravo kroz njihovo kolokacijsko okruženje.

7.2. KOLOKATIVNI METOD

Hlebec (2011:121) u svom radu *The Portrait of Wild (in the Collocational Technique)* predstavlja specifičan kolokacijski metod prilikom analize značenja pridjeva *wild*. Ovaj metod je primjenjivan u njegovim prethodnim radovima (Hlebec 2007: 39¹⁶⁸; Hlebec 2010: 107-109¹⁶⁹). Prva etapa u primjeni kolokacijskog metoda

¹⁶⁷ Pojam perifernih obilježja je objašnjen u narednom potpoglavlju *Kolokativni metod*.

¹⁶⁸ U radu *The Seme 'Strong' in Lexicological Definitions*, Hlebec (2012) daje iscrpnu analizu određenog izbora leksema u engleskom jeziku, koje sadrže semu *strong*, uočenu u toku analize i to

jeste sastavljanje liste relevantnih kolokacija date lekseme (u slučaju analize značenja pridjeva *wild*, to bi podrazumijevalo analizu nominalnih kolokacija (adjective+noun collocation/*wild accusation* etc.)). Drugi korak bila bi analiza polisemičnosti pridjeva *wild* (*wild accusation/wild happiness*), dok u posljednjoj, trećoj fazi, navode se kolokati datog sema (semantičkog obilježja sememe). Tako možemo navesti *claim*, *promise*, *guess* i *rumour*, koji imaju slična značenja kao i data riječ *accusation*, inače nominalni kolokat pridjeva *wild*, koji se po principu tautologije može smatrati kolokatom prethodno navedenih imenica – *claim*, *promise*, *guess* i *rumour*.

U sumiranju rezultata pristupa se traženju zajedničkog sadržaja kolokata karakterističnih za istu sememu. Na primjer, zajedničko značenjsko obilježje imenica *accusation*, *claim*, *promise*, *guess* i *rumour* jeste „razgovor“, ili, drugim riječima da bi se specifikovao pojam „razgovora“ i proširio sa govora i na pismenu korespondenciju, onda se zajedničko obilježje može označiti kao „nešto proizvedeno upotrebom jezika“. U grafičkom predstavljanju ovog značenjskog obilježja, koristi se sljedeći znak: #, poznat kao direktiv. Centralni dio definicije se naziva analiza (Wiggins 1971: 26). Tako da bio # „nešto proizvedeno upotrebom jezika“ predstavljao direktiv¹⁷⁰ pridjeva *wild*.

Prilikom sakupljanja građe za ovo istraživanje, otkrili smo prethodno opisani kolokativni metod B.Hlebeca, koji je predstavljao potvrdu ispravnosti pravca našeg istraživanja, pošto se i naša analiza zasniva na istraživanju značenja lekseme kroz specifičnosti kolokacijskog okruženja odabranih primjera. Međutim, moramo istaći da postoje izvjesne razlike u predstavljenom kolokativnom metodu i načinu na koji smo mi analizirali kolokacijsko okruženje. Naime, u kolokativnom metodu B. Hlebeca insistira se na analizi svih mogućih značenja date lekseme, dakle na punoći

upotrebom kolokativnog metoda. Ova vrsta pristupa dokazuje da ne postoji jasna granica između *langue* i *parole* ili, preneseno na jezičke nivoe, ovaj pristup dokazuje da nema jasno omeđenih granica između leksike i sintakse.

¹⁶⁹ U svom radu *Semantic Exploration into Possession*, Hlebec (2011) analizira sva značenja glagolske lekseme *have*. Analiza se zasniva na upotrebi kolokacijskog metoda u okviru kojeg autor identifikuje zasebne sememe ili njihove grupe i pri tome objašnjava prirodu njihovih međuodnosa. U pojedinim opisima prisutni su i gramatički elementi. Autor ukazuje i na izvjesne psihološke i sociološke korelacije koncepta posjedovanja.

¹⁷⁰ Samo u slučaju kad je u pitanju kolokat gornjem skupu navedenih imenica.

njene polisemantičnosti, dok se u našoj analizi insistira na učestalosti kolokacijskog okruženja, što naravno podrazumijeva ograničen broj mogućih značenja analiziranih leksema. Razlozi da se odlučimo za princip učestalosti tiču se namjere da se prvo utvrdi najučestalije kolokacijsko okruženje datog opisnog pridjeva (npr. pridjeva *beautiful*; *lijep*, -a, -o), a potom da se upoređi kolokabilnost predloženih sinonima (npr. *pretty/lovely/handsome/comely*; *zgodan*, -a, -o, *fin*, -a, -o, *sladak*, -a, -o, *privlačan*, -a, -o), kako bi se na osnovu rezultata njihove učestalosti pojavljivanja u navedenom kolokacijskom okruženju, moglo zaključiti koji su približni sinonimi datog opisnog pridjeva (vodeći računa i o redosljedu njihovog navođenja, utvrđenog na osnovu njihove približnosti značenja).¹⁷¹

S druge strane, ono što je u potpunosti preuzeto iz kolokativnog metoda B. Hlebeca jeste traženje zajedničkog sadržaja kolokata karakterističnih za istu sememu, pošto nam je ovaj podatak bio potreban u opisu dominantnog prenesenog značenja svih analiziranih leksičkih jedinica ponaosob.

Nakon predstavljanja navedenih aspekata kolokativnog metoda korišćenog u istraživačkom postupku našeg rada prelazimo na opis narednog dijela analize.

7.3. KONTRASTIVNA ANALIZA

Kada se dva ili više jezika upoređuju može se fokusirati na njihove sličnosti ili razlike. Prilikom učenja nekog stranog jezika, obično se obraća pažnja na razlike u tom jeziku u odnosu na maternji jezik, dok sličnosti ostaju neprimjetne, i, ukoliko se i primijete sličnosti, one izazivaju iznenađenje pošto se ne očekuje njihovo postojanje. Dok, s druge strane, gramatičari nastoje da otkriju upravo sličnosti među različitim jezicima, kako bi se olakšao proces učenja ovih stranih jezika. Rane kontrastivne studije su bile motivisane upravo ovim nastojanjima (Krzyszowski 1985: 485).

Postoji nekoliko pristupa lingvističkim poređenjima. U devetnaestom vijeku, bilježi se početak razvoja istorijske lingvistike i njoj srodne oblasti komparativne istorijske lingvistike, koja je imala za cilj da pronađe zajedničko porijeklo čitavim grupama jezika. Novo polje lingvističkih komparacija nastaje kada je izvršeno

¹⁷¹ Za detaljniji prikaz primjene kolokativnog metoda pogledati poglavlje *Analiza*.

grupisanje jezika na osnovu njima zajedničkih karakteristika. Oblast lingvistike koja se bavi ovim upoređenjima naziva se tipološkom lingvistikom. Jezici koji pripadaju istoj tipološkoj grupi ne moraju biti istog istorijskog porijekla, na primjer, engleski i kineski, koji nemaju isto porijeklo, dijele veliki broj gramatičkih svojstava.

Međutim, postoji velika razlika između kontrastivne i tipološke lingvistike u tome što se tipološka lingvistika fokusira na skupine jezika koji su povezani nekom zajedničkom karakteristikom ili karakteristikama, dok se komparativna lingvistika fokusira na par jezika i istražuje njihove sličnosti, kao i razlike. Stoga se može reći da je kontrastivna lingvistika oblast u lingvistici u kojoj je lingvistička teorija primijenjena na komparativnu deskripciju dva ili više jezika koji ne moraju biti genetski ili tipološki povezani.

Kontrastivna lingvistika se sastoji od kontrastivne analize i analize grešaka.

Predmet mog rada biće metod kontrastivne analize u okviru kontrastivne lingvistike. U nastavku rada ukazaću na problematiku metoda kontrastivne analize i utvrđivanja tzv. *tertium comparationis-a* kao zajedničke karakteristike dva jezika koji se kontrastiraju. Kontrastivna analiza je determinisana specifičnim lingvističkim modelima i specifičnim nivoima analize na koje se odnose. Stoga se i koriste različiti *tertium comparationis* za poređenja u leksikologiji, fonologiji i sintaksi.

Svako poređenje podrazumijeva pretpostavku da predmeti poređenja dijele neke zajedničke karakteristike, u odnosu na koje se mogu prepoznati i njihove razlike. Taj dio koji obuhvata sličnosti među njima naziva se *tertium comparationis*. U velikom rasponu istraživanja kontrastivne lingvistike, prepoznaju se različiti oblici *tertium comparationis-a*. Među njima su formalna korespondencija i semantička ekvivalencija, koje se odnose na sintaksičke i leksičke kontrastivne studije. Međutim, kontrastivne studije ne mogu se bazirati samo na formalnoj korespondenciji ili na semantičkoj ekvivalenciji, pošto formalna sličnost ne može opstati kao *tertium comparationis* bez semantičke ekvivalencije (Liston 1970: 44; Lipinska, Grzegorek 1977: 1-10). Kao *tertium comparationis* mogu se uzeti zajedničke značenjske komponente koje, primjeri približne sinonimije, očekivano moraju sadržati.¹⁷²

¹⁷² Vidi Krzeszowski (1985).

Pošto se u okviru rada pominju prevodni ekvivalenti¹⁷³ primjera približne sinonimije, treba napomenuti da Hlebec (1984: 27) navodi da se za prevođenje kao metodološku osnovu kontrastivne analize zalažu, među ostalima, Catford, Krzeszowski i Spalatin, dok sumnju u tom pogledu izražavaju Hamp i Ivir (Bulatović (1999: 163).

Kao semantička polja¹⁷⁴ odredili smo pridjevska semantička polja i to polja koja obuhvataju opisne pridjeve u oba jezika. U okviru ovih šire određenih semantičkih polja mogu se izdvojiti dvije klaseme¹⁷⁵ - pridjevi kojim se opisuju fizičke osobine kod ljudi i pridjevi kojim se opisuje ljudski karakter.¹⁷⁶

U postupku primjene kontrastivne analize, prvo će se opisni pridjevi i njihovi približni sinonimi analizirati kroz upotrebu jednosmjerne kontrastivne analize u crnogorskom jeziku, a potom će se isti postupak ponoviti i za opisne pridjeve i njihove približne sinonime u engleskom jeziku. Kao *tertium comparationis* mogu se uzeti zajedničke značenjske komponente koje opisni pridjevi i njihovi primjeri približne sinonimije očekivano moraju sadržati.

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize, prelazimo na upotrebu dvosmjerne kontrastivne analize u namjeri da se utvrde sličnosti i razlike

¹⁷³ Vidi potpoglavlje *Prevodni ekvivalenti*, p. 112.

¹⁷⁴ Vidi potpoglavlje *Teorija semantičkih polja* p.16.

¹⁷⁵ Pojam klasema je preuzet iz oblasti interpretativne semantike François Rastier-a (1997), koji pripada „drugoj generaciji“ evropske strukturalne semantike. Semantičke jedinice se sastoje od sema i semantičkog obilježja. Specifični sem jedne sememe čini semantemu; njegovi generički semi čine klasemu.

¹⁷⁶ Edmonds (1999: 57) tvrdi i da se grupa približnih sinonima može posmatrati kao veoma ograničeno leksičko polje. Leksičko polje se može opisati kao grupa leksema koja potpuno pokriva kohezivno semantičko polje i zasebno određuje (demarkira) pozicije u okviru polja (Edmonds 1999: 57). Na primjer leksema *punch*, *kick*, i *slap* sve pripadaju istom semantičkom polju (Palmer 1976: 70). Termini za boje, koje su istraživali i ostali lingvisti, poput Hjelmsleva, još jedan su primjer leksema koje pripadaju istom semantičkom polju. Riječi su povezane, ali su istovremeno i neusaglašene jedna sa drugom u skoro svim kombinacijama. Ne može se reći *This is a red hat* i *This is a green hat* o istom objektu (Palmer 1976: 69).

najučestalijih kolokacijskih okruženja opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u crnogorskom i engleskom jeziku i to uz primjenu metoda prevodne ekvivalencije.

7.3.1. Prevodni ekvivalenti

Pošto je značenje kompleksna kategorija i jedna od onih koje su još uvijek predmet ispitivanja raznih oblasti u okviru lingvistike, u teoriji prevođenja nastajali su razni modeli, kojima se problem prenošenja značenja svodio na neki jasno utvrđen jezički nivo (v. Sibinović (1990); Mihajlović 1981, Ivir 1978). Sibinović (1990: 113-122), kao najznačajnije među ovim modelima navodi denotativni ili situacioni, transformacioni, semantički model i model nivoa ekvivalentnosti sadržaja. Denotativni ili situacioni model nastao je na shvatanju da je prevođenje prvenstveno semiotička djelatnost, pa se u okviru ovog modela, budući da svi jezici opisuju univerzalne pojave, ekvivalentnost najčešće traži u referencijalnoj sferi značenja. Transformacioni model, nastao na tekovinama generativne gramatike, uspješno objašnjava motivisanost različitih prevodilačkih rješenja na planu sintakse, uspostavljanjem ekvivalencije u dubinskoj strukturi iskaza. U semantičkom modelu tekst se dijeli na najmanje značenjske jedinice prevođenja, koje se zatim podvrgavaju komponencijalnoj analizi, a ekvivalentnost traži po principu podudarnosti najvećeg broja elemenata. Po modelu nivoa ekvivalentnosti sadržaja, svaki tekst se dijeli na nivo cilja komunikacije, nivo opisa situacije, nivo saopštenja, nivo iskaza i nivo jezičkih znakova. Ekvivalencija se uspostavlja u najvećem mogućem broju ovih nivoa pri čemu je rijetko kada moguće ekvivalenciju uspostaviti na svih pet nivoa.

Semantički model previđa mogućnost postojanja razlika između namjera autora i interpretacije čitaoca (Hlebec 199: 36), naročito onih uzrokovanih činjenicom da i autor i čitalac prevoda pripadaju različitim kulturama, pa se stoga njihova očekivanja, razumijevanje pojedinih situacija i njihova interpretacija možda ne podudaraju.

Potpuniji modeli se danas traže u okviru pragmatike i analize diskursa, kao i šireg, interdisciplinarnog, u osnovi komunikacijskog pristupa, kojim se obuhvataju i one osobine izvornog teksta koje prethodni modeli nisu pokrivali. Oni stoga i danas imaju primjenu u analizi procesa i rezultata prevođenja, ali ne samostalno, već kao dio jednog šireg pristupa, i u vezi sa onim problemima za čije je rješavanje njihova analitička aparatura najadekvatnija.

U zavisnosti od toga na kom se nivou posmatra ekvivalentnost dvaju tekstova govori se o jedinici prevođenja ili translemi (Barkhudarov 1993). Međutim, pod uticajem analize diskursa i tekst-lingvistike, jedinica analize se danas uspostavlja na nivou teksta, ali i tu ima različitih mišljenja. Peter Newmark (1988, 1991) smatra da je tekst najviša instanca na kojoj se utvrđuju podudarnosti u značenju, ali da on ne može biti jedina, jer bi se u tom slučaju gubili čvrsti parametri za kritiku prevoda i za svaki leksički problem kao adekvatni prevodni ekvivalenti uspostavljali bi se čitavi sinonimijski nizovi koji se bez pozivanja na niže jezičke jedinice ne bi mogli isključiti. Po njemu u autoritativnim djelima (bila ona umjetnička ili stručna), jedinicu analize predstavlja „najmanji segment izvornog teksta koji se može prevesti“ (1988: 285; Bell, 1991: 29, Barkhudarov, 1993) i smatra da je to najčešće rečenica, u okviru koje se onda nalaze gramatičke (klauza i grupa riječi) i leksičke podjedinice (riječ i kolokacija (Newmark 1988: 65)). Dalje, on smatra da u književnom prevodu u okviru hijerarhije jezičkih jedinica, leksičke riječi (imenice, pridjevi, glagoli, prilozi), imaju svojevrsnu autonomiju kao jedinice prevođenja, jer se uticaj važnih faktora u prevođenju o kojima se zaključuje na osnovu čitavog teksta dokumentuju konkretnim riječima u tekstu, i da u odnosima maksimalne (teksta) i minimalne (riječi) jedinice prevođenja vlada stalna tenzija (Eraković 2002: 15).

Ivir (1969: 57) tvrdi da samo neke prevode možemo koristiti kao izvor podataka za sistematske kontrastivne studije, dok se prevođenje kao kontrastivni metod mora sagledavati sa velikim oprezom:

“Translation must be viewed amorphously as the rendition of a text from one language to another. This translation of the text from the standpoint of *la parole*: the text, the act of speech or writing, is the thing. Or it may be viewed as a systematic comparison of two languages: this is translation from the standpoint of *la langue* (Bolinger 1966: 130).“

Zapravo, upotreba prevođenja u sistematskim kontrastivnim studijama veoma je ograničena, jer po riječima Ivira (1970: 15), ekvivalencija u prevođenju nam samo služi da izolujemo one elemente strukture koji dijele ista svojstva u dva različita jezika.

Međutim, ovaj način određenja jedinice analize posebno je bitan za našu temu, jer kako je prethodno navedeno, usljed nepostojanja standardnog rječnika crnogorskog jezika, kao i rječnika sinonima i antonima, neophodno je za odabrane primjere u engleskom jeziku tražiti njima odgovarajuće prevodne ekvivalente i tako stvoriti korpus primjera približne sinonimije u crnogorskom jeziku.

7.3.2. Sinonimija i studije prevođenja

Izučavanja sinonimije i sinonimičnih riječi ima mnogo zajedničkih aspekata sa studijama prevođenja – to je naročito izraženo u analizama koje prethode sastavljanju korpusa i koje podrazumijevaju traganje za prevodnim ekvivalentima, ali ova sličnost se očitava i u novijim istraživanjima prevodilačkih univerzalija, zasnovanih na analizi korpusa takode. Prije pojave elektronskih korpusa, Blum-Kulka i Levenston (1983: 119, 130-131) ukazali su na podatak da upotreba bliskih sinonima može poslužiti za leksička pojednostavljivanja u prevođenju. Isto gledište su dijeli i drugi lingvisti 90-tih godina: i Kohn (1996: 48) i Laviosa-Braithwaite (1997: 533), koji su tvrdili da ograničena upotreba sinonima može biti znak leksičkog pojednostavljivanja u prevodima.¹⁷⁷

Prvo istraživanje zasnovano na korpusu koje se koncentriše i na sinonimiju i na pojednostavljivanje jeste istraživanje Jantunen-a (2001a). U tom istraživanju saopšteno je da se nasuprot ranijim saznanjima, opseg sinonimičnih riječi ne sužava u prevodima; u nekim slučajevima ovaj opseg se čak i širi. U nekim slučajevima, prevodioci čak nijesu ni davali prednost najučestalijim sinonimima u odnosu na ostale članove date grupe sinonima. Mauranen (2000) je, međutim, otkrio da je jedan od sinonimičnih izraza isuviše prisutan u prevodima, dok su sasvim drugi bili zastupljeniji u originalima. Čini se da su „određene razlike između prevoda i originala podrazumijevale i razlike u odabiru odgovarajućih približnih sinonima“ (Ibid 138).

Sinonimi mogu biti veoma prikladne jezičke jedinice u analizi netipičnih obrazaca u prevođenju. Smatra se da svaki član grupe sinonimičnih riječi ima zasebne kontekste u kojima se koriste, i da se na osnovu ove karakteristike osnovna riječ razlikuje od svojih sinonima. Na osnovu toga, možemo analizirati koja su to

¹⁷⁷ Vidi Mauranen & Kujamaki (2004).

kontekstualna ograničenja prema kojima se sinonimi i razlikuju, kao i da li su ta ista ograničenja i upotreba sinonima prisutni u prevodima na isti jezik.

7.3.3. Kontrastivna analiza i uticaj gramatičkog roda na značenje riječi

Pošto je polazna hipoteza ovog rada da kolokacijsko okruženje (njena semantičko-sintaksička osobenost) utiče na značenje riječi, nadovezujući se na prethodni strukturalni pristup izučavanju kolokacija¹⁷⁸ u kojem se zagovara jedinstvo gramatike, leksike i leksičkih jedinica, kao i njihovih značenja, opisujemo jedno specifično istraživanje u kojem se primjenom kontrastivne analize na veći broj jezika ukazalo na uticaj gramatičkog roda na značenje riječi. Naime, o uticaju roda na značenje riječi pisali su Lera Boroditsky, Lauren A. Schmidt i Webb Phillips u svom radu *Sex, Syntax and Semantics* u kojem se ispituje kako gramatički rod može uticati na značenje, zatim kako jezik utiče na misao i da li jezik oblikuje misao.

Oni u svom radu ističu da, za razliku od engleskog jezika, mnogi jezici imaju gramatički sistem roda u kojem su sve imenice rodno obilježene. U mnogim jezicima postoji samo muški i ženski rod, ali u drugim se javlja i srednji i drugi manje precizirani rodovi¹⁷⁹. Kada se govori jezikom koji ima gramatički rod, govornici rodno označavaju predmete kroz upotrebu određenih članova, zamjenica, rodno prilagođenih pridjeva, pa i samih glagola, koji se moraju saobraziti rodu datih imenica. Postavlja se pitanje da li govorenje o neživim predmetima kao o rodno obilježenim pojmovima utiče na doživljavanje istih. Na primjer, gramatički rodovi koji se pripisuju nazivima zasebnih objekata razlikuju se među jezicima (Braine 1987). Riječ *sunce* je ženskog roda u njemačkom jeziku, muškog u španskom, a neutralnog je roda u ruskom jeziku. Riječ *mjesec*, s druge strane, ženskog je roda u španskom i ruskom, dok je muškog roda u njemačkom jeziku.

Mnogi filosofi kroz istoriju su smatrali da gramatički sistem roda odražava sama svojstva objekata (Fodor 1959). I u istraživanjima, koja se tiču metodike nauke i učenja jezika kao stranog L2, uočeno je da se u namjeri da uspješno savladaju

¹⁷⁸ Vidi p.77.

¹⁷⁹ U pitanju su dvojine.

gramatički rod imenice, ljudi fokusiraju na neko od svojstava referenta date imenice, koje mogu označiti muškim ili ženskim rodom. Na primjer, ako je riječ *sunce* u muškom rodu u nekom jeziku, neko će pokušati da tu riječ zapamti povezujući je sa izrazima koji stereotipno imaju muška obilježja, poput *snažan*, *zastrašujući*. Međutim, ako je riječ *sunce* ženskog roda, u tom slučaju, bi se moglo fokusirati na kvalitete grijanja i pospješivanja rasta, svojstvene samom pojmu *sunca*.

Slobin (1996) ističe da jezik može uticati na misao tokom samog procesa razmišljanja, koje prethodi govorenju. Zato se postavlja pitanje da li govorenje o objektima u muškom ili ženskom rodu utiče na konceptualizaciju predmeta kao muških ili ženskih, rodno, obilježenih živih bića. Dokazi u istraživanju (Jakobson 1966; Konishi 1993; Sera, Berge and Castillo 1994) ukazuju na tu mogućnost. U nekoj od ranijih studija, trebalo je da govornici ruskog jezika personifikuju dane u nedelji (Jakobson 1966). U ovom istraživanju primijećeno je da su gramatički personifikovali muškim rodom sljedeće dane: ponedjeljak, utorak i četvrtak, dok su gramatičkim ženskim rodom obilježili sljedeće dane: srijedu, petak i subotu, iako nekog eksplicitnog objašnjenja nije bilo.

U drugom istraživanju, govornici njemačkog i španskog jezika rangirali su skupinu imenica na skali moći (inače ova dimenzija se najčešće povezuje sa muškošću) (Konishi 1993). Polovina imenica bila je u gramatičkom muškom rodu u njemačkom jeziku i u gramatičkom ženskom rodu u španskom, dok je druga polovina imenica bila u muškom rodu u španskom, a u ženskom rodu u njemačkom. I govornici njemačkog i španskog jezika su riječi muškog roda označavali kao riječi izraženijeg značenja, što je bio slučaj i sa imenicama u njihovom maternjem jeziku, kao i sa imenicama, koje nemaju biološki rod (uključujući imena neživih predmeta, mjesta, događaja i apstraktnih pojmova) (Sera, Berge and del Castillo 1994).

Da bi se testiralo da li gramatički rod u različitim jezicima, zaista naglašava određene aspekte objekata, Boroditsky, Schmidt i Phillips (2002) napravili su listu od 24 objekta koji su sadržali suprotne gramatičke rodove u španskom i njemačkom (pola ih je bilo muških, a pola ženskih u svakom jeziku zasebno), a zatim su od grupe izvornih govornika španskog i njemačkog jezika tražili da napišu prva tri pridjeva kojim bi asocijativno mogli opisati objekat na listi. Istraživanje je sprovedeno na engleskom jeziku i nijedan od učesnika nije bio upoznat sa svrhom istraživanja.

Kako je i očekivano, riječ *key* je muškog roda u njemačkom jeziku, a ženskog roda u španskom. Govornici njemačkog jezika su ključeve pisali kao *hard*, *heavy*, *jagged*, *metal*, *serrated* i *useful*, dok su govornici španskog jezika za ključeve upotrijebili pridjeve kao što su: *golden*, *intricate*, *little*, *lovely*, *shiny* i *tiny*. S druge strane, riječ *bridge* je ženskog roda u njemačkom jeziku, a muškog u španskom, tako da su govornici njemačkog roda opisivali ovu imenicu kao *beautiful*, *elegant*, *fragile*, *peaceful*, *pretty* i *slender*, dok su govornici španskog jezika koristili pridjeve *big*, *dangerous*, *long*, *strong*, *sturdy* i *towering*.

Primijećeno je da ljudi u namjeri da uoče smisao u gramatičkim kategorijama na koje nailaze u jeziku svjesno traže sličnosti među jedinicima koje pripadaju istoj gramatičkoj kategoriji. Ovaj mehanizam je uočen i u skorašnjim istraživanjima kojima poređenje vodi ka sve većem traganju za sličnostima (ukoliko jedinice koje se upoređuju imaju sličnosti) (Boroditsky 2002; Genter and Namy 1999; Loewenstein and Genter 1998).

Svi ovi rezultati sprovedenih istraživanja ukazuju na saznanje da jezik u velikoj mjeri utiče na misao i da razmišljanje uključuje povezanost između mnogih različitih lingvističkih i izvanlingvističkih predstava i procesa. To znači da privatni mentalni životi govornika različitih jezika mogu da se dramatično razlikuju – i to ne samo u procesu razmišljanja koji prethodi govorenju, već i u određenim kognitivnim zadacima.

Ono što je bilo interesantno u istraživanju jeste da kada je trebalo da ispitanici klasifikuju imena ili slike objekata prema njihovoj rodnoj pripadnosti u one sa muškim ili sa ženskim rodnom, govornici i španskog i engleskog jezika su prirodne entitete označavali kao ženske, a vještačke kao muške (Mullen 1990; Sera, Berge and del Castillo 1994). Takođe je interesantno to što govornici engleskog jezika imaju podjednak sud o rodovima objekata, iako ne postoji gramatički rod u engleskom jeziku (Sera, Berge and del Castillo 1994).

Teorijski prikaz polaznih osnova našeg istraživanja završavamo ovim radom koje sadrži osnovne postavke o uticaju gramatičkog roda na kolokacijsko okruženje riječi, što će biti predstavljeno u okviru analize opisnih pridjeva i njihovih primjera približne sinonimije u crnogorskom jeziku. Analiza će prikazati i osobenosti opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u engleskom jeziku.

8. ANALIZA

8.1. OPISNI PRIDJEVI KOJIMA SE OPISUJE FIZIČKI IZGLED

(*prljav*,-a, -o, *lijep*,-a,-o, *mršav*,-a,-o, *blijed*,-a,-o, *debeo*,-la,-lo)

8.1.1. Opisni pridjev *prljav*,-a,-o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *dirty* u engleskom jeziku

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>prljav</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>veš</i>	<i>novac</i>	<i>posao</i>	<i>rat</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Prljav</i>	4820	15000	51900	1910	73630
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>prljav</i>					
<i>Nečist</i>	6	61	151	/	218
<i>Zaprljan</i>	551	1	2	/	554
<i>Pogan</i>	2	3	224	4	233
<i>Kaljav</i>	6	2	3	/	11

Tabela 1

Nakon analize prvih deset sinonima ponuđenih uz osnovni prijed *prljav* (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 507)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove frekventnosti upotrebe uz četiri¹⁸⁰ najučestalija kolokata pridjeva *prljav* (~*veš*, ~*novac*, ~*posao*, ~*rat*)¹⁸¹, sljedeća četiri sinonima mogu se smatrati približnim: *nečist*, *zaprljan*, *pogan*, *kaljav*.

¹⁸⁰ Sun, Huang and Liu (2011) u svom istraživanju približnih sinonima ističu da je dovoljno navesti četiri kolokacije, kako bi se izbjeglo analiziranje velikog broja svih mogućih kolokacija. Upravo iz istog razloga i odlučili smo se za isti broj kolokacija i to najučestalijih kako bi rezultati istraživanja bili validniji.

¹⁸¹ Piits (2010) u svojoj doktorskoj disertaciji, "Neighbourhood collocations of the most frequent words denoting man in Estonian in comparison with other languages", potvrđuje polaznu hipotezu da zajedničke kolokacije pridružene datim riječima ukazuju na sljedeće leksičke veze: sinonimija, antonimija, hiperonimija itd. Na osnovu korpusa estonskog jezika koji je analiziran programom *WordSmith Tools*, sakupljeno je 30 najučestalijih riječi koje se pojavljuju lijevo i desno od glavne

Vršena je i analiza frekventnosti¹⁸² pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *prljav* (veš, novac, posao i rat) (tabela 1) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*nečist, zaprljan, pogan, kaljav*). Na osnovu frekventnosti njihove upotrebe u navedenom kolokacijskom okruženju, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *prljav*: *zaprljan* (554), *pogan* (233), *nečist* (218), *kaljav* (11) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, *preuzeto*: 08.02.2013).¹⁸³

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *prljav* (tabela 1) bio bi ljudski rad i angažovanost u: prljanju veša (konkretno i preneseno (nelegalne, nemoralne radnje)), u nelegalnom sticanju novca, netransparentnom finansijskom poslovanju, i u naravno svim nehumanim, profilerskim radnjama u ratu.

riječi. Za potrebe našeg istraživanja, a po samoj prirodi pridjeva, kao vrste riječi, analizirali smo samo kolokacije desno od glavne riječi i to ručno, bez upotrebe specijalizovanih programa za analizu korpusa.

¹⁸² U prilog odabiru navedenog metoda učestalosti, upućujem na stav hrvatske lingvistkinje Šarić (2011: 7) koja iz kognitivističkog ugla podržava ovu analizu, jer smatra da: „dokazi da neki članovi kategorije centralniji i privilegovaniji od drugih su, na primjer, učestalost kojom ih izvorni govornici navode“. Isto iz ugla kognitivne lingvistike, Gilquin (2006: 9) dodaje da kognitivisti prototip smatraju najreprezentativnijim primjerom ili egzemplarom, dok korpusna lingvistika taj isti pojam povezuje sa najučestalijim primjerom u okviru analiziranog korpusa.

¹⁸³ Veliki broj istraživača koristio je internet mrežu kao korpus analize. Inkpen (2004) je koristila internet mrežu kao korpus u svojim istraživanjima koja su rezultirala osmišljavanjem statističkog modela prilikom izbora približnih sinonima; Grefenstette (1999) je koristio internet mrežu (Web) za istraživanje mašinskog prevođenja, zasnovanog na specifičnim primjerima; Kilgariff (2001) je istraživao različite vrste buke na osnovu podataka sa mreže; Mihalcea i Moldovan (1999), kao i Agirre i Martinez (2000) su koristili mrežu kao dodatni izvor za potrebe razlikovanja značenja među riječima; Resnik (1999) je koristio mrežu za istraživanje bilingvalnih tekstova. U naučnom časopisu *Computational Linguistics* posebno izdanje, fokusira se na korišćenje mreže kao korpusa, kroz radove Kilgariff-a i Grefenstette-a (2003); Keller-a i Lapata-e (2003), koji prikazuju da su podaci sa mreže u skladu sa podacima preuzetih iz drugih relevantnih korpusa. U slučaju ovog istraživanja, analiza upotrebom internet mreže (Web) bila je neophodna, pošto još uvijek ne postoje elektronski korpusi crnogorskog jezika.

Dominacija navedenog prenesenog značenja za pridjev *prljav* u skladu je sa promjenama značenja nekih drugih riječi koje navodi Dragičević (2010) u svojoj knjizi *Leksikologija srpskog jezika*:

„Trenutno najupadljiviji primjer za ovu pojavu jeste glagol *pričati*, koji se u svakodnevnom jeziku upotrebljava, pored značenja 'pričati' (priču, vic i sl.), još i u značenjima 'govoriti' i 'razgovarati', što pokazuju rečenice: *Ne pričam više s njim* (= 'govorim'), *Ona dobro priča španski* (= 'govori')¹⁸⁴, *Sve vreme smo pričale* (= 'razgovarale'). Slično ovome, glagol *polomiti* sve češće se koristi i u značenjima koja imaju glagoli *slomiti* i *razbiti*; npr. *polomiti nogu / ruku* (= 'slomiti'), *polomiti nekom nos* (= 'razbiti'), *polomiti prozor / staklo / vazu* (= 'razbiti'), očito pod uticajem jednostranog tumačenja engleskog glagola *break* i njegovog prevođenja skoro uvijek istom riječju. Potiranje sinonimnosti, u vidu potiskivanja, vidi se i u nekoliko slučajeva postepene prevage 'strane riječi' ili stranog uzora nad domaćima: *egzil, izgnanstvo; reptil, gmizavac; keš, gotovina; informacija, obaveštenje; demantovati, opovrgnuti; kratka priča* (doslovnim prevođenjem engleskog *short story*), *pripovjetka; ohrabrivati* (neadekvatnim tumačenjem jednog od značenja engleskog *encourage*), *podsticati*” (Dragičević 2010).

Sličan zajednički sadržaj kolokata postoji i za pridjev *prljava* (tabela 2) (ljudski rad i specifična vrsta angažovanosti), s tim što je ona sada manje direktna i u njenom potpunijem opisu mogao bi se upotrijebiti drugi pridjev *perfidna* (~*kampanja*, ~*igra*, ~*tehnologija*, ~*laž*).

¹⁸⁴ U ovom slučaju bilo bi veoma uputno razmišljati o kritici ovakvih promjena i njihovom praćenju.

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>prljava</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>kampanja</i>	<i>igra</i>	<i>tehnologija</i>	<i>laž</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Prljava</i>	2600	42000	2120	8680	78800
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>prljava</i>					
<i>Nečista</i>	307	286	22	/	615
<i>Zaprljana</i>	/	/	/	/	/
<i>Pogana</i>	3	149	/	116	286
<i>Kaljava</i>	/	3	/	/	3

Tabela 2

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *prljava* (*kampanja*, *igra*, *tehnologija* i *laž*) (tabela 2) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*nečista*, *zaprljana*, *pogana*, *kaljava*), čime se zaključuje da su približni sinonimi pridjeva *prljava*: *nečista* (615), *pogana* (268), *kaljava* (3) (www.google.com stranice iz Crne Gore preuzeto: 08.02.2013).

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *prljavo* (*rublje*, *posuđe*, *lice* i *staklo*) (tabela 3) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*nečisto*, *zaprljano*, *pogano*, *kaljavo*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *prljavo*: *nečisto* (4356), *zaprljano* (2874), *pogano* (107) i *kaljavo* (6) (www.google.com stranice iz Crne Gore preuzeto: 08.02.2013).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>prljavo</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>rublje</i>	<i>posuđe</i>	<i>lice</i>	<i>staklo</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Prljavo</i>	29900	6790	2650	3700	43040
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>prljavo</i>					
<i>Nečisto</i>	3460	213	653	30	4356
<i>Zaprljano</i>	1060	1110	82	622	2874
<i>Pogano</i>	/	/	107	/	107
<i>Kaljavo</i>	/	/	6	/	6

Tabela 3

Zajednički sadržaj kolokata pridjeva u srednjem rodu *prljavo* opet ukazuje na ljudski rad, ali u ovom slučaju na konkretne rezultate rada (*prljavo*: *rublje*, *posuđe*, *lice*, *staklo*) (tabela 3).

U poređenju zajedničkog sadržaja datih najčešćih kolokata pridjeva u sva tri roda, primjećuje se da su se kolokati u muškom rodu ticali ozbiljnijih radnji (*rat*, *posao*, *novac*), zatim kolokati u ženskom rodu su se uglavnom odnosili na nešto manje važne ljudske aktivnosti (*kampanja*, *igra*, *laganje*), za razliku od srednjeg roda, za koji su najučestaliji kolokati ukazivali na neke svakodnevne radnje, kao što su prljanje posuđa, rublja, lica i stakla.

Krajnji zaključak analize zajedničkog sadržaja navedenih kolokata jeste da bi preneseno značenje pridjeva *prljav* bilo nelegalan, nemoralan, dok bi preneseno značenje pridjeva *prljava* bilo perfidna, dok se u analizi pridjeva *prljavo* ne uočava prisustvo prenesnog značenja.

U engleskom jeziku najučestaliji nominalni kolokati pridjeva *dirty* su: *trick*, *water*, *job* i *man*. Prevodni ekvivalenti navedenih nominalnih kolokata u crnogorskom jeziku su *trik*, *voda*, *posao* i *muškarac*. Dakle, primjećuje se dominacija nominalnih kolokata muškog roda (*trik*, *posao* i *muškarac*), kao i preovladavanje prenesenog značenja (nemoralan, nelegalan u tri primjera (*trik*, *posao*, *muškarac*) u odnosu na jedan primjer konkretnog značenja (*voda*) (tabela 4).

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>dirty</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>trick</i>	<i>water</i>	<i>job</i>	<i>man</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Dirty</i>	553	40	70	29	812
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>dirty</i>					
<i>Filthy</i>	4	40	6	6	56
<i>Nasty</i>	11	2	6	27	46
<i>Foul</i>	/	19	4	/	23
<i>Squalid</i>	/	/	/	/	/

Tabela 4¹⁸⁵

Na osnovu sprovedene analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *dirty* (*trik*, *voda*, *posao*, *čovjek*) (tabela 4) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*filthy*, *nasty*, *foul* i *squalid*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *dirty*: *filthy* (56), *nasty* (46) i *foul* (23) (www.WordBanksOnline:English.com preuzeto: 11.02.2013) .

8.1.1.1. KOMPONENTNA ANALIZA¹⁸⁶

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *prljav*, *-a*, *-o* i njemu pridruženih približnih sinonima *nečist*, *-a*, *-o*, *zaprljan*, *-a*, *-o*, *pogan*, *-a*, *-o*, *kaljav*, *-a*, *-o*. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja

¹⁸⁵ Prilikom utvrđivanja najučestalijeg kolokacijskog okruženja pridjeva na engleskom jeziku korišten je sajt www.justtheword.com. Ovo je sajt za utvrđivanje kolokacija čiji se podaci oslanjaju na Britanski Nacionalni korpus.

¹⁸⁶ Ključ za definisanje približne sinonimije se nalazi u raščlanjivosti (granularity) predstavljanja značenja riječi. Pod pojmom raščlanjivosti podrazumijeva se detaljno analiziranje značenja riječi (Edmonds 1999: 20).

pridjeva *prljav*, -a, -o i njegovih približnih sinonima. Određena značenjska obilježja ukazuju na nijanse u značenju osnovnog pridjeva *prljav*-a, -o i njegovih približnih sinonima, prepoznatljiva kroz njihove upotrebe u najučestalijem kolokacijskom okruženju (*veš, novac, posao, rat, kampanja, igra, tehnologija, laž, rublje, posuđe, lice, staklo*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *prljav*:

- 1) Veš [+ISPRLJAN]
- 2) Novac [+STEČEN NA NELEGALAN NAČIN]
- 3) Posao [+NELEGALAN+NEHIGIJENSKI]
- 4) Rat [+PROFITERSKI+HEMIJSKO NAORUŽANJE]

Približni sinonim *nečist*:

- 1) Veš [+ISPRLJAN]
- 2) Novac [+STEČEN NA NELEGALAN NAČIN+PRONEVJEREN]
- 3) Posao [+NELEGALAN]
- 4) Rat [/]

Približni sinonim *zaprljan*:

- 1) Veš [+ISPRLJAN]
- 2) Novac [+ISPRLJAN+PRONEVJEREN]
- 3) Posao [+NELEGALAN]
- 4) Rat [/]

Približni sinonim *pogan*:

- 1) Veš [+ISPRLJAN]

- 2) Novac [+PRONEVJEREN]
- 3) Posao [+NELEGALAN]
- 4) Rat [+PROFITERSKI+HEMIJSKO NAORUŽANJE]

Približni sinonim *kaljav*:

- 1) Veš [+ISPRLJAN]
- 2) Novac [+STEČEN NA NELEGALAN NAČIN+PRONEVJEREN]
- 3) Posao [+NEHIGIJENSKI]
- 4) Rat [/]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *prljava*:

- 1) Kampanja [+NEPOŠTENA]
- 2) Igra [+NEPOŠTENA]
- 3) Tehnologija [+NEZDRAVA]
- 4) Laž [+TEŠKA]

Približni sinonim *nečista*:

- 1) Kampanja [+NETRANSSPARENTNA]
- 2) Igra [+NEPOŠTENA]
- 3) Tehnologija [/]
- 4) Laž [/]

Približni sinonim *zaprljana*:

- 1) Kampanja [+NETRANSSPARENTNA]
- 2) Igra [+NEPOŠTENA]

3) Tehnologija [/]

4) Laž [/]

Približni sinonim *pogana*:

1) Kampanja [+NEDOZVOLJENA]

2) Igra [+NEPOŠTENA]

3) Tehnologija [/]

4) Laž [+POKVARENA]

Približni sinonim *kaljava*:

1) Kampanja [/]

2) Igra [+NEHIGIJENSKA]

3) Tehnologija [/]

4) Laž [/]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *prljavo*:

1) Rublje [+ISPRLJANO]

2) Posuđe [+ISPRLJANO]

3) Lice [+ISPRLJANO]

4) Staklo [+ISPRLJANO]

Približni sinonim *nečisto*:

1) Rublje [+ISPRLJANO]

2) Posuđe [+ISPRLJANO]

3) Lice [+ISPRLJANO+PUNO BUBULJICA]

4) Staklo [+ISPRLJANO]

Približni sinonim *zaprljano*:

1) Rublje [+ISPRLJANO]

2) Posuđe [+ISPRLJANO]

3) Lice [+ISPRLJANO]

4) Staklo [+ISPRLJANO]

Približni sinonim *pogano*:

1) Rublje [/]

2) Posuđe [/]

3) Lice [+ISKVARENO]

4) Staklo [/]

Približni sinonim *kaljavo*:

1) Rublje [/]

2) Posuđe [/]

3) Lice [+ISPRLJANO]

4) Staklo [/]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *dirty*:

1) Trick [+NEPOŠTEN]

2) Water [+ZAGAĐENA]

3) Job [+NELEGALAN]

4) Man [+NEMORALAN]

Približni sinonim *filthy*:

- 1) Trick [+POKVAREN]
- 2) Water [+ZAGAĐENA]
- 3) Job [+NELEGALAN+NEHIGIJENSKI]
- 4) Man [+NEUGLAĐEN]

Približni sinonim *nasty*:

- 1) Trick [+POKVAREN]
- 2) Water [+ZAGAĐENA]
- 3) Job [+/-NELEGALAN+/-NEHIGIJENSKI]
- 4) Man [+NEMORALAN]

Približni sinonim *foul*:

- 1) Trick [/]
- 2) Water [/]
- 3) Job [/]
- 4) Man [/]

8.1.1.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *prljav, -a, -o* i njegovih približnih sinonima u odnosu na najčešće kolokate (*~veš, ~novac, ~posao, ~ulaz, ~kampanja, ~igra, ~tehnologija, ~laž, ~rublje, ~posuđe, ~lice, ~staklo*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *prljav, -a, -o* u crnogorskom i pridjeva *dirty* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje jesu:

- a) najučestalije komponente značenja pridjeva *prljav* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*veš, novac, posao, rat*):

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

- 1) [+ISPRLJAN] 5
- 2) [+NELEGALAN] 3
- 3) [+POKRADEN] 3
- 4) [+NEHIGIJENSKI] 2

- b) najučestalije komponente značenja pridjeva *prljava* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*kampanja, tehnologija, igra, laž*):

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

- 1) [+NEPOŠTENA] 2
- 2) [+NEDOSLJEDNA] 2

- c) najučestalije komponente značenja pridjeva *prljavo* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*rublje, posuđe, lice, staklo*):

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

- 1) [+ISPRLJANO] 12

- d) najučestalije komponente značenja pridjeva *dirty* njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*trik, voda, posao, muškarac*):

[+MUŠKO+NELEGALAN] 2

[+MUŠKO+POKVAREN] 2

[+MUŠKO+NEHIGIJENSKI] 2

[-MUŠKO+ZAGAĐENA] 2

Primjenom komponentne analize opisnog pridjeva *dirty* u engleskom jeziku primijećena je dominacija značenjskih obilježja muškog roda (6 najučestalijih) u odnosu na značenjska obilježja ženskog roda (ukupno 2).

Najučestalije zajedničke značenjske komponente pridjeva *prljav*, *-a*, *-o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *dirty* u engleskom jeziku jesu:

[+MUŠKO+NELEGALAN]

[+MUŠKO+NEHIGIJENSKI]

Nakon utvrđivanja značenjskih obilježja pridjeva *prljav*, *-a*, *-o* i pridjeva *dirty* upoređivana je učestalost upotrebe pridjeva *prljav* *-a*, *-o* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *dirty* (*laundry*, *money*, *job*, *war*, *campaign*, *game*, *technology*, *lie*, *dishes*, *face*, *glass*) (tabela 5).

OPISNI PRIDJEV <i>DIRTY</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>PRLJAV</i> , <i>-A</i> , <i>-O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>dirty</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>prljav</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog Nacionalnog Korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>dirty</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>prljav</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa Word Banks, dostupan na sajtu www.wordbankonline.com 550,000,000 riječi)
1. Veš 37	+Laundry 6	+178
2. Novac 25	+Money 8	+79
3. Posao 20	+Job 21	+70
4. Rat 1	+War 19	+129
5. Kampanja 23	+Campaign 1	+21
6. Igra 15	+Game 10	+45
7. Tehnologija 6	-Technology	+1

8. Laž 1	+Lie 2	+4
9. Posuđe 4	+Dishes 18	+122
10. Lice 4	+Face 17	+42
11. Staklo 3	-Glass 11	+35
UKUPNO		
175	113	726

Tabela 5¹⁸⁷

Rezultati sprovedene analize ukazuju na veliku podudarnost u kolokacijskom okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *prljav, -a, -o* (175), i njegovih prevodnih ekvivalenata, čija je upotreba analizirana u kolokacijskom okruženju pridjeva *dirty* (113). Broj naporednih kolokata je očekivano i veći (726) kada se u analizi koristi veći korpus *www.wordbanksonline.com* (550,000,000 riječi).

U nastavku istraživanja upređivana je učestalost upotrebe opisnog pridjeva *dirty* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *prljav, -a, -o* (njegovim prevodnim ekvivalentima u crnogorskom jeziku) (tabela 6).

OPISNI PRIDJEV <i>PRLJAV, -A, -O</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>DIRTY</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>prljav, -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>dirty</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>prljav, -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>dirty</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Trick 87	+Trik 3	+900
2. Clothes 31	+Odjeća 3	+28100

¹⁸⁷ Navedeni kolokati u crnogorskom jeziku su navedeni po sljedećem redosljedu: kolokati u muškom, ženskom i srednjem rodu.

3. Washing 26	-Pranje 0	+53
4. Dish 19	-Posuda 0	+84
5. Linen 18	-Platno 0	+2770
6. Weekend 17	-Vikend 0	+99
7. Joke 17	-Šala 0	+357
8. Harry 14	-Hari 0	+25,900
9. Den 9	-Jazbina 0	+43
10. Apron 9	-Kecelja 0	+8
11. Dancing 8	+Ples 8	+109,000
UKUPNO		
255	14	167,314

Tabela 6¹⁸⁸

Rezultati analize ukazuju na specifičnost kolokacijskog okruženja pridjeva *dirty* (njegovi najučestaliji kolokati), koje je u veoma malom broju (14) uporedivo sa kolokacijskim okruženjem pridjeva *prljav*, -a, -o. Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu, kao što je sajt *www.google.com* (stranice iz Crne Gore) (167,314) (tabela 6).

Upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *dirty* i *prljav*, -a, -o, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti (tabela 7).

KOLOKATI PRIDJEVA <i>PRLJAV</i> , -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>DIRTY</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
---	---

¹⁸⁸ Navedeni kolokati u engleskom jeziku navedeni su prema principu učestalosti.

Veš 37	Trick 87
Novac 25	Clothes 31
Posao 20	Washing 26
Rat 1	Dish 19
Kampanja 23	Linen 18
Igra 15	Weekend 17
Tehnologija 6	Joke 17
Laž 1	Harry 14
Posude 4	Den 9
Lice 4	Apron 9
Staklo 3	Dancing 8
175	113

Tabela 7

Sprovedenom analizom je utvrđeno da postoji jedan sličan zajednički kolokat tj. njegov približan prevodni ekvivalent *posude* i *dish*, što nam govori da su kolokacijska okruženja (njihovi najučestaliji kolokati) oba pridjeva prilično specifična i manje uporediva (tabela 7).

Analizirani su i najučestaliji kolokati pridjeva *dirty* i njegovih približnih sinonima na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 8). Nominalne kolokacije koje imaju preneseno značenje su naglašene boldiranim slovima:

FILTHY	beast	lucre	mood	rag
NASTY	shock	habit	taste	surprise
FOUL	play	language	mood	temper
SQUALID	suburb	neighbourhood	superstition	pessimism
DIRTY	trick	water	job	man

Tabela 8

Nakon sprovedene analize primjećuje se veći broj kolokacija gorenavedenih kolokacija pridjeva koje imaju preneseno značenje¹⁸⁹ (15) u odnosu na kolokacije koje imaju konkretno značenje (6) (tabela 8):

filthy lucre/mood

nasty shock/habit/taste/surprise

foul play/language/mood/temper

squalid superstition/pessimism

dirty trick/job/man

Zajednički kolokati pridjeva *dirty* i njegovih navedenih približnih sinonima u engleskom jeziku su:

foul/filthy mood

Analizirani su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *prljav, -a, -o* na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa Savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 9). Nominalne kolokacije koje imaju preneseno značenje naglašene su boldiranim slovima:

NEČISTA	krv	sil	savjest	posla
ZAPRLJANA	zemlja	stakla	jaja	brda
POGANA	žena	vlast	stvar	riječ
KALJAVA	staza	mjest		
PRLJAVA	kampanja	igra	tehnologija	laž

¹⁸⁹ U leksičkom sistemu postoji sloj primarnog, osnovnog, i sloj sekundarnog, izvedenog sadržaja. Primarna značenja leksema su osnova, a sva ostala su sekundarna. Proste riječi pripadaju sloju primarnog, a izvedene i složene sloju sekundarnog materijala. Sve ono što je u leksičkom sistemu sekundarno ostvaruje se u jezičkom okruženju, pomoću konteksta. Tako pristupamo i leksičkim odnosima. Postoji primarna, osnovna, prava sinonimija i sekundarna, izvedena, odnosno indukovana. Prava sinonimija se ostvaruje i nezavisno od konteksta, a neprava se ostvaruje u kontekstu, i zato se naziva još i **kontekstualnom sinonimijom** (Dragičević 2010).

NEČIST	posao	vazduh	vosak	zvuk
ZAPRLJAN	pijesak	snijeg	veš	zid
POGAN	posao	jezik	mač	čovjek
KALJAV	trotoar	put	svežanj	drum
PRLJAV	veš	novac	posao	rat
NEČISTO	vrijeme	stanje	srce	poslovanje
ZAPRLJANO	naselje			
POGANO	vrijeme	srce	sjeme	oružje
KALJAVO	putovanje	dvorište	stvorenje	
PRLJAVO	rublje	posuđe	lice	staklo

Tabela 9

Zajednički kolokati navedenih približnih sinonima u crnogorskom jeziku:

nečist/pogan/prljav posao

zaprljan/prljav veš

nečisto/pogano vrijeme

nečisto/pogano srce¹⁹⁰

Analizom je utvrđeno da skoro podjednak broj kolokacija gorenavedenih pridjeva koje imaju preneseno značenje¹⁹¹ (27) i kolokacija koje imaju konkretno značenje (26) (tabela 9).

¹⁹⁰ U skladu sa navedenim rezultatima u okviru svojih korpusnih istraživanja i Storjohann (2010) ukazuje na podatak da sinonimija nije samo leksički odnos dvaju jedinica koje dijele većinu svojih semantičkih obilježja ili koje se odnose na isti ili sličan koncept, već da takva istraživanja ukazuju na to da govornici prosuđuju o sličnosti na temelju različitih konceptualnih mehanizama, i da se sinonimija ostvaruje na konceptualnom nivou na kojoj govornici konstruišu značenjsko podudaranje u jezičkoj upotrebi. Govornici se pritom oslanjaju na zajedničko lingvističko i izvanlingvističko znanje primjenjujući kognitivna načela (Šarić 2011: 11).

Preneseno značenje imaju sljedeće kolokacije pridjeva *prljav*, *-a*, *-o* i njegovih približnih sinonima:

nečista krv/sila/savjest/posla

pogana žena/vlast/stvar/riječ

prljava kampanja/igra/tehnologija/laž

nečist posao/zvuk

pogan posao/jezik/mač/čovjek

prljav veš/posao

nečisto vrijeme/stanje/srce/poslovanje

pogano vrijeme/srce/sjeme/oružje

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično¹⁹² i metonimijsko¹⁹³ proširenje značenja pridjeva *prljav*, *-a*, *-o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem

¹⁹¹ Svaka leksema ima svoj osnovni semantički sadržaj, osnovno značenje, dok sekundarna značenja lekseme nastaju semantičkim transformacijama ovih obilježja. Darinka Gortan-Premk razlikuje četiri vrste transformacija odnosno četiri tipa semantičke disperzije: platisemiju, metonimiju, sinegdohu i metaforu (Premk 1997: 43).

¹⁹² Metaforična proširenja značenja pridjeva analizirali su B. Warren i Persson istraživanjem razlika među približnim sinonimima *deep* i *profound* i zaključili da uz različite kolokate ovi pridjevi imaju različito značenje. *Deep* kolocira sa riječima koje izražavaju afektivnost, ubjeđenje, osjećanja, žaljenje, zadovoljstvo, tugu... Dok *profound* kolocira sa riječima kojima se izražava različitost, neukus, efekat, neuspjeh, uticaj... Imajući u vidu njihovu metaforičnost, oni mogu značiti poziciju s jedne strane ili dubinu s druge strane. Samo *deep* sadrži metaforu pozicije, ali kvalitet dubine se može izraziti upotrebom oba izraza.

¹⁹³ Jedan od produktivnih načina za nastajanje sinonima jeste stvaranje **sekundarnih značenja leksema**, prije svega metaforičkih i metonimijskih. Sekundarno značenje jedne lekseme može biti sinonimno sa primarnim ili sekundarnim značenjem druge (lekseme *zlato* i *anđeo* mogu biti kontekstualni sinonimi kada u svojim sekundarnim značenjima označavaju *dijete*; *govoriti* i *gukati* su sinonimi kada *gukati* znači *govoriti*). Očigledno je da se izvorišta sinonimije ukrštaju, pa isti primjer možemo navoditi za više modela nastajanja (Apresjan 1995a: 224-230) (vidi Dragičević 2010).

kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim fizičke zaprljanosti, kao osnovnog, denotacijskog značenja, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na moralnu zaprljanost, nedosljednost, zatim na korumpiranu vlast, perfidnu kampanju, laž; nejasan zvuk; netransparentno poslovanje.

Krajnji zaključak je da se fizičke manifestacije uprljanosti pridjeva *prljav*, -a, -o i njegovih približnih sinonima transponuju na veliki broj apstraktnih pojmova (vlast, stanje poslovanje...), kao i na veliki broj konkretnih pojmova (žena, jezik, mač ...), tako da pridruženim kolokatima prenose negativni prefiks, tj. značenjsko obilježje nečistote, nejasnosti, nepreciznosti i nedosljednosti.

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *dirty* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju:

filthy lucre/mood;

nasty shock/habit/taste/surprise;

foul play/language/mood/temper;

squalid superstition/pessimism;

dirty trick/job/man.

Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama i u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.1.2. Opisni pridjev *lijep*, -a, -o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *beautiful* u engleskom jeziku

Za analiziranih prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *lijep* (Rečnik sinonima, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 293)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *lijep*, -a, -o (~*dan*, ~*način*, ~*primjer*, ~*izgled*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *fin*, *zgodan*, *privlačan*, *sladak*.

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>lijep</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>dan</i>	<i>način</i>	<i>primjer</i>	<i>izgled</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Lijep</i>	159000	10100	624000	85600	878700
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>lijep</i>					
<i>Zgodan</i>	7570	32600	11100	617	51887
<i>Fin</i>	82500	48500	2080	1790	134870
<i>Sladak</i>	896	5210	458	309	6873
<i>Privlačan</i>	5	9280	348	22300	31933

Tabela 10

Vršena je i analiza frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *lijep* (*dan*, *način*, *primjer* i *izgled*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*fin*, *zgodan*, *privlačan*, *sladak*) (tabela 10). Na osnovu frekventnosti njihove upotrebe u okviru prethodno navedenog kolokacijskog okruženja, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *lijep*: *fin* (134870), *zgodan* (51887), *privlačan* (31933), *sladak* (6873) (www.google.com, stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013).

Zajednički semantički sadržaj kolokata za datu sememu *lijep* bio bi *skladan*, *prikladan* (*dan*, *način*, *primjer*, *izgled*) (tabela 10).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>lijepa</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>žena</i>	<i>vijest</i>	<i>djevojka</i>	<i>riječ</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Lijepa</i>	290000	61500	118000	70100	539600
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>lijepa</i>					
<i>Zgodna</i>	52200	39	28900	191	81330
<i>Fina</i>	8930	4000	2140	1250	35580
<i>Slatka</i>	1780	415	13800	2000	17955
<i>Privlačna</i>	6990	2	3980	10	10982

Tabela 11

Ispitivana je frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *lijepa* (*žena*, *vijest*, *djevojka* i *riječ*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*fina*, *zgodna*, *privlačna*, *slatka*) (tabela 11). Na osnovu frekventnosti upotrebe predloženih približnih sinonima u okviru datog kolokacijskog okruženja, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *lijepa*: *zgodna* (81330), *fina* (35580), *slatka* (17995), *privlačna* (10982) (www.google.com stranice iz Crne Gore *preuzeto: 11.02.2013*).

Zajednički semantički sadržaj kolokata za datu sememu *lijepa* bio bi *skladna*, *prikladna* (*žena*, *vijest*, *djevojka* i *riječ*) (tabela 11).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>lijepo</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>vrijeme</i>	<i>lice</i>	<i>nebo</i>	<i>ljeto</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Lijepo</i>	333000	90000	18700	7090	431960
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>lijepo</i>					
<i>Zgodno</i>	4000	4210	147	6	8363
<i>Fino</i>	20800	2660	3840	386	2786
<i>Slatko</i>	1870	8710	185	810	11575
<i>Privlačno</i>	7	3540	7	3	3557

Tabela 12

Analizom frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima (*vrijeme, lice, nebo i ljeto*) (tabela 12), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *lijepo*: *fino* (27686), *slatko* (11575), *zgodno* (8363), *privlačno* (3557) (www.google.com stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013).

Zajednički semantički sadržaj kolokata za datu sememu *lijepo* bio bi *skladno, prikladno* (*vrijeme, lice, nebo i ljeto*) (tabela 12).

Opisni pridjev *beautiful* na engleskom:

	Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>beautiful</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com				
	<i>woman</i>	<i>thing</i>	<i>girl</i>	<i>garden</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Beautiful</i>	1287	479	441	175	23824
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>beautiful</i>					
<i>Pretty</i>	445	195	549	35	1224
<i>Lovely</i>	123	148	263	102	636
<i>Handsome</i>	83	3	14	1	101
<i>Comely</i>	6	2	2	/	10

Tabela 13

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *beautiful* (*žena, stvar, djevojka, bašta*) (tabela 13) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*pretty, lovely, handsome, comely*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *beautiful*: *pretty* (1224), *lovely* (636), *handsome* (101), *comely* (10) (www.WordBanksOnline:English.com preuzeto: 11.02.2013).

Semantički sadržaj najučestalijih kolokata pridjeva *beautiful* su: *dopadljiva, privlačna* (tabela 13).

8.1.2.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *lijep*, -a, -o i njemu pridruženih približnih sinonima *zgodan*, -a, -o, *fin*, -a, -o, *sladak*, -a, -o, *privlačan*, -a, -o. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *lijep*, -a, -o: *dan*, *način*, *primjer*, *izgled*, *žena*, *vijest*, *djevojka*, *riječ*, *vrijeme*, *lice*, *nebo*, *ljet*o).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *beautiful*, kao i njegovi približni sinonimi *pretty*, *lovely*, *handsome*, *comely*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi su analizirani u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *beautiful* (*žena*, *stvar*, *djevojka*, *bašta*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *lijep*:

- 1) Dan [+PRIJATAN+VEDAR]
- 2) Način [+PRIKLADAN]
- 3) Primjer [+PRIKLADAN]
- 4) Izgled [+SKLADAN]

Približni sinonim *zgodan*:

- 1) Dan [+PRIKLADAN]
- 2) Način [+PRIKLADAN]
- 3) Primjer [+PRIKLADAN]
- 4) Izgled [+SKLADAN]

Približni sinonim *fin*:

- 1) Dan [+PRIJATAN+VEDAR]
- 2) Način [+PRIKLADAN]

3) Primjer [+PRIKLADAN]

4) Izgled [+PRIJATAN]

Približni sinonim *sladak*:

1) Dan [/]

2) Način [+SIMPATIČAN]

3) Primjer [+SIMPATIČAN]

4) Izgled [+SIMPATIČAN]

Približni sinonim *privlačan*:

1) Dan [/]

2) Način [+SKLADAN+DOPADLJIV]

3) Primjer [+SKLADAN+DOPADLJIV]

4) Izgled [+SKLADAN+DOPADLJIV]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *lijepa*:

1) Žena [+SKLADNA]

2) Vijest [+DOBRA+SREĆNA]

3) Djevojka [+SKLADNA]

4) Riječ [+PRIKLADNA]

Približni sinonim *zgodna*:

1) Žena [+SKLADNA]

2) Vijest [+PRIKLADNA]

3) Djevojka [+SKLADNA]

4) Riječ [+PRIMJERENA]

Približni sinonim *fina*:

1) Žena [+PRIJATNA]

2) Vijest [+PRIJATNA]

3) Djevojka [+PRIJATNA]

4) Riječ [+PRIJATNA]

Približni sinonim *slatka*:

1) Žena [+SIMPATIČNA]

2) Vijest [+DRAGA]

3) Djevojka [+SIMPATIČNA]

4) Riječ [+PRIJATNA+VARLJIVA]

Približni sinonim *privlačna*:

1) Žena [+SKLADNA]

2) Vijest [+PRIJATNA]

3) Djevojka [+SKLADNA]

4) Riječ [+PRIJATNA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *lijepo*:

1) Vrijeme [+PRIJATNO]

2) Lice [+SKLADNO]

3) Nebo [+VEDRO]

4) Ljeto [+TOPLO]

Približni sinonim *zgodno*:

- 1) Vrijeme [+PRIKLADNO]
- 2) Lice [+SKLADNO]
- 3) Nebo [/]
- 4) Ljeto [+PRIKLADNO]

Približni sinonim *fino*:

- 1) Vrijeme [+PRIJATNO]
- 2) Lice [+SKLADNO]
- 3) Nebo [+VEDRO]
- 4) Ljeto [+PRIJATNO]

Približni sinonim *slatko*:

- 1) Vrijeme [/]
- 2) Lice [+SIMPATIČNO]
- 3) Nebo [/]
- 4) Ljeto [/]

Približni sinonim *privlačno*:

- 1) Vrijeme [+PRIKLADNO]
- 2) Lice [+SKLADNO]
- 3) Nebo [+VEDRO]
- 4) Ljeto [+PRIKLADNO]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *beautiful*:

1) Woman [+PRIJATNE SPOLJAŠNOSTI]

2) Thing [+PRIMAMLJIVA]

3) Girl [+SKLADNA]

4) Garden [+UREĐENA]

Približni sinonim *pretty*:

1) Woman [+SKLADNA+DOPADLJIVA]

2) Thing [+DOPADLJIVA]

3) Girl [+SIMPATIČNA+SKLADNA]

4) Garden [+UREĐENA]

Približni sinonim *lovely*:

1) Woman [+PRIJATNA]

2) Thing [+DOPADLJIVA]

3) Girl [+PRIJATNA+LJUPKA]

4) Garden [+UREĐENA]

Približni sinonim *handsome*:

1) Woman [+PRIJATNOG IZGLEDA+KRUPNA]

2) Thing [/]

3) Girl [+DOPADLJIVA+KRUPNA]

4) Garden [/]

Približni sinonim *comely*:

1) Woman [+PRIJATNA]

2) Thing [/]

3) Girl [/]

4) Garden [/]

8.1.2.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *lijep, -a, -o* i njegovih približnih sinonima (*zgodan, -a, -o, fin, -a, -o, sladak, -a, -o privlačan, -a, -o*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*dan, način, primjer, izgled, žena, vijest, djevojka, riječ, vrijeme, lice, nebo, ljeto*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *lijep, -a, -o* u crnogorskom i pridjeva *beautiful* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva i njegovih približnih sinonima (*zgodan, fin, sladak, privlačan*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*dan, način, primjer, izgled*):

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+PRIKLADAN] 7

[+SKLADAN] 5

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *lijepa* i njegovih približnih sinonima (*zgodna, fina, slatka, privlačna*) u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*žena, vijest, djevojka, riječ*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SKLADNA] 6

[+PRIJATNA] 6

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *lijepo* i njegovih približnih sinonima (*zgodno, fino, slatko, privlačno*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*vrijeme, lice, nebo, ljeto*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SKLADNO] 4

[+PRIKLADNO] 4

d) najučestalije značenjske komponente pridjeva *beautiful* i njegovih približnih sinonima (*pretty, lovely, handsome, comely*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*žena, stvar, djevojka, bašta*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

1) [+SKLADNA] 4

2) [+DOPADLJIVA] 4

Primjenom komponentne analize opisnog pridjeva *beautiful* u engleskom jeziku primijećena je dominacija značenjskih obilježja ženskog roda (16 najučestalijih).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *lijep, -a, -o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *beautiful* u engleskom jeziku jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

1) [+SKLADNA]

2) [+PRIJATNA]

U nastavku analize vršeno je upoređivanje učestalosti upotrebe pridjeva *lijep – a, -o* u istom kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *beautiful* (njegovih prevodnih ekvivalenata u engleskom jeziku) (tabela 14):

OPISNI PRIDJEV <i>BEAUTIFUL</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>LIJEP, -A, -O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>beautiful</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>lijep, -a, -o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>beautiful</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>lijep-a, -o</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com 550,000,000 riječi)

1. Dan 91	+ Day 46	+291
2. Način 58	+Way 3	+45
3. Primjer 39	+Example 13	+29
4. Izgled 37	+ Look 5	+19
5. Žena 100	+ Woman 202	+1287
6. Vijest 58	- News 0	+1
7. Djevojka 66	+ Girl 87	+441
8. Riječ 49	+ Word 8	+43
9. Vrijeme 250	+ Weather 9	+29
10. Lice 89	+ Face 62	+143
11. Nebo 3	+ Sky 2	+6
12. Ljeto 5	+ Summer 15	+33
845	452	2367

Tabela 14

Rezultati analize ukazuju na relativno manji broj kolokata (njihovih ekvivalenata) pridjeva *lijep, -a, -o* (452) u engleskom jeziku u odnosu na uporedive kolokate pridjeva *beautiful* (845) u crnogorskom jeziku. Rezultati su drugačiji kada se isto upoređivanje vrši na mnogo većem korpusu www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi), nakon koga je utvrđeno da postoji 2367 primjera navedenih kolokata (tabela 14).

Upoređivana je i učestalost upotrebe opisnog pridjeva *beautiful* u istom kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *lijep, -a, -o* (njegovim prevodnim ekvivalentima u crnogorskom jeziku) (tabela 15):

OPISNI PRIDJEV <i>LIJEP,-A,-O</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>BEAUTIFUL</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>lijep,-a,-o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>beautiful</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>lijep,-a,-o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>beautiful</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Woman 255	+Žena 78	+103000
2. Girl 123	+Djevojka 46	+73600
3. Garden 104	-Bašta 0	+1020
4. Countryside 70	+Selo 7	+4040
5. City 63	+Grad 27	+43800
6. Hair 55	+Kosa 1	+33400
7. Beach 46	-Plaža 0	+5960
8. Scenery 40	-Predio 0	+472
9. Surroundings 31	+Okruženje 1	+4220
10. Island 30	+Ostrvo 6	+3060
11. Valley 30	-Dolina 0	+7070
12. Setting 26	-Okolina 0	+4260
UKUPNO		
873	166	283,902

Tabela 15

Sprovedenom analizom je utvrđeno da je izraženo manji broj kolokata (njegovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *lijep,-a,-o* (166) u crnogorskom jeziku u odnosu na

uporedive kolokate pridjeva *beautiful* (873) u engleskom jeziku. Sprovedenom analize na korpusu *www.google.com* (stranice iz Crne Gore) zaključuje se da ima mnogo više datih kolokata (283,902) (tabela 15).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *beautiful* i *lijep,-a,-o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati tj. njihovi prevodni ekvivalenti (tabela 16). Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza.

KOLOKATI PRIDJEVA <i>LIJEP,-A,-O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>BEAUTIFUL</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Dan 91	Woman 255
Način 58	Girl 123
Primjer 39	Garden 104
Izgled 37	Countryside 70
Žena 100	City 63
Vijest 58	Hair 55
Djevojka 66	Beach 46
Riječ 49	Scenery 40
Vrijeme 250	Surroundings 31
Lice 89	Island 30
Nebo 3	Valley 30
Ljeto 5	Setting 26
845	452

Tabela 16

Analizom je utvrđeno da su sljedeći zajednički kolokati pridjeva *lijep,-a,-o* i pridjeva *beautiful* (tabela 16):

lijepa djevojka/žena

beautiful girl/woman

Navedeni su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *beautiful* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog Nacionalnog Korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 17). Zajednički kolokati su izdvojeni boldiranim slovima:

PRETTY	GIRL (148)	FACE (77)	VILLAGE (71)	WOMAN (35)
LOVELY	GIRL (75)	LADY (42)	EVENING (39)	BOY (34)
HANDSOME	MAN (137)	FACE (87)	FEATURE (18)	PROFIT (14)
COMELY	COUNTENANCE (3)	FACE (2)	MAID (1)	PAIR (1)
BEAUTIFUL	WOMAN (255)	GIRL (123)	GARDEN (104)	COUNTRYSIDE (70)

Tabela 17

Zajednički kolokati približnih sinonima pridjeva *beautiful* (tabela 17):

pretty/lovely/ beautiful girl

pretty/handsome/comely face

pretty/beautiful woman

Od navedenih najučestalijih kolokata pridjeva *beautiful* i njegovih približnih sinonima sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (tabela 17):

pretty village

lovely evening

handsome feature/profit

beautiful garden/countryside

Vršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *lijep*, -a, -o (zgodan-a, -o, fin-a, -o, sladak-a, -o, privlačan, -a, -o) na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 18).

ZGODAN	NAČIN (17)	TRENTAK (15)	IZGOVOR (13)	ČAS (11)
---------------	-------------------	--------------	--------------	----------

FIN	MOMAK (9)	NAČIN (8)	ČOVJEK (7)	SVIJET (4)
SLADAK	UKUS (11)	ŽIVOT (10)	MIRIS (8)	POLJUBAC (5)
PRIVLAČAN	IZGLED (6)	IZBOR (5)	ČOVJEK (3)	POSALO (2)
LIJEP	DAN (91)	NAČIN (58)	PRIMJER (39)	IZGLED (37)
ZGODNA	PRILIKA (56)	ŽENA (21)	TEMA (6)	DJEVOJKA(6)
FINA	STRUKTURA (8)	DJEVOJKA (9)	ŽENA (7)	UNCA (5)
SLATKA	PAPRIKA (13)	VODA (6)	OSVETA (4)	SMRT(4)
PRIVLAČNA	SNAGA (23)	SILA (16)	PONUĐA (6)	ZEMLJA (4)
LIJEPA	ŽENA (100)	VIJEST (58)	DJEVOJKA (66)	RIJEČ (49)
ZGODNO	MJESTO (52)	VRIJEME (12)	SREDSTVO (3)	DRUŠTVO (2)

FINO	PODEŠAVANJE (9)	RUBLJE (5)	LICE (4)	RUMENILO (2)
SLATKO	MLIJEKO (8)	VRIJEME (4)	VINO (3)	IŠČEKIVANJE (1)
PRIVLAČNO	MJESTO (5)	TRŽIŠTE (2)	LICE (2)	POSTIGNUĆE (1)
LIJEPO	VRIJEME (250)	LICE (89)	LJETO (5)	NEBO (3)

Tabela 18

Zajednički kolokati navedenih približnih sinonima pridjeva *lijep, -a, -o* su (tabela 18):

zgodan/fin/lijep način

fin/privlačan čovjek

zgodna/fina/lijepa žena

zgodna/fina/lijepa djevojka

zgodno/privlačno mjesto

zgodno/slatko vrijeme

fino/privlačno/lijepo lice

Od najučestalijih kolokacija navedenih približnih sinonima sljedeće imaju preneseno značenje (30) (tabela 18):

zgodan način/trenutak/izgovor/čas

sladak život/poljubac

privlačan izbor/posao

fin način

lijep način/primjer/izgled

fina struktura

slatka osveta/smrt

privlačna snaga/sila/ponuda

zgodna prilika/tema

lijepa vijest/riječ

zgodno mjesto/vrijeme/sredstvo/društvo

fino podešavanje

slatko vrijeme/iščekivanje

privlačno postignuće

lijepo vrijeme

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *lijep-a,-o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim fizičke prikladnosti, kao osnovnog, denotacijskog značenja, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na prikladnost, privlačnost pojmova kojima su pridruženi.

Krajnji zaključak je da se fizičke manifestacije prikladnosti, privlačnosti pridjeva *lijep-a,-o* i njegovih približnih sinonima transponuju na veliki broj apstraktnih pojmova (postignuće, iščekivanje, podešavanje ...), kao i na veliki broj

konkretnih pojmova (vijest, riječ, ponuda ...), tako da pridruženim kolokatima prenose pozitivan prefiks, tj. značenjsko obilježje prikladnosti i dopadljivosti.

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *beautiful* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju: *pretty village; lovely evening; handsome feature/profit; beautiful garden/countryside*. Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine, karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.1.3. Opisni pridjev *mršav*, -a, -o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *thin* u engleskom jeziku

Nakon analize prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni prijed *mršav* (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 337)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz ponuđene najučestalije nominalne kolokacije pridjeva *mršav*, -a, -o (~čovjek, ~učinak, ~mladić, ~rezultat), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *tanak*, *suv*, *koščat* i *žgoljav*

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>mršav</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>čovjek</i>	<i>učinak</i>	<i>vrijeme</i>	<i>rezultat</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Mršav</i>	9400	4840	1040	1730	17010
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>mršav</i>					
<i>Suv</i>	2	1	4	316	323
<i>Košćat</i>	234	/	6	/	220
<i>Tanak</i>	370	367	6	1190	1933
<i>Žgoljav</i>	6	/	5	/	11

Tabela 19

Analizom frekventnosti četiri najučestalija kolokata pridjeva *mršav* (*čovjek*, *učinak*, *mladić* i *rezultat*) (tabela 19) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*suv*, *koščat*, *tanak*, *žgoljav*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *mršav*: *tanak* (1933), *suv* (323), *koščat* (220), *žgoljav* (11) (www.google.com stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *mršav* bio bi nedovoljna količina, s tim što se u dva primjera ponuđenih kolokata (*čovjek* i *mladić*) (tabela 19), konkretno misli na nedovoljnu kilažu, dok se u preostala dva slučaja odnosi na nedovoljno postignuće u određenim oblastima (*učinak*, *rezultat*).

Sličan zajednički sadržaj kolokata postoji i za pridjev *mršava* (*žena*, *ramena*, *ruka*, *prilika*) (tabela 20), s tim što je u tri primjera (*žena*, *ramena*, *ruka*), zastupljeno konkretno značenje nedovoljne kilaže i obima određenih djelova tijela.

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>mršava</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>žena</i>	<i>ramena</i>	<i>ruka</i>	<i>prilika</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Mršava</i>	7560	1140	636	460	9796
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>mršava</i>					
<i>Suva</i>	194	5270	1030	108	6602
<i>Koščata</i>	351	1570	443	35	2399
<i>Tanka</i>	80	2	401	4	487
<i>Žgoljava</i>	71	7	4	/	82

Tabela 20

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *mršava* (*žena*, *ramena*, *ruka* i *prilika*) (tabela 20) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*tanka koščata*, *suva*, *žgoljava*). Na osnovu frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *mršava*: *tanka* (6602), *koščata* (2399), *suva* (487), *žgoljava* (82) (www.google.com stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013).

Zajednički sadržaj kolokata pridjeva u srednjem rodu *mršavo* (*tijelo*, *lice*, *meso*, *dijete*) (tabela 21), ukazuje na prisustvo uglavnom konkretnog značenja, koje se odnosi na nedostatak kilaže.

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>mršavo</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>tijelo</i>	<i>lice</i>	<i>meso</i>	<i>dijete</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Mršavo</i>	9360	5130	2580	11760	28830
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>mršavo</i>					
<i>Suvo</i>	12700	621	737	37	14095
<i>Koščato</i>	545	1660	1	2	2208
<i>Tanko</i>	4	1810	33500	/	35314
<i>Žgoljavo</i>	271	/	1	245	517

Tabela 21

Analizirana je frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *mršavo* (*tijelo, lice, meso i dijete*) (tabela 21) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*tanko, koščato, suvo i žgoljavo*), čime se zaključuje da su približni sinonimi pridjeva *mršavo*: *suvo* (615), *tanko* (268), *koščato* (3) i *žgoljavo* (517) (www.google.com stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013).

Najučestaliji nominalni kolokati pridjeva *thin* u engleskom jeziku (tabela 22) jesu: *line, layer, air* i *man*. Prevodni ekvivalenti navedenih nominalnih kolokata u našem jeziku jesu: *linija, sloj, vazduh i muškarac*. U tri primjera ponuđenih kolokata (*linija, sloj i muškarac*) zastupljeno je konkretno značenje, dok je u jednom primjeru prisutno preneseno značenje (*vazduh*), koje se odnosi na potpunu prazninu (prazan prostor <*thin air*>) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto 11.02.2013).

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>thin</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>line</i>	<i>layer</i>	<i>air</i>	<i>man</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Thin</i>	326	304	582	360	1472
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>thin</i>					
<i>Lean</i>	7	/	/	29	36
<i>Slim</i>	7	/	/	25	32
<i>Spare</i>	6	/	/	32	38
<i>Slender</i>	12	/	/	48	60

Tabela 22

8.1.3.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *mršav, -a, -o* i njemu pridruženih približnih sinonima *suv, -a, -o, koščat, -a, -o, tanak, -a, -o, žgoljav, -a, -o*. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano

kolokacijsko okruženje pridjeva *mršav*, -a, -o (njegove najučestalije kolokate: *čovjek*, *učinak*, *mladić*, *rezultat*, *žena*, *ramena*, *ruka*, *prilika*, *tijelo*, *lice*, *meso*, *dijete*).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *thin*, kao i njegovi približni sinonimi *lean*, *slim*, *spare*, *slender*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi analizirani su u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *thin* (*linija*, *sloj*, *vazduh*, *čovjek*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *mršav*:

- 1) Čovjek [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 2) Učinak [+NEDOVOLJAN]
- 3) Mladić [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 4) Rezultat [+NEDOVOLJAN]

Približni sinonim *suv*:

- 1) Čovjek [+NEDOVOLJNE TEŽINE +NEDOSTATAK VITALNOSTI]
- 2) Učinak [/]
- 3) Mladić [NEDOVOLJNE TEŽINE+NEDOSTATAK VITALNOSTI]
- 4) Rezultat [+KOMPLETAN]

Približni sinonim *koščat*:

- 1) Čovjek [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]
- 2) Učinak [/]
- 3) Mladić [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]
- 4) Rezultat [/]

Približni sinonim *tanak*:

- 1) Čovjek [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 2) Učinak [+NEDOVOLJAN]
- 3) Mladić [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 4) Rezultat [+NEDOVOLJAN]

Približni sinonim *žgoljav*:

- 1) Čovjek [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)
- 2) Učinak [/]
- 3) Mladić [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)
- 4) Rezultat [/]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *mršava*:

- 1) Žena [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 2) Ramena [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 3) Ruka [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 4) Prilika [+NEPRIKLADNA]

Približni sinonim *tanka*:

- 1) Žena [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 2) Ramena [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 3) Ruka [+NEDOVOLJNE TEŽINE]
- 4) Prilika [+NEPRIKLADNA]

Približni sinonim *koščata*:

- 1) Žena [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]

2) Ramena [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]

3) Ruka [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]

4) Prilika [/]

Približni sinonim *suva*:

1) Žena [+NEDOVOLJNE TEŽINE+NEDOSTATAK VITALNOSTI]

2) Ramena [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

3) Ruka [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

4) Prilika [+OČIGLEDNA]

Približni sinonim *žgoljava*:

1) Žena [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)

2) Ramena [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)

3) Ruka [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)

4) Prilika [/]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *mršavo*:

1) Tijelo [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

2) Lice [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

3) Meso [+NEDOSTATAK MASNOĆE]

4) Dijete [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

Približni sinonim *tanko*:

1) Tijelo [+/-NEDOVOLJNE TEŽINE+SKLADNO]

2) Lice [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

3) Meso [+NEDOSTATAK KVALITETA]

4) Dijete [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

Približni sinonim *koščato*:

1) Tijelo [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]

2) Lice [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]

3) Meso [+PUNO KOSTIJU]

4) Dijete [+NEDOVOLJNE TEŽINE+ISTAKNUTIH KOSTIJU]

Približni sinonim *suvo*:

1) Tijelo [+NEDOVOLJNE TEŽINE+NEDOSTATAK VITALNOSTI]

2) Lice [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

3) Meso [+SUŠENO]

4) Dijete [+NEDOVOLJNE TEŽINE+NEDOSTATAK VITALNOSTI]

Približni sinonim *žgoljavo*:

1) Tijelo [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)

2) Lice [+NEDOVOLJNE TEŽINE]

3) Meso [/]

4) Dijete [+NEDOVOLJNE TEŽINE] (pogrdno)

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *thin*:

1) Line [-MUŠKO+NEDOSTATAK VOLUMENA]

2) Layer [+MUŠKO+NEDOSTATAK VOLUMENA]

3) Air [+MUŠKO+PRAZNINA]

4) Man [+MUŠKO+NEDOSTATAK KILAŽE]

Približni sinonim *lean*:

1) Line [/]

2) Layer [/]

3) Air [/]

4) Man [+MUŠKO+NEDOSTATAK KILAŽE]

Približni sinonim *slim*:

1) Line [-MUŠKO+NEDOSTATAK VOLUMENA]

2) Layer [/]

3) Air [/]

4) Man [+MUŠKO+NEDOSTATAK KILAŽE]

Približni sinonim *spare*:

1) Line [-MUŠKO+DODATNA]

2) Layer [/]

3) Air [/]

4) Man [+MUŠKO+NEDOSTATAK KILAŽE+MIŠÍČAV]

Približni sinonim *slender*:

1) Line [-MUŠKO+NEDOSTATAK DEBLJINE]

2) Layer [/]

3) Air [/]

4) Man [+MUŠKO+NEDOSTATAK DEBLJINE]

8.1.3.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *mršav* i njegovih približnih sinonima (*suv, -a, -o, koščat-a, -o, tanak, -a, -o žgoljav, -a, -o*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*čovjek, učinak, mladić, rezultat, žena, ramena, ruka, prilika, tijelo, lice, meso, dijete*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *mršav, -a, -o* u crnogorskom i pridjeva *thin* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje su:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva *mršav* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*čovjek, učinak, mladić, rezultat*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

- 1) [+NEDOVOLJNA TEŽINA] 8
- 2) [+NEDOVOLJAN] 4

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *mršava* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*žena, ramena, ruka, prilika*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA TEŽINA] 12

[+ISTAKNUTIH KOSTIJU] 3

[+NEPRIKLADNA] 2

- c) najučestalije značenjske komponente pridjeva *mršavo* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*tijelo, lice, meso, dijete*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA TEŽINA] 12

[+ISTAKNUTIH KOSTIJU] 3

d) najučestalije značenjske komponente pridjeva *thin* u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*linija, sloj, vazduh, muškarac*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEDOSTATAK VOLUMENA]

[+NEDOVOLJNA TEŽINA]

Nakon sprovedene analize značenjskih komponenti pridjeva *thin* zaključuje se da postoji podjednak broj značenjskih komponentni u muškom i ženskom rodu.

Najučestalija značenjska obilježja pridjeva *mršav, -a, -o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *thin* u engleskom jeziku su:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA TEŽINA]

U nastavku analize upoređivana je učestalost upotrebe pridjeva *mršav, -a, -o* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *thin* (njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku) (tabela 23):

OPISNI PRIDJEV <i>THIN</i>			
KOLOKATI	PRIDJEVA	Broj konkordanci pridjeva <i>thin</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>mršav,-a,-o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>thin</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>mršav,-a,-o</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)
MRŠAV,-A,-O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)			
1.	Čovjek 21	+Man 117	+260
2.	Učinak 8	-Efficiency 0	/
3.	Mladić 5	+Boy 4	+13
4.	Rezultat 2	+Result 2	/

5. Žena 12	+Woman 15	+92
6. Ramena 7	+Shoulders 12	+45
7. Ruka 3	+Arm 25	+65
8. Prilika 5	-Chance 0	+2
9. Tijelo 16	+Body 17	+69
10. Lice 16	+Face 45	+105
11. Meso 1	-Meat 0	+1
12. Dijete 1	+Child 6	+18
UKUPNO		
81	243	670

Tabela 23

Rezultati analize su neočekivani, pošto je uočen mnogo veći broj (1/3) kolokata pridjeva *thin* (njegovih prevodnih ekvivalenata) (243) u odnosu na navedene najučestalije kolokate pridjeva *mršav*, *-a*, *-o* (81) (tabela 23). Rezultati ukazuju na veći broj (670) navedenih kolokata, koji su ispitivani na mnogo većem korpusu *www.wordbanksonline.com* (550,000,000 riječi).

Analizirana je i učestalost upotrebe opisnog pridjeva *thin* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *mršav*, *-a*, *-o* (njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku) (tabela 24).

OPISNI PRIDJEV MRŠAV,-A,-O		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>THIN</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>mršav</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>thin</i> , na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>mršav</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>thin</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta <i>www.google.com</i> (stranice iz Crne Gore)

1. Section 146	-Odjeljak 0	+2,220
2. Line 133	+Linija 29	+71,500
3. Layer 127	+Sloj 49	+64,900
4. Air 101	-Vazduh 0	+81
5. Slice 51	-Parče 0	+1,230
6. Strip 49	+Traka 3	+3,500
7. Sheet 37	+List 1	1,410
8. Lip 34	-Usna 0	+73
9. Smile 33	+Osmijeh 4	+130
10. Ice 30	+Led 34	62,700
11. Cotton 20	-Pamuk 0	+1060
12. Wire 16	+Žica 2	+9070
UKUPNO		
777	122	217,874

Tabela 24

Nakon sprovedene analize primjećuje se mnogo veći broj najučestalijih kolokata pridjeva *thin* (777) u odnosu na prevodne ekvivalente kolokata pridjeva *mršav,-a,-o* (122) (tabela 24). Vršena je i analiza na mnogo većem korpusu *www.google.com* (stranice iz Crne Gore), čime je uočen mnogo veći broj navedenih kolokata (217,874).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *thin* i *mršav,-a,-o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti (tabela 25). Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza.

KOLOKATI PRIDJEVA <i>MRŠAV</i> , -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>THIN</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Čovjek 21	Section 146
Učinak 8	Line 29
Mladić 5	Layer 49
Rezultat 2	Air 101
Žena 12	Slice 51
Ramena 7	Strip 49
Ruka 3	Sheet 37
Prilika 5	Lip 34
Tijelo 16	Smile 4
Lice 16	Ice 34
Meso 1	Cotton 20
Dijete 1	Wire 16
97	570

Tabela 25

Primjenom dvosmjerne kontrastivne analize najučestalijih kolokata pridjeva *thin* i *mršav*, -a, -o uočeno je da nema zajedničkih kolokata ili njihovih prevodnih ekvivalenata. Ovi rezultati ukazuju na specifičnost kolokacijskog okruženja pridjeva *thin* u engleskom jeziku i njegovu smanjenu uporedivost u odnosu na pridjev *mršav*, -a, -o u crnogorskom jeziku (tabela 25).

U nastavku analize navedeni su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *thin* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 26). Zajedničke nominalne kolokacije su naglašene masnim slovima:

LEAN	MEAT (29)	BODY (27)	FACE (18)	FIGURE (14)
SLIM	FIGURE (35)	BODY (22)	BUILD (22)	WOMAN (19)

SPARE	TIME (336)	PART (176)	ROOM (107)	CAPACITY (70) ¹⁹⁴
SLENDER	LEG (22)	FINGER (19)	STEM (12)	FRAME (9)
THIN	SECTION (149)	AIR (101)	LAYER (49)	LINE (29)

Tabela 26

Nakon analize primjećuje se veći broj kolokacija gorenavedenih pridjeva koje imaju konkretno značenje (19) u odnosu na kolokacije koje imaju preneseno značenje (1) (tabela 26):

lean meat/figure

slim figure/build

slender/stem/frame

thin section/air/layer/line

Zajedničke nominalne kolokacije najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *thin* jesu (tabela 26):

lean/slim body

lean/slim figure

Vršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *mršav*, -a, -o (*suv*-a, -o, *koščat*-a, -o, *tanak*-a, -o, *žgoljav*, -a, -o) na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 27).

SUV	VAZDUH (15)	KAŠALJ (11)	HLJEB (6)	ČOVJEK (5)
KOŠČAT	ČOVJEK (4)	MUŠKARAC (1)	STARAC (1)	PEDESETOGODIŠNJAK (1)
TANAK	SLOJ (44)	LED (31)	MLAZ (21)	STRUK (10)
ŽGOLJAV	ČOVJEK (1)			
MRŠAV	ČOVJEK (21)	UČINAK (8)	MLADIĆ (5)	REZULTAT (2)

¹⁹⁴ Navedeni kolokati (*spare time/part/room/capacity*) imaju potpuno drugačije značenje od osnovnog, denotacijskog značenja.

SUVA	KOŽA (17)	IGLA (14)	USTA (13)	ŠLJIVA (12)
KOŠČATA	ŽENA (2)	RAMENA (2)	ŠAKA (1)	RUKA (1)
TANKA	LINIJA (28)	KORA (6)	GRANICA (6)	KOSA (3)
ŽGOLJAVA	/	/	/	/
MRŠAVA	ŽENA (12)	RAMENA (7)	PRILIKA (5)	RUKA (3)
SUVO	VRIJEME (114)	ZLATO (29)	VOĆE (25)	DRVO (6)
KOŠČATO	LICE (7)	TIJELO (3)	RAME (3)	ČELO (1)
TANKO	CRIJEVO (8)	STAKLO (3)	PLATNO (2)	OBRAZLOŽENJE (2)
ŽGOLJAVO	DJEVOJČE (1)	STVORENJE (1)	/	/
MRŠAVO	TIJELO (16)	LICE (16)	MESO (1)	DIJETE (1)

Tabela 27

Zajednički kolokati navedenih približnih sinonima pridjeva *mršav*, -a, -o su (tabela 27):

suv/koščat/žgoljav/mršav čovjek

koščata/mršava ramena

koščata/mršava ruka

koščato/mršavo tijelo

koščato/mršavo lice

Prenesena značenja kolokata (9) navedenih približnih sinonima jesu (tabela 27) :

suv vazduh/kašalj

tanak mlaz

mršav učinak/rezultat

mršava prilika

tanka granica (i osnovno i preneseno značenje)

suvo zlato

tanko obrazloženje

mršavo meso

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *mršav-a,-o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim fizičke manifestacije nedostatka kilaže, kao osnovnog, denotacijskog značenja, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuje i na razne vrste nedostataka: vlažnosti (*suv vazduh*), uspjeha (*mršav učinak/rezultat*), mogućnosti (*mršava prilika*), ubjedljivosti (*mršavo obrazloženje*), masnoće (*mršavo meso*)).

Krajnji zaključak je da se fizičke manifestacije nedostatka kilaže pridjeva *mršav-a,-o* i njegovih približnih sinonima transponuju na veliki broj apstraktnih pojmova (*učinak, rezultat, prilika...*), kao i na veliki broj konkretnih pojmova (*vazduh, kašalj, meso...*), tako da pridruženim kolokatima prenose negativni prefiks tj. značenjsko obilježje specifičnog nedostatka.

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *thin* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju: *lean meat; slender/stem/frame; thin section/air/layer/line*. Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.1.4. Opisni pridjev *blijed*,-a-o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *pale* u engleskom jeziku

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>blijed</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>utisak</i>	<i>čovjek</i>	<i>primjer</i>	<i>izgovor</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Blijed</i>	626	740	4	4	1374
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>blijed</i>					
<i>Anemičan</i>	3	1	/	/	4
<i>Beskrvan</i>	/	3	/	/	3
<i>Bledunjav</i>	193	9	/	/	202
<i>Avetinjski</i>	2	/	/	/	2

Tabela 28

Za prvih deset analiziranih sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *blijed* -a,-o (Rečnik sinonima, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 60)), utvrđeno je da se na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *blijed*,-a,-o (~*utisak*, ~*čovjek*, ~*primjer*, ~*izgovor*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *bledunjav*, *anemičan*, *beskrvan*, *avetinjski*.

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *blijed* (~*utisak*, ~*čovjek*, ~*primjer*, ~*izgovor*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*bledunjav*, *anemičan*, *beskrvan*, *avetinjski*) (tabela 28), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *blijed*: *bledunjav* (202), *anemičan* (4), *beskrvan* (3), *avetinjski* (2) (www.google.com, stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *blijeda* bio bi *slaba*, *nedovoljna*, s tim što je u tri primjera ponuđenih kolokata (*utisak*, *primjer*, *izgovor*), prisutno preneseno značenje, dok u jednom primjeru (*čovjek*) ima konkretno značenje *nedovoljne prokrvljenosti lica* (tabela 28).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>blijeda</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>sjenka</i>	<i>kopija</i>	<i>svjetlost</i>	<i>slika</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Blijeda</i>	6560	38100	1660	25300	71620
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>blijeda</i>					
<i>Anemična</i>	/	111	4	9	124
<i>Beskrvna</i>	1	3	1	5	10
<i>Bledunjava</i>	/	/	6	10	16
<i>Avetinjska</i>	1	3	/	5	9

Tabela 29

Vršena je i analiza frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *blijeda* u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*sjenka*, *kopija*, *svjetlost*, *slika*) (tabela 29), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *blijeda*: *bledunjava* (124), *anemična* (10), *avetinjska* (2), *beskrvna* (3) (www.google.com stranice iz Crne Gore *preuzeto: 11.02.2013*).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *blijeda* bio bi slaba, nedovoljna, s tim što je u dva primjera ponuđenih kolokata (*sjenka* i *kopija*), prisutno preneseno značenje *nedovoljna*, dok u dva primjera (*svjetlost*, *slika*) ima konkretno značenje *slaba* (tabela 29).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>blijedo</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>lice</i>	<i>čelo</i>	<i>svjetlo</i>	<i>dijete</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Blijedo</i>	17100	1120	4460	323	23003
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>blijedo</i>					
<i>Anemično</i>	637	1	1	2	641
<i>Beskrvno</i>	10	/	3	109	122
<i>Bledunjavo</i>	154	/	5	/	159
<i>Avetinjsko</i>	328	3	3	/	334

Tabela 30

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *blijedo* bio bi *slabo* (*svjetlo*) i *nedovoljna prokrvljenost* (*lice, čelo, dijete*) (tabela 30).

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *blijedo* u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*lice, čelo, svjetlo, dijete*) (tabela 30) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *blijedo*: *bledunjavo* (641), *beskrvno* (334), *avetinjsko* (159), *anemično* (10) (www.google.com, stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013).

Pridjev *pale* na engleskom jeziku:

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>pale</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>face</i>	<i>skin</i>	<i>eye</i>	<i>light</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Pale</i>	289	255	141	100	785
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>pale</i>					
<i>Ashen</i>	48	31	1	2	82
<i>Pallid</i>	25	11	/	7	43
<i>Livid</i>	6	21	1	3	31
<i>Wan</i>	14	/	1	6	21

Tabela 31

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *pale* (*lice, koža, oko, svjetlo*) (tabela 31) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*ashen, pallid, livid, wan*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *pale*: *ashen* (82), *pallid* (43), *livid* (31), *wan* (21) (www.WordsBankOnline:English.com, preuzeto 11.02.2013).

Zajednički semantički sadržaj kolokata za datu sememu *pale* (tabela 31) bio bi *slabo* (*svijetlo*), *nedovoljna prokrvljenost* (*lice, koža*) i *naglašeno svijetle boje* (*eye*).

8.1.4.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *blijed*, -a, -o i njemu pridruženih približnih sinonima *anemičan*, -a, -o, *beskrvan*, -a, -o, *bledunjav*, -a, -o, *avetinjski*, -a, -o. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *blijed*, -a, -o: *utisak*, *primjer*, *čovjek*, *izgovor*, *sjenka*, *kopija*, *svjetlost*, *slika*, *lice*, *čelo*, *svijetlo*, *dijete*).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *pale*, kao i njegovi približni sinonimi *ashen*, *pallid*, *livid*, *wan*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi analizirani su u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *pale* (*lice*, *koža*, *oko*, *svijetlo*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *blijed*:

- 1) Utisak [+SLAB]
- 2) Primjer [+SLAB]
- 3) Čovjek [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 4) Izgovor [+SLAB]

Približni sinonim *anemičan*:

- 1) Utisak [+SLAB]
- 2) Primjer [/]
- 3) Čovjek [+SLAB]
- 4) Izgovor [/]

Približni sinonim *beskrvan*:

- 1) Utisak [/]
- 2) Primjer [/]

3) Čovjek [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

4) Izgovor [/]

Približni sinonim *bledunjav*:

1) Utisak [+SLAB] (neformalno)

2) Primjer [/]

3) Čovjek [+SLAB] (neformalno)

4) Izgovor [/]

Približni sinonim *avetinjski*:

1) Utisak [+SABLASAN]

2) Primjer [/]

3) Čovjek [/]

4) Izgovor [/]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *blijeda*:

1) Sjenka [+SLABA+NEDOVOLJNO KVALITETNA]

2) Kopija [+SLABA+NEDOVOLJNO KVALITETNA]

3) Svjetlost [+SLABA]

4) Slika [+NEDOVOLJNO JASNA]

Približni sinonim *bledunjava*:

1) Sjenka [/]

2) Kopija [+SLABA+NEDOVOLJNO KVALITETNA]

3) Svjetlost [+SLABA]

4) Slika [+NEDOVOLJNO KVALITETNA]

Približni sinonim *anemična*:

1) Sjenka [/]

2) Kopija [+SLABA]

3) Svjetlost [/]

4) Slika [+SLABA]

Približni sinonim *beskrvna*:

1) Sjenka [/]

2) Kopija [+SLABA]

3) Svjetlost [/]

4) Slika [+SLABA]

Približni sinonim *avetinjska*:

1) Sjenka [/]

2) Kopija [/]

3) Svjetlost [+SABLASNA]

4) Slika [+SABLASNA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *blijedo*:

1) Lice [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

2) Čelo [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

3) Svjetlo [+SLABO]

4) Dijete [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

Približni sinonim *bledunjava*:

- 1) Lice [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]+NEFORMALNO
- 2) Čelo [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]+NEFORMALNO
- 3) Svjetlo [+SLABO]+NEFORMALNO
- 4) Dijete [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]+NEFORMALNO

Približni sinonim *anemično*:

- 1) Lice [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 2) Čelo [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 3) Svjetlo [+SLABO]
- 4) Dijete [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

Približni sinonim *beskrvno*:

- 1) Lice [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 2) Čelo [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 3) Svjetlo [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 4) Dijete [/]

Približni sinonim *avetinjsko*:

- 1) Lice [+SABLASNO]
- 2) Čelo [/]
- 3) Svjetlo [+SABLASNO]
- 4) Dijete [/]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *pale*:

- 1) Lice [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 2) Koža [+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]
- 3) Oko [+SVIJETLO]
- 4) Svjetlo [+SLABO]

Približni sinonim *ashen*:

- 1) Lice [+PEPELJASTO]
- 2) Koža [+PEPELJASTO]
- 3) Oko [/]
- 4) Svjetlo [/]

Približni sinonim *pallid*:

- 1) Lice [+SAMRTNIČKI BLIJEDO]
- 2) Koža [+SAMRTNIČKI BLIJEDA]
- 3) Oko [/]
- 4) Svjetlo [+SAMRTNIČKI BLIJEDO]

Približni sinonim *livid*:

- 1) Lice [+MODRO]
- 2) Koža [+MODRA]
- 3) Oko [+MODRO]
- 4) Svjetlo [+MODRO]

Približni sinonim *wan*:

- 1) Lice [+BEZ SJAJA]
- 2) Koža [/]
- 3) Oko [+BEZ SJAJA]

4) Svjetlo [+BEZ SJAJA]

8.1.4.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *blijed* i njegovih približnih sinonima (*bledunjav, -a, -o anemičan, -a, -o, beskrvan, -a, -o avetinjski, -a, -o*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~utisak, ~čovjek, ~primjer, ~izgovor, ~sjenka, ~kopija, ~svjetlost, ~slika, ~lice, ~čelo, ~svijetlo, ~dijete*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *blijed, -a, -o* u crnogorskom i pridjeva *pale* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente *blijed* i njegovih približnih sinonima (*bledunjav, anemičan, beskrvan, avetinjski*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~utisak, ~čovjek, ~primjer, ~izgovor*):

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SLAB] 7

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *blijeda* i njegovih približnih sinonima (*bledunjava, anemična, avetinjska, beskrvna*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*sjenka, kopija, svjetlost, slika*):

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SLABA] 9

- c) najučestalije značenjske komponente pridjeva *blijedo* i njegovih približnih sinonima (*bledunjava, beskrvno, avetinjsko, anemično*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*lice, čelo, svijetlo, dijete*):

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST] 12

d) najučestalije značenjske komponente pridjeva *pale* i njegovih približnih sinonima (*ashen, pallid, livid, wan*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*lice, koža, oko, svjetlo*):

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+MODRO] 3

Nakon sprovedene analize zaključuje se da je zastupljen veći broj kolokata srednjeg roda pridjeva *pale* u odnosu na kolokate ženskog i muškog roda.

Najučestalija značenjska obilježja pridjeva *blijed, -a, -o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *pale* u engleskom jeziku su:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

[+SLABO]

U nastavku analize upoređivana je učestalost upotrebe pridjeva *blijed -a, -o* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *pale* (*utisak, čovjek, primjer, izgovor, sjenka, kopija, svjetlost, slika, lice, čelo, svijetlo, dijete*) (tabela 32), tj. njegovih prevodnih ekvivalenata u crnogorskom jeziku:

OPISNI PRIDJEV <i>PALE</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>BLIJED, -A, -O</i> , na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>pale</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>blijed, -a, -o</i> , kao i njemu pridruženih približnih sinonima na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>pale</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>blijed, -a, -o</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)
1. Utisak 626	+Impression 1	-
2. Čovjek 740	+Man 1	+10
3. Primjer 4	-Example 0	-

4. Izgovor 4	-Excuse 0	+1
5. Sjenka 6560	+Shadow 16	+96
6. Kopija 3810	-Copy 0	+1
7. Svjetlost 1660	-Brightness 0	+1
8. Slika 25300	-Picture 0	-
9. Lice 17100	+Face 121	+289
10. Čelo 1120	+Forehead 2	+9
11. Svijetlo 4460	+Light 24	+100
12. Dijete 323	+Child 2	+4
UKUPNO		
61616	166	+511

Tabela 32

Rezultati analize pokazuju izraženo veći broj najučestalijih kolokata pridjeva *blijed*, *-a*, *-o* (6161) u odnosu na njihovu zastupljenost prevodnih ekvivalenata datih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *pale* (166) (tabela 32). Veći je broj navedenih kolokata (511) kada se analiza sprovodi na većem korpusu *www.wordbanksonline.com* (550,000,000 riječi).

Sprovedeno je i upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *pale* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *blijed*, *-a*, *-o* (njegovih prevodnih ekvivalenata u crnogorskom jeziku: *~lice*, *~zelena*, *~koža*, *~boja*, *~obraz*, *~odijelo*, *~nebo*, *~ten*, *~pivo*, *~imitacija*, *~sunce*, *~plava*) (tabela 33).

OPISNI PRIDJEV <i>BLIJED</i> , -A, -O		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>PALE</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>bljed</i> , -a, -o sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>pale</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>bljed</i> , -a, -o sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>pale</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Face 166	+Lice 51	+16900
2. Green 77	-Zelena 0	+1260
3. Skin 57	+Koža 3	+2920
4. Colour 50	+Boja 1	+1050
5. Cheek 34	-Obraz 0	+168
6. Suit 25	-Odielo 0	+1
7. Sky 24	+Nebo 1	+996
8. Complexion 21	+Ten 1	+2040
9. Ale 15	-Pivo 0	+60
10. Imitation 13	+Imitacija 1	+434
11. Sunshine 13	+Sunce 5	+855
12. Blue 12	-Plava 0	+1910
UKUPNO		
507	63	+2854

Tabela 33

Nakon sprovedene analize uočeno je da je naglašeno veći broj najučestalijih kolokata pridjeva *pale* (507) u odnosu na prevodne ekvivalente datih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *blijed, -a, -o* (63) (tabela 33). Prisutan je mnogo veći broj navedenih (2,854) koji su analizirani u većem korpusu *www.google.com* (stranice iz Crne Gore).

Analizirani su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *pale* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 34).

ASHEN (1)	FACE (11)	COLOUR (2)	CHEEK (1)	COMPLEXION
PALLID	COMPLEXION (7)	CHEEK (5)	HUE (2)	WHITE (2)
LIVID	BRUISE (3)	SCAR (2)	SCRATCH (2)	FURY (2)
WAN	SMILE (15)	SUNLIGHT (1)	GHOST (1)	HUMOUR (1)
PALE	FACE (166)	GREEN (77)	SKIN (57)	COLOUR (50)

Tabela 34

Zajednički najučestaliji kolokati pridjeva *pale* i njegovih približnih sinonima su (tabela 34):

ashen/pale face

ashen/pallid cheek

ashen/ pallid complexion

Od navedenih najučestalijih kolokata pridjeva *pale* i njegovih približnih sinonima sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (tabela 34):

ashen colour

pallid hue/white

livid bruise/scar/scratch/fury

wan smile/sunlight/ghost/humour

pale green/colour

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *pale* i *blijed, -a, -o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati tj. njihovi prevodni ekvivalenti. Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza (tabela 35).

KOLOKATI PRIDJEVA <i>BLIJED, -A, -O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>PALE</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Utisak 626	Face 166
Čovjek 740	Green 77
Primjer 4	Skin 57
Izgovor 4	Colour 50
Sjenka 6560	Cheek 34
Kopija 3810	Suit 25
Svjetlost 1660	Sky 24
Slika 25300	Complexion 21
Lice 17100	Ale 15
Čelo 1120	Imitation 13
Svijetlo 4460	Sunshine 13
Dijete 323	Blue 12
61616	507

Tabela 35

Rezultati analize ukazuju na smanjenu uporedivost najučestalijih kolokata pridjeva *blijed, -a, -o* i najučestalijih kolokata pridjeva *pale*. Naime, uočen je samo jedan zajednički kolokat (njegov prevodni ekvivalent) (tabela 35):

blijedo lice/pale face

Vršena je i analiza najučestalijih kolokata pridjeva *blijed, -a, -o* i njegovih približnih sinonima na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 36) :

BLEDUNJAV	TRAG (1)	SJAJ (1)	NAČIN (1)	/
ANEMIČAN	RAST (1)	/	/	/
BESKRVAN	/	/	/	/
AVETINJSKI	SVIJET (1)	PROPLANAK (1)		
BLIJED	UTISAK (11)	ČOVJEK (5)	PRIMJER (1)	IZGOVOR (1)
BLEDUNJAVA	SVJETLOST (2)	SLOVA(1)	PEĆ (1)	FIGURINA (1)
ANEMIČNA	OSOBA (1)	KAMPANJA (1)	IGRA (1)	
BESKRVNA	ŽRTVA (14)	/	/	/
AVETINJSKA	SVJETLOST (3)	FIGURA (3)	PUSTOŠ (2)	MUZIKA (1)
BLIJEDA	KOPIJA (23)	SLIKA (11)	SJENKA (10)	SVJETLOST (10)
BLEDUNJAVO	ZELENILO (1)	SUNCE (1)	LICE (1)	/
ANEMIČNO	DRUŠTVO (1)	/	/	/
BESKRVNO	TIJELO (1)	LICE (2)	/	/
AVETINJSKO	LICE (1)	PRIVIĐENJE (1)	BLJEDILO (1)	PORIJEKLO (1)
BLIJEDO	LICE (51)	ČELO (7)	SVIJETLO (3)	DIJETE (1)

Tabela 36

Zajednički kolokati pridjeva *blijed,-a,-o* i njegovih približnih sinonima jesu (tabela 36):

bledunjava/avetinjska/blijeda svjetlost

bledunjava/beskrvno/avetinjsko/blijedo lice

Tokom analize najučestalijih kolokata pridjeva *blijed,-a,-o* i njegovih približnih sinonima uočeno je da sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (26) (tabela 36):

bledunjav trag/način

anemičan rast

avetinjski svijet/proplanak

blijed utisak/primjer/izgovor

bledunjava svjetlost/figurina

anemična kampanja/igra

avetinjska svjetlost/figura/pustoš/muzika

blijeda kopija/sjenka/svjetlost

bledunjava zelenilo/sunce

anemično društvo

avetinjsko priviđenje/bljedilo/porijeklo

blijedo svijetlo

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *blijed-a,-o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim fizičkog nedostatka prokrvljenosti, kao osnovnog, denotacijskog značenja, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na druge vidove nedostatka (jasnosti (*bledunjav trag*), upečatljivosti (*blijed utisak*), jačine (*bledunjava svjetlost*), efektnosti (*anemična kampanja*), životnosti (*avetinjska pustoš/muzika*)).

Krajnji zaključak je da se fizičke manifestacije nedostatka prokrvljenosti pridjeva *blijed,-a,-o* i njegovih približnih sinonima transponuju na veliki broj apstraktnih pojmova (*blijed utisak/primjer/izgovor...*), kao i na veliki broj konkretnih pojmova (*blijeda kopija/sjenka/svjetlost...*), tako da pridruženim kolokatima prenose negativni prefiks, tj. značenjsko obilježje specifičnog nedostatka.

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *pale* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju: *ashen colour; pallid hue/white; livid bruise/scar/scratch/fury; wan smile/sunlight/ghost/humour; pale green/colour*. Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića (njihove djelove tijela) i njihov izgled pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.1.5. Opisni pridjev *debeo*, *-la*, *-lo* u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *fat* u engleskom jeziku

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>debeo</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>sloj</i>	<i>novčanik</i>	<i>razlog</i>	<i>čovjek</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Debeo</i>	23900	4610	116000	5180	149690
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>debeo</i>					
<i>Punačak</i>	/	/	/	57	57
<i>Gojazan</i>	/	/	/	221	221
<i>Popunjen</i>	/	82	49	8	139
<i>Masivan</i>	6	/	1	131	138

Tabela 37

Analizom prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *debeo*, *-la*, *-lo* (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 139)), utvrđeno je da se na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *debeo*, *-la*, *-lo* (*~sloj*, *~novčanik*, *~razlog*, *~čovjek*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *gojazan* (221), *popunjen* (139), *masivan* (138), *punačak* (57) (www.google.com, stranice iz Crne Gore preuzeto: 11.02.2013) (tabela 37).

Nakon analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *debeo* (*~sloj*, *~novčanik*, *~razlog*, *~čovjek*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*gojazan*, *popunjen*, *masivan*, *punačak*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *debeo*: *gojazan*, *popunjen*, *masivan*, *punačak*.

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *debeo* bio bi *višak kilaže*, s tim što je u tri primjera ponuđenih kolokata (*sloj*, *novčanik*, *razlog*) (tabela 37), prisutno preneseno značenje (*sa puno namaza* (*sloj*), *sa puno novca* (*novčanik*), *veliki* (*razlog*)), dok u jednom primjeru (*čovjek*) ima konkretno značenje *višak kilaže*.

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>debela</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>žena</i>	<i>hladovina</i>	<i>stijena</i>	<i>djevojka</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Debela</i>	17700	15300	4170	23000	60170
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>debela</i>					
<i>Punačka</i>	4190	/	/	6	4196
<i>Gojazna</i>	292	/	/	106	398
<i>Popunjena</i>	27	/	/	175	202
<i>Masivna</i>	514	/	/	51	565

Tabela 38

Izvršena je i analiza frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *debela* (~*žena*, ~*hladovina*, ~*stijena*, ~*djevojka*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*gojazna*, *popunjena*, *masivna*, *punačka*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *debela*: *gojazna* (4190), *punačka* (565), *popunjena* (298), *masivna* (202) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 38).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *debela* bio bi *višak kilaže* (*žena*, *djevojka*), s tim što je u ova dva primjera prisutno konkretno značenje, a u preostala dva ponuđena kolokata *hladovina*, *stijena*) (tabela 38), zastupljeno je preneseno značenje *velika*, *krupna*.

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>debelo</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>crijevo</i>	<i>meso</i>	<i>staklo</i>	<i>lice</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Debelo</i>	40000	32500	12600	2980	88080
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>debelo</i>					
<i>Punačko</i>	/	/	/	96	96
<i>Gojazno</i>	/	/	/	77	77
<i>Popunjeno</i>	/	4	479	96	569
<i>Masivno</i>	/	3	/	450	453

Tabela 39

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *debelo* bio bi *velika masnoća* (*meso, lice*), *velika zapremina* (*crijevo, staklo*) (tabela 39).

Vršeno je ispitivanje frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *debelo* (*~crijevo, ~meso, ~staklo, ~lice*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*gojazno, popunjeno, masivno, punačko*) i zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *debelo*: *masivno* (569), *punačko* (453), *gojazno* (96), *popunjeno* (77) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013).

Pridjev *fat* na engleskom jeziku:

The most frequent four collocates of the descriptive adjective <i>fat</i> analysed on the corpus data of the following website: www.justtheword.com					
	<i>Man</i>	<i>Woman</i>	<i>Content</i>	<i>Chance</i>	
Descriptive adjective	Concordance number of the adjective collocates analysed on the corpus data of Word Banks Online: English				Total number of concordances for the given examples
<i>Fat</i>	102	88	35	21	246
Near-synonymy samples of the adjective <i>fat</i>					
<i>Plump</i>	44	46	/	40	130
<i>Fleshy</i>	4	5	1	10	20
<i>Corpulent</i>	5	5	/	5	15
<i>Obese</i>	43	53	/	/	96

Tabela 40

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *fat* (*čovjek, muškarac, sadržaj, šansa*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*plump, fleshy, corpulent, obese*) (tabela 40) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *fat*: *plump* (130), *obese* (96), *fleshy* (20), *corpulent* (15) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto: 11.02.2013)

Zajednički semantički sadržaj kolokata za datu sememu *fat* bio bi *višak kilaže* i to u okviru pridruženih najčešćih kolokata (*muškarac i žena*), dok je u slučaju preostala dva kolokata (*sadržaj i šansa*) zastupljeno preneseno značenje *mala* (*šansa*) i *veliki* (*sadržaj*) (tabela 40).

8.1.5.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *debeo*, -*la*, -*lo* i njemu pridruženih približnih sinonima *punačak*, -*a*, -*o*, *gojazan*, -*a*, -*o*, *popunjen*, -*a*, -*o*, *masivan*, -*a*, -*o*. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *debeo*, -*la*, -*lo*: *sloj*, *novčanik*, *razlog*, *čovjek*, *žena*, *hladovina*, *stijena*, *djevojka*, *crijevo*, *meso*, *staklo*, *lice*).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *fat*, kao i njegovi približni sinonimi *plump*, *fleshy*, *corpulent*, *obese*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi analizirani su u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *fat* (*čovjek*, *žena*, *sadržaj*, *šansa*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *debeo*:

- 1) Sloj [+VELIKA KOLIČINA]
- 2) Novčanik [+MNOGO NOVCA]
- 3) Razlog [+OPRAVDAN]
- 4) Čovjek [+/-KRUPAN+TEŽAK]

Približni sinonim *punačak*:

- 1) Sloj [/]
- 2) Novčanik [/]
- 3) Razlog [/]
- 4) Čovjek [+/-KRUPAN+TEŽAK]

Približni sinonim *gojazan*:

- 1) Sloj [/]
- 2) Novčanik [/]

3) Razlog [/]

4) Čovjek [+/-KRUPAN+TEŽAK]

Približni sinonim *popunjen*:

1) Sloj [/]

2) Novčanik [+DOVOLJNO NOVCA]

3) Razlog [/]

4) Čovjek [+/-KRUPAN+TEŽAK]

Približni sinonim *masivan*:

1) Sloj [+VELIKA KOLIČINA]

2) Novčanik [/]

3) Razlog [/]

4) Čovjek [+/-KRUPAN+TEŽAK]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *debela*:

1) Žena [+/-KRUPNA+TEŠKA]

2) Hladovina [+VELIKA]

3) Stijena [+KRUPNA]

4) Djevojka [+/-KRUPNA+TEŠKA]

Približni sinonim *gojazna*:

1) Žena [+/-KRUPNA+TEŠKA]

2) Hladovina [/]

3) Stijena [/]

4) Djevojka [+/-KRUPNA+TEŠKA]

Približni sinonim *popunjena*:

1) Žena [+VIŠAK KILA]

2) Hladovina [/]

3) Stijena [/]

4) Djevojka [+VIŠAK KILA]

Približni sinonim *masivna*:

1) Žena [+KRUPNA]

2) Hladovina [/]

3) Stijena [+KRUPNA]

4) Djevojka [/]

Približni sinonim *punačka*:

1) Žena [+BLAGO KRUPNIJA]

2) Hladovina [/]

3) Stijena [/]

4) Djevojka [+BLAGO KRUPNIJA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *debelo*:

1) Crijevo [+SLOJEVITO]

2) Meso [+MASNO]

3) Staklo [+ČVRSTO]

4) Lice [+MESNATO]

Približni sinonim *gojazno*:

- 1) Crijevo [/]
- 2) Meso [/]
- 3) Staklo [/]
- 4) Lice [+MESNATO]

Približni sinonim *popunjeno*:

- 1) Crijevo [/]
- 2) Meso [/]
- 3) Staklo [/]
- 4) Lice [+MESNATO]

Približni sinonim *masivno*:

- 1) Crijevo [/]
- 2) Meso [/]
- 3) Staklo [+KRUPNO]
- 4) Lice [+MESNATO+KRUPNO]

Približni sinonim *punačko*:

- 1) Crijevo [/]
- 2) Meso [/]
- 3) Staklo [/]
- 4) Lice [+MESNATO]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *fat*:

- 1) Man [+/-KRUPAN+TEŽAK]
- 2) Woman [+KRUPNA+TEŠKA]
- 3) Chance [+MALA]
- 4) Face [+MESNATO]

Približni sinonim *plump*:

- 1) Man [+KRUPAN+TEŽAK]
- 2) Woman [+KRUPNA+TEŠKA]
- 3) Chance [/]
- 4) Face [+MESNATO]

Približni sinonim *fleshy*:

- 1) Man [+MESNAT]
- 2) Woman [+MESNATA]
- 3) Chance [/]
- 4) Face [+MESNATO]

Približni sinonim *corpulent*:

- 1) Man [+KRUPAN+TEŽAK]
- 2) Woman [+KRUPNA+TEŠKA]
- 3) Chance [/]
- 4) Face [+MESNATO]

8.1.5.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, izvršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *debeo*, *-la*, *-lo* i njegovih približnih sinonima (*punačak*, *-a*, *-o*, *gojazan*, *-a*, *-o*, *popunjen*, *-a*, *-o*, *masivan*, *-a*, *-o*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~sloj*, *~ novčanik*, *~razlog*, *~čovjek*, *~žena*, *~hladovina*, *~stijena*, *~djevojka*, *~crijevo*, *~meso*, *~staklo*, *~lice*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *debeo*, *-la*, *-lo* u crnogorskom jeziku i pridjeva *pale* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva *debeo* i njegovih približnih sinonima (*punačak*, *gojazan*, *popunjen*, *masivan*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~sloj*, *~novčanik*, *~razlog*, *~čovjek*):

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+/-KRUPAN+TEŽAK] 5

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *debela* i njegovih približnih sinonima (*punačka*, *gojazna*, *popunjena*, *masivna*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~žena*, *~hladovina*, *~stijena*, *~djevojka*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+/-KRUPNA+TEŠKA] 6

- c) najučestalije značenjske komponente pridjeva *debelo* i njegovih približnih sinonima (*punačko*, *gojazno*, *popunjeno*, *masivno*) u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~crijevo*, *~meso*, *~staklo*, *~lice*) jesu:

[+MESNATO] 5

Nakon sprovedene analize zaključuje se da ima približan broj najučestalijih kolokata muškog i ženskog roda:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+/-KRUPAN/KRUPNA+TEŽAK/TEŠKA]

d) najučestalije značenjske komponente pridjeva *fat* i njegovih približnih sinonima (*plump, fleshy, corpulent, obese*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*muškarac, žena, sadržaj, šansa*):

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+/-KRUPAN] 3

[+TEŽAK] 3

Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *debeo,-la,-lo* u crnogorskom jeziku i pridjeva *fat* u engleskom jeziku jesu:

[+/-KRUPAN]

[+TEŽAK]

U nastavku analize upoređivana je učestalost upotrebe pridjeva *debeo,-la,-lo* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *fat* (njegovih prevodnih ekvivalenata u engleskom jeziku):

OPISNI PRIDJEV <i>FAT</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>DEBEO,-LA,-LO</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>fat</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>debeo,-la,-lo</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>fat</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>debeo,-la,-lo</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com 550,000,000 riječi)
1. Sloj 29	+Layer 2	+18
2. Novčanik 6	+Wallet 2	+35
3. Razlog 3	-Reason 0	-
4. Čovjek 8	+Man 102	+587

5. Žena 27	+Woman 88	+328
6. Hladovina 6	-Shade 0	-
7. Stijena 4	-Rock 0	+2
8. Djevojka 3	+Girl 19	+114
9. Crijevo 45	+Gut 1	+2
10. Meso 9	+Meat 5	+5
11. Staklo 10	-Glass 0	+3
12. Lice 6	+Face 15	+60
UKUPNO		
156	234	1154

Tabela 41

Rezultati analize pokazuju manji broj najučestalijih kolokata pridjeva *debeo*, *-la*, *-lo* (156) u odnosu na njihovu zastupljenost prevodnih ekvivalenata datih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *fat* (234). Nakon analize navedenih kolokata u okviru većeg korpusa *www.wordbanksonline.com* (550,000,000 riječi) primjećuje se veći broj naporednih kolokata (1154) (tabela 41).

Izvršeno je i upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *fat* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *debeo*, *-la*, *-lo* (njegovih prevodnih ekvivalenata u crnogorskom jeziku) (tabela 42).

OPISNI PRIDJEV <i>DEBEO</i>, <i>-LA</i>, <i>-LO</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>FAT</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>debeo</i> , <i>-la</i> , <i>-lo</i> , sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>fat</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu	Broj konkordanci pridjeva <i>debeo</i> , <i>-la</i> , <i>-lo</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>fat</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)

	(113,000,000 riječi)	
1. Man 116	+Muškarac 1	+1060
2. Woman 82	+Žena 27	+20800
3. Face 27	+Lice 6	+3700
4. Chance 26	-Šansa 1	+112
5. Bastard 23	-Kopile 0	+1100
6. Cat 20	-Mačka 0	+6380
7. Cheese 15	-Sir 0	+30
8. Cow 13	-Krava 0	+8910
9. Cigar 9	-Cigara 0	+313
10. Globule 7	-Kap 0	+89
11. Soutane 7	-Mantija 0	-
12. Yoghurt 5	-Jogurt 0	+6
UKUPNO		
276	35	42500

Tabela 42

Nakon sprovedene analize uočeno je da je manji broj prevodnih ekvivalenta najučestalijih kolokata pridjeva *fat* u crnogorskom jeziku (35) u odnosu na njihovu zastupljenost u engleskom jeziku (276). Međutim, u analizi koja je vršena na većem korpusu (*www.google.com*, stranice iz Crne Gore)) uočeno je 4,312,348 primjera prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokacija pridjeva *fat*, analiziranih u kolokacijskom okruženju pridjeva *debeo*, *-la*, *-lo* (tabela 42).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *fat* i *debeo-la,-lo*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti (tabela 43). Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza.

KOLOKATI PRIDJEVA <i>DEBEO</i> , -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>FAT</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Sloj 29	Man 116
Novčanik 6	Woman 82
Razlog 3	Face 27
Čovjek 8	Chance 26
Žena 27	Bastard 23
Hladovina 6	Cat 20
Stijena 4	Cheese 15
Djevojka 3	Cow 13
Crijevo 45	Cigar 9
Meso 9	Globule 7
Staklo 10	Soutane 7
Lice 6	Yoghurt 5
156	276

Tabela 43

Rezultati analize ukazuju postojanje tri (*man-muškarac*, *woman-žena* i *face-lice*) zajednička najučestalija kolokata pridjeva *debeo,-la,-lo* i najučestalijih kolokata pridjeva *fat* (tabela 43).

Vršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *fat* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 44).

PLUMP	WOMAN (26)	FACE (21)	HAND (15)	CUSHION (7)
FLESHY	STEM (6)	PETAL (3)	SPOUT (2)	STALK (2)

CORPULENT	BODY (2)	STOMACH (1)	CHARACTER (1)	LAWYER (1)
OBESE (7)	SUBJECT (18)	PATIENT (10)	WOMAN (7)	INDIVIDUAL
FAT	MAN (116)	WOMAN (82)	FACE (27)	DIET (26)

Tabela 44

Zajednički najučestaliji kolokati pridjeva *fat* i njegovih približnih sinonima jesu (tabela 44):

plump/obese woman

Među navedenim najučestalijim kolokatima pridjeva *debeo, -la, -lo* i njegovih približnih sinonima, sljedeći imaju preneseno značenje (tabela 44):

plump cushion

fleshy stem/petal/spout/stalk

corpulent character

obese subject/individual

fat diet

Sprovedena je i analiza najučestalijih kolokata pridjeva *debeo, -la, -lo* i njegovih približnih sinonima na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 45):

GOJAZAN	ČOVJEK (7)	TRGOVAC (1)	STARAC (1)	/
POPUNJEN	OBRAZAC (9)	FORMULAR (4)	ZAHTJEV (3)	DNEVNIK (2)
MASIVAN	ZID (1)	ZAMAK (1)	PRILIV (1)	NAMJEŠTAJ(10)
PUNAČAK	ČOVJEK (3)	DJEČAK (1)	MUŠKARAC (1)	IZGLED (1)
DEBEO	SLOJ (29)	NOVČANIK (6)	ČOVJEK (8)	RAZLOG (3)
GOJAZNA	ŽENA (8)	OSOBA (2)	DJECA (2)	RAMENA (1)

POPUNJENA MJESTA (2)	POLOVINA (1)	POLEĐINA (1)	KVOTA (1)
MASIVNA VRATA (4)	KONSTRUKCIJA (3)	FIGURA (3)	GRAĐEVINA (2)
PUNAČKA ŽENA (2)	GOSPOĐA (1)	USTA (1)	RAMENA (1)
DEBELA ŽENA (27)	HLADOVINA (6)	STIJENA (4)	DJEVOJKA (3)
GOJAZNO DIJETE (6)	LICE (1)	/	/
POPUNJENO MJESTO (1) IZDANJE (1)			
MASIVNO ZDANJE (2)	TIJELO (2)	UNIŠTAVANJE (21)	UTVRĐENJE(1)
PUNAČKO TIJELO (4)	LICE (1)	DIJETE (1)	/
DEBELO CRIJEVO (45)	STAKLO (10)	MESO (9)	LICE (6)

Tabela 45

Zajednički kolokati pridjeva *debeo,-la,-lo* i njegovih približnih sinonima su (tabela 45):

gojazan/punačak/debeo čovjek

gojazna/punačka/debela žena

gojazna/punačka ramena

gojazno/punačko dijete

gojazno/punačko/debelo dijete

Tokom analize najučestalijih kolokata pridjeva *debeo,-la,-lo* i njegovih približnih sinonima uočeno je da sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (4) (tabela 45):

*popunjen obrazac/formular/zahtjev/dnevnik-drugo značenje*¹⁹⁵

masivan priliv

*popunjena mjesta/poleđina/kvota/drugo značenje*¹⁹⁶

¹⁹⁵ Navedeni kolokati imaju sasvim drugo značenje od osnovnog, denotacijskog značenja.

¹⁹⁶ Ibid.

debeo novčanik/razlog

debela hladovina

*popunjeno mjesto/izdanje-drugo značenje*¹⁹⁷

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *debeo-la,-lo* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim fizičkog obilježja viška kilaže, kao osnovnog, denotacijskog značenja, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na povećan volumen određenih objekata (*masivan priliv, debeo novčanik, debela hladovina*), kao i na povećanu ozbiljnost određenih pojmova ili težinu navedenih razloga (*debeo razlog*).

Krajnji zaključak je da se fizičke manifestacije viška kilaže pridjeva *debeo, -la, -lo* i njegovih približnih sinonima transponuju na manji broj apstraktnih pojmova (*razlog*), kao i na određeni broj konkretnih pojmova (*novčanik, hladovina...*), tako da pridruženim kolokatima prenose prefiks, tj. značenjsko obilježje viška specifičnog sadržaja.

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *fat* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju: *plump cushion; fleshy stem/petal/spout/stalk; corpulent character; obese subject/individual; fat diet*. Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

¹⁹⁷ Ibid.

8.2. OPISNI PRIDJEVI KOJIMA SE OPISUJE KARAKTER

(*hrabar-a,-o, okrutan,-a,-o, agresivan,-a,-o, iskren,-a,-o, inteligentan,-a,-o*)

8.2.1. Opisni pridjev *hrabar,-a,-o* u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *brave* u engleskom jeziku

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>hrabar</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>potez</i>	<i>čovjek</i>	<i>korak</i>	<i>čin</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Hrabar</i>	27300	16200	11600	11000	66100
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>hrabar</i>					
<i>Herojski</i>	934	36	100	39800	40870
<i>Odvažan</i>	10800	1150	2100	243	14293
<i>Smion</i>	1080	2230	606	139	4055
<i>Junački</i>	448	7	57	38200	38712

Tabela 46

Za analiziranih prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *hrabar, -a, -o* (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 659)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *hrabar,-a,-o* (*~potez, ~čovjek, ~korak, ~čin*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *herojski* (40870), *junački* (38712), *odvažan* (14293), *smion* (4055) (tabela 46).

Nakon analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *hrabar* (*~potez, ~čovjek, ~korak, ~čin*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*herojski, junački, odvažan, smion*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *hrabar*: *herojski, junački, odvažan, smion*. (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *hrabar* ima konkretno značenje biti bez straha (tabela 46).

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>hrabra</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>žena</i>	<i>odluka</i>	<i>djevojka</i>	<i>igra</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Hrabra</i>	23600	11400	6720	5640	47360
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>hrabra</i>					
<i>Herojska</i>	368	235	1	1420	2024
<i>Odvažna</i>	1600	189	921	9	2719
<i>Smiona</i>	120	272	123	78	593
<i>Junačka</i>	58	118	29	1140	1345

Tabela 47

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *hrabra* (*žena*, *odluka*, *djevojka*, *igra*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*herojska*, *odvažna*, *smjela*, *junačka*). Na osnovu frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *hrabra*: *odvažna* (2719), *herojska* (2024), *junačka* (1345), *smjela* (593) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013) (tabela 47).

Sličan zajednički sadržaj kolokata postoji i za pridjev *hrabro*, koji ima konkretno značenje *kuražna*, *neustrašiva* (tabela 47).

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>hrabro</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>srce</i>	<i>suočavanje</i>	<i>novinarstvo</i>	<i>sučeljavanje</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Hrabro</i>	189000	746	565	370	190681
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>hrabro</i>					
<i>Herojsko</i>	1610	/	1	334	1945
<i>Odvažno</i>	154	8	21	82	265
<i>Smiono</i>	2680	5	1	1	2687
<i>Junačko</i>	6620	4	4	4	6632

Tabela 48

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *hrabro* (*srce, suočavanje, novinarstvo, svjedočanstvo*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*herojsko, odvažno, smjelo, junačko*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *hrabro*: (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013) (tabela 48).

Zajednički semantički sadržaj kolokata pridjeva u srednjem rodu *hrabro* ima konkretno značenje *kuražno, neustrašivo* (tabela 48).

Pridjev *brave* u engleskom jeziku:

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>brave</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>man</i>	<i>face</i>	<i>attempt</i>	<i>fight</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Brave</i>	553	523	64	40	1180
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>brave</i>					
<i>Courageous</i>	70	1	9	10	90
<i>Bold</i>	18	17	38	/	73
<i>Fearless</i>	14	1	1	2	18
<i>Dauntless</i>	/	/	/	/	/

Tabela 49

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *brave* (*čovjek, lice, pokušaj, borba*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*courageous, bold, fearless, dauntless*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *hrabro*: *courageous* (90), *bold* (73) i *fearless* (18) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 49).

Zajednički semantički sadržaj sememe *brave* jeste *kuražan* i *neustrašiv* (tabela 49).

8.2.1.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *hrabar*, -a, -o i njemu pridruženih približnih sinonima *herojski*, -a, -o, *junački*, -a, -o, *odvažan*, -a, -o, *smion*, -a, -o. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima. Određena značenjska obilježja ukazuju na nijanse u značenju osnovnog pridjeva *hrabar*-a, -o i njegovih približnih sinonima, prepoznatljiva kroz njihove upotrebe u odabranom kolokacijskom okruženju (*potez*, *čovjek*, *korak*, *čin*, *žena*, *odluka*, *djevojka*, *igra*, *srce*, *suočavanje*, *novinarstvo*, *svjedočanstvo*).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *brave*, kao i njegovi približni sinonimi *courageous*, *bold*, *fearless*, *dauntless*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi analizirani su u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *brave* (*man*, *face*, *attempt*, *fight*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *hrabar*:

- 1) Potez [+KURAŽAN]
- 2) Čovjek [+KURAŽAN]
- 3) Korak [+KURAŽAN]
- 4) Čin [+VITEŠKI]

Približni sinonim *herojski*:

- 1) Potez [+NEUSTRAŠIV]
- 2) Čovjek [+NEUSTRAŠIV]
- 3) Korak [+NEUSTRAŠIV]
- 4) Čin [+VITEŠKI]

Približni sinonim *junački*:

1) Potez [+KURAŽAN]

2) Čovjek [+SRČAN]

3) Korak [+SRČAN]

4) Čin [+VITEŠKI]

Približni sinonim *odvažan*:

1) Potez [+NEPOKOLEBLJIV]

2) Čovjek [+NEPOKOLEBLJIV]

3) Korak [+NEPOKOLEBLJIV]

4) Čin [+NEPOKOLEBLJIV]

Približni sinonim *smion*:

1) Potez [+KURAŽAN]

2) Čovjek [+KURAŽAN]

3) Korak [+KURAŽAN]

4) Čin [+VITEŠKI]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *hrabra*:

1) Žena [+KURAŽNA]

2) Odluka [+KURAŽNA]

3) Djevojka [+KURAŽNA]

4) Igra [+RIZIČNA+SRČANA]

Približni sinonim *odvažna*:

1) Žena [+SRČANA]

2) Odluka [+NEPOKOLEBLJIVA]

3) Djevojka [+SRČANA]

4) Igra [+RIZIČNA]

Približni sinonim *herojska*:

1) Žena [+NEUSTRAŠIVA]

2) Odluka [+NEPOKOLEBLJIVA]

3) Djevojka [+NEUSTRAŠIVA]

4) Igra [+SRČANA+RIZIČNA]

Približni sinonim *junačka*:

1) Žena [+KURAŽNA]

2) Odluka [+NEUSTRAŠIVA+NEPOKOLEBLJIVA]

3) Djevojka [+SRČANA]

4) Igra [+KURAŽNA+RIZIČNA]

Približni sinonim *smjela*:

1) Žena [+NEUSTRAŠIVA+SRČANA]

2) Odluka [+SRČANA+NEPOKOLEBLJIVA]

3) Djevojka [+NEUSTRAŠIVA+SRČANA]

4) Igra [+RIZIČNA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *hrabro*:

1) Srce [+NEUSTRAŠIVO]

2) Suočavanje [+NEUSTRAŠIVO]

3) Novinarstvo [+NEUSTRAŠIVO+NEPOKOLEBLJIVO]

4) Svjedočanstvo [+NEUSTRAŠIVO]

Približni sinonim *junačko*:

- 1) Srce [+VITEŠKO]
- 2) Suočavanje [+VITEŠKO]
- 3) Novinarstvo [+NEUSTRAŠIVO+NEPOKOLEBLJIVO]
- 4) Svjedočanstvo [+NEUSTRAŠIVO]

Približni sinonim *smjelo*:

- 1) Srce [+NEUSTRAŠIVO+NEPOKOLEBLJIVO]
- 2) Suočavanje [+SRČANO]
- 3) Novinarstvo [+NEUSTRAŠIVO]
- 4) Svjedočanstvo [+NEPOKOLEBLJIVO]

Približni sinonim *herojsko*:

- 1) Srce [+VITEŠKO]
- 2) Suočavanje [+VITEŠKO]
- 3) Novinarstvo [+NEUSTRAŠIVO]
- 4) Svjedočanstvo [+NEUSTRAŠIVO]

Približni sinonim *odvažno*:

- 1) Srce [+KURAŽNO]
- 2) Suočavanje [+KURAŽNO]
- 3) Novinarstvo [+NEUSTRAŠIVO]
- 4) Svjedočanstvo [+NEPOKOLEBLJIVO]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *brave*:

- 1) Čovjek [+SRČAN+NEUSTRAŠIV]
- 2) Lice [+SRČANO+NEUSTRAŠIVO]
- 3) Pokušaj [+NEPOKOLEBLJIV+NEUSTRAŠIV]
- 4) Borba [+NEUSTRAŠIVA+SRČANA]

Približni sinonim *courageous*:

- 1) Čovjek [+SRČAN+NEUSTRAŠIV]
- 2) Lice [+NEUSTRAŠIVO+SRČANO]
- 3) Pokušaj [+NEUSTRAŠIV+NEPOKOLEBLJIV]
- 4) Borba [+NEUSTRAŠIVA+SRČANA]

Približni sinonim *bold*:

- 1) Čovjek [+SRČAN+NEUSTRAŠIV]
- 2) Lice [+SRČANO+NEUSTRAŠIVO]
- 3) Pokušaj [+NEUSTRAŠIV+SRČAN]
- 4) Borba [+SRČANA+NEUSTRAŠIVA]

Priližni sinonim *fearless*:

- 1) Čovjek [+NEUSTRAŠIV+SRČAN]
- 2) Lice [+NEUSTRAŠIVO+SRČANO]
- 3) Pokušaj [+NEUSTRAŠIV+SRČAN]
- 4) Borba [/]

8.2.1.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *hrabar* i njegovih približnih sinonima (*herojski*, -a, -o, *junački*, -a, -o *odvažan*, -a, -o, *smion*, -a, -o) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*potez*, *korak*, *čovjek*, *čin*, *žena*, *odluka*, *djevojka*, *igra*, *srce*, *suočavanje*, *novinarstvo*, *svjedočanstvo*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *hrabar*, -a, -o u crnogorskom i pridjeva *brave* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva *hrabar* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~potez*, *~čovjek*, *~korak*, *~čin*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+KURAŽAN] 7

[+NEPOKOLEBLJIV] 4

[+VITEŠKI] 4

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *hrabra* u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*žena*, *odluka*, *djevojka*, *igra*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SRČANA] 8

[+KURAŽNA] 5

[+NEUSTRAŠIVA] 5

- c) najučestalije značenjske komponente pridjeva *hrabro* u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*srce*, *suočavanje*, *novinarstvo*, *svjedočanstvo*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEUSTRAŠIVO] 10

[+NEPOKOLEBLJIVO] 5

[+VITEŠKO] 4

- d) Najučestalije značenjske komponente pridjeva *brave* u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*čovjek, lice, pokušaj, borba*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEUSTRAŠIV] 8

[+SRČAN] 6

[+NEPOKOLEBLJIVO] 4

Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *hrabar, -a, -o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *brave* u engleskom jeziku su:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEUSTRAŠIV]

[+SRČAN]

[+NEPOKOLEBLJIV]

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *brave* i *hrabar-a,-o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati tj. njihovi prevodni ekvivalenti. Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza.

KOLOKATI PRIDJEVA <i>HRABAR, -A, -O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>BRAVE</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
--	---

Potez 38	Man 94
Čovjek 39	Face 75
Korak 13	World 63
Čin 13	Attempt 29
Žena 21	Girl 22
Odluka 12	Boy 16
Djevojka 11	Smile 13
Igra 5	Soul 12
Srce 30	Effort 12
Suočavanje 2	Fight 10
Novinarstvo 1	Soldier 8
Svjedočanstvo 1	Warrior 7

Tabela 50

Sprovedenom analizom je utvrđeno da postoje sljedeći zajednički najučestaliji kolokati: *čovjek/man* i *djevojka/girl*, inače prevodni ekvivalenti kolokata navedenih pridjeva *brave* i *hrabar,-a,-o* (tabela 50).

Vršeno je i upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *brave* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *hrabar, -a, -o* (*move, man, step, act, woman, decision, girl, game, heart, coping, journalism, testimony*), tj. njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku (tabela 51).

OPISNI PRIDJEV *BRAVE*

KOLOKATI PRIDJEVA <i>HRABAR,-A,-O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>brave</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>hrabar,-a, -o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>brave</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>hrabar,-a,-o</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)
1. Potez 38	+Move 5	+56

2. Čovjek 39	+Man 81	+523
3. Korak 13	+Step 7	+29
4. Čin 13	+Act 1	+18
5. Žena 21	+Woman 10	+88
6. Odluka 12	+Decision 15	+98
7. Djevojka 11	+Girl 20	+43
8. Igra 5	-Game 0	+1
9. Srce 30	+Heart 3	+53
10. Suočavanje 2	-Coping 0	-
11. Novinarstvo 1	-Journalism 0	-
12. Svjedočanstvo 1	-Testimony 0	-
UKUPNO		
+186	+142	909

Tabela 51

Nakon sprovedene analize utvrđuje se da postoji velika podudarnost u kolokacijskom okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *hrabar, -a, -o* (186), i njegovih prevodnih ekvivalenata, čija je upotreba analizirana u kolokacijskom okruženju pridjeva *brave* (113). Broj naporednih kolokata je očekivano i veći (909) kada se u analizi koristi veći korpus *www.wordbanksonline.com* (550,000,000 riječi) (tabela 51).

U nastavku analize upoređivana je i učestalost upotrebe pridjeva *hrabar, -a, -o* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *brave* (njegovim prevodnim ekvivalentima u crnogorskom jeziku) (tabela 52).

OPISNI PRIDJEV <i>HRABAR</i> , -A, -O		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>BRAVE</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>hrabar</i> , -a, -o sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>brave</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>hrabar</i> , -a, -o sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>brave</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Man 94	-Muškarac 0	+1160
2. Face 75	+Lice 2	+530
3. World 63	-Svijet 0	+112
4. Attempt 29	+Pokušaj 4	+3870
5. Girl 22	+Djevojka 11	+7290
6. Boy 16	-Dječak 0	+983
7. Smile 13	+Osmijeh 1	+79
8. Soul 12	+Duša 1	+2700
9. Effort 12	-Zalaganje 0	+111
10. Fight 10	-Borba 0	+2270
11. Soldier 8	+Vojnik 8	+4510
12. Warrior 7	+Ratnik 3	+6110
UKUPNO		
361	30	29725

Tabela 52

Rezultati analize ukazuju da je kolokacijsko okruženje pridjeva *brave* (njegovi najučestaliji kolokati) specifičnije i u veoma malom broju (30) uporedivo sa

kolokacijskim okruženjem pridjeva *hrabar,-a,-o* (361). Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu, kao što je sajt www.google.com (stranice iz Crne Gore) (29,725) (tabela 52).

Analizirani su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *brave* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 53).

COURAGEOUS	MAN (11)	DECISION (9)	PEOPLE (6)	EFFORT (5)
BOLD	MOVE (21)	STEP (15)	STATEMENT (16)	ATTEMPT (12)
FEARLESS	PATRIOT (2)	INVENTORY (1)	CREATIVITY (1)	HUNTER (1)
DAUNTLESS	JAVELOT (4)	CAVALRYMAN (1)	CONVERSATION (1)	BOY (1)
BRAVE	MAN (94)	FACE (75)	WORLD (63)	ATTEMPT (29)

Tabela 53

Analizom je utvrđeno da su zajednički najučestaliji kolokati pridjeva *brave* i njegovih približnih sinonima (tabela 53):

courageous/brave man

bold/brave attempt

Od navedenih najučestalijih kolokata pridjeva *brave* i njegovih približnih sinonima sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (tabela 53):

courageous decision/effort

bold move/step/statement/attempt

fearless inventory/creativity

dauntless conversation

brave face/world/attempt

Izvršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *hrabar,-a,-o* (*herojski-a,-o*, *junački-a,-o*, *odvažan-a,-o*, *smion,-a,-o*) na osnovu

podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 54).

HEROJSKI (5)	OTPOR (24)	NAROD (11)	ČIN (9)	PODUHVAT
JUNAČKI	PODVIG (3)	OTPOR (2)	ČIN (2)	POKLIČ (2)
ODVAŽAN	ČOVJEK (3)	PODUHVAT (3)	MOMAK (2)	VOJSKOVOĐA (2)
SMION	/	/	/	/
HRABAR	ČOVJEK (39)	POTEZ (38)	KORAK (13)	ČIN (13)
HEROJSKA	DJELA (9)	BORBA (9)	ODBRANA (8)	POBJEDA (4)
JUNAČKA	DJELA (10)	KRV (3)	SMRT (3)	PJESMA (2)
ODVAŽNA	DAMA (2)	DJEVOJKA (1)	TINEJDŽERKA (1)	STARICA (1)
SMJELA	/	/	/	/
HRABRA	ŽENA (21)	ODLUKA (12)	DJEVOJKA (11)	IGRA (5)
HEROJSKO	DJELO (12)	DOBA (10)	VRIJEME (2)	SAMOŽRTVOVANJE(5)
JUNAČKO	DJELO (12)	DRŽANJE (10)	ZDRAVLJE (7)	SRCE (4)
ODVAŽNO	DJELO (2)	ZAUZIMANJE (1)	SUČELJAVANJE(1)	SRCE (1)
SMJELO	/	/	/	/
HRABRO	SRCE (30)	SUOČAVANJE (2)	NOVINARSTVO (1)	SVJEDOČANSVO (1)

Tabela 54

Zajednički kolokati pridjeva *hrabar, -a, -o* i njegovih približnih sinonima (tabela 54) su:

herojski/junački otpor

herojski/junački čin

odvažan/hrabar čovjek

herojska/junačka djela

odvažna/hrabra djevojka

herojsko/junačko/odvažno djelo

odvažno/hrabro srce

Tokom analize najučestalijih kolokata pridjeva *hrabar, -a, -o* i njegovih približnih sinonima uočeno je da sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (34) (tabela 54):

herojski otpor/čin poduhvat

junački otpor/čin/poklič

odvažan poduhvat

hrabar potez/korak/čin

herojska djela/borba/odbrana/pobjeda

hrabra odluka/igra

junačka krv/smrt

herojsko djelo/doba/vrijeme/samožrtvovanje

junačko djelo/držanje/zdravlje/srce

odvažno djelo/zauzimanje/ sučeljavanje/srce

hrabro srce/suočavanje/novinarstvo/svjedočanstvo

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *hrabar, -a, -o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim osnovnog, denotacijskog značenja nepokolebljivosti, srčanosti, neustrašivosti, kao karakterne osobine ljudi, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi, ukazuju i na srčanost, neustrašivost i nepokolebljivost određenih neživih pojmova (*otpor, čin, poduhvat, poklič, korak,*

potez, djela, borba, odbrana, pobjeda, odluka, igra, krv, smrt, vrijeme, srce, novinarstvo, sučeljavanje...).

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *brave* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju: *courageous decision/effort; bold move/step/statement/attempt; fearless inventory/creativity; dauntless conversation; brave face/world/attempt*. Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine, karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.2.2. Opisni pridjev *okrutan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *cruel* u engleskom jeziku

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>okrutan</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>tretman</i>	<i>način</i>	<i>napad</i>	<i>završetak</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Okrutan</i>	2600	37300	227	40	40167
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>okrutan</i>					
<i>Brutalan</i>	198	35900	17000	167	53265
<i>Grub</i>	347	34500	1750	7	36604
<i>Surov</i>	360	31600	2200	30	34190
<i>Bezobziran</i>	/	5790	498	/	6288

Tabela 55

Za analiziranih prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *okrutan*, -a, -o (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 418)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *okrutan*, -a, -o (~*tretman*, ~*način*, ~*napad*, ~*završetak*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: (*brutalan*, *grub*, *surov*, *bezobziran*) (tabela 55).

Nakon analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *okrutan* (~*tretman*, ~*način*, ~*napad*, ~*završetak*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*brutalan*, *grub*, *surov*, *bezobziran*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *surov*: *brutalan* (53265), *grub* (36604), *surov* (34190), *bezobziran* (6288) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *okrutan* jeste *beskrupulozan*, *nasilan* i *hladan* (tabela 55).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>okrutna</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>stvarnost</i>	<i>šala</i>	<i>vladavina</i>	<i>igra</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Okrutna</i>	10900	10200	146	3320	24566
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>okrutna</i>					
<i>Brutalna</i>	1160	347	732	4550	6789
<i>Gruba</i>	3120	3650	/	38100	44870
<i>Surova</i>	32500	2650	1860	783000	820010
<i>Bezobzirna</i>	/	4	5	484	493

Tabela 56

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *okrutna* (*stvarnost*, *šala*, *vladavina* i *igra*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*brutalna*, *gruba*, *surova*, *bezobzirna*). Na osnovu frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *okrutna*: *surova* (820010), *gruba* (44870), *brutalna* (6789) i *bezobzirna* (493). (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013) (tabela 56).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *okrutna* jeste *nemilosrdna*, *nasilna*, *hladna* (tabela 56).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>okrutno</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>ubistvo</i>	<i>lice</i>	<i>mjesto</i>	<i>vrijeme</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Okrutno</i>	2750	572	2730	599	6651
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>okrutno</i>					
<i>Brutalno</i>	4990	579	273	356	51108
<i>Grubo</i>	/	3890	227	2640	6757
<i>Surovo</i>	6490	4410	1170	1800	13870
<i>Bezobzirno</i>	2000	80	3	1	2084

Tabela 57

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *okrutno* (*ubistvo, lice, mjesto i vrijeme*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*brutalno, surovo, grubo i bezobzirno*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *okrutno*: *brutalno* (51108), *surovo* (13870), *grubo* (6757) i *bezobzirno* (2084) (tabela 57).

Zajednički sadržaj kolokata pridjeva u srednjem rodu *okrutno* jeste *nemilosrdno, hladno, nasilno* (tabela 57).

Pridjev *cruel* u engleskom jeziku:

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>cruel</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>blow</i>	<i>joke</i>	<i>treatment</i>	<i>sport</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Cruel</i>	128	84	53	27	292
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>cruel</i>					
<i>Brutal</i>	10	2	62	/	74
<i>Savage</i>	46	2	5	1	54
<i>Inhuman</i>	/	/	37	/	37
<i>Vicious</i>	10	1	7	/	18

Tabela 58

Sprovedenom anajlizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *cruel* (*udarac, šala, tretman, sport*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*brutal, savage, inhuman, vicious*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva prljavo: *brutal* (74), *savage* (54), *inhuman* (37) i *vicious* (18) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 58).

Zajednički semantički sadržaj date sememe *cruel* je *nemilosrdna* (*joke, treatment, sport*), *nasilan* (*blow*) (tabela 58).

8.2.2.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *okrutan*, -a, -o i njemu pridruženih približnih sinonima *brutalan*, -a, -o, *grub*, -a, -o, *surov*, -a, -o, *bezobziran*, -a, -o. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *okrutan*, -a, -o: (*tretman*, *način*, *napad*, *završetak*, *stvarnost*, *šala*, *vladavina*, *igra*, *ubistvo*, *lice*, *mjesto i vrijeme*)).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *cruel*, kao i njegovi približni sinonimi *brutalan*, -a, -o, *grub*, -a, -o, *surov*, -a, -o, *bezobziran*, -a, -o. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi su analizirani u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *cruel* (*blow*, *joke*, *treatment*, *sport*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *okrutan*:

- 1) Tretman [+NEMILOS RDAN]
- 2) Način [+NEMILOS RDAN+BEZDUŠAN]
- 3) Napad [+NEMILOS RDAN]
- 4) Završetak [+NEMILOS RDAN+KRVAV]

Približni sinonim *brutalan*:

- 1) Tretman [+NASILAN]
- 2) Način [+NASILAN+ŽIVOTINJSKI]
- 3) Napad [+NASILAN+NEOČEKIVAN]
- 4) Završetak [+SVIREP+KRVAV]

Približni sinonim *grub*:

- 1) Tretman [+NEPRIKLADAN+NASILAN]
- 2) Način [+NEPRIKLADAN+NEOTESAN]

3) Napad [+NEOČEKIVAN+SILOVIT]

4) Završetak [+SVIREP]

Približni sinonim *surov*:

1) Tretman [+NEMILOS RDAN]

2) Način [+NEMILOS RDAN+SVIREP]

3) Napad [+SILOVIT]

4) Završetak [+SVIREP+KRVAV]

Približni sinonim *bezobziran*:

1) Tretman [+NEMILOS RDAN]

2) Način [+BEZOSJEĆAJAN]

3) Napad [+NEMILOS RDAN]

4) Završetak [+BESPOŠTEDAN]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *okrutna*:

1) Stvarnost [+TEŠKA]

2) Šala [+BESPOŠTEDNA+NASILNA]

3) Vladavina [+NEMILOS RDNA+NASILNA]

4) Igra [+NASILNA]

Približni sinonim *brutalna*:

1) Stvarnost [+NASILNA+TEŠKA]

2) Šala [+NASILNA+NEOČEKIVANA]

3) Vladavina [+NASILNA+BEZMILOSNA]

4) Igra [+NASILNA]

Približni sinonim *gruba*:

1) Stvarnost [+TEŠKA]

2) Šala [+NEMILOSRDNA]

3) Vladavina [/]

4) Igra [+NASILNA]

Približni sinonim *surova*:

1) Stvarnost [+TEŠKA]

2) Šala [+NASILNA]

3) Vladavina [+NASILNA+NEMILOSRDNA]

4) Igra [+NASILNA]

Približni sinonim *bezobzirna*:

1) Stvarnost [/]

2) Šala [+NEPRIKLADNA]

3) Vladavina [+NEMILOSRDNA]

4) Igra [+OPUŠTENA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *okrutno*:

1) Ubistvo [+HLADNOKRVNO+ZVJERSKO]

2) Lice [+NEMILOSRDNO]

3) Mjesto [/]

4) Vrijeme [+NEMILOSRDNO+HLADNO]

Približni sinonim *brutalno*:

- 1) Ubistvo [+HLADNOKRVNO+ZVJERSKO]
- 2) Lice [+NEMILOSRDNO]
- 3) Mjesto [/]
- 4) Vrijeme [+NEMILOSRDNO+SVIREPO]

Približni sinonim *grubo*:

- 1) Ubistvo [/]
- 2) Lice [+ROŠAVO]
- 3) Mjesto [/]
- 4) Vrijeme [/]

Približni sinonim *surovo*:

- 1) Ubistvo [HLADNOKRVNO]
- 2) Lice [+NEMILOSRDNO]
- 3) Mjesto [+NEPRISTUPAČNO]
- 4) Vrijeme [+NEMILOSRDNO]

Približni sinonim *bezobzirno*:

- 1) Ubistvo [/]
- 2) Lice [+NESAVJESNO]
- 3) Mjesto [/]
- 4) Vrijeme [/]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *cruel*:

- 1) Blow [+NASILAN]
- 2) Joke [+NEOČEKIVANA+NEPRIKLADNA]
- 3) Treatman [+NEMILOSRDAN]
- 4) Sport [+NASILAN]

Približni sinonim *brutal*:

- 1) Blow [+GNUSAN]
- 2) Joke [/]
- 3) Treatman [+NASILAN]
- 4) Sport [+NASILAN]

Približni sinonim *savage*:

- 1) Blow [+SILOVIT+ZVJERSKI]
- 2) Joke [/]
- 3) Treatman [+SVIREP]
- 4) Sport [/]

Približni sinonim *inhuman*:

- 1) Blow [+NEMILOSRDAN+SVIREP]
- 2) Joke [/]
- 3) Treatman [+NEČOVJEČAN+BESPOŠTEDAN]
- 4) Sport [/]

Približni sinonim *vicious*:

- 1) Blow [+OPAK]
- 2) Joke [+BEZDUŠNA]
- 3) Treatman [+OPAK]

4) Sport [/]

8.2.2.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *okrutan* i njegovih približnih sinonima (*brutalan-a,-o*, *grub,-a,-o* *surov,-a,-o*, *bezobziran,-a,-o*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*tretman*, *način*, *napad*, *završetak*, *stvarnost*, *šala*, *vladavina*, *igra*, *ubistvo*, *lice*, *mjesto* i *vrijeme*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *okrutan,-a,-o* u crnogorskom i pridjeva *cruel* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva *okrutan* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~tretman*, *~način*, *~napad*, *~završetak*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEMILOS RDAN] 8

[+SVIREP] 4

[+NASILAN] 3

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *okrutna* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~stvarnost*, *~šala*, *~vladavina*, *~igra*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NASILNA] 11

[+TEŠKA] 4

[+NEMILOS RDNA] 4

- c) najučestalije značenjske komponente pridjeva *okrutno* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~ubistvo*, *~lice*, *~mjesto* i *~vrijeme*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEMILOS RDNO] 5

[+HLADNOKRVNO] 3

[+ZVJERSKO] 2

- d) najučestalije značenjske komponente pridjeva *cruel* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*udarac*, *šala*, *tretman*, *sport*):

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NASILAN] 4

Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *okrutan*, *-a*, *-o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *cruel* u engleskom jeziku jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEMILOS RDAN]

[+NASILAN]

U nastavku istraživanja vršeno je upoređivanje učestalosti upotrebe pridjeva *okrutna*, *-a*, *-o* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *cruel* (njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku) (tabela 59):

OPISNI PRIDJEV <i>CRUEL</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>OKRUTAN</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>cruel</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>okrutan</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog	Broj konkordanci pridjeva <i>cruel</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>okrutan</i> , <i>-a</i> , <i>-o</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)

	korpusa (112,181,015 riječi)	
1. Tretman 14	+Treatment 9	+53
2. Način 6	+Manner 3	+7
3. Napad 1	+Attack 1	+13
4. Završetak 1	+End 2	+11
5. Stvarnost 1	+Reality 2	+22
6. Šala 1	+Joke 17	+84
7. Vladavina 2	-Government 0	+2
8. Igra 1	+Game 7	+30
9. Ubistvo 5	+Murder 2	+4
10. Lice 2	+Face 4	+9
11. Mjesto 1	+Place 2	+21
12. Vrijeme 1	+Time 2	+15
UKUPNO		
36	51	271

Tabela 59

Nakon sprovedene analize zaključuje se da je čak nešto veći broj kolokacija (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *cruel* u engleskom jeziku (51) u odnosu na zastupljenost istih (najučestalijih kolokata) pridjeva *okrutan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (36) (tabela 59). Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu, kao što je sajt *www.wordbanksonline.com* 550,000,000 riječi (271) (tabela 59).

Sprovedeno je i upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *cruel* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *okrutan, -a, -o* (njegovim prevodnim ekvivalentima u crnogorskom jeziku) (tabela 60).

OPISNI PRIDJEV OKRUTAN, -A, -O		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>CRUEL</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>okrutan, -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>cruel</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>okrutan, -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>cruel</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Sport 36	-Sport 0	+182,000
2. Blow 24	-Udarac 0	+237
3. Joke 20	+Šala 1	+14,300
4. Irony 10	+Ironija 1	+379
5. Smile 9	-Osmijeh 0	+264
6. Treatment 9	+Tretman 14	+2,490
7. Fate 6	-Sudbina 0	+4,770
8. Deception 6	-Obmana 0	+136
9. Trick 5	-Trik 0	+62
10. Winter 5	-Zima 0	+9500
11. Circumstance 5	-Okolnost 0	-
12. Punishment 5	-Kazna 0	2,770
UKUPNO		
280	16	216,908

Tabela 60

Analiza ukazuje na mnogo veći broj najučestalijih kolokacija (280) u engleskom jeziku u odnosu na zastupljenost njihovih prevodnih ekvivalenata (16) u

kolokacijskom okruženju pridjeva *okrutan*, -a, -o u crnogorskom jeziku (tabela 60). Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu, kao što je sajt www.google.com (stranice iz Crne Gore) (216,908) (tabela 60).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva: *cruel* i *okrutan*, -a, -o, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti. Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza (tabela 61).

KOLOKATI PRIDJEVA <i>OKRUTAN</i> , -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>CRUEL</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Tretman 14	Sport 36
Način 6	Blow 24
Napad 1	Joke 20
Završetak 1	Irony 10
Stvarnost 1	Smile 9
Šala 1	Treatment 9
Vladavina 2	Fate 6
Igra 1	Deception 6
Ubistvo 5	Trick 5
Lice 2	Winter 5
Mjesto 1	Circumstance 5
Vrijeme 1	Punishment 5
36	280

Tabela 61

Sprovedenom analizom je utvrđeno da postoje sljedeći zajednički kolokati (njihovi prevodni ekvivalenti) pridjeva *cruel* i *okrutan*, -a, -o: *tretman/treatment* i *joke/šala* (tabela 61).

Analizirani su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *cruel* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 62).

BRUTAL	ATTACK (21)	MURDER (20)	ASSAULT (14)	VIOLENCE (10)
SAVAGE	ATTACK (25)	CUT (11)	BEAST (8)	BLOW (8)
INHUMAN	MONSTER (2)	PERFECTION (2)	SLAUGHTER (1)	PUNISHMENT (1)
VICIOUS	CIRCLE (135)	ATTACK (52)	CYCLE (52)	ASSAULT (12)
CRUEL	SPORT (36)	BLOW (24)	JOKE (20)	TWIST (11)

Tabela 62

Zajednički kolokati pridjeva *cruel* i njegovih približnih sinonima su (tabela 62):

brutal/savage and vicious attack

brutal/vicious assault

savage/cruel blow

Od navedenih najučestalijih kolokata pridjeva *cruel* i njegovih približnih sinonima sljedeći kolokati preneseno značenje (tabela 62):

brutal attack/murder/assault/violence

savage attack/cut/blow

inhuman monster/perfection/slaughter/punishment

vicious circle/attack/cycle/assault

cruel sport/blow/joke/twist

Izvršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *okrutan, -a, -o* (*brutalan-a, -o, grub-a, -o, surov-a, -o, bezobziran, -a, -o*) na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 63).

BRUTALAN	NAČIN (55)	NAPAD (16)	ZLOČIN (3)	UPAD (2)
GRUB	NAČIN (28)	GLAS (6)	SPORT (4)	ODGOVOR (2)
SUROV	NAČIN (18)	ŽIVOT (5)	ČOVJEK (3)	NAPAD (2)

BEZOBZIRAN	NAČIN (8)	STAV (2)	ODNOS (1)	ODGOVOR (1)
OKRUTAN	TRETMAN (14)	NAČIN (6)	NAPAD (1)	ZAVRŠETAK (1)
BRUTALNA	UBISTVA (11)	REALNOST (4)	INTERVENCIJA (4)	KRAĐA (3)
GRUBA	RAČUNICA (12)	PROCJENA (11)	IGRA (7)	POVREDA (6)
SUROVA	REALNOST (22)	ISTINA (13)	KAZNA (10)	STATISTIKA (7)
BEZOBZIRNA	BIĆA (2)	LAŽ (1)	LIČNOST (1)	ODBRANA (1)
OKRUTNA	VLADAVINA (2)	STVARNOST (1)	ŠALA (1)	IGRA (1)
BRUTALNO	UBISTVO (23)	PREBIJANJE (5)	NASILJE (5)	PONAŠANJE (2)
GRUBO	KRŠENJE (60)	MIJEŠANJE (10)	LICE (7)	NARUŠAVANJE (4)
SUROVO	POSTUPANJE (9)	VRIJEME (7)	UBISTVO (6)	BOMBARDOVANJE (3)
BEZOBZIRNO	RAZARANJE (33)	UNIŠTAVANJE (9)	SUĐENJE (2)	NEPOŠTOVANJE (2)
OKRUTNO	UBISTVO (5)	LICE (2)	MJESTO (1)	VRIJEME (1)

Tabela 63

Analizom je utvrđeno da su sljedeći zajednički kolokati pridjeva *okrutan, -a, -o* i njegovih približnih sinonima (tabela 63):

brutalan/grub/surov/bezobziran/okrutan način

brutalan/surov napad

grub/bezobziran odgovor

brutalna/surova realnost

gruba/okrutna igra

brutalno/surovo/okrutno ubistvo

grubo/okrutno lice

surovo/okrutno vrijeme

Sljedeći kolokati pridjeva *okrutan, -a, -o* i njegovih približnih sinonima imaju preneseno značenje (43) (tabela 63):

brutalan način/napad/zločin/upad

grub način/odgovor

surov način život/napad

bezobziran način/stav/odnos/odgovor

okrutan/tretman/način/napad/završetak

brutalna ubistva/realnost/intervencija/krađa

okrutna vladavina/stvarnost/šala/igra

brutalno ubistvo/prebijanje/nasilje/ponašanje

grubo kršenje/miješanje/narušavanje

surovo postupanje/vrijeme/ubistvo/bombardovanje

bezobzirno razaranje/uništavanje/suđenje/nepoštovanje

okrutno ubistvo/mjesto/vrijeme

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *okrutan, -a, -o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim osnovnog, denotacijskog značenja *nemilosrdan, -a, -o*, *bezosjećajan, -a, -o*, *nasilan, -a, -o*, kao karakterne osobine ljudi, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na nemilosrdnost, bezosjećajnost i nasilnost određenih neživih pojmova (*način, napad, zločin, upad, stav, odnos, odgovor, mjesto, vrijeme ...*).

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *cruel* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju:

brutal attack/murder/assault/violence;

savage attack/cut/blow;

inhuman/monster/perfection/slaughter/punishment;

vicious circle/attack/cycle/assault;

cruel sport/blow/joke/twist.

Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.2.3. Opisni pridjev *iskren*, -a, -o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *frank* u engleskom jeziku

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>iskren</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>dijalog</i>	<i>odnos</i>	<i>odgovor</i>	<i>razgovor</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Iskren</i>	7370	34700	71700	17400	113770
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>iskren</i>					
<i>Otvoren</i>	16900	15600	1130	46200	79830
<i>Istinoljubiv</i>	1	1	1	/	3
<i>Nelicemjeran</i>	/	1	/	/	1
<i>Odan</i>	/	465	2	/	467

Tabela 64

Za analiziranih prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *iskren*, -a, -o (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 239)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *iskren*, -a, -o (~*dijalog*, ~*odnos*, ~*odgovor*, ~*razgovor*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *otvoren*, *odan*, *istinoljubiv*, *nelicemjeran*.

Nakon analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *iskren* (~*dijalog*, ~*odnos*, ~*odgovor*, ~*razgovor*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*otvoren*, *odan*, *nelicemjeran*, *istinoljubiv*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *iskren*: *otvoren* (79830), *odan* (467), *istinoljubiv* (3), *nelicemjeran* (1) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013) (tabela 64).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *iskren* bio bi *otvoren*, *dobronamjeran* (tabela 64).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>iskrena</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>emocija</i>	<i>podrška</i>	<i>namjera</i>	<i>priča</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Iskrena</i>	6630	10200	6630	6970	30430
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>iskrena</i>					
<i>Otvorena</i>	4	17200	748	9830	27782
<i>Istinoljubiva</i>	/	/	/	/	/
<i>Nelicemjerna</i>	/	/	/	/	/
<i>Odana</i>	/	119	/	/	119

Tabela 65

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *iskrena* (*emocija*, *podrška*, *namjera* i *priča*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*otvorena*, *istinoljubiva*, *nelicemjerna* i *odana*). Na osnovu frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *iskrena*: *otvorena* (27782) i *odana* (119) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013) (tabela 65).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *iskrena* bio bi *otvorena*, nedvosmislena (tabela 65), dok bi zajednički sadržaj kolokata pridjeva *iskreno* u srednjem rodu bio utemeljeno (*priznanje*), čvrsto (*prijateljstvo*), otvoreno (*priznanje*) (tabela 66).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>iskreno</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>saučešće</i>	<i>uvjerenje</i>	<i>partnerstvo</i>	<i>priznanje</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Iskreno</i>	108000	1260	589	7220	117069
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>iskreno</i>					
<i>Otvoreno</i>	1	6	481	12100	12558
<i>Istinoljubivo</i>	/	/	/	/	/
<i>Nelicemjerno</i>	/	1	/	/	1
<i>Odano</i>	1	1	52	/	54

Tabela 66

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *iskreno* (*saučešće, uvjerenje, partnerstvo i priznanje*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*otvoreno, istinoljubivo, nelicemjerno i odano*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva prljavo: *otvoreno* (12558), *odano* (53) i *nelicemjerno* (1) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 10.02.2013) (tabela 66).

Pridjev *frank* na engleskom:

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>frank</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>discussion</i>	<i>exchange</i>	<i>admission</i>	<i>admiration</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Frank</i>	121	59	42	2	224
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>frank</i>					
<i>Open</i>	251	39	26	11	327
<i>Candid</i>	20	5	14	2	41
<i>Straightforward</i>	3	2	/	/	5
<i>Outspoken</i>	1	1	/	/	2

Tabela 67

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *frank* (*rasprava, razmjena, priznanje i divljenje*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*open, candid, straightforward, outspoken*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *frank*: *open* (327), *candid* (46), *straightforward* (23) i *outspoken* (2) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 67).

8.2.3.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *otvoren, -a, -o* i njemu pridruženih približnih sinonima *otvoren, -a, -o, istinoljubiv, -a, -o, nelicemjeran, -a, -o, odan, -a, -o*. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska

obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *iskren*, -a, -o: dijalog, odnos, odgovor, razgovor, emocija, podrška, namjera, priča, saučešće, uvjerenje, partnerstvo, priznanje).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *frank*, kao i njegovi približni sinonimi: *open*, *candid*, *straightforward*, *outspoken*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi su analizirani u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *frank* (*discussion*, *exchange*, *admission*, *admiration*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *iskren*:

- 1) Dijalog [+OTVOREN+BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 2) Odnos [+BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 3) Odgovor [+JASAN]
- 4) Razgovor [+JASAN+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]

Približni sinonim *odan*:

- 1) Dijalog [/]
- 2) Odnos [+PUN POVJERENJA]
- 3) Odgovor [/]
- 4) Razgovor [/]

Približni sinonim *istinoljubiv*:

- 1) Dijalog [/]
- 2) Odnos [/]
- 3) Odgovor [/]
- 4) Razgovor [/]

Približni sinonim *nelicemjerman*:

- 1) Dijalog [+OTVOREN+BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 2) Odnos [+PUN POVJERENJA]
- 3) Odgovor [+JASAN]
- 4) Razgovor [+JASAN+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *iskrena*:

- 1) Emocija [+OTVORENA]
- 2) Podrška [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 3) Namjera [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 4) Priča [+LIČNA]

Približni sinonim *otvorena*:

- 1) Emocija [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 2) Podrška [+JASNA+JAVNA]
- 3) Namjera [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]
- 4) Priča [+JASNA+JAVNA]

Približni sinonim *odana*:

- 1) Emocija [/]
- 2) Podrška [+POVJERLJIVA]
- 3) Namjera [+POVJERLJIVA]
- 4) Priča [/]

Približni sinonim *istinoljubiva*:

- 1) Emocija [+JASNA]

2) Podrška [/]

3) Namjera [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]

4) Priča [/]

Približni sinonim *nelicemjerna*:

1) Emocija [+JASNA]

2) Podrška [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]

3) Namjera [/]

4) Priča [/]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *iskreno*:

1) Saučešće [+SAOSJEĆAJNO]

2) Uvjerenje [+SNAŽNO]

3) Partnerstvo [+BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]

4) Priznanje [+JASNO+LIČNO]

Približni sinonim *otvoreno*:

1) Saučešće [/]

2) Uvjerenje [+JASNO+JAVNO]

3) Partnerstvo [+JASNO]

4) Priznanje [+JASNO+JAVNO]

Približni sinonim *odano*:

1) Saučešće [/]

2) Uvjerenje [+UTEMELJENO]

3) Partnerstvo [+OD POVJERENJA]

4) Priznanje [/]

Približni sinonim *istinoljubivo*:

1) Saučešće [/]

2) Uvjerenje [/]

3) Partnerstvo [/]

4) Priznanje [+JASNO]

Približni sinonim *nelicemjerno*:

1) Saučešće [/]

2) Uvjerenje [+JASNO]

3) Partnerstvo [+ČVRSTO]

4) Priznanje [+JASNO+JAVNO]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *frank*:

1) Rasprava [+JASNA+ BEZ PRIKRIVENIH NAMJERA]

2) Razmjena [+OTVORENA] (mišljenja/osjećanja/informacija)

3) Priznanje [+OTVORENO+JAVNO]

4) Divljenje [+JASNO+JAVNO]

Približni sinonim *open*:

1) Rasprava [+JASNA]

2) Razmjena [+JAVNA]

3) Priznanje [+JAVNO]

4) Divljenje [+JAVNO+NEDVOSMISLENO]

Približni sinonim *candid*:

1) Rasprava [/]

2) Razmjena [+JASNA]

3) Priznanje [+JAVNA]

4) Divljenje [+JASNO+JAVNO]

Približni sinonim *straightforward*:

1) Rasprava [/]

2) Razmjena [+JASNA+JAVNA]

3) Priznanje [+JASNO+JAVNO]

4) Divljenje [+JASNO+JAVNO]

Približni sinonim *outspoken*:

1) Rasprava [+JASNA+JAVNA]

2) Razmjena [+JAVNA]

3) Priznanje [+JAVNO]

4) Divljenje [+JAVNO]

8.2.3.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, izvršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *iskren, -a, -o* i njegovih približnih sinonima u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*dijalog, odnos, odgovor, razgovor, emocija, podrška, namjera, priča, saučesće, uvjerenje, partnerstvo, priznanje*).

Najučestalija značenjska obilježja pridjeva *iskren*, -a, -o u crnogorskom i pridjeva *frank* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate jesu:

- a) najučestalija značenjska obilježja pridjeva *iskren* i njegovih približnih sinonima u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (dijalog, odnos, odgovor, razgovor) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+JASAN] 6

- b) najučestalija značenjska obilježja pridjeva *iskrena* i njegovih približnih sinonima u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*emocija, podrška, namjera, priča*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+JASNA] 12

- c) najučestalija značenjska obilježja pridjeva *iskreno* i njegovih približnih sinonima u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*saučešće, uvjerenje, partnerstvo, priznanje*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

[+JASNO] 7

- d) najučestalije značenjske komponente pridjeva *frank* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*rasprava, razmjena, priznanje, divljenje*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+JAVNO] 9

Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *iskren*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *frank* u engleskom jeziku su:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+JASAN]

[+JAVAN]

Vršeno je upoređivanje učestalosti upotrebe pridjeva *iskren*, -a, -o u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *frank*, tj. njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku (tabela 68).

OPISNI PRIDJEV <i>FRANK</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>ISKREN</i> -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>frank</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>iskren</i> , -a, -o, na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>frank</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>iskren</i> , -a, -o, na osnovu podataka preuzetih iz www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)
1. Dijalog 16	+Dialogue 1	+7
2. Odnos 11	+Relationship 1	/
3. Odgovor 11	-Answer 0	+10
4. Razgovor 8	+Talk 2	+22
5. Emocija 7	-Emotion 0	+1
6. Podrška 6	-Support 0	+1
7. Namjera 4	-Intention 0	-
8. Priča 4	-Story 0	-
9. Saučešće 30	-Condolence 0	-
10. Uvjerenje 5	-Belief 0	-
11. Partnerstvo 4	-Partnership 0	-
12. Priznanje 3	-Confession 0	+17

UKUPNO		
109	3	36

Tabela 68

Rezultati analize ukazuju na izraženo manji broj (3) kolokata prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *iskren*, -a, -o u crnogorskom jeziku (109) u poređenju sa njihovom učestalošću upotrebe u kolokacijskom okruženju pridjeva *frank* u engleskom jeziku (tabela 68). Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu, kao što je sajt *www.wordbanksonline.com* (550,000,000 riječi) (36) (tabela 68).

U nastavku istraživanja vršeno je upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *frank* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *iskren*, -a, -o, tj. njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku (tabela 69).

OPISNI PRIDJEV <i>ISKREN</i> , -A, -O		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>FRANK</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>iskren</i> , -a, -o sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>frank</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>iskren</i> , -a, -o sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>frank</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Discussion 21	-Rasprava 0	+204
2. Exchange 14	-Razmjena 0	+341
3. Interview 5	-Intervju 0	+1750
4. Appeal 4	+Molba 2	+1660
5. Appraisal 4	-Procjena 0	+169
6. Admiration 3	-Divljenje 0	+2030

7. Smile 3	+Osmijeh 2	+12300
8. Speaking 2	-Govor 0	+2260
9. Astonishment 2	-Zapanjenost 0	+1
10. Disbelief 2	-Nevjerica 0	+96
11. Enjoyment 2	-Uživanje 0	+393
12. Tone 2	+Ton 1	+229
UKUPNO		
62	+7	+21433

Tabela 69

Rezultati analize ukazuju na veći broj najučestalijih kolokata (62) pridjeva *frank* u odnosu na učestalost uporebe prevodnih ekvivalenata istih kolokata pridjeva *iskren,-a,-o* u crnogorskom jeziku. Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu, kao što je sajt www.google.com, stranice iz Crne Gore (21433) (tabela 69).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *frank* i *iskren-a,-o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti. Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza (tabela 70).

KOLOKATI PRIDJEVA <i>ISKREN,-A,-O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>FRANK</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Dijalog 16	Discussion 21
Odnos 11	Exchange 14
Odgovor 11	Interview 5
Razgovor 8	Appeal 4
Emocija 7	Appraisal 4
Podrška 6	Admiration 3

Namjera 4	Smile 3
Priča 4	Speaking 2
Saučešće 30	Astonishment 2
Uvjerenje 5	Disbelief 2
Partnerstvo 4	Enjoyment 2
Priznanje 3	Tone 2
109	62

Tabela 70

Rezultati sprovedene analize ukazuju na to da nema prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *frank* u engleskom i pridjeva *iskren,-a,-o* u crnogorskom jeziku (tabela 70).

Analizirani su i najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *frank* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 71).

OPEN	SPACE 356	DOOR 374	WINDOW 265	MARKET 222 different meaning
CANDID	CAMERA (14)	RECORDING (9)	PORTRAIT (4)	CONFESSION (2)
STRAIGHTFORWARD	DELIVERY (18)	APPROACH (17)	MATTER (15)	MANNER (11)
OUTSPOKEN	CRITIC (32)	ATTACK (8)	OPPONENT (7)	CRITICISM (7)
FRANK	DISCUSSION (21)	EXCHANGE (14)	INTERVIEW (5)	APPEAL (4)

Tabela 71

Najučestaliji kolokati pridjeva *frank* i njegovih približnih sinonima, koji imaju preneseno značenje su (tabela 71):

open market

candid portrait/recording/portrait/confession

straightforward delivery/approach/matter/manner

outspoken attack/criticism

frank discussion/exchange/interview/appeal

Vršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *iskren,-a,-o* (*otvoren,-a,-o*, *istinoljubiv,-a,-o*, *nelicemjeran,-a,-o*, *odan,-a,-o*) na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 72).

OTVOREN (32)	PUT (205)	PROZOR (101)	PROSTOR (54)	RAZGOVOR
ISTINOLJUBIV LIK (1)				
NELICEMJERAN / / / /				
ODAN	PRIJATELJ (7)	SUPRUG (3)	ČOVJEK (3)	PODANIK (1)
ISKREN (8)	DIJALOG (16)	ODNOS (11)	ODGOVOR (11)	RAZGOVOR
OTVORENA	VRATA (536)	KNJIGA (43)	MOGUĆNOST (38)	ISTRAGA (28)
ISTINOLJUBIVA ŽENA (1)				
NELICEMJERNA / / / /				
ODANA	SUPRUGA (3)	ĆERKA (3)	ŽENA (2)	PUBLIKA (2)
ISKRENA	EMOCIJA (7)	PODRŠKA (6)	NAMJERA (4)	PRIČA (4)
OTVORENO	PITANJE (307)	PISMO (274)	DRUŠTVO (185)	MORE (5)
ISTINOLJUBIVO IZVJEŠTAVANJE (1)				
NELICEMJERNO / / / /				
ODANO (1)	PRIJATELJSTVO (3)	SRCE (1)	PARTNERSTVO (1)	ZANIMANJE
ISKRENO	SAUČEŠĆE (30)	UVJERENJE (4)	PARTNERSTVO (4)	PRIZNANJE (3)

Tabela 72

Analizom je utvrđeno da su sljedeći zajednički kolokati pridjeva *iskren, -a, -o* i njegovih približnih sinonima (tabela 72):

otvoren/iskren razgovor

istinoljubiva/odana žena

odano/iskreno partnerstvo

Od navedenih najučestalijih kolokata pridjeva *iskren, -a, -o* i njegovih približnih sinonima sljedeći kolokati imaju preneseno značenje (24) (tabela 72):

otvoren put/razgovor

iskren dijalog/odnos/odgovor/razgovor

otvorena mogućnost/istraga

iskrena emocija/podrška/namjera/priča

otvoreno pitanje/društvo/more/pismo

istinoljubivo izvještavanje

odano srce/partnerstvo/zanimanje

iskreno saučešće/uvjerenje/partnerstvo/priznanje

Navedeni primjeri ukazuju na metaforično i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *iskren, -a, -o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim osnovnog, denotacijskog značenja *jasan, -a, -o povjerljiv, -a, -o* kao karakterne osobine ljudi, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na jasnost, transparentnost, povjerljivost određenih neživih pojmova (put, razgovor, dijalog, odnos, odgovor, mogućnost, istraga...).

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *frank* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju:

open market;

candid portrait/recording/portrait/confession;

straightforward delivery/approach/matter/manner;

outspoken attack/criticism;

frank discussion/exchange/interview/appeal.

Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.2.4. Opisni pridjev *agresivan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *aggressive* u engleskom jeziku

Za analiziranih prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *agresivan*, -a, -o, (*Rečnik sinonima*, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 3)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *agresivan*, -a, -o (*~način*, *~nastup*, *~svijet*, *~čin*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *napadan*, *nametljiv*, *borben*, *prodoran*.

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>agresivan</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>način</i>	<i>nastup</i>	<i>svijet</i>	<i>čin</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Agresivan</i>	23300	45400	87	1720	70507
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>agresivan</i>					
<i>Prodoran</i>	241	9	2	/	252
<i>Napadan</i>	2670	81	1	2	2754
<i>Borben</i>	233	203	/	1	437
<i>Nametljiv</i>	1370	8	3	1	1382

Tabela 73

Nakon analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *agresivan* (*~način*, *~nastup*, *~svijet*, *~čin*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*napadan*, *nametljiv*, *borben*, *prodoran*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *agresivan* : *napadan* (2754), *nametljiv* (1382), *borben* (437), *prodoran* (252) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *agresivan* bio bi *napadački raspoložen*, *borben* (tabela 73).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>agresivna</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>odbrana</i>	<i>politika</i>	<i>igra</i>	<i>reklama</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Agresivna</i>	8000	11900	19000	3240	42140
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>agresivna</i>					
<i>Prodorna</i>	/	6	52	6	64
<i>Napadna</i>	28500	/	175	2470	31145
<i>Borbena</i>	54	8	12000	/	12062
<i>Nametljiva</i>	1	10	2	77	90

Tabela 74

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *agresivna* (*odbrana*, *politika*, *igra*, *reklama*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*prodorna*, *napadna*, *borbena*, *nametljiva*). Na osnovu frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *agresivna*: *napadna* (31145), *borbena* (12062), *nametljiva* (90) i *prodorna* (64) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 74). Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *agresivna* bio bi *nametljiva* (tabela 74).

Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>agresivno</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu					
	<i>krilo</i>	<i>ponašanje</i>	<i>djelovanje</i>	<i>društvo</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Agresivno</i>	94	41800	2220	1710	45824
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>agresivno</i>					
<i>Prodorno</i>	7710	2	10	/	7722
<i>Napadno</i>	28200	771	976	1	29948
<i>Borbeno</i>	443	195	8730	68	9436
<i>Nametljivo</i>	/	2270	1	6	2277

Tabela 75

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *agresivno* (*krilo, ponašanje, djelovanje, društvo*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*prodorno, napadno, borbeno, nametljivo*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *agresivno*: *napadno* (29948), *borbeno* (9436), *prodorno* (7722) i *nametljivo* (2277) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 75).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *agresivno* bio bi *napadačko, napadno* (tabela 75).

Pridjev *aggressive* na engleskom jeziku:

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>aggressive</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>behaviour</i>	<i>marketing</i>	<i>action</i>	<i>attitude</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Aggressive</i>	186	146	130	52	514
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>aggressive</i>					
<i>Assertive</i>	32	/	9	5	46
<i>Militant</i>	/	/	15	2	17
<i>Pushing</i>	/	2	1	1	4
<i>Self-assertive</i>	/	/	/	/	/

Tabela 76

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *aggressive* (*ponašanje, marketing, akcija, stav*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*assertive, militant, pushing i self-assertive*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *aggressive*: *assertive* (46), *militant* (17), *pushing* (4) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 76).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *aggressive* bio bi *napadan, nametljiv* (tabela 76).

8.2.4.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *agresivan*, -a, -o i njemu pridruženih približnih sinonima *borben*, -a, -o, *napadan*, -a, -o, *borben*, -a, -o, *nametljiv*, -a, -o. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *agresivan*, -a, -o: *način*, *nastup*, *svijet*, *čin*, *odbrana*, *politika*, *igra*, *reklama*, *krilo*, *ponašanje*, *djelovanje*, *društvo*).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *aggressive*, kao i njegovi približni sinonimi: *assertive*, *militant*, *pushing*, *self-assertive*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi su analizirani u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *aggressive* (*behaviour*, *marketing*, *action*, *attitude*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *agresivan*:

- 1) Način [+NASRTLJIV]
- 2) Nastup [+NASRTLJIV]
- 3) Svijet [+NASRTLJIV]
- 4) Čin [+NASRTLJIV]

Približni sinonim *prodoran*:

- 1) Način [+UPEČATLJIV+NASRTLJIV]
- 2) Nastup [+UPEČATLJIV+NASRTLJIV]
- 3) Svijet [+NASRTLJIV]
- 4) Čin [+UPEČATLJIV+NASRTLJIV]

Približni sinonim *napadan*:

- 1) Način [+NASRTLJIV+KOJI SE NAMEĆE]

- 2) Nastup [+NASRTLJIV+UPEČATLJIV]
- 3) Svijet [+NASRTLJIV+KOJI SE NAMEĆE]
- 4) Čin [+NASRTLJIV+UPEČATLJIV]

Približni sinonim *borben*:

- 1) Način [+NAPADAČKI+SPREMAN ZA BORBU]
- 2) Nastup [+NAPADAČKI+SPREMAN ZA BORBU]
- 3) Svijet [+NAPADAČKI+SPREMAN ZA BORBU]
- 4) Čin [+NAPADAČKI+SPREMAN ZA BORBU]

Približni sinonim *nametljiv*:

- 1) Način [+NASRTLJIV]
- 2) Nastup [+NASRTLJIV]
- 3) Svijet [+NASRTLJIV]
- 4) Čin [+NASRTLJIV]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *agresivna*:

- 1) Odbrana [+ŽUČNA+NASRTLJIVA]
- 2) Politika [+ŽUČNA+NASRTLJIVA]
- 3) Igra [+ŽUČNA+NASRTLJIVA]
- 4) Reklama [+ŽUČNA+NASRTLJIVA]

Približni sinonim *prodorna*:

- 1) Odbrana [+KOJA SE PROBIJA+NASRTLJIVA]
- 2) Politika [+KOJA SE PROBIJA+NASRTLJIVA]

3) Igra [/]

4) Reklama [+UPEČATLJIVA]

Približni sinonim *napadna*:

1) Odbrana [+NASRTLJIVA+KOJE SE NAMEĆE]

2) Politika [+NASRTLJIVA+KOJA SE NAMEĆE+UPEČATLJIVA]

3) Igra [+NASRTLJIVA+KOJA SE PROBIJA]

4) Reklama [+NASRTLJIVA+UPEČATLJIVA]

Približni sinonim *borbena*:

1) Odbrana [+ŽUČNA+SPREMNA ZA BORBU]

2) Politika [+ŽUČNA+SPREMNA ZA BORBU]

3) Igra [+NAPADAČKA+ŽUČNA]

4) Reklama [/]

Približni sinonim *nametljiva*:

1) Odbrana [+NASRTLJIVA+KOJA SE NAMEĆE]

2) Politika [+NASRTLJIVA]

3) Igra [+NAPADAČKA]

4) Reklama [+UPEČATLJIVA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *agresivno*:

1) Krilo [+NAPADAČKO]

2) Ponašanje [+NASRTLJIVO]

3) Djelovanje [+NASRTLJIVO]

4) Društvo [+NASRTLJIVO]

Približni sinonim *prodorno*:

1) Krilo [+NAPADAČKO]

2) Ponašanje [+NASRTLJIVO]

3) Djelovanje [+NASRTLJIVO]

4) Društvo [+KOJE SE PROBIJA+NASRTLJIVO]

Približni sinonim *napadno*:

1) Krilo [+NASRTLJIVO+KOJE SE PROBIJA]

2) Ponašanje [+NASRTLJIVO+KOJE SE NAMEĆE]

3) Djelovanje [+NASRTLJIVO+UPEČATLJIVO]

4) Društvo [+NASRTLJIVO+KOJE SE NAMEĆE]

Približni sinonim *borbeno*:

1) Krilo [+NAPADAČKO]

2) Ponašanje [+NAPADAČKO]

3) Djelovanje [+NAPADAČKO+SPREMNO ZA BORBU]

4) Društvo [+NASRTLJIVO+SPREMNO ZA BORBU]

Približni sinonim *nametljivo*:

1) Krilo [+NASRTLJIVO]

2) Ponašanje [+NASRTLJIVO]

3) Djelovanje [+NASRTLJIVO]

4) Društvo [+NASRTLJIVO]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *aggressive*:

- 1) Ponašanje [+NAMETLJIVO]
- 2) Marketing [+NAMETLJIV+UPEČATLJIV]
- 3) Akcija [+NASRTLJIVA+NAMETLJIVA]
- 4) Stav [+NASRTLJIV]

Približni sinonim *assertive*:

- 1) Ponašanje [+UPEČATLJIVO+NAMETLJIVO]
- 2) Marketing [+UPEČATLJIV+NAMETLJIV]
- 3) Akcija [+NAMETLJIVA]
- 4) Stav [+NAMETLJIV+UPEČATLJIV]

Približni sinonim *militant*:

- 1) Ponašanje [+BORBEN+NAPADAČKI]
- 2) Marketing [/]
- 3) Akcija [+BORBENA+NAPADAČKA]
- 4) Stav [+BORBEN+NAPADAČKI]

Približni sinonim *pushing*:

- 1) Ponašanje [+NAMETLJIV+NASRTLJIV]
- 2) Marketing [+NASRTLJIV+UPEČATLJIV]
- 3) Akcija [+NAMETLJIVA+NASRTLJIVA]
- 4) Stav [+NAMETLJIV+NASRTLJIV]

Približni sinonim *self-assertive*:

- 1) Ponašanje [+SAMOPOUZDANO+NAMETLJIVO]
- 2) Marketing [+PUN SAMOPOUZDANJA+NAMETLJIV]

3) Akcija [/]

4) Stav [+PUN SAMOPOUZDANJA+NAMETLJIV]

8.2.4.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, vršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *agresivan*, -a, -o i njegovih približnih sinonima (*prodoran*-a, -o, *napadan*-a, -o, *borben*, -a, -o, *nametljiv*-a, -o) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~način*, *~nastup*, *~svijet*, *~čin*, *~odbrana*, *~politika*, *~igra*, *~reklama*, *~ponašanje*, *~krilo*, *~djelovanje*, *~društvo*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *agresivan*, -a, -o u crnogorskom i pridjeva *aggressive* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva *agresivan* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~način*, *~nastup*, *~svijet*, *~čin*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NASRTLJIV] 16

[+UPEČATLJIV] 8

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *agresivna* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~odbrana*, *~politika*, *~igra*, *~reklama*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NASRTLJIVA] 12

[+ŽUČNA] 7

- c) najučestalije značenjske komponente pridjeva *agresivno* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~ponašanje*, *~krilo*, *~djelovanje*, *~društvo*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

[+NASRTLJIVO] 15

[+NAPADAČKO] 5

- d) Najučestalije značenjske komponente pridjeva *aggressive* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~ponašanje*, *~marketing*, *~akcija*, *~stav*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NAMETLJIV]

[+NASRTLJIV]

Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *agresivan*, *-a*, *-o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *aggressive* u engleskom jeziku su:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NAMETLJIV]

[+NASRTLJIV]

[+NAPADAČKI]

[+UPEČATLJIV]

Upoređivana je i učestalost upotrebe pridjeva *agresivan*, *-a*, *-o* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *aggressive*, tj. njegovim prevodnim ekvivalentima u engleskom jeziku (tabela 77) .

OPISNI PRIDJEV <i>AGGRESSIVE</i>					
KOLOKATI PRIDJEVA	Broj	konkordanci	pridjeva	Broj	konkordanci pridjeva

AGRESIVAN, -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	<i>aggressive</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>agresivan, -a, -o</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	<i>aggressive</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>agresivan, -a, -o</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)
1. Način 8	+Manner 8	+44
2. Nastup 6	+Outburst 2	+18
3. Svijet 2	+World 1	+6
4. Čin 3	+Act 14	+63
5. Odbrana 10	+Defence 2	+19
6. Politika 9	+Policy 9	+53
7. Igra 9	+Game 1	+25
8. Reklama 5	+Advertising 2	+37
9. Krilo 2	-Wing 0	-
10. Ponašanje 1	+Behaviour 81	+186
11. Djelovanje 1	+Action 16	+130
12. Društvo 1	+Society 3	+2
UKUPNO		
57	139	583

Tabela 77

Nakon sprovedene analize zaključuje se da je veći broj kolokacija (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *aggressive* u engleskom jeziku (139) u odnosu na zastupljenost istih (najučestalijih kolokata) pridjeva *agresivan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (57). Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu,

kao što je korpus Word banks sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi) (583) (tabela 77).

Vršeno je i upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *aggressive* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *agresivan, -a, -o*, tj. njegovim prevodnim ekvivalentima (tabela 78).

OPISNI PRIDJEV AGRESIVAN-A,-O		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>AGGRESSIVE</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>agresivan -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>aggressive</i> , na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>agresivan,-a,-o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>aggressive</i> , na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Behaviour 85	+Ponašanje 1	+36,900
2. Attitude 22	-Stav 0	+19,500
3. Drive 19	+Nagon 1	+485
4. Species 18	+Vrsta 3	+3,140
5. Marketing 17	+Marketing 1	+3,880
6. Impulse 12	-Impuls 0	+2
7. Tendency 11	-Sklonost 0	+57
8. Instinct 8	-Instinkt 0	+5
9. Tactic 87	-Taktika 0	+1,120
10. Conduct 7	-Upravljanje 0	+164
11. Nationalism 6	-Nacionalizam 0	+235

12. Posture 5	-Držanje 0	+162
297	6	65656

Tabela 78

Rezultati analize ukazuju na veći broj najučestalijih kolokata (297) pridjeva *aggressive* u odnosu na učestalost upotrebe prevodnih ekvivalenata istih kolokata pridjeva *agresivan, -a, -o* (6) u crnogorskom jeziku. Međutim, rezultati su drugačiji kada se upoređuje upotreba navedenih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *agresivan, -a, -o* na mnogo većem korpusu www.google.com (65656) (tabela 78).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *aggressive* i *agresivan, -a, -o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati tj. njihovi prevodni ekvivalenti. Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza (tabela 79).

KOLOKATI PRIDJEVA AGRESIVAN, -A, -O na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA AGGRESSIVE na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Način 8	Behaviour 85
Nastup 6	Attitude 22
Svijet 2	Drive 19
Čin 3	Species 18
Odbrana 10	Marketing 17
Politika 9	Impulse 12
Igra 9	Tendency 11
Reklama 5	Instinct 8
Krilo 2	Tactic 87
Ponašanje 1	Conduct 7
Djelovanje 1	Nationalism 6
Društvo 1	Posture 5
57	297

Tabela 79

Rezultati sprovedene analize ukazuju na to da nema prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *aggressive* u engleskom i pridjeva *agresivan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (tabela 79).

Najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *agresive* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi). Nominalne kolokacije koje imaju preneseno značenje su naglašene boldiranim slovima (tabela 80):

ASSERTIVE	BEHAVIOUR 11	MASCULANITY (1)	NATIONALISM (1)	PERSONALITY (1)
MILITANT	TENDENCY (17)	UNIONISM (10)	NATIONALISM (5)	CONFROTATION (3)
PUSHING	CROWD (1)	MOTION (1)	STAGE (1)	
SELF-ASSERTIVE	INDIVIDUALISM (1)	MANNER (1)	BEHAVIOUR (1)	PORTER (1)
AGGRESSIVE	BEHAVIOUR (85)	ATTITUDE (22)	DRIVE (19)	SPECIES (19)

Tabela 80

Najučestaliji kolokati pridjeva *aggressive* i njegovih približnih sinonima, koji imaju preneseno značenje jesu (tabela 80):

assertive behaviour/masculanity/nationalism

militant tendency/unioinism/nationalism/confrotation

pushing crowd/motion/stage

self-assertive individualism/manner/behaviour

aggressive behaviour/attitude/drive/species

Vršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *agresivan, -a, -o* (*prodoran, -a, -o, napadan, -a, -o, borben-a, -o, nametljiv, -a, -o*) na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 81).

PRODORAN	POGLED (13)	ZVUK (9)	KRIK (7)	VRISAK (3)
-----------------	-------------	----------	----------	------------

NAPADAN	SLIKAR (1)	/	/	/
BORBEN	MEČ (7)	IGRAČ (2)	DUH (2)	TIM (1)
NAMETLJIV	OSJEĆAJ (2)	POSTUPAK (1)	ODNOS (1)	GLAS (1)
AGRESIVAN	NAČIN (8)	NASTUP (6)	SVIJET (2)	ČIN (3)
PRODORNA	VRISKA (2)	PROPAGANDA (1)	KRITIKA (1)	HLADNOĆA (1)
NAPADNA	ŠMINKA (1)	PROPAGANDA (1)	SLIČNOST (1)	PAŽNJA (1)
BORBENA	GOTOVOST (39)	DEJSTVA (33)	VOZILA (20)	LINIJA (10)
NAMETLJIVA	ŽELJA (1)	VJERA (1)	SLIČNOST (1)	MISAO (1)
AGRESIVNA	ODBRANA (10)	POLITIKA (9)	IGRA (9)	REKLAMA (5)
PRODORNO	DEJSTVO (1)	ZVONO (1)	ZAVIJANJE (1)	ZVIŽDANJE (1)
NAPADNO	ZAGLEDANJE (1)	PREKIDANJE (1)	/	/
BORBENO	VOZILO (19)	SREDSTVO (7)	ANGAŽOVANJE (8)	RASPOLOŽENJE (6)
NAMETLJIVO	SAOSJEĆANJE (1)	PRIVIĐENJE (1)	PRISUSTVO (1)	/
AGRESIVNO	PONAŠANJE (61)	DJELOVANJE (3)	KRILO (2)	DRUŠTVO (1)

Tabela 81

Analizom je utvrđeno da su sljedeći zajednički kolokati pridjeva *agresivan*, -a, -o i njegovih približnih sinonima (tabela 81):

prodorna/napadna propaganda

napadna/nametljiva sličnost

Sljedeći kolokati pridjeva *agresivan*, -a, -o i njegovih približnih sinonima imaju preneseno značenje (42) (tabela 81):

prodoran pogled

napadan slikar

borben meč/duh/tim

nametljiv osjećaj/postupak/odnos/glas

agresivan način/nastup/čin

prodorna propaganda/ kritika/hladnoća

napadna šminka/sličnost/propaganda/pažnja

borbena gotovost/dejstva/linija

nametljiva želja/vjera/sličnost/misao

agresivna odbrana/politika/igra/reklama

prodorno dejstvo

napadno zagledanje/prekidanje

borbeno angažovanje/raspoloženje

nametljivo saosjećanje/priviđenje/prisustvo

agresivno ponašanje/djelovanje/krilo/društvo

Navedeni primjeri ukazuju na metaforičko i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *agresivan*, -a, -o i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim osnovnog, denotacijskog značenja *nametljiv*, -a, -o, *nasrtljiv*, -a, -o, *napadački*, -a, -o kao karakterne osobine ljudi, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na nametljivost, nasrtljivost, napadnost i određenih neživih pojmova (pogled, meč, duh, tim, osjećaj...).

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *aggressive* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju:

assertive behaviour/masculanity/nationalism;

militant tendency/unioinism/nationalism/confrotation;

pushing crowd/motion/stage;

self-assertive individualism/manner/behaviour;

aggressive behaviour/attitude/drive/species.

Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine, karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

8.2.5. Opisni pridjev *intelligentan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i njegov prevodni ekvivalent *intelligent* u engleskom jeziku

Opisni pridjev	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>intelligentan</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				Ukupan broj konkordanci za date primjere
	<i>čovjek</i>	<i>način</i>	<i>narod</i>	<i>pristup</i>	
Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)					
<i>Intelligentan</i>	52800	22700	498620	1540	82000
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>intelligentan</i>					
<i>Pametnan</i>	127000	29000	41300	2980	200280
<i>Razuman</i>	36500	34400	1230	3960	76090
<i>Inventivan</i>	110	19600	423	1010	21143
<i>Pronicljiv</i>	907	5190	101	82	6280

Tabela 82

Za analiziranih prvih deset sinonima, ponuđenih uz osnovni pridjev *intelligentan*, -a, -o (Rečnik sinonima, Pavle Ćosić i saradnici (2008: 237)), utvrđeno je da se, na osnovu njihove učestalosti upotrebe uz najčešće nominalne kolokacije pridjeva *intelligentan*, -a, -o (*~čovjek*, *~način*, *~narod*, *~pristup*), sljedeća četiri sinonima mogu smatrati približnim: *intelligentan*: *pametnan*, *razuman*, *inventivan*, *pronicljiv*.

Nakon analize frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *intelligentan* (*~čovjek*, *~način*, *~narod*, *~pristup*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*pametnan*, *razuman*, *inventivan*, *pronicljiv*), zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *intelligentan*: *pametnan* (200280), *razuman* (76090), *inventivan* (21143), *pronicljiv* (6280) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 82).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *intelligentan* jeste promišljen, pri čemu dva kolokata imaju konkretno značenje (*čovjek* i *narod*), a preostala dva kolokata imaju preneseno značenje (*način* i *pristup*) (tabela 82).

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>intelligentna</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>žena</i>	<i>bića</i>	<i>osoba</i>	<i>djeca</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Intelligentna</i>	63200	98900	74800	2490	239840
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>intelligentna</i>					
<i>Pametna</i>	63900	1980	45300	4290	115470
<i>Razumna</i>	104000	15800	115000	184	377184
<i>Inventivna</i>	6	2	1660	3	1671
<i>Pronicljiva</i>	403	1	2030	2	2436

Tabela 83

Ispitivana je i frekventnost pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *intelligentna* (*žena*, *bića*, *osoba*, *djeca*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*pametna*, *razumna*, *inventivna*, *pronicljiva*). Na osnovu frekventnosti upotrebe ponuđenih kolokata u okviru kolokacijskog okruženja predloženih približnih sinonima, zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *intelligentna*: *razumna* (377184), *pametna* (115470), *pronicljiva* (2436), *inventivna* (1671) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 83).

Zajednički sadržaj kolokata za datu sememu *intelligentna* bio bi *promišljena* (tabela 83).

	Najučestalija četiri kolokata opisnog pridjeva <i>intelligentno</i> na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu				
	<i>biće</i>	<i>ponašanje</i>	<i>investiranje</i>	<i>partnerstvo</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na korpusu: www.google.com (stranice iz Crne Gore)				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Intelligentno</i>	21400	6360	449	6	28215
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>intelligentno</i>					
<i>Pametno</i>	7280	920	7680	10	15890
<i>Razumno</i>	33100	6640	40	10	39790
<i>Inventivno</i>	4	7	2	/	13
<i>Pronicljivo</i>	7	1	/	/	8

Tabela 84

Analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *intelligentno* (*biće, ponašanje, investiranje, partnerstvo*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*pametno, razumno, inventivno, pronicljivo*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva prljavo: *razumno* (39790), *pametno* (15890), *inventivno* (13), *pronicljivo* (8) (www.google.com, stranice iz Crne Gore, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 84).

Zajednički sadržaj kolokata pridjeva *intelligentno* u srednjem rodu bio bi promišljeno (*biće* i *investiranje*), pažljivo odabrano (*partnerstvo*) i razborito (*ponašanje*) (tabela 84).

Pridjev *intelligent* na engleskom:

Najučestaliji kolokati opisnog pridjeva <i>intelligent</i> na osnovu podataka sakupljenih na sajtu kolokacija www.just the word.com					
	<i>man</i>	<i>eye</i>	<i>conversation</i>	<i>system</i>	
Opisni pridjev	Br. konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima na sajtu www.google.com				Ukupan broj konkordanci za date primjere
<i>Intelligent</i>	235	53	36	18	342
Predlošci približnih sinonima pridjeva <i>intelligent</i>					
<i>Bright</i>	35	448	/	2	485
<i>Clever</i>	166	7	5	8	186
<i>Smart</i>	105	12	1	13	131
<i>Brilliant</i>	90	23	4	1	118

Tabela 85

Sprovedenom analizom frekventnosti pojavljivanja četiri najučestalija kolokata pridjeva *intelligent* (*~čovjek, ~oko, ~razgovor, ~sistem*) u kolokacijskom okruženju predloženih približnih sinonima (*bright, clever, smart, brilliant*) zaključuje se da su približni sinonimi pridjeva *intelligent*: *bright* (485), *clever* (46), *smart* (131), *brilliant* (118) (www.WordBanksOnline:English.com, preuzeto: 11.02.2013) (tabela 85).

8.2.5.1. KOMPONENTNA ANALIZA

U daljem postupku istraživanja sprovedena je komponentna analiza pridjeva *intelligentan*, -a, -o i njemu pridruženih približnih sinonima *pametan*, -a, -o, *razuman*, -a, -o, *inventivan*, -a, -o, *pronijljiv*, -a, -o. Navedenom analizom žele se odrediti značenjska obilježja prethodno navedenog pridjeva i njegovih približnih sinonima u odnosu na odabrano kolokacijsko okruženje (najučestalije kolokate pridjeva *intelligentan*, -a, -o: *čovjek*, *način*, *narod*, *pristup*, *žena*, *bića*, *osoba*, *djeca*, *biće*, *ponašanje*, *investiranje*, *partnerstvo*).

Komponentnom analizom je obuhvaćen i opisni pridjev *intelligent*, kao i njegovi približni sinonimi: *bright*, *clever*, *smart*, *brilliant*. Navedeni pridjev i njegovi približni sinonimi analizirani su u okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *intelligent* (*man*, *eye*, *conversation*, *system*).

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *intelligentan*:

- 1) Čovjek [+OŠTROUMAN]
- 2) Način [+SNALAZHLJIV]
- 3) Narod [+RAZBORIT]
- 4) Pristup [+SNALAZHLJIV]

Približni sinonim *pametan*:

- 1) Čovjek [+UMAN]
- 2) Način [+SNALAZHLJIV]
- 3) Narod [+UMAN]
- 4) Pristup [+SNALAZHLJIV]

Približni sinonim *razuman*:

- 1) Čovjek [+RAZBORIT]
- 2) Način [+SNALAZHLJIV]

3) Narod [+RAZBORIT]

4) Pristup [+SNALAŽLJIV]

Približni sinonim *inventivan*:

1) Čovjek [+DOVITLJIV]

2) Način [+DOSJETLJIV]

3) Narod [+DOVITLJIV+DUHOVIT]

4) Pristup [+DOSJETLJIV]

Približni sinonim *pronjcljiv*:

1) Čovjek [+OŠTROUMAN]

2) Način [+RAZBORIT]

3) Narod [+OŠTROUMAN]

4) Pristup [+RAZBORIT]

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *intelligentna*:

1) Žena [+OŠTROUMNA]

2) Bića [+RAZBORITA]

3) Osoba [+OŠTROUMNA]

4) Djeca [+RAZBORITA]

Približni sinonim *pametna*:

1) Žena [+UMNA]

2) Bića [+UMNA]

3) Osoba [+UMNA]

4) Djeca [+UMNA]

Približni sinonim *razumna*:

1) Žena [+RAZBORITA]

2) Bića [+RAZBORITA]

3) Osoba [+RAZBORITA]

4) Djeca [+RAZBORITA]

Približni sinonim *inventivna*:

1) Žena [+DOVITLJIVA]

2) Bića [+DOSJETLJIVA]

3) Osoba [+DOVITLJIVA]

4) Djeca [+DOSJETLJIVA]

Približni sinonim *pronijljiva*:

1) Žena [+OŠTROUMNA]

2) Bića [+OŠTROUMNA]

3) Osoba [+OŠTROUMNA]

4) Djeca [+OŠTROUMNA]

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

Opisni pridjev *intelligentno*:

1) Biće [+OŠTROUMNO]

2) Ponašanje [+SNALAŽLJIVO]

3) Investiranje [+PROMIŠLJENO]

4) Partnerstvo [+PAMETNO ODABRANO]

Približni sinonim *pametno*:

- 1) Biće [+UMNO]
- 2) Ponašanje [+UMNO]
- 3) Investiranje [+UMNO]
- 4) Partnerstvo [+UMNO]

Približni sinonim *razumno*:

- 1) Biće [+RAZBORITO]
- 2) Ponašanje [+RAZBORITO]
- 3) Investiranje [+RAZBORITO]
- 4) Partnerstvo [+OČEKIVANO]

Približni sinonim *inventivno*:

- 1) Biće [+DOSJETLJIVO]
- 2) Ponašanje [+DOVITLJIVO]
- 3) Investiranje [+DOVITLJIVO]
- 4) Partnerstvo [+DOVITLJIVO]

Približni sinonim *pronijljivo*:

- 1) Biće [+OŠTROUMNO]
- 2) Ponašanje [+SA PUNO UVIDA]
- 3) Investiranje [+PROMIŠLJENO]
- 4) Partnerstvo [/]

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

Opisni pridjev *intelligent*:

- 1) Čovjek [+UMAN]
- 2) Oko [+PRONICLJIVO]
- 3) Razgovor [+OŠTROUMAN]
- 4) Sistem [+DOBRO UREĐEN]

Približni sinonim *bright*:

- 1) Čovjek [+OŠTOUMAN]
- 2) Oko [+SVIJETLO+BISTRO]
- 3) Razgovor [+RAZBORIT]
- 4) Sistem [/]

Približni sinonim *clever*:

- 1) Čovjek [+UMAN]
- 2) Oko [+BISTRO]
- 3) Razgovor [+PRONICLJIV]
- 4) Sistem [+UREĐEN]

Približni sinonim *smart*:

- 1) Čovjek [+UMAN]
- 2) Oko [+BISTRO]
- 3) Razgovor [+OŠTROUMAN]
- 4) Sistem [+SKLADAN]

Približni sinonim *brilliant*:

- 1) Čovjek [+PRONICLJIV]
- 2) Oko [+BISTRO]
- 3) Razgovor [+OŠTROUMAN]

4) Sistem [+SKLADAN+SJAJAN]

8.2.5.2. KONTRASTIVNA ANALIZA

U postupku primjene jednosmjerne kontrastivne analize, izvršeno je upoređivanje značenjskih obilježja pridjeva *intelligentan*, -a, -o i njegovih približnih sinonima (*pametna*, -a, -o, *razuman*, -a, -o, *invetivan*, -a, -o, *pronikljiv*, -a, -o) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*~čovjek*, *~način*, *~narod*, *~pristup*, *~žena*, *~bića*, *~osoba*, *~djeca*, *~biće*, *~ponašanje*, *~investiranje*, *~partnerstvo*).

Najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligentan*, -a, -o u crnogorskom i pridjeva *intelligent* u engleskom jeziku, kao i njihovih približnih sinonima, u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje jesu:

- a) najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligentan* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~čovjek*, *~način*, *~narod*, *~pristup*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SNALAŽLJIV] 6

[+RAZBORIT] 5

- b) najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligentna* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~žena*, *~bića*, *~osoba*, *~djeca*) jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+RAZBORITA] 6

[+OŠTROUMNA] 6

- c) Najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligentno* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~biće*, *~ponašanje*, *~investiranje*, *~partnerstvo*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO-ODRASLO]

[+UMNO] 4

[+DOVITLJIVO] 3

[+RAZBORITO] 3

- d) Najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligent* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*čovjek*, *~oko*, *~razgovor*, *~sistem*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+OŠTROUMAN] 4

[+BISTRO] 4

[+UMAN] 3

Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligentan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *intelligent* u engleskom jeziku jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+OŠTROUMAN]

[+BISTAR]

[+UMAN]

[+RAZBORIT]

Upoređivana je i učestalost upotrebe pridjeva *intelligentan*, -a, -u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *intelligent* (*~čovjek*, *~oko*, *~razgovor*, *~sistem*) i obrnuto uporediti učestalost upotrebe opisnog pridjeva *intelligent* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *intelligentan*, -a, -o (*man*, *manner*, *people*, *approach*, *woman*, *personality*, *person*, *criticism*, *being*, *behaviour*, *investment*, *partnership*) (tabela 86).

OPISNI PRIDJEV <i>INTELLIGENT</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>INTELLIGENTAN</i> , -A, -O, na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu 113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>intelligent</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>intelligentan</i> , -a, -o, kao i njemu pridruženih približnih sinonima na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>intelligent</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>intelligentan</i> , -a, -o, na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi)
1. Čovjek 28	+Man 55	+235
2. Način 9	+Manner 3	+4
3. Narod 4	+People 52	+223
4. Pristup 3	-Approach 0	+17
5. Žena 5	+Woman 26	+173
6. Ličnost 1	+Personality 2	+1
7. Osoba 7	+Person 15	+82
8. Kritika 1	+Criticism 1	+2
9. Biće 5	+Being 24	+44
10. Ponašanje 1	+Behaviour 9	+23
11. Investiranje 1	-Investment 0	+3
12. Partnerstvo 1	-Partnership 0	-
UKUPNO		
66	188	807

Tabela 86

Nakon sprovedene analize zaključuje se da je veći broj kolokacija (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *intelligent* u engleskom jeziku (188) u odnosu na zastupljenost istih (najučestalijih kolokata) pridjeva *intelligentan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (66). Međutim, rezultati su drugačiji kada se analiza vrši na većem korpusu Word Banks, preuzet sa sajta www.wordbanksonline.com (550,000,000 riječi) (807) (tabela 86).

Vršeno je i upoređivanje učestalosti upotrebe opisnog pridjeva *intelligent* u kolokacijskom okruženju opisnog pridjeva *intelligentan, -a, -o*, tj. njegovim prevodnim ekvivalentima (tabela 87).

OPISNI PRIDJEV <i>INTELLIGENTAN, -A, -O</i>		
KOLOKATI PRIDJEVA <i>INTELLIGENT</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>intelligentan, -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>intelligent</i>, na osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	Broj konkordanci pridjeva <i>intelligentan, -a, -o</i> sa navedenim kolokatima njegovog prevodnog ekvivalenta <i>intelligent</i>, na osnovu podataka preuzetih sa sajta www.google.com (stranice iz Crne Gore)
1. Man 55	+Muškarac 1	+6,920
2. People 52	+Narod 4	+4,870
3. Woman 26	+Žena 5	+11,000
4. Being 24	+Biće 5	+15,100
5. Person 15	+Osoba 7	+59,400
6. Conversation 9	+Razgovor 1	+4,170
7. Behavior 9	+Ponašanje 1	+2,090
8. Guess 7	+Nagađanje	+8

9. Creature 6	+Stvorenje 1	+2,920
10. Horse 6	-Konj 0	+81
11. Robot 4	-Robot 0	+236
12. Cat 4	-Mačka 0	+386
UKUPNO		
193	25	107,181

Tabela 87

Rezultati analize ukazuju na veći broj najučestalijih kolokata (193) pridjeva *intelligent* u odnosu na učestalost upotrebe prevodnih ekvivalenata istih kolokata pridjeva *intelligentan, -a, -o* (25) u crnogorskom jeziku. Međutim, rezultati su drugačiji kada se upoređuje upotreba navedenih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *agresivan, -a, -o* na mnogo većem korpusu *www.google.com* (107,181) (tabela 87).

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje oba pridjeva *intelligent* i *intelligentan, -a, -o*, kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti. Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza (tabela 88).

KOLOKATI PRIDJEVA <i>INTELLIGENTAN, -A, -O</i> na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi)	KOLOKATI PRIDJEVA <i>INTELLIGENT</i> na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi)
Čovjek 28	Man 55
Način 9	People 52
Narod 4	Woman 26
Pristup 3	Being 24
Žena 5	Person 15
Ličnost 1	Conversation 9
Osoba 7	Behavior 9
Kritika 1	Guess 7

Biće 5	Creature 6
Ponašanje 1	Horse 6
Investiranje 1	Robot 4
Partnerstvo 1	Cat 4

Tabela 88

Rezultati sprovedene analize ukazuju na to da postoje sljedeći prevodni ekvivalenati najučestalijih kolokata pridjeva *intelligent* u engleskom i pridjeva *intelligentan, -a, -o* u crnogorskom jeziku: *čovjek/man, žena/woman, ličnost/person, biće/being, ponašanje/behaviour* (tabela 88).

Najučestaliji kolokati približnih sinonima pridjeva *intelligent* na osnovu podataka preuzetih iz Britanskog nacionalnog korpusa (112,181,015 riječi) (tabela 89).

BRIGHT	LIGHT (268)	COLOUR (195)	IDEA (82)	FUTURE (67)
CLEVER	GIRL (70)	BOY (62)	TRICK (18)	STUFF (9)
SMART	SUIT (34) diff.	CARD (21)	MOVE (15)	DRESS (14)
BRILLIANT	COLOUR (35)	SUNSHINE (30)	CAREER (24)	SMILE (14)
INTELLIGENT	MAN (66)	PEOPLE (58)	BEING (33)	WOMAN (33)

Tabela 89

Najučestaliji kolokati pridjeva *intelligent* i njegovih približnih sinonima, koji imaju preneseno značenje su (tabela 89):

bright idea/future

clever trick/stuff

smart suit/card/move/dress

brilliant career/smile

Izvršena je i analiza najučestalijih kolokata približnih sinonima pridjeva *intelligentan, -a, -o* (*pametan, -a, -o, razuman, -a, -o, inventivan-a, -o, pronicljiv, -a, -o*) na

osnovu podataka preuzetih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi) (tabela 90).

PAMETAN	ČOVJEK (107)	NAČIN (16)	POTEZ (11)	NAROD (10)
RAZUMAN	ROK (57)	ČOVJEK (38)	NAČIN (27)	RAZLOG (9)
INVENTIVAN	RUKOPIS (1)	PRISTUP (1)	ODGOVOR (1)	NIVO (1)
PRONICLJIV	POGLED (6)	POSMATRAČ (3)	DUH (3)	TIP (2)
INTELIGENTAN	ČOVJEK (28)	NAČIN (9)	NAROD (4)	PRISTUP (3)
PAMETNA	ŽENA (18)	DJEVOJKA (10)	BROJILA (8)	POLITIKA (6)
RAZUMNA	BIĆA (9)	MOGUĆNOST (8)	STVORENJA (8)	POLITIKA (7)
INVENTIVNA	IDEJA (1)	UPOTREBA (1)	TUMAČENJA (1)	KOREOGRAFIJA (1)
PRONICLJIVA	ZAPAŽANJA (30)	ANALIZA (3)	MISAO (1)	PAMET (1)
INTELIGENTNA	BIĆA (12)	OSOBA (7)	ŽENA (5)	DJECA (2)
PAMETNO	DIJETE (12)	RJEŠENJE (4)	LICE (2)	OKO (2)
RAZUMNO	RJEŠENJE (32)	VRIJEME (17)	OBJAŠNJENJE (14)	BIĆE (13)
INVENTIVNO	RJEŠENJE (1)	IZDANJE (1)	/	/
PRONICLJIVO	OKO (7)	POSMATRANJE (20)	PONIRANJE (1)	TRAGANJE (1)
INTELIGENTNO	BIĆE (5)	INVESTIRANJE (2)	PARTNERSTVO (1)	PONAŠANJE (1)

Tabela 90

Analizom je utvrđeno da su sljedeći zajednički kolokati pridjeva *inteligentan*, -a, -o i njegovih približnih sinonima (tabela 90):

pametan/razuman/inteligentan čovjek

pametan/razuman/inteligentan način

pametan/inteligitan narod

inventivan/inteligitan pristup

pametna/inteligitna žena

pametna/razumna politika

pametno/razumno/inventivno rješenje

pametno/pronicljivo oko

Sljedeći kolokati pridjeva *inteligentan, -a, -o* i njegovih približnih sinonima koji imaju preneseno značenje (41) (tabela 90):

pametan način/potez

razuman rok/način/razlog

inventivan rukopis/pristup/odgovor/nivo

pronicljiv pogled/duh

inteligentan način/narod/pristup

pametna brojila/politika

razumna mogućnost/stvorenja/politika

inventivna ideja/upotreba/tumačenja/koreografija

pronicljiva zapažanja/analiza/misao/pamet

pametno rješenje/oko

razumno rješenje/vrijeme/objašnjenje

inventivno rješenje/izdanje

pronicljivo oko/posmatranje/poniranje/traganje

inteligentno investiranje/partnerstvo/ponašanje

Navedeni primjeri ukazuju na metaforičko i metonimijsko proširenje značenja pridjeva *intelligentan, -a, -o* i njegovih približnih sinonima u navedenom najčešćem kolokacijskom okruženju. Zaključujemo da osim osnovnog, denotacijskog značenja snalažljivosti, razboritosti, oštroumnosti, kao karakterne osobine ljudi, ovaj pridjev, kao i njegovi približni sinonimi ukazuju i na snalažljivost, oštroumnost, razboritost određenih neživih pojmova (način, potez, rok, razlog, rukopis, pristup...).

Isti zaključak se može izvesti i kada je u pitanju analiza pridjeva *intelligent* i njegovih približnih sinonima u navedenom kolokacijskom okruženju: *bright idea/future; clever trick/stuff; smart suit/card/move/dress; brilliant career/smile*. Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića pripisale određenim predmetima i pojavama u engleskom i u crnogorskom jeziku.

9. ZAKLJUČAK

Primjenom interdisciplinarnog metoda analize, koji podrazumijeva prvo kolokacijski metod (Hlebec 2007: 39; Hlebec 2010: 107-109), zatim komponentnu analizu semantičkog sadržaja ekstrahovanih kolokata opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u engleskom i crnogorskom jeziku, a potom i njihovo kontrastiranje, ostvaren je značajan broj rezultata.

Prvi zapaženi rezultat analize tiče se specifičnosti utvrđivanja primjera približne sinonimije upotrebom kolokacijskog metoda¹⁹⁸. Primjenom ove metode mogu se utvrditi približni sinonimi za sve ostale vrste riječi, a ne samo pridjeva koji su analizirani ovim radom. Navođenjem približnih sinonima u postojećim tezaurusima engleskog i srpskog jezika značajno bi se poboljšao njihov kvalitet. Naime, u objavljenim rječnicima sinonima u engleskom i srpskom jeziku uočeno je da se uz osnovnu riječ, sinonimi navode ili po azbučnom redu ili taksonimijski, pri čemu se ne vodi računa o približnosti značenja, kao veoma značajnom kriterijumu prilikom uvrđivanja redoslijeda navođenja predloženih sinonima.

Sljedeći vrijedan rezultat analize tiče se uticaja gramatičkog roda (muški, ženski i srednji) na različitost najučestalijih kolokata opisnih pridjeva.

Primjeri:

prljav: ¹⁹⁹*veš* (4820)²⁰⁰; *novac* (15000); *posao* (51900); *rat* (1910) (tabela 1)

prljava: *kampanja* (26000); *igra* (42000); *tehnologija* (2120); *laž* (8680) (tabela 2)

prljavo: *rublje* (29900); *posuđe* (6790); *lice* (2650); *staklo* (3700) (tabela 3)

¹⁹⁸ Specifičnosti kolokacijskog metoda su već prikazane u teorijskom dijelu rada (vidi Hlebec (2007: 39; 2010: 107-109).

¹⁹⁹ Najučestalija četiri kolokata na osnovu podataka sakupljenih iz Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu.

²⁰⁰ Broj konkordanci pridjeva sa navedenim kolokatima analiziranih na korpusu www.google.com (stranice iz Crne Gore).

lijep: dan (159000); *izgled* (10100); *primjer* (62400); *način* (85600) (tabela 10)

lijepa: žena (290000); *vijest* (61500); *djevojka* (118000); *riječ* (101000) (tabela 11)

lijepo: vrijeme (333000); *lice* (90000); *nebo* (18700); *ljeto* (7090) (tabela 12)

mršav: čovjek (9400); *učinak* (7840); *vrijeme* (1040); *rezultat* (1730) (tabela 19)

mršava: žena (7560); *ramena* (1140); *ruka* (636); *prilika* (460) (tabela 20)

mršavo: tijelo (9360); *lice* (5130); *meso* (2080); *dijete* (11760) (tabela 21)

blijed: utisak (626); *čovjek* (740); *primjer* (4); *izgovor* (4) (tabela 28)

blijeda: sjenka (6560); *kopija* (38100); *svjetlost* (1660); *slika* (25300) (tabela 29)

blijedo: lice (17900); *čelo* (1120); *svjetlo* (4460); *dijete* (323) (tabela 30)

debeo: sloj (23900); *novčanik* (4610); *razlog* (116000); *čovjek* (5180) (tabela 37)

debela: žena (17700); *hladovina* (15300); *stijena* (4170); *djevojka* (23000) (tabela 38)

debelo: crijevo (40000); *meso* (32500); *staklo* (12600); *lice* (2980) (tabela 39)

hrabar: potez (27300); *čovjek* (16200); *korak* (11600); *čin* (11000) (tabela 46)

hrabra: žena (23600); *odluke* (11400); *djevojka* (6720); *igra* (5640) (tabela 47)

hrabro: srce (189000); *suočavanje* (746); *novinarstvo* (565); *sučeljavanje* (370) (tabela 48)

okrutan: tretman (2600); *način* (37300); *napad* (227); *završetak* (40) (tabela 55)

okrutna: stvarnost (10900); *šala* (10200); *vladavina* (146); *igra* (3320) (tabela 56)

okrutno: ubistvo (2750); *lice* (572); *mjesto* (2730); *vrijeme* (599) (tabela 57)

iskren: dijalog (7370); *odnos* (347); *odgovor* (71700); *razgovor* (17400) (tabela 64)

iskrena: emocija (6630); *podrška* (10200); *namjera* (6630); *priča* (6970) (tabela 65)

iskreno: saučešće (108000); *uvjerenje* (1260); *partnerstvo* (589); *priznanje* (7220) (tabela 66)

agresivan: način (23300); *nastup* (45400); *svijet* (87); *čin* (1720) (tabela 73)

agresivna: odbrana (8000); *politika* (11900); *igra* (19000); *reklama* (3240) (tabela 74)

agresivno: krilo (94); *ponašanje* (41800); *djelovanje* (2220); *društvo* (1710) (tabela 75)

inteligentan: čovjek (528000); *način* (22700); *narod* (498620); *pristup* (1540) (tabela 82)

inteligentna: žena (63200); *bića* (98900); *osoba* (74800); *djeca* (2490) (tabela 83)

inteligentno: biće (21400); *ponašanje* (63600); *investiranje* (449); *partnerstvo* (6) (tabela 84)

Osim specifičnog najučestalijeg kolokacijskog okruženja navedenih pridjeva, koje dokazano zavisi od gramatičkog roda, rezultati istraživanja ukazuju i na različit redosljed primjera približne sinonimije zavisno od toga da li je u pitanju pridjev muškog, ženskog ili srednjeg roda. Naime, u sprovedenoj analizi utvrđeno je u kojem broju najučestaliji kolokati navedenih opisnih pridjeva kolociraju sa odabranim približnim sinonimima. Rezultati ove analize upućuju na različitost redosljeda približnih sinonima (utvrđen na osnovu broja njihovih najučestalijih kolokata sa kolokatima pridjeva približnih sinonima za sva tri roda (muški, ženski, srednji).

Primjeri:

Približni sinonimi pridjeva *prljav*: *zaprljan* (554), *pogan* (233), *nečist* (218), *kaljav* (11)

Približni sinonimi pridjeva *prljava*: *nečista* (615), *pogana* (268), *kaljava* (3)

Približni sinonimi pridjeva *prljavo*: *nečisto* (4356), *zaprljano* (2874), *pogano* (107), *kaljavo* (6)

Približni sinonimi pridjeva *lijep*: *fin* (134870), *zgodan* (51887), *privlačan* (31933), *sladak* (6873)

Približni sinonimi pridjeva *lijepa*: *zgodna* (81330), *fina* (35580), *slatka* (17995), *privlačna* (10982)

Približni sinonimi sinonimi pridjeva *lijepo*: *fino* (27686), *slatko* (11575), *zgodno* (8363), *privlačno* (3557)

Približni sinonimi pridjeva *mršav*: *tanak* (1933), *suv* (323), *koščat* (220), *žgoljav* (11)

Približni sinonimi pridjeva *mršava*: *tanka* (6602), *koščata* (2399), *suva* (487), *žgoljava* (82)

Približni sinonimi pridjeva *mršavo*: *suvo* (615), *tanko* (268), *koščato* (3), *žgoljavo* (517)

Približni sinonimi pridjeva *blijed*: *bledunjav* (202), *anemičan* (4), *beskrvan* (3), *avetinjski* (2)

Približni sinonimi pridjeva *blijeda*: *bledunjava* (124), *anemična* (10), *avetinjska* (2), *beskrvna* (3)

Približni sinonimi pridjeva *blijedo*: *bledunjavo* (641), *beskrvno* (334), *avetinjsko* (159), *anemično* (10)

Približni sinonimi pridjeva *debeo*: *gojazan* (221), *popunjen* (139), *masivan* (138), *punačak* (57)

Približni sinonimi pridjeva *debela*: *gojazna* (4190), *punačka* (565), *popunjena* (298), *masivna* (202)

Približni sinonimi pridjeva *debelo*: *masivno* (569), *punačko* (453), *gojazno* (96), *popunjeno* (77)

Približni sinonimi pridjeva *hrabar*: *herojski* (40870), *junački* (38712), *odvažan* (14293), *smion* (4055)

Približni sinonimi pridjeva *hrabra*: *odvažna* (2719), *herojska* (2024), *junačka* (1345), *smjela* (593)

Približni sinonimi pridjeva *hrabro*: *junačko* (6632), *smjelo* (2687), *herojsko* (1945), *odvažno* (265)

Približni sinonimi pridjeva *okrutan*: *brutalan* (53265), *grub* (36604), *surov* (34190), *bezobziran* (6288)

Približni sinonimi pridjeva *okrutna*: *surova* (820010), *gruba* (44870), *brutalna* (6789), *bezobzirna* (493)

Približni sinonimi pridjeva *okrutno*: *brutalno* (51108), *surovo* (13870), *grubo* (6757), *bezobzirno* (2084)

Približni sinonimi pridjeva *iskren*: *otvoren* (79830), *odan* (467), *istinoljubiv* (3), *nelicemjerman* (1)

Približni sinonimi pridjeva *iskrena*: *otvorena* (27782), *odana* (119)

Približni sinonimi pridjeva *iskreno*: *otvoreno* (12558), *odano* (53), *nelicemjerno* (1)

Približni sinonimi pridjeva *agresivan*: *napadan* (2754), *nametljiv* (1382), *borben* (437), *prodoran* (252)

Približni sinonimi pridjeva *agresivna*: *napadna* (31145), *borbena* (12062), *nametljiva* (90), *prodorna* (64)

Približni sinonimi pridjeva *agresivno*: *napadno* (29948), *borbeno* (9436), *prodorno* (7722), *nametljivo* (2277)

Približni sinonimi pridjeva *intelligentan*: : *pametan* (200280), *razuman* (76090), *inventivan* (21143), *pronijljiv* (6280)

Približni sinonimi pridjeva *inteligentna*: *razumna* (377184), *pametna* (115470), *pronijljiva* (2436), *inventivna* (1671)

Približni sinonimi pridjeva *intelligentno*: *razumno* (39790), *pametno* (15890), *inventivno* (13), *pronijljivo* (8)

Razlike u kolokacijskom okruženju pridjeva u crnogorskom jeziku kao i razlike među njihovim približnim sinonimima u zavisnosti od njihovog gramatičkog roda upućuju na uticaj specifične rodne obilježivosti pridjeva na njihovo značenje u našem jeziku. Ove razlike nijesu utvrđene prilikom analize pridjeva u engleskom jeziku, što je i očekivano, s obzirom na odsustvo gramatičkog roda u ovom jeziku.

Zanimljivo je primijetiti da su analizirani pridjevi u rječnicima sinonima u crnogorskom jeziku, ponuđeni u muškom rodu, a samim tim i svi njihovi predloženi sinonimi. Na ovaj način se, očigledno, zanemaruje značenjska nijansiranoost pridjeva ženskog i srednjeg roda, kao i njihovih predloženih sinonima. Uz ovaj nedostatak treba istaći i neophodnost predstavljanja pridjeva i njihovih približnih sinonima kroz kontekst upotrebe, čime bi se u velikoj mjeri ukazalo na specifičnost značenja svih sinonima ponuđenih uz osnovnu riječ. Ovaj specifični leksikografski postupak uglavnom je već zastupljen u većini tezaurusa na engleskom jeziku.

Upravo su ovi nedostaci referentnih rječnika koji su korišćeni za potrebe ovog rada ukazali i na pravac našeg istraživanja, koji se kretao ka analizi kolokacijskog okruženja opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u crnogorskom i engleskom jeziku. U prvoj fazi istraživanja sprovedena je jednosmjerna, a potom i dvosmjerna kontrastivna analiza.

Rezultati jednosmjerne kontrastivne analize ukazuju na sličnosti i razlike u pogledu kolokacijskog okruženja opisnih pridjeva u crnogorskom jeziku i opisnih pridjeva u engleskom jeziku. Navedene sličnosti i razlike se javljaju u analizi učestalosti kolokata pridjeva u oba jezika:

- a) Najučestaliji kolokati pridjeva *prljav*, -a, -o u crnogorskom jeziku u velikoj mjeri korespondiraju sa učestalošću kolokata (njihovim prevodnim ekvivalentima) pridjeva *dirty* u engleskom jeziku (175/113) (tabela 5). S druge strane, najučestaliji kolokati pridjeva *dirty* (255) u engleskom jeziku su mnogo brojniji u odnosu na kolokate (njihove prevodne ekvivalente) pridjeva *prljav*, -a -o (14) u crnogorskom jeziku (tabela 6).
- b) Skoro je upola manji broj najučestalijih kolokata (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *lijep*, -a, -o (452) u engleskom jeziku u odnosu na uporedive kolokate pridjeva *beautiful* (845) u crnogorskom jeziku (tabela 14). Sprovedenom analizom je utvrđeno da je izraženo manji broj kolokata (njegovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *lijep*, -a, -o (166) u crnogorskom jeziku u odnosu na uporedive kolokate pridjeva *beautiful* u engleskom jeziku (873) (tabela 15).
- c) Uočen mnogo veći broj (1/3) kolokata pridjeva *thin* (njegovih prevodnih ekvivalenata) (243) u engleskom jeziku u odnosu na navedene najučestalije kolokate pridjeva *mršav*, -a, -o (81) u crnogorskom jeziku (tabela 23). Nakon sprovedene analize primjećuje se mnogo veći broj najučestalijih kolokata pridjeva *thin* (777) u odnosu na prevodne ekvivalente kolokata pridjeva *mršav*, -a, -o (122) (tabela 24).
- d) Izraženo je veći broj najučestalijih kolokata pridjeva *blijed*, -a, -o (6161) u crnogorskom jeziku u odnosu na njihovu zastupljenost u vidu prevodnih ekvivalenata datih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *pale* (166) u engleskom jeziku (tabela 32). Nakon sprovedene analize uočen je naglašeno veći broj najučestalijih kolokata pridjeva *pale* (507) u engleskom jeziku u odnosu na prevodne ekvivalente datih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *blijed*, -a, -o (63) u crnogorskom jeziku (tabela 33).
- e) Manji je broj najučestalijih kolokata pridjeva *debeo*, -la, -lo (156) u crnogorskom jeziku u odnosu na njihovu zastupljenost u vidu prevodnih

ekvivalenata datih kolokata u kolokacijskom okruženju pridjeva *fat* u engleskom jeziku (234) (tabela 41). Nakon sprovedene analize uočen je manji broj prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *fat* u crnogorskom jeziku (35) u odnosu na njihovu zastupljenost u engleskom jeziku (276) (tabela 42).

- f) Nakon sprovedene analize utvrđuje se da postoji velika podudarnost u kolokacijskom okruženju najučestalijih kolokata pridjeva *hrabar, -a, -o* (186), i njegovih prevodnih ekvivalenata, čija je upotreba analizirana u kolokacijskom okruženju pridjeva *brave* (113) (tabela 50). Rezultati analize ukazuju da je kolokacijsko okruženje pridjeva *brave* (njegovi najučestaliji kolokati) (361) specifičnije i u veoma malom broju (30) uporedivo sa kolokacijskim okruženjem pridjeva *hrabar, -a, -o* (tabela 51).
- g) Veći je broj kolokacija (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *cruel* u engleskom jeziku (51) u odnosu na zastupljenost istih (najučestalijih kolokata) pridjeva *okrutan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (36) (tabela 59). S druge strane, analiza ukazuje na mnogo veći broj najučestalijih kolokacija (280) u engleskom jeziku u odnosu na zastupljenost njihovih prevodnih ekvivalenata (16) u kolokacijskom okruženju pridjeva *okrutan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (tabela 60).
- h) Izraženo je manji broj (3) kolokata prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *iskren, -a, -o* u crnogorskom jeziku (109) u poređenju sa njihovom učestalošću upotrebe u kolokacijskom okruženju pridjeva *frank* u engleskom jeziku (tabela 68). Rezultati analize ukazuju na veći broj najučestalijih kolokata (62) pridjeva *frank* u odnosu na učestalost upotrebe prevodnih ekvivalenata istih kolokata pridjeva *iskren, -a, -o* u crnogorskom jeziku (7) (tabela 69).
- i) Veći je broj kolokacija (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *aggressive* u engleskom jeziku (139) u odnosu na zastupljenost istih (najučestalijih kolokata) pridjeva *agresivan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (57) (tabela 77). Rezultati analize ukazuju na veći broj najučestalijih kolokata (297) pridjeva *aggressive* u odnosu na učestalost upotrebe prevodnih ekvivalenata istih kolokata pridjeva *agresivan, -a, -o* (6) u crnogorskom jeziku (tabela 78).

j) Nakon sprovedene analize zaključuje se da je veći broj kolokacija (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva *intelligent* u engleskom jeziku (188) u odnosu na zastupljenost istih (najučestalijih kolokata) pridjeva *intelligentan, -a, -o* u crnogorskom jeziku (66) (tabela 86). Rezultati analize ukazuju na veći broj najučestalijih kolokata (193) pridjeva *intelligent* u odnosu na učestalost upotrebe prevodnih ekvivalenata istih kolokata pridjeva *intelligentan, -a, -o* (25) u crnogorskom jeziku (tabela 87).

Nakon analiziranja uporedivosti najučestalijeg kolokacijskog okruženja opisnih pridjeva u engleskom jeziku sa kolokacijskim okruženjem njihovih prevodnih ekvivalenata u crnogorskom jeziku i obrnuto, primijećeno je da su zastupljeniji prevodni ekvivalenti najučestalijeg kolokacijskog okruženja opisnih pridjeva u engleskom jeziku u odnosu na opisne pridjeve i njihove prevodne ekvivalente u crnogorskom jeziku:

<i>prljav, -a, -o</i>	<i>dirty</i>
(14) crnogorski (175)/engleski (113)	engleski (255) /crnogorski
<i>lijep, -a, -o</i>	<i>beautiful</i>
(166) crnogorski (452)/engleski (845)	engleski (873) /crnogorski
<i>mršav, -a, -o</i>	<i>thin</i>
(122) crnogorski (81)/engleski (243)	engleski (777) /crnogorski
<i>blijed, -a, -o</i>	<i>pale</i>
(63) crnogorski (6161)/engleski (243)	engleski (507) /crnogorski
<i>debeo, -la, -lo</i>	<i>fat</i>
(35) crnogorski (156)/engleski (234)	engleski (276) /crnogorski

(30)	<i>hrabar, -a, -o</i> crnogorski (186)/engleski (113)	<i>brave</i> engleski (361)/crnogorski
(16)	<i>okrutan, -a, -o</i> crnogorski (36)/ engleski (51)	<i>cruel</i> engleski (280)/crnogorski
(7)	<i>iskren, -a, -o</i> crnogorski (3)/ engleski (109)	<i>frank</i> engleski (62)/crnogorski
(6)	<i>agresivan, -a, -o</i> crnogorski (57)/ engleski (139)	<i>aggressive</i> engleski (297)/crnogorski
(25)	<i>intelligentan, -a, -o</i> crnogorski (66)/ engleski (188)	<i>intelligent</i> engleski (193)/crnogorski

Na osnovu gorenavedenih rezultata istraživanja može se zaključiti da je kolokacijsko okruženje opisnih pridjeva u crnogorskom jeziku uporedivije sa kolokacijskim okruženjem navedenih pridjeva u engleskom jeziku, dok je najučestalije kolokacijsko okruženje opisnih pridjeva u engleskom jeziku prilično specifično i u mnogo manjem broju uporedivo sa kolokacijskim okruženjem (njihovim prevodnim ekvivalentima) u crnogorskom jeziku.

Nakon primjene jednosmjerne kontrastivne analize upoređivano je i specifično kolokacijsko okruženje opisnih pridjeva u engleskom i crnogorskom jeziku (*dirty i prljav, -a, -o; beautiful i lijep-a, -o; thin i mršav, -a, -o; pale i blijed, -a, -o; fat i debeo, -la, -lo; brave i hrabar-a, -o; cruel i okrutan, -a, -o; aggressive i agresivan, -a, -o; frank i iskren, -a, -o; intelligent i intelligentan, -a, -o*) kako bi se utvrdilo da li postoje isti kolokati, tj. njihovi prevodni ekvivalenti (tabela 16). Dakle, primijenjena je i dvosmjerna kontrastivna analiza sa sljedećim rezultatima:

- a) Za pridjeve *dirty* i *prljav,-a,-o* postoji jedan sličan zajednički kolokat, tj. njegov približan prevodni ekvivalent *posuđe* i *dish* (sa razlikom u broju), što nam govori da su kolokacijska okruženja (njihovi najučestaliji kolokati) oba pridjeva prilično specifična i manje uporediva.
- b) Analizom je utvrđeno da su sljedeći zajednički kolokati pridjeva *lijep,-a,-o* i pridjeva *beautiful* (tabela 16): *lijepa djevojka/žena* i *beautiful girl/woman*.
- c) primjenom dvosmjerne kontrastivne analize najučestalijih kolokata pridjeva *thin* i *mršav,-a,-o* uočeno je da nema zajedničkih kolokata ili njihovih prevodnih ekvivalenata. Ovi rezultati ukazuju na specifičnost kolokacijskog okruženja pridjeva *thin* u engleskom jeziku i njegovu smanjenu uporedivost u odnosu na pridjev *mršav,-a,-o* u crnogorskom jeziku (tabela 25).
- d) Rezultati analize ukazuju na postojanje tri (*man/muškarac*, *woman/žena* i *face/lice*) zajednička najučestalija kolokata pridjeva *debeo,-la,-lo* i pridjeva *fat* (tabela 43).
- e) Zajednički najučestaliji kolokati (prevodni ekvivalenti) kolokata navedenih pridjeva *brave* i *hrabar,-a,-o* jesu: *čovjek/man* i *djevojka/girl* (tabela 50).
- f) Zajednički kolokati (njihovi prevodni ekvivalenti) pridjeva *cruel* i *okrutan,-a,-o* su: *tretman/treatment* i *joke/šala* (tabela 61).
- g) Rezultati sprovedene analize ukazuju na to da nema prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *frank* u engleskom i pridjeva *iskren,-a,-o* u crnogorskom jeziku (tabela 70).
- h) Nema prevodnih ekvivalenata najučestalijih kolokata pridjeva *aggressive* u engleskom i pridjeva *agresivan-a,-o* u crnogorskom jeziku (tabela 79).
- i) prevodni ekvivalenati najučestalijih kolokata pridjeva *intelligent* u engleskom i pridjeva *inteligentan,-a,-o* u crnogorskom jeziku jesu: *čovjek/man*, *žena/woman*, *ličnost/person*, *biće/being*, *ponašanje/behaviour* (tabela 88).

U ovom pokušaju da se nađu zajednički kolokati u okviru najčešćeg kolokacijskog okruženja odabranih opisnih pridjeva u crnogorskom i engleskom jeziku, uočavamo da postoji veoma malo zajedničkih kolokata i da su najčešća kolokacijska okruženja u oba izučavana jezika prilično specifična.

Analiza opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima kroz najučestalije kolokacijsko okruženje pokazuje i da među njima postoji veliki broj primjera prenesenog značenja. Pridjev *prljav*, -a, -o je imao veliki broj primjera prenesenog značenja (27) jer se u najvećem broju najučestalijih kolokacija odnosio na moralnu zaprljanost. Isto je sa pridjevom *lijep*, -a, -o (30), koji se u većini najučestalijih kolokacija odnosi na usklađenost i estetsku dopadljivost pridruženih mu kolokata, kao i pridjevom *blijed*, -a, -o (26) pošto se su se njegove najučestalije kolokacije ticale neuspjeha u određenom postignuću ili nedovoljnih učinaka u radu.

S druge strane, pridjevi *mršav*, -a, -o i *debeo*, -la, -lo koji se odnose na konkretna stanja nedostatka i viška kilaže, u skladu sa samim ograničenjem svog konkretnog značenja nijesu imali veliki broj najučestalijih kolokata prenesenog značenja (*mršav*, -a, -o (9), *debeo*, -la, -lo (4)).

Opisni pridjevi, kojima se opisuje ljudski karakter imali su veliki broj naučestalijih kolokata prenesenog značenja: *hrabar* (34), *okrutan* (43), *iskren* (24), *agresivan* (42), *inteligentan* (41). Rezultati ovih istraživanja upućuju na činjenicu da su se neke osobine karakteristične za ljudska bića u velikoj mjeri pripisale određenim predmetima i pojavama. Navedena personifikacija je inače veoma česta stilska figura.

Krajnji zaključak sprovedenih istraživanja jeste da se semantički sadržaj opisnih pridjeva može iscrpno analizirati primjenom eklektičkog pristupa (kolokacijske metode, komponentne i kontrastivne analize), ukazujući na sljedeće značajne rezultate:

- **Mogućnost utvrđivanja približnih sinonima za odabrane opisne pridjeve:** što se tiče opisanog postupka utvrđivanja približnih sinonima navedenih opisnih pridjeva, moram istaći da je ovaj metod osmišljen za potrebe ovog rada i predstavlja jedan od mogućih načina da se pristupi ovoj složenoj problematici. Upravo zato smo u poglavlju Pregled relevantnijih istraživanja približne sinonimije namjeravali ukazati na raznovrsnost postupaka kojim su

istraživači pokušavali odrediti mjernost približnosti značenja. Naravno, predstavljeni postupak ima dodirnih tačaka sa većinom ostalih prikazanih istraživačkih postupaka, naročito u dijelu koji se odnosi na uticaj kolokacijskog okruženja na značenje leksičkih jedinica, ali je najvećim dijelom specifičan, što se i nametalo prirodom istraživanja crnogorskog jezika, za koji još uvijek nije objavljen rječnik niti postoji elektronski korpus crnogorskog jezika.

- **Rezultati istraživanja ukazuju i na različitost najučestalijih kolokata opisnih pridjeva zavisno od roda (muški, ženski i srednji) u crnogorskom jeziku, kao i na različit redosljed primjera približne sinonimije zavisno od toga da li je u pitanju pridjev muškog, ženskog ili srednjeg roda.** Ovaj rezultat, kao i prethodno navedeni, upućuje na uticaj prisustva (crnogorski) i odsustva (engleski) gramatičkog roda na značenje opisnih pridjeva u okviru engleskog i crnogorskog jezika, čime se i potvrđuje polazna hipoteza ovog rada da se kolokacijsko okruženje pridjeva u crnogorskom jeziku mijenja u odnosu na specifični gramatički rod (muški, ženski, srednji), što nije slučaj sa pridjevima u engleskom jeziku, u kojem se ne prepoznaje kategorija gramatičkog roda;²⁰¹
- **Kolokacijsko okruženje opisnih pridjeva u crnogorskom jeziku uporedivije je sa kolokacijskim okruženjem navedenih pridjeva u engleskom jeziku, dok je najučestalije kolokacijsko okruženje opisnih pridjeva u engleskom jeziku prilično specifično i u mnogo manjem broju uporedivo sa kolokacijskim okruženjem (njihovim prevodnim ekvivalentima) u crnogorskom jeziku.** Navedeni rezultat je u skladu sa sljedećim u kojem je primijećen mali broj zajedničkih kolokata (njihovih prevodnih ekvivalenata) pridjeva u engleskom i crnogorskom jeziku. Oba ova rezultata potvrđuju polazne osnove ovog rada da sama kolokacijska okruženja datih riječi u mnogome zavise od semantičko-sintaksičke specifičnosti jezika,

²⁰¹ Vidi potpoglavlje Kontrastivna analiza i uticaj gramatičkog roda na značenje riječi.

kao što su i same kolokacije vrlo specifične u svim jezičkim sistemima svijeta.²⁰²

- **S druge strane, kontrastivna analiza najučestalijih semantičkih obilježja opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima u crnogorskom i engleskom jeziku ukazala je da postoji veliki broj njihovih najučestalijih zajedničkih semantičkih obilježja.**²⁰³ Ovo saznanje nam nameće pitanje: kako je moguće da se u analizi pridjeva u crnogorskom jeziku i njihovih prevodnih ekvivalenata u engleskom uoči specifičnost i smanjena uporedivost njihovih kolokacijskih okruženja s jedne strane i veliki broj njihovih najučestalijih zajedničkih semantičkih obilježja s druge strane? Odgovor na ovo pitanje povezan je sa specifičnim načinom klasifikovanja semantičkih obilježja na arhiseme, distinktivna i periferna obilježja, koji je predstavljen kod Dragičević (2010) u knjizi *Leksikologija srpskog jezika*²⁰⁴. Naime, navedena najučestalija semantička obilježja, koja su bila svojstvena semskoj strukturi i crnogorskog i engleskog jezika predstavljaju svojevrzne arhiseme i diferencijalne seme – seme višeg ranga, dok preostala periferna obilježja²⁰⁵ ili diferencijalne seme nižeg ranga objašnjavaju specifičnost kolokacijskog okruženja, koja su, kako smo već naveli bila teško uporediva u oba jezika. Stoga, možemo zaključiti da su oba jezika, na primjeru analiziranog uzorka opisnih pridjeva i njihovih prevodnih ekvivalenata, pokazala visok stepen

²⁰² Vidi potpoglavlje Strukturalni pristup str.77.

²⁰³ Detaljniji prikaz pronaći u rezultatima komponentne analize.

²⁰⁴ Pojam arhiseme ćemo ilustrovati kroz primjer, koji je Dragičević (2010: 70) ponudila: „Semantičko jezgro lekseme muškarac sačinjavaju seme ljudsko biće + muškog pola. Arhisema je ljudsko biće, a najvažnija diferencijalna sema je muškog pola.“

²⁰⁵ M. Radić-Dugonjić (1999: 65) slijedeći tradiciju ruske leksikologije, naglašava da ni sve diferencijalne seme nisu na istom hijerarhijskom nivou. U semantičkoj strukturi lekseme ona razlikuje **semantičko jezgro i semantičku periferiju**. Semantičko jezgro se sastoji iz arhiseme i jedne ili više diferencijalnih sema, koje su joj u hijerarhijskoj semskoj strukturi neposredno potčinjene. Arhisema i najvažnije seme pomažu identifikaciji lekseme i zato se taj semski kompleks zove **identifikator**. Sve ostale seme čine semantičku periferiju (Dragičević 2010: 71).

podudarnosti na nivou denotacije, ali ne i kada su u pitanju ostali aspekti značenja analiziranih leksema.²⁰⁶

- **Analiza opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima kroz najučestalije kolokacijsko okruženje pokazuje da među njima postoji veliki broj primjera prenesenog značenja i u engleskom i u crnogorskom jeziku.** Navedeni rezultat je takođe u skladu sa zaključcima Dragičević (2010: 112), koja je istakla da: „primjeri sa vezanom upotrebom pridjeva nedvosmisleno pokazuju kako se značenje lekseme oblikuje u kontekstu, bar u tom smislu što se u svakom novom kontekstu, naglašavaju posebne semantičke komponente lekseme, a druge se zanemaruju.“ Dakle, ovaj rezultat i dokazuje polaznu hipotezu da kolokacijsko okruženje preciznije određuje značenje riječi od njihovog denotativnog značenja i ukazuje na fleksibilnu i dinamičnu prirodu značenja riječi i značaj metafore i metonimije kao osnove te fleksibilnosti.
- **U skladu sa prethodno navedenim rezultatom su i rezultati sprovedene komponentne analize koji su ukazali na razlike u značenju opisnih pridjeva i njihovih približnih sinonima zavisno od njima pridruženih kolokacionih okruženja.** I pored očiglednih nedostataka komponentne analize, prethodno navedenih u polaznim osnovama rada, kao što su: određivanje ograničenih semantičkih obilježja leksičkih jedinica, kao i subjektivnost istraživača prilikom određivanja istih,²⁰⁷ uočili smo značajne rezultate primjenom ove metode. Rezultate komponentne analize ću predstaviti istim redoslijedom, kojim su analizirani opisni pridjevi i njihovi približni sinonimi:
 - primjenom komponentne analize opisnog pridjeva *dirty* u engleskom jeziku primijećena je **dominacija značenjskih obilježja muškog roda** (6 najučestalijih) u odnosu na značenjska obilježja ženskog roda

²⁰⁶ Vidi poglavlje Vrste značenja leksema.

²⁰⁷ Određena doza objektivnosti se ogleda u činjenici da smo prilikom određivanja semantičkih obilježja analiziranih primjera konsultovali elektronske korpus (korpus Savremenog srpskog jezika i Britanski nacionalni korpus), čijem smo kontekstu upotrebe saobražavali naše opise.

(ukupno 2), dok su najučestalije zajedničke značenjske komponente pridjeva *prljav*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *dirty* u engleskom jeziku:

[+MUŠKO+NELEGALAN]

[+MUŠKO+NEHIGIJENSKI]

- primjenom komponentne analize opisnog pridjeva *beautiful* u engleskom jeziku primijećena je **dominacija značenjskih obilježja ženskog roda** (16 najučestalijih), dok najučestalije značenjske komponente pridjeva *lijep*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *beautiful* u engleskom jeziku jesu:

[-MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+SKLADNA]

[+PRIJATNA]

- nakon sprovedene analize značenjskih komponenti pridjeva *thin* zaključuje se da **postoji podjednak broj značenjskih komponentni u muškom i ženskom rodu**, dok su najučestalija značenjska obilježja pridjeva *mršav*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *thin* u engleskom jeziku:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA TEŽINA]

- nakon sprovedene analize zaključuje se da je zastupljen **veći broj kolokata srednjeg roda** pridjeva *pale* u odnosu na kolokate ženskog i muškog roda, dok su najučestalija značenjska obilježja pridjeva *blijed*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *pale* u engleskom jeziku:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEDOVOLJNA PROKRVLJENOST]

[+SLABO]

- najučestalije značenjske komponente pridjeva *fat* i njegovih približnih sinonima (*plump*, *fleshy*, *corpulent*, *obese*) u odnosu na njemu pridružene najčešće kolokate (*muškarac*, *žena*, *sadržaj*, *šansa*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+/-KRUPAN] 3

[+TEŽAK] 3

I u analizi ovog pridjeva **uočen je veći broj značenjskih obilježja muškog roda**. Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *debeo, -la, -lo* u crnogorskom jeziku i pridjeva *fat* u engleskom jeziku jesu:

[+/-KRUPAN]

[+TEŽAK]

- najučestalije značenjske komponente pridjeva **brave** u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*čovjek, lice, pokušaj, borba*) jesu:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEUSTRAŠIV] 8

[+SRČAN] 6

[+NEPOKOLEBLJIVO] 4

Dakle, u prethodno navedenoj analizi primijećena je **dominacija semantičkih obilježja muškog roda**, dok su zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *hrabar, -a, -o* u crnogorskom jeziku i pridjeva *brave* u engleskom jeziku:

[+MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEUSTRAŠIV]

[+SRČAN]

[+NEPOKOLEBLJIV]

- najučestalije značenjske komponente pridjeva **cruel** i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*udarac, šala, tretman, sport*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NASILAN] 4

I u ovoj analizi očigledna je **dominacija semantičkih obilježja muškog roda**, dok zajedničke najučestalije značenjske

komponente pridjeva *okrutan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *cruel* u engleskom jeziku jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NEMILOSRDAN]

[+NASILAN]

- najučestalije značenjske komponente pridjeva **frank** i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*rasprava, razmjena, priznanje, divljenje*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+JAVNO] 9

U ovoj analizi primijećeno je da **preovladavaju semantička obilježja srednjeg roda**, dok su zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *iskren*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *frank* u engleskom jeziku:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+JASAN]

[+JAVAN]

- najučestalije značenjske komponente pridjeva **aggressive** i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (*~ponašanje, ~marketing, ~akcija, ~stav*) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NAMETLJIV]

[+NASRTLJIV]

I u analizi ovog pridjeva uočljiva je **dominacija semantičkih obilježja muškog roda**, dok su zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *agresivan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *aggressive* u engleskom jeziku:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+NAMETLJIV]

[+NASRTLJIV]

[+NAPADAČKI]

[+UPEČATLJIV]

- najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligent* i njegovih približnih sinonima u odnosu na ponuđeno kolokacijsko okruženje (~čovjek, ~oko, ~razgovor, ~sistem) jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+OŠTROUMAN] 4

[+BISTRO] 4

[+UMAN] 3

U analizi ovog pridjeva uočeno je da **preovladavaju značenjska obilježja muškog roda**. Zajedničke najučestalije značenjske komponente pridjeva *intelligentan*, -a, -o u crnogorskom jeziku i pridjeva *intelligent* u engleskom jeziku jesu:

[±MUŠKO±ŽIVO±ODRASLO]

[+OŠTROUMAN]

[+BISTAR]

[+UMAN]

[+RAZBORIT]

Što se predstavljene komponentne analize tiče, zanimljivo je primijetiti da je upravo nedostatak gramatičkog roda u engleskom jeziku odigrao značajnu ulogu u prepoznavanju razlika u rodnoj obilježenosti kolokata, što nije bio slučaj sa primjerima u crnogorskom jeziku. Drugo zanimljivo saznanje jeste da se **u engleskom jeziku pridjevi: *dirty, fat, brave, aggressive, cruel* i *intelligent* najčešće vezuju sa imenicama muškog roda**, dok se pridjev *beautiful* najčešće vezuje sa imenicama ženskog roda, a pridjevi *pale* i *frank* najčešće se nalaze u kolokacijskom okruženju imenica srednjeg roda. Jedino je kod pridjeva *thin* uočen podjednak broj kolokata oba roda. Razlozi ovakve vrste podjele mogu biti predmet novog istraživanja, u kojem bi se mogli zapitati da li je slučajno da je većina pridjeva sa negativnim prefiksom (izuzev pridjeva *brave*) u svom značenju praćena imenicama muškog roda, dok je ženski rod kolokata pridružen pridjevu sa pozitivnim značenjem. Stanje bljedoće, s druge strane, uglavnom se vezuje za ljudsko tijelo (lice), a karakterna osobina iskrenosti je najčešće prirođena neživim, apstraktnim produktima ljudskih aktivnosti, ali ne i ljudima, kao bićima (~rasprava, ~razmjena, ~priznanje, ~divljenje).

- **U radu je ukazano i na izvjesne nedostatke postojećih rječnika sinonima i predloženi načini njihovog unapređenja.** Naime, predlaže se da se u rječnicima sinonima, uz osnovnu riječ navode sinonimi po principu njihove približnosti značenja, a ne taksonimijski ili po azbučnom redu. Kako bi se opravdao dati predlog, trebalo bi navesti najučestalija kolokacijska okruženja osnovne riječi, a potom ih uporediti sa predlošcima približnih sinonima i tako odrediti njihovu mjernost značenja. Naravno, uz predloženi postupak, obavezno navesti upotrebu sinonima u određenoj rečenici, uz dodatni komentar o nijansama značenja koje su prepoznate u datom kontekstu. Inače, primijećeno je da prema zahtjevima leksikografske kodifikacije u rječnicima sinonima navode se samo pridjevi u muškom rodu, čime se gubi uvid u specifičnost primjera ženskog i srednjeg roda.

Smatramo da će navedeni rezultati istraživanja sprovedenog upotrebom specifičnog eklektičkog metoda poslužiti kao smjernica budućim istraživanjima u oblasti leksičke semantike i da će analiza primjera približne sinonimije kroz kontekst zaživjeti u oblasti metodike nastave i time pomoći i studentima i predavačima da prepoznaju nijanse u značenju među navedenim primjerima približne sinonimije.²⁰⁸ Uvidom u gorenavedene leksikografske nedostatke i predloge da se oni prevaziđu i leksikografi bi u velikoj mjeri unaprijedili postupak navođenja rječničkih jedinica²⁰⁹ u postojećim tezaurusima u srpskom jeziku, a

²⁰⁸ Premda mnogi teoretičari (npr. Lyons 1968: 452) ističu da je sinonimija više nego ijedna druga značenjska relacija zavisna od konteksta, obuhvatnija istraživanja korpusa i konteksta u proučavanju sinonimije još predstoje. Čak i za jezike koji se najviše proučavaju takva su istraživanja tek na početku. Storjohann (2009, 2010) pruža dobar primjer analiza na njemačkom materijalu. Sve ukazuje na to da se sinonimi ostvaruju na nivou jezika kao upotrebne vrijednosti i da se na tom nivou moraju intenzivnije proučavati (Šarić 2011: 8).

²⁰⁹ Pošto je u većini primjera priznato da rječnici koji daju prednost denotacijskim objašnjenjima u odnosu na samu upotrebu leksičkih jedinica imaju veoma ograničenu upotrebnu vrijednost prilikom savladavanja različitih značenjskih osobenosti sinonimičnih riječi (Partington 1998; Tognini-Bonelli 2001; Xiao and McEnery 2006).

nesumnjivo bi pozitivno uticali na pravila kodifikacije u budućim rječnicima sinonima u crnogorskom jeziku.

10. DODATAK

U dodatku ćemo prikazati elemente istraživačkog postupka na uzorku tri²¹⁰ pridjeva: *hrabar*, *okrutan* i *inteligentan*.

Navešćemo primjer kako su utvrđivani uzorci približnih sinonima pridjeva *hrabar*, na osnovu prvih deset ponuđenih sinonima u *Rječniku sinonima* Pavla Ćosića i saradnika (2008). Učestalost upotrebe navedenih primjera u najučestalijem kolokacijskom okruženju pridjeva *hrabar* utvrđivana je na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

	potez	čovjek	korak	čin	ukupno
Junački	245	5	38	2540	2828
Smion	440	2060	358	88	2946
Herojski	660	6	100	21900	22666
Junačan	/	8	/	2	10
Viteški	121	53	2	787	963
Kuražan	4	5	/	/	9
Srčan	5	135	1	/	141
Odvažan	2000	629	587	175	3391
Neustrašiv	2	123	1	3	129
Nepokolebljiv /		97	3	2	102

²¹⁰ Ova tri pridjeva su izabrana po metodi slučajnog izbora, pošto se zbog obimnosti rada vodilo računa da se istraživački postupak prikaže na manjem uzorku, a ne na svim primjerima analiziranih opisnih pridjeva.

Navešćemo primjer kako su utvrđivani uzorci približnih sinonima pridjeva *okrutan*, na osnovu ponuđenih prvih deset sinonima u *Rječniku sinonima* Pavla Ćosića i saradnika (2008). Učestalost upotrebe navedenih primjera u najučestalijem kolokacijskom okruženju pridjeva *okrutan* utvrđivana je na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi).

	tretman	način	napad	završetak	ukupno
Brutalan	121	37400	27700	98	65319
Bezobziran	/	4610	119	/	4729
Bezosjećajan	1	270	/	/	271
Grub	264	22200	565	5	23034
Surov	237	14600	811	8	15648
Bezdušan	2	481	91	/	574
Nemilosrdan	45	918	339	1	1303
Neljudski	621	3200	117	/	3938
Nasilnički	50	464	181	/	695
Nečovječan	267	367	5	/	639

Navešćemo primjer kako su utvrđivani uzorci približnih sinonima pridjeva *inteligentan*, na osnovu ponuđenih prvih deset sinonima u *Rječniku sinonima* Pavla Ćosića i saradnika. Učestalost upotrebe navedenih primjera u najučestalijem kolokacijskom okruženju pridjeva *inteligentan* utvrđivana je na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi).

	čovjek	način	narod	pristup	ukupno
Pametani	79500	23100	16100	1670	120.370
Bistar	3420	94	944	2	4.460
Vispren	108	177	62	1	348
Oštroumani	1420	180	33	6	1.639
Promućuran	67	9	71	2	149
Pronicljivi	1670	11600	70	74	13.414
Razumani	24200	11800	688	3560	40.248
Umani	1400	126	592	8	2.126
Razboriti	5890	1170	53	335	7.448
Inventivni	87	4450	264	9510	14.311

**Primjer kako su utvrđivani najučestaliji kolokati navedenih opisnih
pridjeva**

Prvih 250/526 rezultata kolokata pridjeva ***hrabar*** na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Oficir 2

Potez 38

Borac 10

Lik 1

Komandant 1

Čovjek 24

Vojnik 4

Partizan 1

Političar 2

Narod 5

Korak 13

Državnik 1

Pristup 3

Čin 13

Ratnik 2

Pregled 1

Kritičar 1

Sudija 1

Pokušaj 4

Odgovor 1

Novinar 1

Život 4

Roman 5

Duh 1

Iskorak 2

Momak 2

Mladić 2

Gest 1

Rez 1

Skok 2

Kurs 1

Tekst 1

Mačak 1

Program 1

Muzičar 1

Ratnik 2

Prvih 251 rezultata kolokata pridjeva ***hrabra*** na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Žena 17

Gospođa 3

Djevojka 9

Vojska 2

Četa 1

Odbrana 2

Naivnost 1

Vizija 1

Odluka 11

Igra 5

Četa 1

Tema 1

Ideja 1

Generacija 1

Ekipa 1

Djevojčica 2

Politika 1

Osoba 1

Kreacija 1

Mama 1

Školarina 1

Konfrontacija 1

Komšinica 1

Starica 1

Konstrukcija 1

Izjava 1

Družina 2

Duša 1

Posada 1

Prvih 250/1067 rezultata kolokata pridjeva **hrabro** na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Srce 28

Suočavanje 2

Sredstvo 1 (212)

Svjedočanstvo 1 (303)

Novinarstvo 1 (336)

Prvih 70 rezultata kolokata pridjeva **okrutan** na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Način 4

Izgled 1

Završetak 1

Tretman 14

Terorizam 1

Napad 1

Gubitak 1

Prvih 61 rezultat kolokata pridjeva **okrutna** na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Stvarnost 1

Pomama 1

Igra 1

Duša 1

Doza 1

Djela 3

Ubistva 2

Tajna 1

Riješenost 1

Realnost 1

Istorija 1

Ironija 1

Tranzicija 1

Šala 1

Sila 1

Policija 1

Majka 3

Prvih 165 rezultata kolokata pridjeva *okrutno* na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Vrijeme 1

Mjesto 1

Ubistvo 5

Lice 2

Prvih 191 rezultat kolokata pridjeva *intelligentan* na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Život 2

Muškarac 1

Dečko 1

Slušalac 1

Potez 2

Način 9

Majstor 1

Čovjek 18

Pristup 3

Političar 1

Lider 1

Umjetnik 1

Narod 4

Kompromis 1

Iskaz 2

Odgovor 2

Humor 1

Plan 1

Građanin 1

Potez 2

Pogled 1

Diktator 1

Trener 1

Tim 1

Odnos 1

Glumac 1

Tekst 1

Pravnik 1

Prvih 110 rezultata kolokata pridjeva *inteligentna* na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Žena 5

Bića 9

Stvorenja 1

Osoba 5

Muzičarka 1

Djeca 2

Igrarija 1

Sila 1

Kritika 1

Vrsta 1

Politika 1

Misterija 2

Prvih 141 rezultat kolokata pridjeva *intelligentno* na osnovu Korpusa savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu (113,000,000 riječi):

Biće 3

Ponašanje 1

Investiranje 1

Partnerstvo 1

10.1. SPISAK OPISNIH PRIDJEVA I NJIHOVIH PRIBLIŽNIH SINONIMA

PRIDJEVI KOJIM SE OPISUJE FIZIČKI IZGLED U ENGLISKOM JEZIKU:

BEAUTIFUL (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: PRETTY, LOVELY, HANDSOME, COMELY)

DIRTY (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: FILTHY, NASTY, FOUL, SQUALID)

LEAN (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: SKINNY, SPARE, RAWBONED, LANK)

FAT (4 PRIBLIŽNA SINONIMA PLUMP, FLESHY, CORPULENT, OBESE)

PALE (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: ASHEN, PALLID, LIVID, VAN)

PRIDJEVI KOJIM SE OPISUJE LIČNOST/KARAKTER U ENGLISKOM JEZIKU:

AGGRESSIVE (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: ASSERTIVE, MILITANT, PUSHING, SELF-ASSERTIVE)

BRAVE (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: COURAGEOUS, BOLD, FEARLESS, DAUNTLESS)

CRUEL (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BRUTAL, SAVAGE, INHUMAN, VICIOUS)

FRANK (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: OPEN, CANDID, STRAIGHTFORWARD, OUTSPOKEN)

INTELLIGENT (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BRIGHT, CLEVER, SMART, BRILLIANT)

PRIDJEVI KOJIM SE OPISUJE FIZIČKI IZGLED U CRNOGORSKOM JEZIKU:

PRLJAV (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: ZAPRLJAN, POGAN, NEČIST, KALJAV)

LIJEP (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: FIN, ZGODAN, PRIVLAČAN, SLADAK)

MRŠAV (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: TANAK, SUV, KOŠČAT, ŽGOLJAV)

BLIJED (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BLEDUNJAV, ANEMIČAN, BESKRVAN, AVETINJSKI)

DEBEO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: GOJAZAN, POPUNJEN, MASIVAN, PUNAČAK)

PRLJAVA (3 PRIBLIŽNA SINONIMA: NEČISTA, POGANA, KALJAVA)

LIJEPA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: ZGODNA, FINA, SLATKA, PRIVLAČNA)

MRŠAVA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: TANKA, KOŠČATA, SUVA, ŽGOLJAVA)

BLIJEDA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BLEDUNJAVA, AVETINJSKA, ANEMIČNA, BESKRVNA)

DEBELA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: GOJAZNA, PUNAČKA, POPUNJENA, MASIVNA)

LIJEPO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: FINO, SLATKO, ZGODNO, PRIVLAČNO)

PRLJAVO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: NEČISTO, ZAPRLJANO, POGANO, KALJAVO)

MRŠAVO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: SUVO, TANKO, KOŠČATO, ŽGOLJAVO)

BLIJEDO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BLEDUNJAVO, BESKRVNO, AVETINJSKO, ANEMIČNO)

DEBELO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: MASIVNO, PUNAČKO, GOJAZNO, POPUNJENO)

**PRIDJEVI KOJIM SE OPISUJE LIČNOST/KARAKTER U
CRNOGORSKOM JEZIKU:**

HRABAR (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: HEROJSKI, JUNAČKI, ODVAŽAN, SMION)

OKRUTAN (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BRUTALAN, SUROV, GRUB, BEZOBZIRAN)

ISKREN (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: OTVOREN, ODAN, ISTINOLJUBIV, NELICEMJERAN)

AGRESIVAN (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: NAPADAN, NAMETLJIV, BORBEN , PRODORAN)

INTELIGENTAN (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: PAMETAN, RAZUMAN, INVENTIVAN, PRONICLJIV)

HRABRA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: HEROJSKA, ODVAŽNA, SMIONA, JUNAČKA)

OKRUTNA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: SUROVA, GRUBA, BRUTALNA, BEZOBZIRNA)

ISKRENA (2 PRIBLIŽNA SINONIMA: OTVORENA, ODANA)

AGRESIVNA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: NAPADNA, NAMETLJIVA, BORBENA, PRODORNA)

INTELIGENTNA (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: RAZUMNA, PAMETNA, PRONICLJIVA, INVENTIVNA)

HRABRO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: JUNAČKO, SMIONO, HEROJSKO, ODVAŽNO)

OKRUTNO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: BRUTALNO, SUROVO, GRUBO, BEZOBZIRNO)

ISKRENO (3 PRIBLIŽNA SINONIMA: OTVORENO, ODANO, NELICEMJERNO)

AGRESIVNO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: NAPADNO, BORBENO, NAMETLJIVO, PRODORNO)

INTELIGENTNO (4 PRIBLIŽNA SINONIMA: RAZUMNO, PAMETNO, INVENTIVNO, PRONICLJIVO)

11. BIBLIOGRAFIJA:

1. Agirre, E. & Martínez D. (2000). "Exploring automatic word sense disambiguation with decision lists and the Web." *Proceedings of the COLING Workshop on Semantic Annotation and Intelligent Annotation*, Luxembourg, 11–19.
2. Aitchinson J. (1987). *Words in the mind: An introduction to the mental lexicon*. Blackwell, Oxford, UK.
3. Ajduković J. (2010). "Kontaktološki sinonimi pod ruskim uticajem": u *Makedonskom kontaktološkom rečniku*. XXXVI naučna konferencija – lingvistika, Skopje, pp. 376-386.
4. Allan K. (1990). *Some English terms of insult involving sex organs: Evidence of a pragmatic driver for semantics*. In: Tsohatzidis, Savas L. (editor). *Meanings and prototypes: Studies in linguistic categorization*. London: Routledge, 159-194.
5. Arppe, A. (2002). "The usage patterns and selectional preferences of synonyms in a morphologically rich language", in Morin, A. and P. Sébillot (Eds.). *JADT-2002. 6th International Conference on Textual Data Statistical Analysis*, 13-15.3.2002, Vol. 1, pp. 21–32. Rennes: INRIA.
6. Arppe, A. (2006). "Complex phenomena deserve complex explanations". *Quantitative Investigations in Theoretical Linguistics (QITL2) Conference*, Osnabrück, Germany, 1-2.6.2006, 8–11, dostupno na URL: <http://www.cogsci.uni-osnabrueck.de/~qitl/>, datum preuzimanja: 04.03.2013.
7. Arppe, A. (2008). *Univariate, bivariate and multivariate methods in corpus-based lexicography – a study of synonymy*. Unpublished Ph.D. Dissertation, University of Helsinki, URN:<http://urn.fi/URN.ISBN:978-952-10-5175-3>.
8. Arppe, A. & Jarvikivi, J. (2007). "Every method counts: Combining corpus-based and experimental evidence in the study of synonymy". *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 3, 131-159.

9. Atkins, B.T.S. & Levin, B. (1995). "Building on a corpus: a linguistic and lexicographical look at some near-synonyms". *International Journal of Lexicography*, 8, 85-114.
10. Backlund, U. (1973). *The collocation of adverbs of degree in English*. Doctoral Dissertation, Uppsala University, Uppsala, Sweden.
11. Bahns, J. & Eldaw, M. (1993). "Should we teach EFL students collocations?" *System*, 21 (1), 101-104.
12. Baker M., Francis G. and Tognini-Bonelli E. (eds.) (1993). *Text and Technology*. Amsterdam: John Benjamins.
13. Barker, C. & Galasinski D. (2001). *Cultural studies and discourse analysis: A dialogue on language and identity*. London: Sage, 2001. Pp. viii, 192. Pb.
14. Barker, C. (2001): *Encyclopedia of Cognitive Science*. Macmillan Reference Ltd.
15. Barkhudarov, Leonid. 1993. The problem of the unit of translation. In P. Zlateva, editor, *Translation as social action: Russian and Bulgarian perspectives*. Routledge, London, pages 39–46.
16. Benson, M. (1990). *Srpskohrvatsko-engleski rečnik*. Beograd, Prosveta.
17. Benson, M. (1989). "The structure of the collocational dictionary." *International Journal of Lexicography*, 2, 1-14.
18. Benson, M., Benson, E. & Ilson, R. (1986a). *The BBI combinatory dictionary of English: A guide to word combinations*. Amsterdam: John Benjamins.
19. Benson, M., Benson, E. & Ilson, R. (1986b). *Lexicographic description of English*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
20. Biber, D. (1993). "Co-occurrence patterns among collocations: A tool for corpus-based lexical knowledge acquisition". *Computational Linguistics*, 19, 549-556.
21. Bolinger, D. L. (1968). "Entailment and the meaning of structures". *Glossa*, 2, 119-127.
22. Boroditsky, L. (1999). "First-language thinking of second-language understanding: Mandarin and English speakers' conception of time." *Proceeding of the Cognitive Science Society*, 21, 84 -89.

23. Boroditsky, L. (2001). "Does Language Shape Thought? Mandarin and English speakers' conception of time." *Cognitive Psychology*, 43, 1-22.
24. Boroditsky, L. & Schmidt, L. (2000). "Sex, syntax, and semantics." *Proceedings of the Cognitive Science Society*, 22, 42 – 47.
25. Boroditsky, L. & Schmidt, L. & Phillips, W. (2002). *An quirks of grammar affect the way you think? Spanish and German speakers' ideas about the genders of objects.*
26. Breal, M. (1900). *Semantics: Studies in the Science of Meaning*, Heinemann.
27. Budanitsky, A. (1999). *Measuring semantic relatedness and its applications*. Master's thesis, technical report CSRG-390, Department of Computer Science, University of Toronto, Toronto, Canada. Available at <http://www.cs.toronto.edu/compling/Publications/Abstracts/Theses/Budanitskythabs.html>.
28. Bugarski, R. (1996, 1998): *Uvod u opštu lingvistiku*. Čigoja štampa/XX vek, Beograd.
29. Bugarski, R. (1996): *Lingvistika o čoveku*. Čigoja štampa/XX vek, Beograd.
30. Bulatović, V. (1999): *Vizuelna percepcija u engleskom i srpskom jeziku*, Obod, Cetinje.
31. Carter, R. & McCarthy, M. (1988). *Vocabulary and language teaching*. London: Longman.
32. Chafe W. (1970): *Meaning and the Structure of Language*. The university of Chicago Press, Chicago and London.
33. Chapman, R. L. (ed.). (1992). *Roget's International Thesaurus*. (5th edition. Mexico State University).
34. Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton.
35. Church, K. W., Gale, W. Hanks, P., & Hindle, D. (1991). "Using statistics in lexical analysis". In U. Zernik (Ed.), *Lexical acquisition: exploiting on-line resources to build a lexicon* (pp. 115-164) Hillsdale, NJ:Lawrence Erlbaum.
36. Church, K. W., Gale, W. Hanks, P., & Hindle, D. & Moon, R. (1994). "Lexical substitutability". In B.T.S. Atkins & A. Zampolli (Eds.),

- Computational approaches to the lexicon* (pp. 115-164) Hillsdale, NJ:Lawrence Erlbaum.
37. Clark H. (1983). "Making sense of nonce sense." In Levelt, W. J. M. And R. Jarvella (eds.) *The Process of Language Understanding*, Wiley, New York 297-331.
 38. *Collins Cobuild English Language Dictionary*. (1987): London&Glasgow, Collins. Collinson W.E (1986).
 39. Cornog, Mary W. (ed.) (1992). *The Merriam-Webster dictionary of synonyms and antonyms*. Springfield, MA: Merriam-Webster.
 40. Cowie, A. P. Mc Caig, I. R. Mackin, R., (1986): *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*. Oxford University Press.
 41. Croft, W. (1998). "Linguistic evidence and mental representations". *Cognitive Linguistics*, 9, 151-173.
 42. Croft W. & Cruse D.A. (1986). *Lexical semantics*. Cambridge University Press.
 43. Cruse, D.A. Cruse, (2004, 2010). *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
 44. Crystal, D. (1987). *Kembrička enciklopedija jezika*, Nolit, Beograd.
 45. Ćosić, P. (2008). *Rečnik sinonima i tezaurus srpskog jezika*, Kornet, Beograd.
 46. Davitz, J. R. (1969). *The language of emotion*. New York: Academic Press.
 47. Deese, J. (1964). "The associative structure of some common English adjectives". *Journal of Verbal Learning and Verbal Behaviour*, 3, 347-357.
 48. Den Heyer, K., Goring, A., & Dannenbring, G.L, (1985). "Semantic priming and word repetition: The two effects are additive". *Journal of Memory and Language*, 24, 699-716.
 49. Dickens, C. (1992). *David Copperfield*. Wordsworth classics, Wordsworth Edition, Ltd
 50. DiMarco, Chrysanne (1990). *Computational stylistics for natural language translatin*. Doctoral dissertation. Department of Computer Science, University of Toronto [published as technical support CSRI-239]

51. Di Marco, C. & Hirst, G. (1993). "A computational theory of goal-directed style in syntax." *Third International Conference on Theoretical Issues in Machine Translation*, Austin, June 1990.
52. DiMarco, Chrysanne, Hirst, Graeme (1993). "Usage notes as the basis for a representation of near-synonymym for lexical choice." *Proceedings, 9th annual conference of the University of Waterloo Centre or the New Oxford English Dictionary and Text Research*, Oxford, September 1993, 33-43.
53. DiMarco, Chrysanne, Hirst Graeme and Stede Manfred (1993). "The semantic and stylistic diferentiation of synonyms and near-synonyms." *Spring Symposium on Buliding Lexicons, Machine Translation*, Stanford, CA, March 1993, 114-121.
54. Dirvens, R. & Porings, R. *Metaphor and Metonymy in Contrast*, Berlin: Mouton de Grutyer, 2006.
55. Divjak, D.S., & Gries St. Th (2008). "Clusters in the mind? Converging evidence from near synonymy in Russian". *The Mental Lexicon*, 3, 188-213.
56. Divjak, D. (2006). "Ways of intending: Delineating and structuring near-synonyms". In St. Th. Bries & A. Stefanowitsch (Eds.), *Corpora in cognitive linguistics: corpus-based approaches to syntax and lexis* (pp. 57-99). *Berlin and New York: Mouton de Grutyer*.
57. Divjak, Dagmar & Stefan Th. Gries. (2006). "Ways of trying in Russian: clustering behavioral profiles." *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 2(1): 23 - 60.
58. Doyle, Paul, (2003). 'Replicating Corpus Linguistics: A Corpus-Driven Investigation of Lexical Networks in Text', PhD thesis, Lancaster University.
59. Dragićević, R.(2010). *Leksikologija srpskog jezika*. Zavod za udžbenike, Beograd.
60. Dyvik H. (1999). "Translations as Semantic Mirrors: From Parallel Corpus to Wordnet", *Section for Linguistic University of Bergen*.
61. Edmonds, P., Hirst G. (1998). "Near synonymy and Lexical Choice." *Journal of Computational Linguistics*, Volume 28 Issue 2, June 2002, pp. 105-144.

62. Edmonds, Philip. (1999). *Semantic Representations of Near-Synonyms for Automatic Lexical Choice*. Ph.D. thesis, Department of Computer Science, University of Toronto. Available at <http://www.cs.toronto.edu/compling/Publications/ Abstracts/Theses>.
63. Edmonds, P. (2000). "Translating near-synonyms: Possibilities and preferences in the interlingua", University of Toronto, Canada.
64. Egan, Rose F. (1942). *Survey of the history of English synonymy and Synonym: Analysis and definition*. Reprinted in Philip B. Gove, editor, *Webster's New Dictionary of Synonyms*. Merriam-Webster, Springfield, MA.
65. Evans, V. & Green M. (2006). *Cognitive linguistics – an introduction*. Edinburg University Press, Ltd, Great Britain.
66. Fellbaum, C. (ed.) (1998). *WordNet: An Electronic Lexical Database*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
63. Fillmore, Charles, J. (1975). "An alternative to checklist theories of meaning."
Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society, ed. by Cathy Cogen et al., 123-131. Berkeley: Berkeley Linguistics Society.
67. Fillmore, C. J. (1985). *Frame semantics*. In *Linguistics in the morning calm: Selected papers from SICOL – 1981*, Linguistic Society of Korea, Seoul: Hanshin Publishing Company, 1982, 111-137.
68. Fillmore, C. J. (1987). "Frames and the semantics of understanding." *Quaderni di semantica*, 6(2), 222-254.
69. Firth, J.R. (1957). "A synopsis of linguistic theory " 1930-55. Reprinted in F.R. Palmer (ed.). (1968) *Selected Papers of J.R.Firth 1952-59*. London:Longmans.
70. Fodor, J.D. (1977). *Semantics: Theories of Meaning in Generative Grammar*. New York, Thomas Y. Cromwell Company.
71. Fowler, C.A., Napps, S.E., & Feldman, L. (1985). Relations among regular and irregular morphologically related words in the lexicon as revealed by repetition priming. *Memory and Cognition*, 13, 241-255.
72. Frawley, W. (1992). *Linguistic Semantics*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, New Jersey.

73. Geeraerts D. (2006). *Words and other Wonders. Papers on Lexical Semantic Topics*. Mouton de Gruyter, Berlin, New York.
74. Geeraerts D. (2009). *Theories of Lexical Semantics*. OUP, United States.
75. Genter, D. & Markman, AB. (1994). "Structural alignment in comparison: No difference without similarity." *Psychological science*, 5(3), May 1994, 152-158.
76. Gliquin G. (2006). "The place of prototypicality in corpus linguistics: Causation in the hot seat)." In St. Th. Bries & A. Stefanowitsch (Eds.), *Corpora in cognitive linguistics: corpus-based approaches to syntax and lexis* (pp. 57-99). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
77. Goddard, C. (1998). *Semantic Analysis: A Practical Introduction*, Oxford Press, Oxford.
78. Gove, Philip (ed.) (1984). *Webster's new dictionary of synonyms*. Springfield, Mass. Merriam-Webster.
79. Gortan-Premk, D. (2004). *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
80. Grefenstette, G.(1999). "Very Large Lexicons" Clairvoyance Corp. Pittsburgh, USA.
81. Grbović, M. (1989), „Sinonimi u funkciji semantizacije nove leksike“, *Prosvetni rad*, Podgorica, pp. 104-114.
82. Greenbaum S. (1974). Some verb-intensifier collocations in American and British English. *American Speech*, 49, 79-89.
83. Greenberg, J. (1963). *Universals of Language*. MIT Press, London
84. Gries, St.Th. (2010). *The Mental Lexicon*. John Benjamins Publishing Company.
85. Gries, St.Th.(2000). *Towards multifactorial analyses of syntactic variation: the case of Particle Placement*. Ph.D. dissertation, University of Hamburg.
86. Gries, St.Th. (2001). A corpus-linguistic analysis of –ic and –ical adjectives. *Icame Journal*, 25, 65-108.
87. Gries, St.Th. (2003b). Towards a corpus-based identification of prototypical instances of constructions. *Annual Review of Cognitive Linguistics*, 1, 1-27.

88. Gries, St.Th. (2006a). Corpus-based methods and cognitive semantics: the many meanings of *to run*. In St. Th. Bries & A. Stefanowitsch (Eds.), *Corpora in cognitive linguistics: corpus-based approaches to syntax and lexis* (pp. 57-99). Berlin and New York: Mouton de Grutyer.
89. Gries, St.& Stefanowitsch, A. (2006). *Corpus-Based Approaches to Syntax and Lexis*, Mouton de Grutyer, Berlin-New York.
90. Gries, St.Th. (2008). Dispersions and adjusted frequencies in corpora. *International Journal of Corpus Linguistics*, 13, 403-437.
91. Gries, St.Th. (2009). Dispersions and adjusted frequencies in corpora: further explorations. In St. Th. Gries, S. Wulff, & M. Davies (Eds.), *Corpus linguistic applications, current studies, new directions* (pp. 197-212). Amsterdam. Rodopi.
92. Gries, St.Th. (2010). Corpus linguistics and theoretical linguistics: a love-hate relationship? Not necessarily ... *International Journal of Corpus Linguistics*, 15, 321-337.
93. Gries, St.Th., & Otani, N. (2010). "Behavioural profiles: a corpus-based perspective on synonymy and antonymy." *ICAME Journal*, 34, 121-150.
94. Gries, St.Th. (2010). "Comprehension of antonymy and the generality of categorization models". *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*, 5(6), 585-597.
95. Halliday M.A.K. & McIntosh A. & Strevens P. (1964). *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. (Longmans' Linguistic Library.) London: Longmans.
96. Halliday, M.A.K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar: Second Edition*, Edward Arnold, London.
97. Halliday, M.A.K. (1966). "Lexis as a linguistic level". In C. E. Bazell et al (eds), *In Memory of J.R. Firth*. London: Longman. 150-61.
98. Hayakawa, S.I. (editor) (1986). *Choose the right word: A contemporary guide to selecting the precise word for every situation*, New York: Harper, Perennial, 1994.
99. Herbst, T. (1996). "What are collocations: Sandy beaches or false teeth?" *English Studies* 04/1996: 379-393.
100. Hill, J. (1999). 'Collocational Competence', ETP April 1999 Issue 11.

101. Hirst, G. (1987). *Semantic Interpretation and the Resolution of Ambiguity*, Cambridge University Press, Cambridge.
102. Hirst, G. (1995). "Near-synonymy and the structure of lexical knowledge." *Journal Computational Linguistics*, Volume 28 Issue 2, June 2002. Pp. 105-144.
103. Hlebec, B. (1990). *Opšta načela prevodenja*. Naučna knjiga, Beograd.
104. Hlebec B. (1998). *Connect your words. A dictionary of collocations*. Belgrade; Trebnik.
105. Hlebec, B. (2002). „Leksičko-semantička analiza srpskih prideva sa značenjem jedne dimenzije“, *Srpski jezik* 7/1-2: 213-120.
106. Hlebec, B. (2003). "Connectivity and indirect connection in English“, *Studia Anglica Posnaniensia* 39:113-120.
107. Hlebec, B. (2007). *English Semantics*, Belgrade: Čigoja štampa.
108. Hlebec, B. (2008). „Kolokacijska metoda semantičke analize (na primeru imenice pažnja“, *Semantička proučavanja srpskog jezika. Srpski jezik u svetlu savremenih lingvističkih teorija*, knj. 12. SANU: 65-79.
109. Hlebec, B. (2008b). „Predikativni instrumental“, u svetlu kolokacijske analize, *Južnoslovenski filolog* 64: 535-550.
110. Hlebec, B. (2008c). "Collocations with old, young and new and their Serbian correspondents“, Belgrade: ELLSACC *Proceedings* Vol. I, 171-192.
111. Hlebec, B. (2010). *English semantics for university students*. Belgrade: Čigoja štampa.
112. Hlebec, B. (2011). *The portrait of wild (in the collocational technique)* Banja Luka, *Filolog III*, 212-130.
113. Hlebec, B. (2011). "Semantic exploration into possession“, *Komunikacija i kultura online*, Godina II, broj 2.
114. Hlebec B. (2012). "The seme 'strong' in lexicological definitions“, *Belgrade English language & Literary studies*“, volume IV, 7-27, Čigoja štampa, Beograd
115. Hovy, E. (1988b). *Two Types of Planning in Language Generation*. Proceedings of ACL-88, 1988. On Natural Language Generation, Santa Catalina Island, July, 1988.

116. Hoey, M. (2005). *Lexical priming: a new theory of words and language*. London and New York Routledge.
117. Howart P. (1998). "Phraseology and Second Language Proficiency", *Applied Linguistics*, t. XIX, Oxford, pp. 24-44.
118. Imamović A. (2004). *Ljepota plezionizma*, Znanstveni pregled, Bosna i Hercegovina.
119. Inkpen, D. (2006). "Building and using a lexical knowledge-base of near-synonym differences." *Computational linguistics, volume 32, issue 2*, pp 223-262.
120. Ishrateh, M.K.M. (2006). *The translatability of cognitive synonyms in Shakespeare's Macbeth: A comparative/contrastive study*, neobjavljena doktorska disertacija,
dostupna na: www.phd-thesis.blogspot.com/.../translatability-of-cognitive-synonymy, datum preuzimanja: 10.02.2013.
121. Ivić, M. (1983). *Lingvistički ogledi*. Prosveta, Beograd
122. Ivić, M. (1990). *Pravci u lingvistici*. Nolit, Beograd
123. Ivir, V. (1978a). *Teorija i tehnika prevodenja*. Sremski Karlovci, Centar „Karlovačka gimnazija“.
124. Jackendoff, R. (1985). *Semantics and Cognition*. MIT Press, London
125. Jackendoff, R. (1990). *Semantic Structures*. Cambridge, Mass., London, En gland, The MIT Press
126. Jackson H. (1988). *Words and their meaning* . London: Longman.
127. Jackson, H. And Ze Amvela, E. (2007). *Words, Meaning and Vocabulary: An introduction to Modern English Lexicology*, 2nd edn, London and New York: Cassell.
128. Jantunen H. J. (2001, 2004). "Untypical patterns in translations: Issues on corpus methodology and synonymity" u *Translation Universals. Do they exist?* edited by Anna Mauranen & Peka Kujamaki, John Benjamins Publishing.
129. Jespersen O. (1922). *Language: It's Nature, Development and Origin*, London: Allen & Unwin.
130. Jevrić, T. (2012). *The study of the problem of absolute synonyms in relation to their collocational behavior*, preuzeto (17.01.2013)

131. Jones, S. Paradis, C. Murphy, M. L., & Willners, C. (2007). „Googling for 'opposites': a web-based study of antonym canonicity“. *Corpora*, 2,129-154.
132. Kaasinen, A. (2012.) *False Friends or what you will: How False Friends Created through Semantic Change Affect the Interpretation of William Shakespeare's Twelfth Night*, neobjavljena doktorska disertacija.
133. Katz, J.J. (1972). *Semantic Theory*. New York, Evanston, san Francisco, London, Harper and Row, Publishers
134. Kawamata A. (2004). “On the collocations of *deep*: Lexical semantics from the encyclopedic point of view” *dostupno na: pdfcast.org › Education, datum preuzimanja: 10.02.2013.*
135. Kearns, K. (2006): „Lexical semantics“ in Bas Aarts and April McMahon (eds.), *The Handbook of English Linguistics* (Oxford: Blackwell Publishing.
136. Keller, F. and Lapata M. (2003). “Using the web to obtain frequencies for unseen bigrams.“ *Computational Linguistics* 29(3):459–484
137. Kempson, R. (1977). *Semantic Theory*. Cambridge University Press
138. Kristal, D. (1987). *Kembrička enciklopedija jezika*. Nolit, Beograd
139. Kennedy, G. (1991). *Between and through: the company they keep and the functions they serve.* In K.Aijmer&B.Altenberg (Eds.), *English Corpus Linguistics* (pp. 95-110). London:Longman
140. Kiger, J.J. & Glass, A.L. (1983). *The facilitation of lexical decisions by a prime occurring after the target*. *Memory and Cognition*, 11(4), 356-365.
141. Kjellmer, G. (1987). “Aspects of English Collocations”, u Mejis, W. (ed.) *Corpus Linguistics and Beyond*, Rodopi.
142. Kzerzowski, T.P. (1990). *Contrasting languages. The scope of Contrastive Linguistics*, Mouton de Grutyer, Berlin, New York.
143. Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things*, Chicago: University of Chicago Press.

144. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.
145. Lakoff, G. & Johnson, M. (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, New York: Basic Books.
146. Lalević, M.S. (1974). *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika*, Beograd, Leksikografski zavod, Sveznanje.
147. Langacker, R.W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford, CA: Stanford University Press.
148. Lee, C.-Y. & Liu, J.-S. (2009). "Effects of Collocation Information on Learning Lexical Semantics for Near Synonym Distinction", *Computational Linguistics and Chinese Language Processing*, Vol. 14, No. 2, June 2009, pp. 205-220
149. Leech, G. (1974). *Linguistic Guide to English Poetry*. Longman, London.
150. Leech, G. (1974). *Semantics*. Harmondsworth: Penguin.
151. Leech, G. (1990). *Semantics*. Penguin Books.
152. Leech, G. (1991). The state of the art in corpus linguistics. In Aijmer, K. & B. Altenberg (eds.), *English corpus linguistics: studies in honour of Jan Svartvik*. London: Longman. 8–29.
153. Lewis, M. (1993). *The Lexical Approach*. Language Teaching Publications, Hove.
154. Lewis, M. (1997). *Implementing the lexical approach*. England: Language Teaching Publication.
155. Lipka, L. (1992a). "Lexicalization and Institutionalization in English and German." *Linguistica Pragensia* 1, 1-13.
156. Lipka, L. (2002a). *English lexicology. Lexical structure, word semantics and word-formation*. Tübingen: Gunter Narr.
157. Lipka, L. (2002b). "Names, onomasiology and semantics: Functional & semiotic Lexicology ." In: S. Scholz, M. Klages, E. Hantson, and U. Römer (eds.), *Language: Context and Cognition. Papers in Honour of Wolf-Dietrich Bald's 60th Birthday* . München: Langenscheidt-Longman, 217-225.

158. *Longman Dictionary of Contemporary English*. (1978), London, Longman.
159. *Longman Dictionary of English Language and Culture*. (1992), London, Longman.
160. Lyons, J. (1996). *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
161. Lyons, J. (1968). *Introduction to theoretical linguistics*. Cambridge, England: Cambridge University.
162. Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge University Press.
163. Lyons, J. (1981). *Language, Meaning and Context*. London, Fontana.
164. Lyons, J. (1990). *Language and Linguistics, An Introduction*. Cambridge, CUP.
165. Lyons, J. (1995). *Linguistic semantics: An introduction*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
166. Manning, C. & Schutze, H. (1999). *Foundations of Statistical Natural Language Processing*. MIT Press, Cambridge, MA, 1999.
167. Marslen-Wilson, W., Tyler, L.K., Waksler, R., & Older, L. (1994). Morphology and meaning in the English mental lexicon. *Psychology Review*, 101(1), 3-33.
168. Matijašević, J. (1982). *O sinonimiji i sinonimima*, Leksikologija i leksikografija, Zbornik referata, Beograd – Novi Sad 1982, 115 – 130.
169. Mauraanen A. & Kujamaki P. (2004). *Translation Universals*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.
170. McArthur, T. (ed.). (1992). *The Oxford companion to the English language*. Oxford & New York: Oxford University Press, 1992. Pp. xxix + 1184.
171. McEnery, T., Xiao, R., Tono, Y. (2006). *Corpus-based Language Studies: An advanced resource book*. Routledge.
172. McCarthy, M. J. & O'Dell, F. (2005). *English Collocations in Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
173. Mihajlović, M. (1981). „Karakteristika terminologije transformaciono-generativne gramatike“, *FP*, 20:1-4, 131-5
174. Mihalcea, R. & Moldovan, D., I. “A method for worde-sense disambuigation of unrestricted text” *dostupno na:*

www.cse.unt.edu/~rada/papers/mihalcea.acl99.pdf, datum preuzimanja: 15.06.2013.

175. Mihić T. (2012). „Sinonimi i razlike u hrvatskim prijevodima na primjeru Lk 22, 54-62“ UDK: 811.163.42:81'25:81'36:81'37:81'38:81'42:27-23 BIBL dostupno na: www.hrcak.srce.hr/file/152619, datum preuzimanja: 20.05. 2013.
176. Miller, G.A., & Charles, W.G. (1991). “Contextual correlates of semantic similarity.” *Language and Cognitive Processes*, 6(1), 1-28.
177. Miščin, E. (2012). *Verb collocations in medical English*, neobjavljena doktorska disertacija, dostupno na: bib.irb.hr/datoteka/609698.DOKTORAT-_final_Repaired-2.doc; datum preuzimanja: 08.08.2013.
178. Murphy, L.M. (2013). *What we talk about when we talk about synonyms. (and what it can tell us about thesauruses)*, OUP.
179. Nattinger, James R. & DeCarrico, J.S. (1992). *A lexical phrase dictionary for language learners*. Paper presented in AILA, Free university, Amsterdam, August 1993.
180. Nesselhauf, N. (2003). “The use of collocations by advanced learners of English and some implications for teaching.” *Applied Linguistics*, 24, 223-242.
181. Newmark, P. (1988b): *A Textbook of Translation*. Leiden
182. Nida, E. A. (1975).: *Componential Analysis of Meaning*. The Hague, Paris Oxford Dictionary of English. (2002) OUP.
183. Opašić, M. (2010). “Hrabar, odvažan, izazovan ... pothvat Ljiljane Šarić i Wiebke Wittschen. // *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*. **22**, 2; 175-180 (prikaz).
184. Paivio, A. (2007). *Mind and its evolution: A dual coding theoretical approach*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
185. Palmer, F. R. (1976). *Semantics: A New Outline*. Cambridge: CUP.
186. Palmer, S. (1978). “Fundamental aspects of Cognitive Representantion.” u E. Rosch, B. Loyd *Categorization and Cognition*. 259-303
187. Palmer, F.R. (1981). *Semantics*. Cambridge University Press

188. Partington, A. (1998). *Patterns and meanings: using corpora for English language research and teaching*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
189. Persson, K. (2009). *Mainly the same or mostly different? A corpus study of the level of synonymity between the adverbs mainly, mostly chiefly and principally*. Estetisk-filosofiska fakulteten. Karlstad's Universitet.
190. Petrović B. (2005). *Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskome jeziku*, Zagreb, Hrvatska sveučilična naklada.
191. Pierrehumbert, J. (2003). Probabilistic phonology: discrimination and robustness. In R.Bod, J.Hay&S.Jannedy (Eds.), *Probabilistic linguistics* (pp. 177-228). Cambridge, MA:The M.I.T. Press.
192. Piits, L. (2010).“Neighbourhood collocations of the most frequent words denoting man in Estonian in comparison with other languages”, *neobjavljena doktorska disertacija*
193. Pinker, S. (1994). *The language instinct: How the mind creates language..* New York: Morrow
194. Pintarić, A.P. (2011). „Germanizmi u varaždinskome kajkavskom govoru“, projekat Erasmus-Lehrendenmobiltat, Graz.
195. Polovina, V. (1999). *Semantika i tekstlingvistika*. Beograd
196. Prčić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad
197. Prčić T. (2009). “Naša jezička kultura između jezičke norme, pseudonorme i beznorme: ima li kraja?”, 5. *međunarodni interdisciplinarni simpozijum “Susret kultura”*, Novi Sad
198. Prčić T. (2010). “Sinonimija u teoriji i praksi: isto ali ipak različito”. *Jezik danas, dostupno na: www.gewi.unigraz.at/gralis/Linguistikarium/.../Prsic_Sinonimija.htm*
datum preuzimanja: 10.03.2013.
199. Quine, W. O. (1951). “Two Dogmas of Empiricism.” *The Philosophical Review* 60: 20-43. Reprinted in his 1953 *From a Logical Point of View*. Harvard University Press.

200. Radić-Bojanić, B. i Silaški, N. (2012). "Metaphoric and metonymic conceptualizations of the head – a dictionary-based contrastive analysis of English and Serbian".
201. Rastier, F. (1997). *Meaning and Textuality*, trans. Frank Collins and Paul Perron, Toronto: University of Toronto Press.
202. Ravin, Y. & Leacock C. (2002). *Polysemy*. Oxford University Press
203. Reiter E. & Sripada S. (2003). "Contextual Influences on Near-Synonym Choice". Work supported by the UK Engineering and Physical Sciences Research Council, under grant GR/M76881.
204. Resnik, F. & Smith, N., A. (1999). "The web as a parallel corpus".
dostupno na: acl.ldc.upenn.edu/J/J03/J03-3002.pdf, datum preuzimanja: 10.05.2013.
205. Ridout, R. & Waldo-Clarke, D. (1970). *A reference book of English*. London: Macmillan.
206. Rosch, E. (1978). "Principles of categorization." In Eleanor Rosch and Barbara B. Lloyd, editors, *Cognition and categorization*. Lawrence Erlbaum Associates.
207. Rosch, E. & C.B. Mervis (1975). "Family resemblances: Studies in the internal structure of categories". *Cognitive Psychology* 7:573 - 605.
208. Room, A. (1985). *Dictionary of confusing words and meanings*. London: Routledge & Kegan Paul.
209. Sabourin, L. (1998). *The Interaction of Suffixation with Synonymy and Antonymy*,.: www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk2/.../MQ34411.pdf,
dan preuzimanja: 09.08.2012.
210. Saussure, F. de (1916). *Course in general linguistics*. London, Duckworth.
211. Saeed (1997). *Semantics*. Cambridge, MA: Blackwell Publishers Ltd.
212. Schmitt (2000). *Vocabulary in language teaching*. Cambridge University press. New York.
213. Seaton, B. (1982). *A handbook of English language teaching terms and practice*. London: The Macmillan Press Ltd.
214. Shindo, M. (2009). *Semantic Extension, Subjectification, and Verbalization*. University Press of America.

215. Sekulić V. (2002). *Lingvistika i učenje stranih jezika: obrasci i pravila u nastavi engleskog jezika*, monografija, Univerzitet Crne Gore, Podgorica.
216. Senellart, P. P. & Blondel V., D. (2003). "Automatic discovery of similar words." In Michael Berry, editor, *Survey of Text Mining. Clustering, classification, and retrieval*, pp. 25–44. Springer Verlag, Berli.
217. Sera, M., Berge, C. & del Castillo, J. (1994). Grammatical and conceptual forces in the attribution of gender by English and English speakers. *Cognitive Development*, 9, 261 – 292.
218. Shiyab (2007). "Synonymy in Translation.". *Translation Journal*, Volume 11, No.4.
219. Sibinović, M. (1979). *Original i prevod-uvod u istoriju i teoriju prevođenja*. Beograd, Privredna štampa.
220. Sibinović, M. (1983). *O prevođenju-priručnik za prevodioce i inokorespondente*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
221. Siepmann, D. (2005). Collocation, colligation and encoding dictionaries. Part I: Lexicological Aspects. *International Journal of Lexicography*, 18(4). pp. 409-443.
222. Sinclair, J. (1996). "Beginning the study of lexis", in Bazell, C.E., Catford, J. C., Halliday, M. A. K. & Robins, R. H. *In Memory of F. R. Firth*, Longman.
223. Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Describing English Language. Oxford University Press.
224. Slobin, D. (1996). From »thought and language« to »thinking for speaking«. In J.J. Gumperz and S.C. Levinson (Eds.), *Rethinking linguistic relativity* (pp. 70 – 96). Cambridge University Press.
225. Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
226. Skljarov, M. (1987). *Jezik i govor u nastavi stranih jezika*, Zagreb.
227. Sparck Jones, Karen. (1986). *Synonymy and Semantic Classification*. Edinburgh University Press.
228. Stern, G. (1931). *Meaning and Meaning change: With special reference to the English language Goeteborg* : Elander[Dr.]. [Reprint: Bloomington: Indiana University Press, 1965.

229. Stockwell, P. and Minkova, D. (2006). *English Words, History and Structure*, Cambridge: Cambridge University Press.
230. Stojičić, V. (2009). *Kolokacije u književnom prevođenju sa srpskog jezika na engleski*. (PhD dissertation). Filozofski fakultet, Novi Sad.
231. Sun, K.-T., Huang, Y.-M., & Liu, M.-C. (2011). "A WordNet-Based Near-Synonyms and Similar-Looking Word Learning System." *Educational Technology & Society*, 14 (1), 121–134.
232. Šarić, Lj. (2011). "Kognitivna lingvistika i sinonimija: teorija i leksikografska praksa." Zadar, 2011, UDK 81'23, 81'373.423.
233. Šipka, D. (1998). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Matica srpska, Novi Sad.
234. Škiljan, D. (1980). *Pogled u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga
235. Tafra, B. (1982). „Sinonimija”, u *Leksikografija I leksikologija*, zbornik referata, Beograd – Novi Sad: Matica Srpska, Institut za srpskohrvatski jeik SANU, 297-301.
236. Tafra, B. (2005). *Od riječi do rječnika*, Zagreb, 381-393.
237. Taylor P. (1989). *Proofs and types*. Cambridge University Press, Cambridge.
238. Taylor, J. R. (2003). Near synonyms as co-extensive categories: *high and tall* revisited. *Language Sciences*, 25, 263-284.
239. Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus Linguistics at work*. John Benjamins, USA
240. Tsai, M.-C. & Huang, C.-R. & Chen, K.-J. & Ahrens K. (1998), "Towards a Representation of Verbal Semantics – An Approach Based on Near-Synonyms" *Computational Linguistics and Chinese Language Processing* volume 3, no.1, pp. 61-74, Computational Linguistic Society.
241. Ullmann, S. (1962). *Semantics: An introduction to the science of meaning*, Oxford: Blackwell.
242. Vanhatalo U. (2006). "Is there syonymy between Finnish idioms – or how to describe or measure it? *SKY Journal of Linguistics* 19 (2006), 239–253.
243. Voda, H. (2004). „Sinonimija i sinonimi“. *Život i škola br.12 (2/2004)*.
244. Žugić, R. (2011). »Sinonimski odnosi u leksičko-semantičkoj grupi glagolskih leksema s dominanton zborim 'govorim' u jablaničkom govoru

- (jugozapadno od Leskovca)« *Zbornik radova Filozofskog fakulteta XLI / 2011.*
245. Wang, C. (2008). "What distinguishes synonym constructions. A corpus-based study of Mandarin *lian ... dou* and *lian ... ye* constructions." *The 20th North American Conference on chinese Linguistics, Volume 1*, 875-893.
 246. *Webster's Unabridged Dictionary*. (1972). New York, Dorset&Baber.
 247. Webb, S. & Kagimoto, E. (2010). *Learing collocations. Do the number of collocates, position of the node word and synionymy affect learning?* OUP.
 248. Wei,Yong (1999). 'Teaching Collocations for Productive for Vocabulary Development'. New York: Tesol website.
 249. Wierzbicka, A. (1989). "Prototypes in semantics and pragmatics: explicatingattitudinal meanings in terms of prototypes." *Linguistics*, 27(4). 731-769.
 250. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford UniversityPress.
 251. Wierzbicka, A. (1980). *Lingua Mentalis: the Semantics of Natural Language*. Sydney/New York: Academic Press.
 252. Wierzbicka, A. (2004). "Conceptual primes in human languages and their analogues in animal communication and cognition. " *Language Sciences* 26(5). 413-441.
 253. Wierzbicka, A. (1988). *The Semantics of Grammar*. John Benjamin.
 254. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford University Press, Oxford, UK
 255. Wierzbicka, A. (2004). "Conceptual primes in human languages and their analogues in animal communication and cognition. " *Language Sciences* 26(5). 413-441.
 256. Wittgenstein, L. (1972). *Tractatus Logico-Philosophicus*, trans. D.F. Pears and B.F. McGuinness, London: Routledge & Kegan Paul.
 257. Woolard, G. (2000). "Collocation--encouraging learner independence." In M. Lewis (Ed.), *Teaching collocation: further developments in the lexical approach* (pp. 28-46). London: Language Teaching Publications.

258. Wray, A., (2000). "Holistic utterances in protolanguage: the link from primates to humans". In: Knight, Studdert-Kennedy, M., Hurford, J. (Eds.), *The Evolutionary Emergence of Language*. Cambridge University Press, Stanford, CA.
259. Zhang, X. (1993). *English collocations and their effect on the writing of native and non-native college freshmen*. Unpublished Ph.D. Thesis, Indiana University of Pennsylvania.
260. Zgusta L. (1971). *Manual of lexicography*. The Hague, Mouton.

Elektronski korpusi:

Britanski nacionalni korpus – British National Corpus –BNC

www.natcorp.ox.ac.uk – datum preuzimanja: 12.07.2012.

Korpus Savremenog srpskog jezika Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu

www.korpus.matf.bg.ac.rs/ - datum preuzimanja – 05.03. 2012.